

E E S T I V A B A R I I G I

TARTU ÜLIKOOI PSÜHIAATRILINE KLIINIK

Juhataja prof. dr. med. M. B r e s o w s k y

S H I T S O F R E E N N E K O N S T I T U T S I O O N

ja selle S U N E S H I T S O F R E N I A'ga

(psühiaatrilis-genealoogiline uurimus)

Väitekiri arstiteaduse doktori astme
omandamiseks

K a r l T o o m i n g a s

Tartu Ülikooli psühiaatrilise kliiniku
vanem assistent

Tartu, 1925.

Sügavat lugupidamist ja südamlikku tänu avaldan siin kohal oma shef'ile ja õpetajale, Tartu Ülikooli psühhiaatrilise kliiniku juhatajale, professor dr.med. M. B r e - s o w s k y l e , tema poolt mulle esitatud ülesande ja selle läbiviimisel antud lahkete nõuannete eest.

Suuremat tänu ütlen ka oma esimesele õpetajale psühhiaatria alal enne Tartu, nüüd Rostovi Ülikooli psühhiaatria ja neuroloogia professor dr.med. A. J u s c h t s c h e n - k o l e , kes on avaldanud väga lahkelt vastutulekut ja osavõtlikkust mu püüetes anduda psühhiaatriale.

Tänuga tuletan meelde lahkelt kaasabi materjali kogumisel paljude ametivendade, kirikuõpetajate, õpetajate, ametnikkude ja eraisikute poolt, kes vastutulelikult aitasid kaasa selle töö läbiviimiseks.

S i s u .

	Lhk.
1 osa. Kirjanduse ülevaade	1
2 " Meetodist	22
3 " Shitsofreensed suguluskonnad	34
I suguluskond	35
II "	63
III "	93
IV "	101
V "	116
VI "	123
4 " Teiseliigilised (muuliigilised) psü- hoosid shitsofreensetes suguluskondades	137
Tabel: shitsofreensed juhud	148
5 osa. Shitsofreensest konstitutsioonist ...	150
Järeldused	171
Juhtlauseid	173
Kirjandus	174
Lisa : tabelid	I - VI.

1. Kirjanduse ülevaade.

Vaimuhaiguste juures, kus haiguslikud sümptomid ilmuvad endogeensete mõjutustena väliste ja tähelepanevate põhjusteta, tuleb mõelda põhjendamata võtta uurimisele patogeensete faktorite kindlaks tegemiseks haige organismi konstitutsionaalsed omadused. Sellepärast on ka vaimuhaigete konstitutsiooni probleemi lahendamiseks palju tähelepanu pöördud eriti viimastel aastatel, mil ükski senine uurimismeetod pole suutnud selgitada suurema jao psühooside patogeneesi ühes etioloogiaga. Ühes selle probleemi uurimisega võtmisega psühiatrias tõusis tarvidus konstitutsiooni mõistet täpsemalt defineerida, ja kindlaks määrata tema sisu ulatus ning piirid. Siin kohal lähen mõõda diskussioonist selle mõiste suhtes psühiatrias, mida alustas a. 1913 Birnbaum (6) ja jätkasid mitmed teised; täheden lühidalt, et khesolevas töös tarvitan konstitutsiooni mõistet Kahni (41) definitsiooni järel: Organismi konstitutsioon on tema morfoloogiliste, funktsionaalsete ja evolutiivsete omaduste kogu nii palju, kui nad on päritud või pärandatavad, see on kinnitatud organismi genotüüpilises struktuuris või „konstitutsionaalsed on need organismi morfoloogilised, funktsionaalsed ja evolutiivsed omadused mis on päritud või pärandatavad, see on kinnitatud organismi genotüüpilises struktuuris. Kahni konstitutsiooni mõiste on mitmete psühiatrite poolt tunnustatud vastuvõetavaks (Hoffmann 33, Kretschmer 55) ta bioloogilise aluse tõttu. Ülesseatuna loodusteaduslike mõtlemise viisi põhjal, viib ta psühiatria lähemale üldbioloogiale. Ühtlasi järgneb sellest ka konstitutsiooni uurimisel nõuetavate meetodite ühtelangemine üldbioloogia omadega.

Eelpool toodud konstitutsiooni mõistest järgneb, et konstitutsionaalsete omaduste karakteriseeriv tunnus on nende päritavus. Isiku normaalsete kui ka patoloogiliste konstitutsionaalsete omaduste tundma õppimiseks tuleb järelikult opereerida ta pärivusliste omadustega. Konstitutsiooni probleemi küsitamine viib meid pärivuse õpetuse juure. Hoffmann (33) ütleb: „ iga avaldus, mis leitakse isiku juures konstitutsionaalse omadusena, peab saama selgituse aszendentsis. Aszendents on individuaalse konstitutsiooni allikas. Konstitutsiooni õpetusest võib arusaada ainult pärivuse uurimise abil. Vastupidi aga aitab pärivusliste tingimuste uurimine selgitada ühtlasi konstitutsiooni puutuvaid küsimisi, sellepärast on vaimuhaiguste pärivuseõpetuse ajalugu ühtlasi ka konstitutsiooniõpetuse ajalooks psühiat-

rias. Mõlemad puutuvad kokku ühtede ja samade küsimuste lahendamisel, psühooside polimorfismiga või nende pärivulise samaliigisusega, nende hereditaarse patogeneesiga jne. Bioloogilised seadused, mis on muksvad pärivuseõpetuses, peavad rakendust leidma ka konstitutsionaalsete omaduste juures. Plate (73) ütleb, et kõik genotüüpilised, see on kõik konstitutsionaalsed avaldused, alluvad pärivusseadustele, ja omaduste konstitutsionaliteedi otsuse teeme nende seaduspärasest ilmnemisest järeltulijate ja esivanemate juures. Loomulikult on ka uurimise meetodid suuremalt jaolt ühised pärivusliste ja konstitutsionaalsete omaduste oraldamiseks konstellativsetest.

Vaimuhaiguste pärivuslisi patogeenseid faktoreid usuti selgitada ja kindlaks määrata massi-statistiliste võtete kaudu. Mõõdukand aastasaja lõpultegi ülevaatliku kokkuvõtte sarnaste uurimuste resultaatide üle Grassmann (27) kelle tööst leiame väga kaugelt lahkumisevaid andmeid vaimuhaigete hereditaarse koormatusest (haigete sugulaste keskel on autorid leidnud 4-kuni 90% vaimu- ja närvihaigusi). Grassmann tuli otsusele, et praegusel ajal (1896) ei ole veel võimalik otsustada õiges võrdluses mõju suurust, missugust mõtab pärivus kõikide kliiniliselt teadaolevate psühooside tekkimises.

Kui ilmsid Kollari (1895) (50) ja Diemi (1905) (17) statistilised tenses kus autorid võrdlesid vaimuhaigete ja tervete inimeste pärivuslist koormatust ja leidsid selle vahe võrdlemisi väikesena (Koller leidis tervete pärivuslise koormatuse suuruse 59%, vaimuhaigete oma-76,8-78,2%, Diemi vastavad arvud - 66,9% ja 77%), siis selgus lõplikult massi-statistilise meetodi otstarbetus psühooside pärivusliste omaduste uurimises.

Selle meetodi üheks silmapaistvamaks puuduseks oli tarvitatava materjali piiride laiavalgus : vaimuhaigete pärivuslise koormatuse tõestamiseks arvestati kõik vaimuhaiguste juhud sugulaste keskel, kõik funktsionaalsed ja organilised närvihaigused, ebanormaalised iseloomud, kuritogevalised kalduvused; mõned arvestasid peale selle veel suurendokuse, tuberkuloosi, arthritise jne. Ka haigusliste nähtuste oraldamine tervetest lubab avaldada üksikute uurijate poolt palju subjektiivset arvestamist sõlras-tes massi-statistilistes töödes. Kende asjaoludega on osalt solutatavad need teineteisest väga lahkuminevad vaimuhaiguste pärivuslist koormatust näitavad sugemed.

Kende põhjal arenes psühiaatrias õpetus, millega on tagemist kuni meie ajani vaimuhaiguste konstitutsionaalsete patogeensete põhjuste uurimisel, nimelt, õpetus psühooside pärivuslisest polimorfismist, mis esialgu arendamist ja avaldamist leidis eriti Prantsuse ja Belgia õpetlaste toostes läi-

nud aastasajal (Esquirol, Legrand du Saulle, Morel, Moreau, Féré, Crocq jt.). Selle õpetuse aluseks on oletus, et kõik vaimuhaigused on konstitutsionaalselt ekvivalentsed, s.o., nad võivad teineteist väljakutsuda pärivuslises toel, ja kliiniliselt mitmesugused ning mitmeliigilised psühoosid võivad ette tulla ühes ja samas perekonnas mitmesuguses sugulusvahekorras. Nõnda oleks mul tegemist psüühiliste anomaaliatega ühise, ühetaolise dispositiooniga. Legrand du Saulle (61) loeb ühes perekonnas ettetulevad kliiniliselt sarnanevad psühoosid - induktiivseteks. Ühine pärivusline alge, "pärivusline diatees" (Féré ja Crocq (24 - 15) järele), tekitab vaimuhaigusi, närvihaigusi, kuritegevust, geniaalsust, tuberkuloosi, arthritist jne... Ka mõned saksa psühiaatrid läinud aastasajal, nagu Krafft - Ebing (53), Binswanger (4), Stromayer (90) jt. rõhutasid pärivuse polimorfismi maksimust, kuigi viimane lihas juure: imestust ärataval viisil paistavad intellektuaalsed ja affektiivsed psühoosid teineteist vastupidi eitama. Viimane lause juhib meid psühooside pärivuslise samaliigisuse õpetuse juurde, mida toonitasid samal ajal mitmed tunnustatud psühiaatrid, nii kui Emminghaus (21), Sioli (86) jt., kes püüdsid tõendada, et ühes ja samas perekonnas ettetulevad vaimuhaigused (kui nad on hereditaalselt tingitud) kliiniliselt sarnanevad ja on identsed. Sioli (86) ütleb, "et" aszendendentide vaimuhaigustel on tendents (-Sioli poolt ülesseatud tingimustel-) edasianduda deszendendentidele, kui identsed ja sarnased."

Pärivuse kui vaimuhaigust väljakutsuva teguri hindamisel tekkinud lahkuminevad arvamusel osalt psühooside mittetüüpiliku ja puuduliku klassifikatsioonini ning tolleaegse kliinilise psühiaatria diagnostika nõrkuse põhjal, osalt aga ka ebaõigest materjali käsitlemisest. Sel pool rõgime, et polimorfistid hindasid hereditaarset koormatust määramisel ühevõrrilistena psühooside endogeenseid ja eksogeenseid patogeensilisi faktoreid, seadid kõrvalt funktsionaalsed ja orgaanilised psühoosid jne... Pärivuse küsimuse lahendamiseks tuli leida uusi uurimismeetodeid.

Stromayer (90) ja Wagner v. Jauregg (94) rõhutasid esimestena selle asja algal individuaal - statistilise uurimise tähtsust, missugune tekitab üksiku perekonna geneoloogiaga, väljaimnes vaimuhaigust perekonna liikmetest. Sellest ajast on ka märgata pärivuse küsimuse uurimisel psühiaatrias suuremat tähelepanu pööramist üksikule perekonnale. Otsitakse haigemajade arhiividest ühe perekonna liikmete kekel ettetulnud vaimuhaiguste juhud ja võrreldakse laste psühooside, vanemate ja laste haigusi, juhitakse iseäranis tähelepanu vaimuhaigete - kaksikute peale.

Võib aga juba ette arvata, et ühe kahe generatsiooni kohta kogutud ja omavahel võrreldud andmed - tarvitatava uurimise viisi puudulikkuse tõttu, milles juures pärast pikemat poostan, - ei lase eraldada konstitutsionaalselt ühtekuuluvaid psühoatilisi avaldusvorme juhuslikult kokkusattumusest. Laste (ja kaheksikute) juures ettetulevate ühesuguste vaimuhaiguste tekkimiseks võis leida soodustust idurikeses või idude - vaenluses. Nõnda leiame ka eelnimetatud uurimise viisi tarvitavate autorite vaadetes lahkuminekuid ja arvamistes teineteisele vasturääkimisi psühooside konstitutsionaalsete faktorite kohta. Ühed leiavad meile eelpool juba tähtsat vaimuhaiguste pärilist polimorfismi, teised tõendavaid fakte nende samaliigisusest. Pärilise polimorfismi südikamaist poolehoidjaid on Schuppius (83), kes, võrrelnud 40 perekonnas laste ja vanemate keskel ette tulnud psühoose, tuli otsusele, et psühiatrias on tegemist ühise pärilise dispositsiooniga, s.o. pärilise polimorfismiga. "Täiesti kirjult ja nähtavasti reeglipärasuseta seisvad üksikud haigusvormid teineteise kõrval... Minu kogemuste järgel peab kahtlemata sellest kinni pidama, et silmapaistev pärilise polimorfism on reeglilik." Ühisest dispositsioonist aranevad Schuppiuse oletuse järgel mitmesugused vaimuhaigusevormid 3 faktori mõjul: oleva dispositsiooni kvaliteedist (raskusast), haigust väljakutsutavatest momentidest ja individuaalsest karakteralgest. Dispositsiooni kvaliteedist (teatavas vahekorras välise patogeense momendiga) olenob, kas on meil tegemist kaasasündinud vaimlise nõrkusega või funktsiooni lihtsa rikke tagajärjena tekkinud vaimuhaigustega, nii kui dem. praec. ja mania. - depress. psühoos, või eriliste kohalikkude haiguste mõjude läbi väljakutsutud haigustega, nii kui luus jne. Schuppiuse arvamistele läheneb Krueger (58), kes, piirates tuntavalt polimorfismi mõistet, tuli otsusele, et asteendendid ja desorganisandid põlvevad reeglipäraselt mitmesuguseid vaimuhaigusi, kuna lapsed, peamiselt, kaheksikud aga pea alati üheliigilisi vaimuhaigusi, "ja et" vaimuhaiguste pärilise sellega sünnib polimorfismi ehk transmutatsiooni järgel (selle kitsamas tähenduses). "Ühtlasi leidis ta, et "see pärilise polimorfism pole korrapärasuseta, vaid ta avaldub teatavas progressiiviteedis." (Krügger defineerib oma "pärilise polimorfismi" mõiste järgmiselt: "Meie mõistame ta all ainult järgnevat generatsioonides ettetulevate haiguste psühopatoloogilise sümptomikompleksi, mida meile tunneme, kui üksteisest kaugelt lahkuminekuid ja kindlasti piiratud haiguspiirata"). Samuti asus Luther (64) vaatekohal, et ei või lugeda ümberlükatavaks arvamist ühisest, üldisest polidyspositsioonist kõikidele vaimuhaigustele.

Paralleelselt nendele psühooside pärivuslist polimorfismi pooldavatele arvamistele leidub rohkelt psühiatre, kes jõudsid oma poolt kogutud andmete põhjal vastupidisele seisukohale. 1901a. leidis Vorster (93), võrrelnud 23 perekonnas ettetulnud vanemate ja laste vaimuhaigusi, et ühtedes perekonnades (9 perek.) oli tegemist ainult maniakaal-depressiivse psühoosiga, teistes (8 perek.) - ainult dementia praecox'iga, kuna esSENDentide vanaduse perioodi vaimuhaigustele järgnesid laste juures 1 kord idiotism, 5 korda dementia praecox. Oma töö lõpul ütleb ta, "praegusel ajal valitsev vaade psühooside polimorfismist ehk pärivuslisest transformatsioonist ei vasta üldiselt asjaoludele, ja spetsiaalselt maniakaal-depressiivse psühoosi ja dem. praecox'i juures on suurem ülekajalus samaliigiline pärivus." - Foerster (25), Frankhauser (26) ja Bratz (101) püüdsid tõendada, et meil pole tegemist mitte ainult psühooside pärivuslise samaliigisusega, vaid veel rohkem: maniakaal-depressiivne psühoos ja dementia praecox ei tule ette ühes ja samas perekonnas - nad oitavad üksteist. "Loodus paneb ise teatava määrani differentsiaal-diagnoosi", ütles Foerster. Frankhauser juhib tähelepanu ödede - vendade vaimuhaiguste sümptomide ja kulgu sarnasuse peale. Bratz seadis üles pärivuse suhtes kolm vaimuhaiguste rühma: maniakaal-depressiivne psühoos, dementia praecox ühes kroonilise paranoiaga ja päritav epilepsia ühes oligofreniaga, hüsteriaga ja endogeenne närvilikkusega (psühopaatilise degeneratsiooniga). Albrecht (1) leidis 75% - 90% haiguste puhul samaliigisuse ja juhtis tähelepanu, nii kui Vorster ja Frankhauser, dementia praecox'i ja dementia senilis'i (ühes presenilise psühoosiga) pärilise suguluse peale, sest need tulevad sagedasti ette ühes ja samas perekonnas. Jolly (39) omas suuroarvulist materjali sisaldavas teoses tuli otsuselo, et vaimuhaiguste mitmekesisus üksikutes perekondades oleneb mitmesugustest idurikestest (alkohol, lues, tuberkuloos, diabetes jne.), vigastustest, saadud in utero, intra partum, lapse eas, ja kurnavatest kehalistest haigustest, mille juure võib arvata päristises olus väliste tegurite läbi väljakutsutavad psühoosid ja närvihaigused (dementia paralytica, sümptomaatilised psühoosid, luuetilised ja traumatilised halvatused jne.). Peale kõikide süüraute haiguste mahaarvamist ilmuvad vaimuhaigused üksikutes perekondades palju vähem erisugustena. Jolly jõuab arvamisele: "Opetust pärivuse polimorfismist ei saa õigeks pidada: see tuleb tagasi lükata kui eksitav nimetus tingitud idurikke läbi väljakutsututest mõtustest teineteisega ei mingisuguses vahekorras seisvate vaimuhaiguste ja närvihaiguste, - ehk tõeliselt päritavate haiguste ühes ja samas perekonnas ettetulemise kohta. Voresugulaste

juures võivad ettetulla mitmesugused vaimuhaigused. Eriti pole affektiivsete ja shitsofreensete psühooside vahel üksteist-aitavat-vahakorda."

Psühooside pärivuslist samaliigisust tõendavate autorite nimekirja võib täiendada veel Wittermanniga (97) ja Berzega (2).

Mitte ainult üksikute autorite vaated psühooside pärivuse samaliigisusest ei läinud lahku, vaid ka kogutud materjal näitas mitmesuguseid resultate, nagu see on selgesti näha Kruegeri (58) poolt kokkuseatud huvitava test tabelitest.

I. Vanemate ja laste psühooside võrdlus:

	samaliigilised	lahkuminevad	perekondade arv
Damköhler.....	75%	25%	8
Krauss	65%	35%	-
Vorster	65%	35%	23
Jung ja Wille	50%	-	-
Schuppius	47%	53%	17
Albrecht	44%	56%	16
Foerster	44%	56%	25
Jolly	36%	64%	39
Krueger	27,27%	72,73%	22

II. Laste psühooside võrdlus:

	samaliigilised	lahkuminevad	perekondade arv
Damköhler	-	100%	2
Schuppius	55%	45%	40
Krauss	67%	33%	-
Geiser	69%	31%	39
Foerster	74%	26%	-
Schlub	75%	25%	-
Brünet et Vigouroux	85%	15%	14
Vorster	89%	11%	29
Albracht	90%	10%	30
Pain	100%	-	19
Fonques	100%	-	17
Frankhauser	100%	-	-
Jolly	72%	28%	47
Krueger	74%	26%	23

Nagu neist tabelitest selgub, üksid üksikute autorite andmed teineteisest kaugelt lahku, ja sellega avanes loomulikult võimalus teha mitmesuguseid järeldusi ja üles seada vastupidiseid hüpoteese, nii kui seda ka eelpool nägime. Üks oli aga selge: see meetod, "võrdlõv kliiniline meetod," nagu Bratz (101) nimetas, ei annud neid tagajärgi, mida oodati. Kuid ta juhtis õigele teele psühooside konstitutsionaalsete omanduste probleemi uurimise, millist nüüd tarvitatakse selle küsimuse lahendamisel.

Ei või ju tõendada, et mitmesugused andmed ja neist järeldatud oletused tekkisid ainult tarvitavast meetodist või materjali juhuslikkusest. Kahtlemata avaldas andmete puudle oma mõju teadmatas, missugused psühoosid on seotud teineteisega konstitutsionaalselt lähemalt, missuguste psühooside juures on konstitutsionaalsed omadused mõõduandvate patogeensete faktori-tema jne.; ka differentiaal-diagnostilised raskused seisid uurijate ees. Nende küsimuste juures peatan odaspidi pikemalt.

Psühooside konstitutsionaalsete tegurite uurimise meetodi täiendamine sai suure tõukejõu veel teiselt poolt. 1900a. de Vriesi, Corrensi ja Tcher-maki poolt ühekorraga ülesti avaldatud Gregor Mendeli pärivusseadused teki-tasid suure pöörangu üldbioloogilises pärivuseõpetuses. Oeldakse põhjendal-tult, et nende seaduste ülestiavaldamine andis pärivuse uurimisele teadusli-se aluse, luues ühtlasi teaduslise pärivuseõpetuse. Loomulikult ei võidud Men-deli õpetusest möödaminna ka meditsiinilises teaduses, kui ühes osas üldbio-loogiast, eriti psühiatrias. Mendelismi põhimõtete tarvitusele võtmine vaimu-haiguste konstitutsionaalsete omanduste uurimises andis uut inu ja metodo-loogiliselt uue küsituse küsimuse lahendamiseks. Mendeli nõndanimetatud alter-natiivse pärivuseõpetuse põhimõtted on võrdlõmisi täielikult kirjeldatud psühiatrite Rüdeni (74), Strohmayori (27) ja Kahni (45) poolt, sellespärast ei peata ma siinkohal pikemalt selle õpetuse juures, vaid lühem otsekõhe ta psühiatrias tarvitusele võtmise vaatuselo.

Esimesena tegi mendelismiga psühiatrias tegimist Heron (1907a.) (3-), kes statistiliselt töötas läbi oma materjali, võttes aluseks "vaimuhaigused" kui ühe geenilise üksuse, ja tuli otsusele, et Mendeli seadused ei mõi min-gisugust osa psüühiliste haiguste pärivuse juures, see ei kõi Mendeli seadu-ste alla. Võib mööda mina ilma arhitudie võtmata Rosanoffi ja Orri (76), Schuppiusi (83), Kruegeri (58) ja teiste tööst, kus aluseks võetud vaimu-haiguste polimorfne pärivus ja kus oletatakse, et "ühine üldine dispositioor" vaimuhaigustele on geeniliselt üks üksus ja päritub kui lihtne retsessiiv-selt medeleeriv omadus, sest, nagu eelpool nägime, ei jõudnud nimetatud auto-

8
rid mingisugusele, kõiki uurijaid rahuldavale otsusele, ja nad ei anna ka mingisugust lahendust käisolevas töös ülesseatud küsimustele.

Mendolismi tarvitusele võtmist psühhiaatrias käsitas kõige põhjalikumalt ja teaduslikult põhjendatult Rüdin (77), kes 1911 a. seadis üles kindlad juhtnöörid ja näitas nõuetavaid tingimisi, mida peab silmas pidama alternatiivse pärivuseõpetuse arutlusel ja rakendusel psühhiliste haiguste juures.

Enese poolt ülesseatud nõuetele vastavalt asus Rüdin materjali kogumisele ja selle läbitöötamisele shitsofrenia pärivuslike teguri kindlakstegemiseks. Seadides omale ülesandeks "uurida vaimuhaiguste konstitutsionaalset struktuuri," võttis ta vaatlusele kõige pealt shitsofrenia osalt sellepärast, et selle haiguse lahti puhkemisel kaugel suuremas osas pole tähele panna määratavaid väliseid põhjusi ei psühhiliste tõugete mõel, ei kohaliste vigastuste, kihvtituste ega infektsiooni mõel, vaid ta ilmumise põhjused osutuvad endogeensetena; osalt aga ka sellepärast, et haiguse enam-vähem tüüpiline kliiniline kälg lubab diagnoosi alati kontrollida. Shitsofrenia tekkimist endogeensete, resp. konstitutsionaalsete faktorite põhjal on juba enne Rüdinini mitmed psühhiaatrid, nagu me osalt juba eelpool nägime, katsunud tõendada. Ka Kraepelin (51), praeguse kliinilise dementia praecoxi isa, ei eitanud dementia praecox'i patogeneesis hereditaarsote tegurite osavõttu, kuigi ta ei leidnud nende mõju dem. praecox'i juures kaugeltki nii suurel mõõdul, kui "maniakaal-depressiivse psühoosi, epileptiliste ja hüsteeriliste vaimuhaiguste juures, edasi nervositeedi, sunnpsühoosi, impulsiivse psühoosi, seksuaalsote aberratsioonide, haiglaste iseduste mitmesuguste vormide, lõpuks ka veel paranoia juures." Berze tuleb aga arvamisele, et kui "meie õigesti katsume hinnata ebanormaalsote karakterite tähtsust" (- shitsofreenikute vanemate keskel ettetulevaid -), siis ei jääks pärivuslike alge mõju dementia praecox'i juures mitte tuntavalt maha eelpool ülesloetud psühoosidest. Shitsofrenia pärivuslike faktorite olemasolu tõendasid, nagu eelpool nägime, Vorster, Foerster, Frankhauser, Bratz, Jolly, Wittermann ja teised, nii kui Wolfsohn (100), Mollweide (69) jne. Jolly ja Wittermann näitasid võimaluse päälle, et shitsofrenia päritub lihtsa retsessiivse mendeleeriva üksuse mõel. Sarnast arvamist avaldas ka Lundborg (63). Rüdin (78), töötades genealoogilis - statistilise meetodiga, tuli suure arvulise materjali põhjal täpsete kalkulatsioonide najal otsusele, et shitsofrenia alge, olles küll retsessiivse omadusega, ei või olla lihtne mendeleeriv tunnus; küll on aga võimalik, et siin on tegemist dihibriidse pärivusmoodusega, kus on toimimas kaks konkureerivat geenilist üksust.

Kuid ühtlasi selgus ta kogutud materjalist: shitsofrenia sagedamases ilm-

siks tulemises laste juures on silma paistev osa peale shitsofrenia veel teistel vanemate juures ettetulevatel psühoosidel. 735 shitsofreenikute vanemate keskel oli 189 vaimuhaiget, nendest 59 shitsofreniat põdejat, s.o. ca $1/3$; ülejäänud 130 vaimuhaiget vanemat põdesid, ca $1/2$, funktsionaalseid psühoose, nii kui, maniakaal - depressiivset, klimakterilist, hüsteerilisi jne., teine pool seisis koos orgaanilistest, alkohoolilistest ja kindlaks tegemata psühoosidest. "Jgatahes paistab järelduvat eelolevatest uurimistest, et dementia praecox - haigete vanemad (ühekõik missugust psühoosi nad põevad) rohkem kui tervetest perekondadest pärit terved vanemad eristuvad idudega (ja nois sisalduvate alge - kompleksidega), millest üksi viististe ei või areneda dementia praecox, millele aga sigitamisel tuuakse juure partneri idude iseloomelised omadused, s.o. täiendatakse mingisuguse puuduva alge - substraadiga, mille läbi lõpuks loodakse see alge - tervik, millest areneb siis dementia praecox." Kui veel meele tuleb sama autori andmeid shitsofreenikute laste keskel ettetulevate mitmesuguste psühooside kohta (20 shitsofreeniku laste hulgas, keda oli üldse 81, leidus 2 shitsofreense haige kõrval epileptikuid, oligofreenikuid, alkohoolikuid - vaimuhaigeid ja psühopaate), siis on küllalt arusaadav Rüdini seisukoht psühooside polimorfsest pärivusest, kui ta ütleb: "Polimorfse pärivuse oletus ei ole seni ei ümberlükatud, ega ka tõendatud, ta olemasolu küll aga võimalikuks tehtud mendelistlike vaadete põhjal." Meie võime neist Rüdini sõnadest lühidalt järeldada: ta ei jõudnud selgusele, kas shitsofrenia kujutab enesest üht iseloomelist konstitutsionaalset vaimuhaigust, mille tekkimine on tingitud haige konstitutsioonist peituvast spetsiifilisest algest, ja kui suur ning lähedane on shitsofrenia konstitutsionaalne sugulus teiste endogeensete vaimuhaigustega. Rüdini ülesandel võttis Hoffmann (34), üksikasjalisemale uurimisele perekonnad, kus üks vanemaist põdes shitsofreniat, ja jõudis analoogilisele arvamisole Rüdini omaga. Ta poolt kogutud materjal ei rääkinud shitsofrenia dihhübriidse retsessiivse pärivusviisi vastu. Siiski lisab Hoffmann ettevaatlikult juure: "Meie teoreetilise fundeerimise kindlusotuse juures peame veel silmas pidama trihhübriidset pärivusviisi, mida meie, minu arvamise järel, ei saa maha sulata."

Rüdin, nagu eelpool nägime, leidis shitsofreenikute perekondades võrdlemise sagedasti kliiniliselt teiseliigilisi vaimuhaigusi. Võttis küsimuse üles nende konstitutsionaalse vahakorra kohta shitsofreniaga. Tuli lähemale vaatamisele võtta need teiseliigilised psüühilised ebanormaalsused ja katsuda selgusele jõuda, kas ehk on tõesti mõnedel sarnastel kõrvalkalduvus-

stale lähem konstitutsionaalne side shitsofreniaga, ja kui on, siis missugune.

Psühiatriline per^ekondlise uurimise abil on ka mõned psühiatrid kat-
sunud eraldada teistest psüühilistest anomaaliastest üht osa psühopaato,
keda nimetatakse Kretschmeri järgi shitsoid - isedusteks, mida nad on sead-
nud lähemasse konstitutsionaalsesse sugulusesse shitsofreniaga, ja mil-
lest ei saa mööda minna, teotsedes shitsofreenilise konstitutsiooni küsi-
musega.

Berze (2) juhtis esimesena tähelepanu ebanormaalseste karakterite peale
shitsofreenikute astsendentide ja õdede - vendade keskel. Sarnaste iseloo-
mude karakteriseerimiseks tõi ta ka mõned iseloomused ette, nii kui aba -
praktilisus, õpetusvõtmatus, ülitundlikkus, hellituse^{le}lek, kapriislikkus, ja sõ-
garmastus (Affenliebe). Ta tuleb arvamisega, et "nõnda nimetatud ebanor-
maalne karakter sagedasti pole muud, kui vähesel määral nähtavale tulnud
psühopaatiliste tunnuste kogu, mille peale tuleb vaadata kui dementia prae-
cox'i alge väljenduse peale." Ka Medow (65) peatas pikemalt psühopaatide
kirjelduse juures shitsofreenikute per^ekondade liigete keskel ja ütles kok-
kuvõttes järgmist: "Peansjalikult on tegemist, osalt psühopaatide kompli-
tseeritud iseloomu muutustega, mis eriti avalduvad tundusevaesuses ja
kindlusetuses, osalt neurasteenilise seisundiga." Kuid Medow ei julgenud
kõiki neis perekondades ettetulevaid psühopaato siduda pärivusliselt shi-
tsofreniaga. - Rüdin omas eelpool nimetatud teoses peatus ka lühidalt "shi-
tsofreensete psühopaatide" juures ja arvas: "oleks võimalik ja selle peale
tuleb mõelda edaspidistel täpsematel mendelistlistel uurimistel, et need
shitsofreenised psühopaadid on üks fenotüüpiline väljendus ühele reale ge-
notüüpidele, mis kuidagi viisi ehk koguni peansjalikult osavõtavad dementia
praecox'i nähtavale tulemisel ja sellega tulevad ilmsiks ikka ja jälle
dementia praecox'i perekondades, ja on neis leida sagedamini kui dementia
praecox - vabades per^ekondades." Ilma et lähemalt piirata ja selgitada shi-
tsofreensete psühopaatide karakteriseerivaid omadusi, katsub Rüdin neid
identifitseerida heterotsügotidega, mis peavad ettetulema Mendeli reegli-
te järgi nendes per^ekondades.

Kretschmer (55) ja Hoffmann (34) ühel ja samal ajal katsusid üles lei-
da shitsoid - isedust karakterseerivaid psüühilisi (Kretschmer ka kehali-
si) omadusi ja piirata neid teistest psühopaatidest. Kretschmer viis kõik
võrdlemisi mitmesugused shitsofreensete psühopaatide juures ettetulevad
iseloomu iseloomused ühise radikaali alla, nimetades sarnast "shitsoidilise

temperamentide võtit" - "psühisteetiliseks proportsiooniks", mõistes viimase all "segiseisundit, missugustena katavad üksikute shitsoidide juures teineteist hüpersteetilised anesteetiliste elementidega". Tema kirjelduse järele iseloomustuvad shitsoid - isedused järgmiselt:

- 1) psühistesias ja meeleolus - psühisteetilise proportsiooniga hüper - esteetilise (tundlik) ja anesteetilise (külm) vahel;
- 2) psüühilises tempos - hüppava temperamentide kurve läbi kargava ja järsu vahel; alternatiivne mõtlemis- ja tundmuse viis;
- 3) psühomotiliteedis - sagedasti äritusele inadekvaat, tagasihoidlik, jõuetu, kinnine, paendumatu jne.

Hoffmann (34) leidis shitsoid - isedust iseloomustavaid jooni kõige peamist tundaolu anomaaliates, nii kui nende flegma, tunduskülmus, affektide jõuetus ja tundmusnürisus mitmesugusel kujul ühelt poolt, ja hingeline ülitundlikkus ja ärrituvus teiselt poolt. Ta jaotas oma materjalis ette tulevad shitsoid - psühopaadid nelja rühmitusse: tundmusrahulikud; tundmiskülmad; tundmusnürivad (omavõimetud ja degeneraarsed), ja ülitundlikud ühes ärritavatega.

Kretschmer ja Hoffmann ei leppinud ainult shitsoid - iseduste psühopaatilise seisundi kirjeldusega, mis viis neid peaaegu ühiste lõppresultaatideni, leides nende juures ühesuguseid tunnuseid, vaid tahtsid kindlaks määrata ka nende vahet korra shitsofreniaga. Hoffmann seadis neid kliiniliselt, s.o. nende avaldus sümptomide poolt, teineteisele väga sarnastena. "Laseme shitsofrenia põhisümptomid, nii kuidas neid arendab Bleuler (9), meie silmadest mööda minna, siis võime kindlaks määrata mõned võrdluspunktid nende (s.o. shitsofrenia) ja meie (shitsoid) tüüpide vahel". Näitusena toob mõlemate patoloogiliste seisundite karakterilised iseloomused affekt-elu väljalt: shitsoidlik pundlikku affektiivset modulatsioonvõimet mõleme kergemate shitsofreenikute juures protsessi sümptomina. Samuti leiab shitsofreeniline autisism aset paljudes shitsoid-psühopaatides, kuigi nõrgemal kujul. Shitsofreenikute "vorstlikkus" ja eetiline nürisus, mis ilmub haiguslise protsessi järele, on paljude omavõimetute psühopaatide juures kaasasündinud omadused. Psühopaatide paljusid eksalteeritud veiderdusi võib võrrelda katatooniliste maneeridega. "Võib koguni teineteisele vastuseadida isemeelilise kitsarinnasuse ja negativismi, eeskujuliku ülespidamise ja käskantomaatsuse, pondantilise südame tunnistuslikkuse ja suundfenomeene; skematiseerimis-süsteematiseerimise kalduvuse ja süstematiseerimise tendentsi mõnede shitsofreen-

sote vormide juures" Hoffmann usub sarnase sümptomide analoogia juures oletada mõlemate sümptomikomplekside lähedat sugulust. Kretschmer, võrreldes shitsoid-psühopaate shitsofreenikutega, tuli otsusele: Meie ei saa psüho - loogiliselt teineteisest lahutada prepsühootilist, psühootilist, postpsü - hootilist ja mittepsühootilist - ainult shitsoidilisest". - Shitsoidliste karakteranomaaliate esiplaanile tõstmine shitsofreensetes ²perikondades ette - tulevate psühopaatide juures ja nende võrdlus shitsofreeniliste sümptomidega, pööras uuesti tähelepanu dementia praecox - haigete prepsühootiliste isoleerimise iseläbimise peale, mida kirjeldas juba varemalt Kraepelin (51). Loides sagedasti shitsofreenikute prepsühootilises iseduses silmapaistvaid iseläbimisi ja analüüsides nende psüühilisi omadusi, jagas Kraepelin neid 4 rühmitusse: 1) vagused, kartlikud, tagasihoidlikud, ainult enesele elavad lapsed; 2) ärritatavad, tundlikud, ülesärritunud, närvilised, isemeelsed ja silmakirjalised (eriti tütarlapsed); 3) lapsest saadik pikaldased, töökart - likud, püsimatud, üleannetud (eriti poisilapsed); 4) sõnakumulelikud, hüljat - likud, kuni kartuseni õiglased ja usinad, "tubliduse eeskujud" (rohkem pois - lapsed). Kraepelin juhib ühtlasi tähelepanu selle peale, et osa neist eelpool ülesloetud iseläbimistest tuleb ette shitsofreense remissiooni ja defektpe - nemise puhul, kui "haiguse ülejääk". Kraepelini poolt ülesloetud neljale rüh - male lisab Bleuler (7) omalt poolt viienda juure, kuhu ta viib "paranoili - se, vahel rohkem rabulist ja aktiiv leidusteotsija ning ilmaparandaja kõik - sugustes võimalikkudes seisundites, vahel kui imelik ehk vähemalt väga ker - gesti end haavatuna uskuv, ^{uud}veeluvõimetu põikpea". - Kui võrrelda shitsoid - psühopaatidega, siis on mitmed autorid nendel palju sarnasust leidnud. Eel - pool juba nägime, et Kretschmer ei saanudki neid lahutada teineteisest nen - de sarnasuse tõttu. Ka Hoffmann rõhutab eriti nende karakteranomaaliate sar - nasust. 1923 a. A. Schneider (81), võrreldes shitsoid-psühopaate shitsofreensete prepsühootiliste isedustega, leidis neid teineteisele tihedalt sarnastena. Jagades prepsühootilisi iseduse ja shitsoid-psühopaate nelja rühmitusse, leidis Schneider iga rühmituse oma silmapaistvamate psüühiliste omaduste prepsühootilised poolt vastavana shitsofrenia alarühmitustele: autistilised isedused vii - vad katatoniale; tundmusvaled - hebefreniale; "ebaselged" - shitsofreniale kit - samas mõttes ja imelikud-paranoilised - dementia paranoides'ile.

Juhtides tähelepanu prepsühootilise iseduse psüühiliste iseläbimiste pea - le ja eraldades osa psühopaate "shitsoid-iseduste" ehk "shitsoid-psühopa - tide" nime alla, katsusid samad autorid kindlaks teha nende suhted shitsof - reniaga mitte ainult väliste avalduskujude sümptomaatilises sihis, vaid ka

patogeneetilises ja pärivuskonstitutsionaalses. Tuli katsuda vastata küsimusele, kas on nad konstitutsionaalselt identsed, ehk kas on vastasel korral nende lahkuminek kvantitatiivne või kvalitatiivne?

Kraepelin (51), kelle vaadet shitsoid-psühopaadi üle pole senini kirjanduses leidnud, seab prepsühhootilised isoloomu iseloomused patogeenselt ühte shitsofreniaga: "Need psüühilised iseloomused, mis käivad dementia praecox'i enese ilmsiks tulemise eel, näituvad osaliselt juba haigusepõhjuse toimena ka siis, kui neid võib jälgida kuni esimeste eluaastateni". Bleuler (9), seadides shitsofrenia piirid Kraepelini omadest laiemale alusele, luges schitsofrenia alla paljusid shitsoid-psühopaate, vaadates nende kui "latent" shitsofrenia peale. Ta (7) ütleb shitsofrenia-taoliste psühopaatide kohta: "Neil poole vähemagi toetuspunkti, nimetada seda iseloomuliseks haiguseks, mis juhtub lihtsate sündmuste tõttu või vähe suurema intensiivsuse läbi kvalitatiivselt samasuguste väljenduste vahetpidamata astmetest pisut oraldub paljudest teistest juhtudest" ja mõistab shitsoidide all "psüühilise olemise ja psüühilise reaktsiooni kaju, mis, olles iga ühe juures enam-vähem väljendutuna olemas, omas haiglasel tõusis tuleb nähtavale kui shitsofrenia, aga oma keskmes arengumises paistab silmi senini "shitsoid"iks kutsutud psühopaadinäht". (Bleuler (8)). Rüdin (78) ja Hoffmann (54) lahutavad, nagu me juba eelpool nägime, shitsoid-psühopaate shitsofrenia-aktist küll kliiniliselt resp. fenotüüpiliselt, kuid konstitutsionaalselt seovad neid lähedalt, vaadates shitsoid-psühopaatide, kui heterotsügotide peale shitsofreenilistest perikondades. Kretschmer (56) tõendab, et ei saa tõmmata kliiniliselt ega ka pärivuskonstitutsionaalselt kvalitatiivset vahet shitsoidi ja shitsofrenia vahel. "Need shitsoidilised isadusalged paistavad olevat laiaks hereditaarseks sõõmaks, üldiseks matrix'iks, millest tuleb välja pärivusmasside ebaõnneliku kokkujutumise läbi pärivuskulu üksikutele kohtadele kord siin, kord seal - shitsofreeniline psühoos", kuigi ta lisab pärastpoole juure, et "igatahes ei teki shitsofreeniline psühoos shitsoidist mitte lihtsal mittespetsiifilisel kumuleerimisel", (Kretschmer 56), millise vaatega ta lähenob Kahni seisukohale. - Kahn (42), uurides omakord shitsoid-psühopaate ja leidis nende juures samasugused psüühilised tunnused kui Hoffmann ja Kretschmer, mida ta ka ise rõhutab, tuli arvamisega, et shitsoid-psühopaadid on omaette üks "pärivusline tunnus", s.o. pärivuskonstitutsionaalselt on neil ühine hereditaarne faktor dominantelt mendelaeriva omadusega. Shitsofrenia seisab koos Kahn järele kahest konstitutsionaalsest komponendist, dominantsest shitsoid-algest ja ("shitsofreenilisest mentaliteedist") ja retsessiivsest protsess-algest,

("spetsiifilisest destruktiivsest tendentsist"). "Shitsofrenia, kui niisugune, võib ainult siis realiseeruda, kui on olemas shitsoid, kui shitsofreenilisest protsessist arenenud põhirike võib luhti tõmmata shitsoidilise registri". Sellepärast võime leida iga shitsofreeniku juures shitsoid-psühoopaatide sümptome, olgu see prepsühootilise iseduse psühopaatilise karakteri mõel või psühootilises protsessis eneses. "Meie nime shitsofreensetes psühootilistes avaldustes alati jälle haigeksjäänud iseduse shitsoidilisi väljendusi, kuidugi mitmeti muudetuna ja peaaegu tundmatuseni rikutuna haiguse arenemise toime läbi". Nõnda jõuab Kahn ainult osaliselt ühisele arvamisele Rüdiniga ja Hoffmanniga, nimelt, et shitsofrenia koosneb konstitutsionaalselt vähemalt kahest pärivusfaktorist; lahku aga läheb nende arvamisest, samuti kui Bleuleri ja Kretschmeri omast, sellepolest, et need kaks faktorit erinevad teineteisest kvalitatiivselt oma pärivusbioloogiliste omaduste poolest.

Rüdin, Hoffmann ja Kahn, asudes shitsofrenia pärivusliste omaduste uurimisele, võtsid oma tööde aluseks shitsofrenia ühe haigusena mitte ainult kliiniliselt, vaid ka pärivuskonstitutsionaalselt. Rüdin ütleb küll oma eelpool tsiteeritud monograafias, et ta olevat võtnud käsituseks kliiniliselt tüüpilised juhud, mis kahtlemata shitsofrenia alla kuuluvad (selle juures tarvitab ta, samuti kui Hoffmann ja Kahn shitsofrenia mõistet. Kraepelini 'dementia praecox' i ulatuses). Hoffmann, arutades shitsofrenia identsuse küsimust, suudab ainult järelejäet põhjendada pärivusbioloogilistel uurimistel käsitlemist shitsofreniat kui üht hereditaarset haigust. "Et meie praegu ka kliiniliselt peame leppima shitsofreniaga, kui "kogumõistega", ütleb Hoffmann "peab ka pärivusbioloog esialgu sama teed käima ja oma tööde aluseks panema ühtlase shitsofreense konstitutsiooni". Kahn käsitleb seda küsimust kõigepõhjalikumalt ja ottevaatlikult piirab shitsofreniat järelejäet: "Kus ei ole leida omapärast dominant-retsessiivset pärivust shitsofrenia juures, on väga võimalik - shitsofreniale väliselt väga sarnase, geneetiliselt aga temast lahkumiseva haigusega tegemist. Meie teeksime nõnda... shitsofreniate genotüüpilise ühisäritolemise küsimusest selle ühisäritolemise tingimiseks shitsofrenia olemisele, shitsofrenia diagnoosi panemiseks". (Kahn 42). Lühiaurides 8 perekonda, kus mõlemad vanemad olid shitsofreenised, tuli Kahn otsusele, et "meil ei läinud korda leida kindlaid toetuspunkte, mis räägiks meie poolt antud ulatuses shitsofrenia geenilise ühtekuluvuse oletamise vastu".

Kuid sarnane shitsofrenia piiramine pärivusbioloogilisel alusel annab

selle haiguse mõistele uued piirid ja lahutab seda Kraepolini, kui ka Jaspersi omast, kelle definitsioone seab ta oma töös tarvitatud shitsofrenia aluseks. Meil ei ole ju mingisugust võimalust praegu ette näha, kuidas on Kahni poolt määratud pärivusshitsofrenia vahakord kliinilise shitsofreniaga, kui võrd nende piirid ühte langevad, ja kui suur osa juhtusid, mida ühendab praegu kliiniline shitsofrenia, jääb väljaspoole Kahni shitsofrenia piire. Nõnda jõuame kardinaalse küsimuse juure, millest on huvitatud psühiaatrid-klinitsistid, veel rohkem aga pärivusküsimust uurivad psühiaatrid: kas esitab shitsofrenia nii suguses ulatuses, nagu seda mõistet praegu tarvitatakse kliinilises psühiaatrias, konstitutsionaalselt üht haigust, või on selle nime alla koondunud väliselt, fenotüüpiliselt, teineteisole sarnanevaid, kuid patogeoniliselt, goenotüüpiliselt, siiski lahkuminevaid mitu rühma haigusi? Siin peitub Rüdini, Hoffmanni ja teiste sükraste teoste nõrk külg, mis on viiljakutsunud vastuvaielusi nende poolt avaldatud arvamistele ja ka nende poolt küsimuse lahendamiseks tarvitatud meetodile.

Kõige kategoorilisemalt on Bleuler väljaastunud shitsofrenia, kui konstitutsionaalselt ühesuguse haiguse oletuse vastu. Ta ütleb: "Ma olen voendunud, et dementia praecox'i mõiste all peituvad mitmesugused haigusod". Samuti ütleb ta teisel kohal, et "shitsofrenia rühmas olla terve rida bioloogilisi üksusi" ja "pärivusshitsoos" (Erbschizose) olevat igatahes, midagi muud kui "nähtavshitsoos" (Sichtschizose)! (Bleuler 7). Ka on katsutud juba shitsofreniast lahutada mõnda osa, mis pidevat erineva oma kuluga ja konstitutsionaalselt aluselt nõudisaja shitsofreniast. Nii panevad ette Popper (74), Kahn (43), Berze (3) ja Detenhoff (16) eraldada shitsofreniast nõnda nimetatud "shitsofreenilise reaktsioon-tüübi", mis kliiniliselt oma sümptomatoloogialt sarnaneb shitsofreniale, kuid oma kulult erineb viimasest täiesti. Teatavasti mõistame meie shitsofrenia all "vaimuhaigusi, mis kui protsess, algavad teataval ajal ja ei lase haiget enam tagasi pöörduda oma endisesse seisundisse" (Jaspers 38), viies haige shitsofreeniasesse lõppseisundisse, mis kõige paremal juhusel võib näidata head, kuid ikkagi defektiga paranemist. Sellevastu, shitsofreeniline-reaktsioon-tüüp, minnes ilma "ülejäägita" mööda, jätab haigele ta endise prepsühoatilise vaimlise seisundi. Ühtlasi oleks nad lahkuminevad konstitutsionaalselt: Kahni, Detenhoffi ja Berze järele oleks shitsofreeniase reaktsioon-tüübi konstitutsionaalsaks aluseks shitsoid-isadus, mis aga üksi, Kahni ja ka Kretschmeri arvamiste järele, nagu eelpool nägime, ei sünnita shitsofreniat. Shitsofreeniase reaktsioon-tüübi eraldamine iseseisvaks haigusliigiks ja ta avaldusvormidele kindlate

piiride andmine, -kui läheb korda teda lakutada shitsofreniast, -jääb psühiatria lähemaks ülesandaks.

Alternatiivsest pärivusõpetusest selgub, et sarnana vatele fenotüüpidele võivad vastata mitmesugused genotüübid, ja vastupidi, ühesugused genotüübid võivad avalduda mitmesugustes fenotüüpides. See pärivusbioloogiline fenotüüpide ja genotüüpide võimalik lahkumine sünnitabki palju raskusi psühiatrias võimalike haiguste konstitutsionaalsete omaduste uurimisel. Sama Hoffmann, kes opereeris kord shitsofreniaga, kui bioloogiliselt ühe pärivuslise haigusega, ütleb hiljemini, arutades fenotüüpide suhteid genotüüpidega, järgmist: "Ühesugused fenotüübid võivad tekkida mitmesugustest genotüüpidest. Me mõtlen siin juures kõige esiteks kliiniliseid küljest juba ammu sageli väljendatud arvamist, et dementia praecox ei kujuta enesest konstitutsionaalselt mitte ühist tervikut, et meile ennemini selle mõiste all ühendame mitmesugused näitedid!... (Hoffmann 36).

Shitsofrenia ^{avaldu} kliiniliselt mitmesuguses vormis, mitte ainult sümptomide ja sümptomikomplekside, vaid ka haiguse kulu poolest (paranoid-hallutsinatoorne haiguse avaldusvorm erineb tuntuvalt katatoonilis - ja hebefreenilisevormidest); samuti ka heledad remissioonid lahkuvad mitmesugustest kliiniliselt järelegi teineteisest eralduvatest shitsofreensetest lõppseisunditest; teiselt poolt võib ühe ja sama haiguse juhul psühoosi väline kuju avalduda mitmekesistes vahelduvates sümptomikompleksides: hallutsinatoorne-paranoiline seisund vaheldub katatoonilis-ehk hebefreenilis-seisundiga jne.

Psühoosi mitmesugune avaldusvorm võib olla tingitud haige indiviiduumi teistest konstitutsionaalsetest omadustest (ühes välisilma mõjuga). Shitsofreeniline konstitutsioon võib teisiti avalduda isiku teiste konstitutsionaalsete faktorite mõjul. Ka geeniliselt toistsuguste psühooside pärivusliste elementide juhusline olemasolu shitsofreense isiku konstitutsioonis võib muuta shitsofrenia avaldusvormi ehk ta kulgu, nagu seda Kahn (44) kaalub tõendada maniakaal-depressiivse psühoosi mõjust. Samuti võib oletada ka psühoosi fenotüübi (mis on ju genotüübi ja välisilma ühine produkt) preformeerumist mitmesuguste eksogeensete faktorite mõjul. On aga ka võimalus, et psühoosi väliskuju mitmesugususe sünnitajateks on sügavamad, nimelt haigust ennast tingivad konstitutsionaalsed põhjused. Nagu nägime Bleuleri sõnadest, ei ole ju veel kindlaks tehtud shitsofrenia konstitutsionaalne ühtlus.

Senisel shitsofrenia konstitutsiooni uurimisel on vähe tähelepanu pöör-

and selle mitmesuguste alarühmituste tekkimise põhjustele, kuna selle vastu opereeriti shitsofreniaga kui ühe geenilise üksusega. "Meie oleme töötanud shitsofrenia pärivusviiside kallal, ilma et seni spetsiaalselt ja põhjalikumalt oleks teetsemud küsimusega, kas või kui palju katatonia, hebefrenia, parenoidi ning dementia simplex'i sündroomid, omavad ühise pärivusliku põhialuse", ütleb Kohn (45) oma 1925 a. ilmunud tooses.

Ka leiame literatuuris üksikud märkused, mis tahavad tõendada shitsofrenia üksikute alarühmituste mitmesugust pärivuslist alust. Mituseks ütles Pilez (72) 1907 a., et ta "subjektiivsete muljete järel selged katatoonilised vormid quoad hereditatem lähevad lahku hebefreensetest ja paranooidlistest", ning "katatoonilised vormid lähenevad kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt rohkem hereditaar-degeneratiivsetele (vormi)haigustele". (Viimaste all mõistab ta neid, mille etioloogilise momendi peafaktorina esineb pärivusline koormatus). Hiljuti rõhutas ka Rüdin (80), et on olemas shitsofreeniad perokonnad, kus ettetulevad haigusjuhud kannavad suuremalt jaolt paranooidset iseloomu, ehk peamiselt katatooniliste nähtudega või jälle karekteriseeruvad epileptiliste ehk hüsteeriliste sümptomidega. Lange⁽⁶⁰⁾ kirjeldades sel osas kahe perekonnas ettetulnud mitmeid katatooniliste sümptomidega haigusjuhte, tuli otsusele, et mõlemates perekondades oli tegemist teatavas aju osas asetuva päritud algenõrkusega, mis mitmesuguste närvisubstantsi rikkuvate agentide mõjul avaldub katatoonilise sümptomikompleksiga, ja jättis lahtiseks selle "algenõrkuse" ja shitsofrenia suhtelise vahekorra.

Meie tuletas eelpool ettetoodud, eriti Rüdini andmeid, mis saanud ehk selle geneoloogilis-statistilise meetodi abil, võime kokkuvõttes ütelda, et shitsofrenia konstitutsiooni küsimus pole kangeltki veel lahendatud. Shitsofreenikute hulgas on juhtusid, millest võib järeldada, et meil on tegemist spetsiifilisest konstitutsioonist areneva haiguslike protsessiga. Kui suure osa aga praegu kliiniliselt diagnoositavatest shitsofrenia juhtudest võtab oma alla see spetsiifiline konstitutsioon? Missuguses suhtes on selle shitsofreeniale konstitutsioonile üksikud shitsofrenia alarühmitused, nii kui, hebefrenia, katatonia, paranooid jne.? Need küsimused on veel lahtised, ja nende lahendamiseks tuleb veel materjali koguda eeskätt psühhiaatrilise perekondliku uurimise abil.

Kesolevas töös on vätlusele võetud, juhusliselt väljavalitud (väljavaliik on tingitud ainult tarvilikkude andmete saamise võimalustest) shitsofreeniad perokonnad, et selgusele jõuda, milles seisab nende perekondade pärivusline koormatus,

s.o. missugused haiguslised psüühilised
nähtused tulevad ette shitsofreeniku-
te lähemate ja kaugemate sugulaste kes-
kel, ja edasi, võrreldes neis perekondades ettetulevaid shitsofrenia
juhtusid oma vahel, jõuda otsusele üksikute ala-
rühmituste hereditaarsete tingimuste
üle, s.o. kas mitmesugused shitsofreensed
alatrühmitused on pärivusliliselt ühesu-
guselt ja sarnaselt koormatud.

Seni peatasime kirjanduse juures, milles vaadati shitsofrenia kui here-
ditaarse vaimuhaiguse peale, kuid tänase päevani leiame literatuuris auto-
reid, kes püüavad tõendada ja leida teisi shitsofreniat väljakutsuvaid,
resp. etioloogilisi faktoreid.

Endogeense vaimuhaiguse (nii kui shitsofrenia) patogeensed tegurid
võivad tingitud olla ka väljaspool pärivust - selle mõiste otsekoheses
ulatuses - seisvatest momentidest. Kõrda võib oletada, et peaaegu spetsiifi-
lise substantsi ebanormaalne funktsioneerimine shitsofreense protsessina
võib esile kutsutud olla haige enese organismis tekkivate ehk olevate se-
nini meile tundmata mõjude kaudu, või jälle raskete iduvigastuste läbi tek-
kinud patoloogiliste seisundite ehk tegurite mõjul. Sarnane meile tundmatu
peaaegu närvikudet vigastav moment, nagu Medow tahab tõendada, võib esimeses
põlves väljakutsuda ebanormaalseid iseloomu, nagu neid ette tuleb shits-
ofreenikute vanemate keskel, teises põlves aga juba shitsofrenia enese. Medow
tuleb otsusele: "Minu uurimised tõendavad, et see alget riskuv põhjus sün-
nitab kaugelt suurema osa shitsofreniast uuesti ilma pärivuslise toimetä".

Mitmed autorid on shitsofreenset dispositsiooni välja kutsuvat faktori
otsinud puht eksogeensetest momentidest, nii kui vanemate lues'is, alkoholis-
mis jne. Sarnaseid arvamisi leiame veel kõige nooremast vastavas kirjanduses.
1907 a. leidis Pilez (72) 51 dementia praecox'i (hebefreeniku) vanemate kes-
kel 25 korda progressiivset paralüüsi, 27 katatooniku vanemate keskel - 5
korda, samuti konstateeris ta hebefreenikute vanemate keskel võrdlemisi roh-
kesti tabesi juhuseid, millo pärast tuli järeldusele, olles üldiselt psüho-
side pärivuslise üheliigisuse poolt et "tähelepanuväärilise arandina sel-
lest on dementia praecox (väljaarvatud katatoonilised vormid), millise va-
nemate keskel, kui nad põevad vaimuhaigusi, viimane nähtavale tuleb mitte
kui dementia praecox, vaid suuremalt jaolt kui progressiivne paralüüs".

1912 a. Kljutschov (49) juhtis uuesti tähelepanu lues'i^{kui} dementia praecox'i etioloogilise faktori peale, leides sagedasti (41,6%) sarnaste haigete juures luetilisid düstroofilisi nähtusi ja ka osalt positiivset Wassermanni reaktsiooni vere seerumis. Samuti väitis Meggendorfer (66), et lues dementia praecox'i astsententsis on sagedaseks nähtuseks. Hiljuti veel leidis Toropkov (92), et "iga dementia praecox'it põdeva indiviiduumi juures on võimalik kindlaks teha neurolues'i orgaanilisi tunnuseid", ja haige kui ka ta lähemate sugulaste läbivaatused "annavad harilikult küllaltalt materjali, et võib põhjendada iga üksikus juhus nii perekonna, kui ka haiguse luetilist isoloomu".-

Peale lues'i on veel tuberkuloosis otsitud dementia praecox'i välja - kutsuvat, resp. etioloogilist faktori. Wolfer (99) näeb dementia praecox'is "metatuberkulooslist haigust" (võrrelduna metastüfiliste haigustega).

Ilma et siinkohal pikemalt arvustada oelpool avaldatud väiteid, tähendan lühidalt, et siiski suurem osa psühiatride ei poolda vaadet dementia praecox'it luetilise⁹⁰, ehk "metatuberkuloosilise" haigusena.

Tõsisemalt on peatatud shitsofrenia haigete vanemate sagedase kroonilise alkoholismi juures, mille põhjal mitmed autorid on tulnud arvamisele, et vanemate alkoholism kutsub välja idurikote kaudu laste juures shitsofrenia. Sarnast arvamist avaldavad Kreichgauer (54), Mollweide (70), Wittermann (97) ja teised. Ka Kraepelin oma psühiatria õperaamatu viimases erandes ütleb, et "vanemate alkoholismil on teatava toime võimalus dementia praecox'i arenemiseks laste juures, vahukord, kus vahetult võib küll iduvigastus olla". Teiselt poolt aga rõhutatakse alkohoolikute vanemate psühopaatilisi kalduvusi, mille sümptomina tekib nendel alkoholism. Nende laste shitsofrenia tekkimise põhuseks oleks psühopaatiline konstitutsioon, aga mitte tarvitamine liigalkoholi. Alkoholismi ja shitsofrenia vahekorra juures tuleb pärastpoole pikemalt peatuda, et selgitada küsimust, kas ja mis sugune mõju on vanemate alkoholismil shitsofrenia tekkimisele laste juures.-

Kirjeldades oelpool lühidalt shitsofrenia ja shitsoid-psühopaatide patogeenset suhet, nägime, et seal refereeritud psühiatrid sidusid neid patoloogilisi nähtusi ühed lähemalt, teised kaugemalt teineteisega. Kuid ei saa vaikides mööda minna asjaolust, et "shitsoidi" mõiste ja ta ulatus pole leidnud tunnustust kõikide psühiatrite poolt. Bleuleri shitsoidi kirjeldus, kus ta tähendab, et shitsoidi ei saa ühelt poolt lahutada shitsofreniast

ja teiselt poolt normaalsest seisundist, ("shitsofrenia on ainult iseenese-
st normaalsete psüühiliste reaktsioonide haigusline tihenemine", - Bleuleri
järel) pidi väljakutsuma vastuvaidlused. Sarnase karakteriseerimise läbi
muutub shitsoide mõiste üldpsühopatoloogiliseks, resp. psüholoogiliseks, väl-
jalangeses spetsiaalsest psühiaatriast. Bumke (13) arvustab teravalt shi-
tsoidi mõistet ja ütleb: "Ma ei ole senini võinud veenduda, et nende auto-
rite poolt (s.o. Kretschmer, Hoffmann ja Bleuler) shitsoidi ehk shitsothy-
mia aluseks võetud iseloomu jooned oleksid muud, kui inimise hinge normaalsed
iseäradused... Veel rohkem, shitsoid ei kaota sellega mitte ainult psü-
hiaatrilise olemuse, vaid tõuseb küsimus, kas üldse võib shitsoid iseloomu
joone identifitseerida shitsofreensete sümptomitega"? Oma poolt ülessea-
tud küsimusele vastab Bumke ise: "Et kõik, mis ta (Kretschmer) kirjeldab
kui shitsoid-temperamenti, kuidagi viisi seisab ühenduses dementia praeco-
cox'iga, seda ei usu ma mitte", nimetades ühtlasi Kretschmeri shitsoidi "kur-
atiliselt konstrueeritud". - "Kui aga keegi avaldab psüühiliselt selgeid
ja tuntavaid shitsoide iseloomustavaid tunnuseid, siis olevat meil tegemist,
Bumke järel, "peidetud shitsofreniaga", ehk selle abortiivse vormiga. -

Väljaminek vähe teisest seisukohast, vaidleb Ewald (23) shitsoidi mõi-
ste vastu, kui ta ütleb: "Shitsoid on lõpuks koondusmõiste kõikidele eba-
normaalsetele karakteritele", nimetades shitsoidi "lõõtspilli" mõisteks.

Tutvumiseks lähemalt shitsoid-iseduse mõistega, nagu teda tarvitatakse
literatuuris, leiame tõesti ka põhjusi ette heita sellele mõistele ta pii-
rida ebamäärasust ja laialivalgust. Ühelt poolt on loia meie selget piiri
shitsofrenia ja shitsoid vahel. Nende eraldamises leiame tuntavaid lahku-
minekuid psühiaatrite arvamiste vahel: Bleuler (9), Borze (2) ja Bumke (13)
viivad shitsofrenia alla paljusid psühopaate, vaadates nende kui latent
ja "peidetud" shitsofrenia peale, mida aga teised loevad shitsoid-isedu-
ste hulka. Teiselt poolt ei saa meie piire tõmmata shitsoidi ja normaalse
iseduse vahel. Mitte ilma põhjusega ei tähenda Ewald (23): "9/10 inimestest
kannavad endas dispositsiooni shitsofreeniliseks haiguseks". Kolmandaks,
samuti on selgusetu shitsoidi sümptomaatiline lahkuminek teistest psüho-
paatide rühmadest.

Peab ju oletama, et shitsofreenikute perekondades võivad ettetulla peale
teiseliigiliste vaimuhaiguste (Kahn 44, Minkowski jt.) ka mitteshitsoili-
sed psühopaadid. Kretschmer (48) ise ühes oma viimases töös hoiatab shite
soid-psühopaatide nime alla viimist mitmesugusoid teisi isedusi, nii kui
neurasteenikuid, hüsteerikuid, kelmureid, ärritunud jne... Schneider (81)

esimesena katsus eraldada shitsofreensetes perekondades ettetulevaid mitte-shitsoidlisi psühopaate shitsoidlistest. Kuid nähtavaid raskusi sünnitab selleks senine liig üldine shitsoid-psühopaatide iseloomustamine, aga ka teiste psühopaatide vähene tundmine.

Kuid ükski psühiatritest, kes on tegemist teinud psühooside geneaoloogilis-konstitutsionaalsete omaduste uurimisega, ei ole eitanud isesuguste psühopaatide olemasolu shitsofreenikute sugulaste keskel. Shitsoid-psühopaatide olemise tõenduseks rõhutatakse (Kretschmer, Hoffmann, Bleuler jt.) asjaolu et puhtmaniakaal-depressiivsete vaimuhaigete perekondades ei tulevat ette shitsoid-mõiste alla kuuluvaid psühopaate. Siin ettetulevaid psühopaate iseloomustavad psüühilised iseärasused, mis seavad neid rööbasjoonde affektiivsete psühoosidega ("cyclothym'sed" ehk "synton'sed-isedused"). Veel hiljuti ütles Strohmayr (89), uurides Braunweig-Lüneburg-Hannoveri sugukonna järeltulijate tabelit, milles tulevad ette üksikud shitsofrenia juhud: "pärivusbioloogiline sugulus shitsoid-psühopaatide ja shitsofreensete psühooside vahel ei ole kaheldav; kus shitsoidilised osa-alged pärivuskulus kokkusattuvad, täienduvad nad shitsofreniaks".

Sarnane teineteisele vastukäivate arvamiste leidmine shitsoid-iseduste kohta tõendab tulevaste uurimiste tarvidust nõuetavas suunas.

Et aga on ülesvõetud küsimus shitsoid-psühopaatide olemuse ja nende konstitutsionaalse suguluse kohta shitsofreniaga, siis ei võinud ma ka ilma tähelepanu pööramata mööda minna psüühilistest iseärasustest, mis sagedamini ettetulevad minu poolt uurimisele võetud shitsofreenikute sugulaste keskel, ja, võrreldes mitmesuguste shitsofreensete alarühmituste juures ettetulevaid psühopaate isekeskes, katsuda selgusele jõuda, kas on latentsed hebefreenikute, katatoonikute ehk paranoikute ümber ettetulevate "shitsoid-iseduste" psüühilistes iseärasustes.

II. Meetodist.

Kirjanduse ülevaates nägime, et massistatistiline, sive demograafiline, uurimise meetod ei annud palju vaimuhaiguste pärivusküsimuse lahendamisel ja selle abil kogutud andmete põhjal ei olnud võimalik selgitada psühooside konstitutsioonilist alust. Sarnaselt arvamisega tuli liikunud aastaja lõpul Grassmann (27), keldes, et "statistika on küll tähtis pärivusküsimuse lahendamiseks, kuid praegusel ajal veel mitte küllalt igalpool usaldatav uurimisabinõu". Palju teravamalt astus Strohmayer (28) selle meetodi vastu välja (1904 a.): "oma kõhmakate massiuurimistega kobame meie abitult pärivusprobleemi ümber, ilma et meil kunagi korda läheks lähemale tungida pärivusküsimuse peapunktile."

Nimetatud meetodi asemele tarvitusele võetud individuaal-statistika andis sarnasel kujul, kui teda siis tarvitati, - Bratzi (101) nimetuse järele "võrdlev-kliiniline meetod", väga mitmesuguseid andmeid, mis võimaldasid otsida lahkuminevaid ja üksteisele vastupidiseid seletusi ja teha vastukäivaid oletusi. Kuigi individuaal-statistika, omandades kohe juba alguses primitiivse genealoogilise meetodi iseloomu ja arenedes pärast täieliseks genealoogiliseks uurimisviisiks, viis meid palju põhjalikumate vaieldusteni psühooside pärivuslise polimorfse ehk samaliigisuse probleemi arutusel; ta tõstis sisekaid vaieldusi Moreli degeneratsiooni seaduse maksvuse kohta, valgustas vaimuhaiguste antepositsiooni küsimust jne., kuid küsimuste lõpliku lahenduseni selle abil ei jõutud. Uurijad tulid versti selgusele, et iga üksiku isiku, resp. vaimuhaige konstitutsionaalsete omaduste tundmaõppimisel on vähe tunda õde-vendi ehk vanemaid. Uurimisoleva isiku konstitutsioonis näeme ju mitme põlve esivanematelt saadud ja pärivuslises teel edasi-antud omaduste koondust. Uurimisi tuli laiendada kahe generatsiooni pealt mitmete generatsioonide peale, tungides võimalikult kaugemas ulatuses üksikute perikondade genealoogilisse ajalukku. "Võrdlev kliiniline meetod", opereerides peaaegalikult kahe põlve kohta käivate andmetega, millepärast tekkisid ka need aelpool ettetoodud uurija isiklisest vaatekohast ja materiaali juhuslikkusest rippuvad arvamisid ja oletused, andis põhjendatud võimaluse Hoffmannile (35) Schuppiuse töö arvustuse puhul üles seada küsimust: "Kuidas tahetakse kindlaks teha komplitseeritud koormatust eelmiste generatsioonide poolt, kui puudub vastava perekonna põhjalik genealoogiline uurimine tingimata nõuetava psühiatrilis-psühholoogilise orientatsiooni alusel?" -

Külesoleva aastasaja esimestel aastatel, mil pärivustanduses asuti suuremalt jaolt veel Galtoni poolt ülesseatud põhimõtetele (Galtoni õpetuse järele pidi iga uus indiiduum tekkima mõlema vanema kõikide pärivusliste omaduste täielisest kokkusulamisest), tunnistasid Strohmayer (90) ja Wagner v. Jauregg ainekseks õigeks pärivuse uurimise meetodiks "esivanemate tabeli", mille järele Strohmayer ise ka uuris läbi mõned valitsevad sugukonnad ja seadis kokkuvastavad tabelid (nii kui Baieri kuningate Ludwig II ja Otto I esivanemate tabelid). Teised uurijad rõhutasid omalt poolt "järeltulijate tabelite" kokkuseadmise ja uurimise tarvidust.

Kuid juba mõne aasta pärast pidi Strohmayer ise tunnistama oma poolt propageeritava uurimisviisi puudulikkust. "Praksises nii sagedased, nõnda nimetatud indirektse ehk latentse pärivuse vaatlused, generatsioonidest ülehüpe, paradoks, et kaks täiesti tervet vanemat sünnitavad ootamata haiged lapsed, sel ajal kui haigetest vanematest sageli sünnib tervet protsent terveid järeltulijaid: need ja teised pärivuskulu tujud jäävad seletamatuks". —

Põõre, mida tekitasid Mendeli seaduste uuesti ülesleidmine üldbioloogias, ei jäänud ilmutata pea ka psühiatrias. Loodusteadliselt mõtlejad teadusmehed loevad kõiki pärivuslisi seadusi, mis leidnud tunnustust bioloogias, maksvateks ka inimeste kohta. Sellepärast pole siinkohal mingisugust põhjust ega tarvet üles seada küsimust, kas Mendeli seadused on makavad ka inimeste pärivusliste omaduste vahetõrgete juures, võib piirduda ainult konstateerimisega. Mendeli pärivusseadused on makavad inimeste juures sama paljuga, kui üldbioloogias, resp. zooloogias ja botaanikas. Inimeste pärivusliste tingimiste uurimisel puudub eksperiment tähtsamaist bioloogiliste seaduste uurimise abinõudest, kuid oma otsuste tegemises võime tugeda siin täielikult analoogiale, luges onestele eksperimendi asemele analoogilised uurimise tingimised ja vaatluse objektid. "Nõnda võib kindlaks tohtuks pidada Mendeli seaduste maksvust inimeste juures analoogia... läbi", ütles Lenz (62) Mendeli pärivusseaduste põhimõtete tunnustamine psühiatrias tegi lõpuliikult selgeks: esiteks, et üldstatistilised andmed ei saa praegu anda sarnaseid aluseid, mille najal võiks kindlaks määrata psühooside konstitutsionaalseid omadusi; teiseks, ka primitiivne genealoogiline meetod, s.o. õdede ja vendade, ehk vanemate ja laste vaimehaiguste võrdlus üksi ei anna meile võimalust otsustada indiiduumi konstitutsionaalsete iseärasuste üle. "Järeltulijate tabel", kus läbiuuritud mitmed põlvkonnad, annab küll võimalust enam-vähem kindlaks määrata mõne psühilise, sive psühoatilise, samuti ka nor-

maalse ehk patoloogilise kehalise iseloomuse konstitutsionaalse aluspõhja, kuid ainult juhul, kui on tegemist pärivuseliselt dominantsetl mendelee-riva konstitutsionaalse elemendiga. Nõnda leidis Entres (22), uurides mitme-te chorea hereditaria Huntingtoni põdevate haigete järeltulijaid, et nimeta-tud haiguse konstitutsionaalseks aluseks on dominantsetl päritav patoloogiline faktor.

Kuid ka dominantsete pärivusliste faktarite tundmaõppimine nõuab mõle-mate vanemate konstitutsionaalse koosseisu teadmist. Ühe vanema konstitut-sionaalsed omadused võivad olla laste juures epistatilisel varjatud tei-se vanema omadustega. Ka pärivusliste üksuste valentsi muutumine (Hoffmann) võib vahel konstitutsionaalsete omaduste analüüsimisel raskusi sünnitada. Peasegu ülepääsemata puudust avaldab "järeltulijate tabeli" ja "esivanemate tabeli" meetod retsessiivsete pärivusliste faktorite uurimisel. Nagu teada, eralduvad retsessiivsed pärivuslised faktorid dominantsetest järg-mises uurimisel nähtavale tulevas asjaolus: sel ajal kui dominantsete oma-dused pärituvad otsekoheselt teel, see on vanematelt lastele seaduspäraselt arvus, tulevad retsessiivsed omadused fenotüüpiliselt nähtavale suuremalt jaolt indirektses sugulusvahekorras, s.o. kollateraalsete sugulaste keskol. Mõlemates "tabelites" jäävad aga kollateral^a-sugulased vaatluse alt välja. Tuli ühendada "esivanemate tabelit" "järeltulijate" omaga, täiendada ühist tabelit kõikide kollateraalsete sugulastega, nõnda viisi vaatluse alla võt-tes tarvet suguluskonda. Rüdin, Jolly, Hoffmann (35), Kretschmer jt., kes kõik rõhutavad per^oondlise uurimise tähtsust psühooside konstitutsionaalsete omaduste kramatramisel, samaliigisuse põhimotte kindlakstegemisel ja vaimu-haiguste meeste klassifitseerimisel nende pärivuslise suguluse alusel, nõua-vad terve suguluskonna vaatlust võimalikult laias ulatuses; võimalikult pal-jusid otsekohesid esivanemaid, kõiki järeltulijaid ja kõiki kollateraal-seid perekonna liikmeid. Jolly ütles 1913 a. (39): "psühooside Mendeli sea-ducte täpsemaks uurimiseks on tarvilik tundma õppida üksikud tüülikult tuntud perekonnad võimalikult laiemas ulatuses ja kõik nende liikmed psüühilise koosseisu suhtes". Kretschmer (55), juhtides tähelepanu prepsühooti-liste iseduste karakteri omaduste kirjeldamise tähtsuse poole, põhjendab kõikide per^oonna liikete, ühes arvatud muidugi ka terved, uurimise alla võt-mise tarvet järgmiselt: "ei pea mitte seisma jätta huige enese prepsühooti-lise iseduse juures. Sagedasti on karakterioloogiaga samuti, kui kehaehi-tusega, et ühe konstitutsiooni-tüübi klassilised jooned vahel lähimate su-gulaste juures selgemini võivad märgatavad olla, kui patsiendi enese juures".

Juhituna õigele teele, osutus perekondline genealoogiline uurimine mitte nii kergesti läbiviidavaks, kui näit., "kliiniline võrdlev meetod". Selle meetodi raskuste juure tulen pärast poolt veel kord tagasi, siin aga tähendan, et nii mitmedki kes alustasid genealoogilisi uurimisi, pidid teele etteastunud raskuste tõttu neist loobuma. Kuid mitmete psühiatrite poolt ettevõetud ja läbiviitud perekondade uurimised, nii kui Lange (59), Jörgeri (40), Lundborg (63) ja teiste omad tõendasid, missuguse tähtsa ja paljulubava uurimise meetodiga on rikastunud psühiatria, omandades psühiatrilis-genealoogilise meetodi. Kõige parema tõenduse andis Lundborgi klassiline teos, milles autor suutis uskumapanevalt selgeks teha myoclonus-epilepsia pärivust retsessiivselt mendeleeriva faktori kool.

Mendeli seaduste makevuse tõestamine psüühiliste haiguste juures tõstis ülesse perekondlise uurimisel saadud materjali statistilise läbitöötamise nõudmise. Genealoogilise uurimise ühondamisel statistilisega tekkis nn. "komparatiivne" meetod, nagu seda on tarvitanud oma töös Lundborg (63) Hoffmann (34) Rüdin (78) ja teised. Rüdin on kõige olavamalt nõudnud genealoogilis-statistilise meetodi tarvitamist. Veel hiljuti katsus ta tõendada, et "vaigluži ei saa otsustada siin võimaluste enam ehk vähem vaimurikaste seletustega, vaid ainult sagedusvõrdlusega statistilisel teel". Rüdin (79). Ta nõuab, et "vaimuhaiguste pärivuse uurimine ainult siis võib olla teonida teaduslist nimetust, kui ta on läbi immanud sarnase matemaatilise aspiratsiooni, milline on viinud seni ilusate tagajärgedeni eksperimentaalse taimede ja loomade pärivusbioloogia" (Rüdin 78). Genealoogilisel teel kogutud andmete statistiline läbitöötamine peab tõendama, kas ja missuguse Mendeli seaduste moodusega meil on teataval juhtumisel tegemist. Selle juures hoiatab Rüdin ta põhjendatult töötada ebarepresentatiivse materjaliga, nagu peaaegu kõik psühiatrite uurijad tegid enne teda. Ebarepresentatiivne materjal Mendeli seaduste väljarehkendamisel tekitab peaaesjalikult sellest, et teatavas, mõne asutuse ümber koondumas piirkonnas, võetakse vaatlusele ja arvestusele perekonnad, kus mitmed haiguse juhud on ettetulnud, kuna perekonnad, kus väheste laste arvu tõttu, vaimuhaigus ilmsiks tulemata jai, ehk kus üksikult ettetulevad haigusejuhud millegi muu põhjuse pärast uurijale on jäänud teadmatuks, vaatluselt välja jäävad. Sarnase ühekülgse materjali Mendeli seadustele nõuetavalt statistilisel läbitöötamisel saame resultaadi, mis ei vasta tõelikuks olule, olles viimasest palju suuremad. Üksikute asutuste ehk kliinikute poolt ülestähendatud juhtude juhatusel korjatud ebarepresentatiivset materja-

li on võimalik ümbermoodustada representatiivseks nn. Weinbergi probandido ehk õdede-vendade meetodi abil, mis läbi tarvitada olevate andmete teaduslikult põhjendatud ümberarvamise läbi ^{lühikese} sama piirkonna elanikkude keskel tõeliselt ettetulevale haiguse arvule vastavad vahekorrad. - Oma, Weinbergi, meetodi järele ettevõetud, klassiliste väljaarvamiste juures shitsofrenia pärivusliste faktorite kindlaks tegemiseks võttis Rüdini ühtlasi arvesse noorelt suurnud perikonna liikmed, alaealised allpool haiguskindetavat vanuse piiri jne. luues nõndaviisi statistiliseks arvestamiseks enam-vähem seltskonnas tõeliselt ettetulevad tingimised. -

Kuigi Weinbergi meetod lubab korrigeerida kliinikutes ehk asutustes korjatud andmeid ja neid enam-vähem lühendada seltskonnas olevate vahekorradadele, siiski ei kõrvalda see vaimurikas korrektsioon kõiki ja kahtlemata tähtsaid riskusi psühooside konstitutsionaalsete omaduste uurimise väljalt. Need raskused ei ole senini lasunud kogutud andmete statistilise läbitöötamise meetodi puudulikkuses, vaid palju rohkem materjali kogumises endas ja selle grupppeerimises. Kui meie suudame kord materjali grupppeerida genotüüpiliste omaduste ühtekuuluvuse alusel, siis kaovad igasugused takistused komparatiivse meetodi tarvitamisel.

Materjali genotüüpiliste, sive konstitutsionaalsete omaduste ühtekuuluvuse alusel kogumiseks on vaja enne õige vastus anda küsimustele: missugused psühootilised sümptomikompleksid on konstitutsionaalselt ühtaolised? Kas praegused kliinilised psühooside rühmitused vastavad pärivusliselt ühtekuuluvatele ja identsetele rühmitustele? Ka Rüdini oli hästiteadlik eelpool ettetoodud raskuses, sellepärast ütleb ta põhjendatult: "meie peame läbikobama". Kuid see "läbikobamine" ei peasta statisilist meetodi ettehoidetest ebaühtlase, võib olla konstitutsionaalselt mitteühtekuuluva materjali käsitlemisel. Kui veel silmas pidada psühooside differentsiaal-diagnostilisi raskusi, siis võime kokkuvõttes ütelda, et komparatiivne meetod, nii kui kõik statistilised, kutsub esile vastavaielusi andmetega opereerimises kolmes suunas: 1) differentsiaal-diagnostilisest küljest; 2) materjalina tarvitatud rühmade ulatuses, see on, konstitutsionaalselt ühtlaste psühooside rühmitamises, nende üksteisest piiramises ja lahutamises; 3) üksikute konstitutsionaalselt ühtlaste rühmituste vahekorradega teineteisega ja välisilmaga.

Statistiline ja komparatiivne meetod Rüdini poolt shitsofrenia konstitutsionaalse struktuuri kindlaks tegemiseks tarvitatud sihis vajab kahtlemata juhude õiget kliinilist diagnoosimist ja liigitamist. Kuid siin on

võimalus avaldada genealoogide ja ka kliinilaste subjektiivsetel arvamusel: psühhiaatria differentiaal-diagnostika üheks nõrgeks aluseks on ta väga tuntavalt psühhiaatri isiklike vaatekooha mõju all seismine ja rippuvus sellest, missuguseid sümptomeid sümptomikomplekse on keegi harjunud rohkem rõhutama, määrates selle järele haigusi vastavatesse liikidesse. Sarnase isiklike mõju avalduse tõendusi haiguste üratundmises võime leida ka literatuuris. Teiselt poolt, tuntavat raskust diagnoosimises sünnitab praeguse kliinilise psühhiaatria haigusliikide piiride kindlusatus: mida suurem suurt vahet üksikute üldiselt tunnustatud psühhiaatrie poolt määratud vaimehaiguste liikides ja nende tõmmatud piirides. Nõnda on ju üldiselt teada Kraepelini dementia praecox'i mõiste kitsamad piirid, võrrelduna Bleuleri schitsofreniaga. Kliinilane-psühhiaatr seisab näiteks sagedasti küsimuse juures, kus algab parafrenia ja lõpeb dementia paranoidea, kus lõpeb parafrenia ja algab paranoia; - ja sarnaseid ebaselgeid piire leidma mitmete vaimehaiguste liikide juures. Lõpuks ka üksikute juhu differentiaal-diagnostika võib sünnitada raskusi, - ja missuguseid juhte ei tule pidada mitte harva ette-tulevateks nähtusteks. 1916 a. postas Riebeth (75), võrdnute-õde psühooside võrdluse puhul pikemalt schitsofrenia ja maniakaal-depressiivse psühoosi differentseerimise raskuste juures ja leidis, et sagedasti eksitakse üksikute hoodena avalduva schitsofrenia diagnoosis ja et "perioodiliste ja tsirkulaarsete juhu keskel leidub suurem arv dementia praecox'i, kui seda seni arvati". Korjatud katamnestilised andmed tõendasid ta oletust. Statistilise käsitlemise juures on iseäranis tähtis teinuteisest lahutada schitsofreniat ja sellele eneste psühhiliste nähtudega sarnanevaid psühoopate. Sagedasti on siin ainukeseks abinõuks selgusele jõudmiseks kliiniline järelvaatus. Kliinikuse astuvad aga praegustel tingimistel peamiselt oma ülespidamise poolt seltskondlikeks elamiseks mittekölblikud vaimehaiged, kuna kergemad juhud jäävad sellega psühhiaatrilise vaatluse alt välja. Sarnase asjaolu kohta tähendab Bleuler (7) põhjendatult: "aotsiaalne mittekölblikkus, mis mitmesugustes ümbrustes peaks täiesti lahkumisevõlt defineeritama, pole mingisugune kriteerium ühe haiguse bioloogilisele piirile". Need üldnimetatud psühooside differentiaal-diagnostika nõrkused võivad kahtlemata oma mõju avaldada statistiliste tööde resultaatide poole. Ka kliinilise psühhiaatria kiire arenemine viimasel aastakümnetel ja haiguste klassifikatsiooni sagedane ümberühmitamine nõuab suurt ettevaatust geneoloogilise-statistilisel (praegusel ajal tarvitav) uurimisel, mis tekitab mitmete põlvede vaimehaigustega. Selle töö esimeses osas ettetoodud

"kliinilise võrdleva meetodi" abil korjatud andmete suure lahkumisekupeale, mille järelduseks olid autorite väitelused psühooside "pärivuslike üheliigisuse" üle, võisid osaliselt mõju avaldada need differenttsiaal-diagnostilised raskused.

Psühooside liigitamine konstitutsionaalsel ühtlasel alusel sünnitab praegu aga veel suuremaid takistusi statistilise meetodi tarvitamisele, kui differenttsiaal-diagnostilised puudused. Siin kohal on üldelt võttes veel kord puudutada küsimust praeguste shitsofreensete haigete konstitutsionaalse identiteedi kohta, mille juures peatasin eelpool pikemalt. Ei saa aga tähelepanu juhtimata möödaminna arvatavast konstitutsionaalsest ühtekuuluvusest shitsofrenia ja ühe osa paranoil- ja, võib olla, seniil-psühoosidest, nagu seda rõhutasid Vorster (23) ja Frankhauser (26). Ka nüüd juba viivad mõned genealoogid osa paranoilset psühoosi shitsofrenia alla. Tulevased laiaulatuselised geneoloogilised uurimised, annavad loodetavasti, ka siin meile selged piirid. Samuti on praegu raske konstitutsionaalselt lahutada paranoiat paranoiidist. Economo (19 ja 20) geneoloogilised uurimised tõendasid, et "dementia praecox'i" leidmine parafrenia, tüüpilise paranoia, kverulantsiooni ja paranoiidlaste iseloomude kõrval kverulantide vendade-õdede ja järelejäetavate keskel näitab, et meil on tegemist arvatavasti ainult ühe ja sama suure shitsofreense pärivusringi mitmesuguste alavormidega", lisab aga juure: "sellega ei ole aga välistatud, et need mitmesugused vormid oleksid ühevõrrilised ehk identsed".

Psühooside liigitamise kõrval konstitutsionaalse ühtekuuluvuse põhjal (võib ja ka olla, et praegune kliiniline klassifikatsioon ei vasta kõikides oma osades konstitutsionaalsele klassifikatsioonile) tõuseb küsimus pärivuslike mitmesugustesse liikidesse kuuluvate vaimuhaiguste suhted teineteisega. On ju teoreetiliselt kergesti otsekujutatav ja oletatav liikide vaheliste konstitutsionaalsete suhete mitmesugune avaldatuvus. Rüdin näiteks leidis omalt poolt põhjust oletada kõikide psühooside pärivuslist mõju teineteise peale. Samm veel edasi, siis kerkib ka üles väide vaimuhaiguste "ühisest dispositsioonist", mida ei saanud otsekohalt eitada ka Rüdin. Autorid, kes on viimasel ajal rõhutanud psühooside pärivuslist üheliigisust, (Hoffmann, Kahn, Kretschmer ja teised) leidsid ka mõnede psüühiliste avaldusvormide vahel lähedaid ja kindlaid suhteid, nii kui shitsofrenia ja ühe osa psühopaatiade, nn. shitsoid-psühopaatiade, lähedane konstitutsionaalne suhe, ehk jälle, kõikide paranoiidlaste vaimuhaiguste konstitutsionaalne suhe (Economo 20). Rüdin leidis teiste psühooside, nii kui alkohoolikute, psüho-

paatide, hüsteerikute, affektiivsete vaimuhaiguste jne. sama aegsed ette-
tulomist shitsofreenikute vanemate keskel, kui shitsofrenist ennast. Genea-
loogilis-statistilisel teel ei läinud tal korda selgitada konstitutsio-
naalset vahet nende vaimuhaiguste ja shitsofrenia vahel. Viimasel ajal
on aga mitmed autorid, peamiselt Binswanger (5), töendanud ees alkoholi-
kute ühtekuuluvust shitsoid-psühoopaatillega, sidudes neid shitsofreenilise
konstitutsiooniga palju lähemalt, kui sarnast sidet võiks oletada uurimise
järele shitsofrenia ja affektiivsete psühooside vahel. Suurase konstitutsio-
naalse suguluse põhjal, - mida tuleb muidugi veel täielikumal genealoogili-
sel uurimisel kindlaks teha - ettevõetud materjali ümberkorraldamine an-
naks statistilisel väljaarvamisel lahkuvinevaid resultate Rüdin omadest.

Haiguse tüüpiline avaldusvorm ja kulu võib muutuda (mõnikord koguni ol-
la maha surutud) teiste normaalsete ehk patoloogiliste pärivusfaktorite
läbi. Samuti võib mõnede psühooside latentne konstitutsioon vastavate süm-
ptomite näol nähtavale tulla mitmesuguste eksogeensete tegurite läbi, nagu
see on kindlaks tehtud osaliselt ka shitsofreense protsessi kohta, kus trau-
ma, somatilisised haigused, sünnitusakt jne. võivad tõukejõuks olla protsessi
lahtipuhkemiseks, (muidugi tuleb oletada, et on olemas shitsofreenno konsti-
tutsioon, ja eksogeensete faktorite läbi väljakutsutud fenotüüpiliselt ää-
rnavad shitsofreniale vaimuhaigused ka genotüüpiliselt, s. o. konstitutsio-
naalselt shitsofrenia hulka kuuluvad). Vastupidi, võib aga eksogeensete te-
gurite mõju pindusel spetsiifiliste konstitutsionaalsete elementide ole-
mus jääda nähtavale ilmutatuks. Nõnda võivad teised pärivusomadused ja vä-
lised faktorid mõjuda teatava psühoosi arvulise nähtavale tuleku peale,
varjates või vähendades seda, ja tõsta põhjendatud umbusaldust statistili-
sel teel saadud psühooside konstitutsionaalsete omaduste kohta. Kahn (45),
arvustades statistilise meetodi rakendusvõimalusi psühiaatrilises konsti-
tutsionaal-genealoogilises uurimises praegusel ajal, jõuab järgmisele otse-
sele: "Ei saa kuidagi salata, et liig keerulistel väljaarvumistel sellel
väljal on ainult omadus tõsta juba nii kui nii olevat kindlusetust ja pro-
bleematsust, samuti võib ka kõige täpsemalt matemaatilisel meetodil olla
ainult siis väljaande tagajärjerikka tarvitusele võtmise peale, kui on alu-
sed kindlaks tehtud matemaatiliseks ümbertöötamiseks".

Eelpool ettetoodud põhjustel tuleb esialgu lõbuda puht-statistilisest
ja ka komparatiivsest uurimismeetodist ja asuda võimalikult täielikule psü-
hiaatrilis-genealoogilisele uurimisele, nagu seda ka on rõhutanud mitmed
psühiaatrid (Economio, Hoffmann, Kahn jne.). Laialdase perikondlise uurimise

abil on võimalus palju hõlpsamalt ja täpsamalt eraldada ühtekuuluvaid konstitutsionaalseid omadusi, ja asjatundlikult korjatud laialdane materjal võib pärast olla heaks objektiks statistilistele manipulatsioonidele. See vaade sarnaneb täiesti Kahni omale, kes ütles: "praegu tuleb meil tegemist teha eestkätt üksikute perekondade psühiatriline uurimisega, et tulevala statistilisele tööle alust panna".

Psühiatriline perekondline uurimine ei aita ainult ülesleida psühooside konstitutsionaalseid tegureid, vaid näitab ka üksikute psühooside rühmituste püüvust sugulust oma vahel, ja nagu mõned genealoogid on katsunud tõendada, aitab ühtlasi kaasa ühtlaselo psühooside avaldusvormide süstematiseerimisele (Kahn 46). Nõnda võivad ka differentiaal-diagnostilised raskused osalisalt kõrvaldada perekondlises uurimises saadud andmete põhjal.

Eelpool ettetoodud asjaolude põhjal on käesoleva töö metoodiliseks aluseks võetud üksikute perekondade psühiatriline genealoogiline uurimine. Pea tähelepanu on pöördud täielikkude ja mitmekülgsete andmete saamise peale uurimisele võetud haigo võimalikult laialisel suguluskonna kohta.

Usaldusvääriliste andmete saamiseks nõuab psühiatriline perekondade uurimine teatavate mitmete psühiatrite poolt (Rüdin 79, Kretschmer 56) ülesseatud tingimiste silmaspidamist ja nende täitmist. Ühelt poolt on selgunud uurimise ja andmete kogumise tarve spetsialisti-psühiatri poolt. Rahuldada vähikute ehk ka ametivõimude poolt korjatud andmetega, samuti ka kontroleerimata opereerida mitmete vaimuhaiguste eest hoolitsovate asutuste poolt muretsotud materjaliga, ei tunnustata kaugeltki soovitatavaks, - sarnasel puhul tuleks teatava umbusaldusega vaadata töö tulemuste peale. Et vähikul raske on aidata sarnase genealoogilise töö juures, olen tundma õppinud ka oma materjali kogumisel peaaegu igal juhtumisel. Rüdin vaidleb põhjendatult Ameerika teadlase Davenporti uurimise meetodi vastu, kes andmete korjamisel tarvitas (ja teadlikult soovitas seda) psühiatriale täiesti vähikuid isikuid ("Fieldworker").

Kõik käesolevas töös ettetoodud andmed on isiklikult minu poolt kontrollitud. Tööd kergendas tuntuvalt asjaolu, et minu poolt uurimisele võetud perekondades ettetulevad vaimuhaiguse juhud on olnud peaaegu kõik lähemat ehk pikemat aega - mõned neist veel praegugi - ravitsusel vaimuhaiguste asutustes, mille tõttu haiguste diagnoosimisel on mul tarvitada suuremalt jaolt kliinilised haiguste lood ja on võimalik võrrelda oma diagnoosi kliinike omadega. Ideaalne seisukord oleks ju, kui kõik haiged ja

ka psühhopaadid saaks kliiniliselt läbivaadatud ja diagnoosidel tugetud kliinilistele andmetele. Sellepärast tuleb psühhiaatrilis-genealoogiliste andmete korjamisel täiesti otsustavaks pidada Kahni (45) vandet: "genealoogilisel alal töötaja võib omandada ainult tihedal koostöötamisel kliinilasega ja vältava isiklise kokkupuutumisega haigetega tööoludele vastavad põhialused, mis on tingimata tarvilikud genealoogilisele psühhiaatriale".

Teiselt poolt, perikondlised uurimised satume suurte raskuste peale materjali kogumise enese juures. — Seadides konstitutsionaalsete omaduste üheks tähtsamaks tunnuseks nende pärilikkuse, määratakse sellega teaduslikele pärivusõpetusele põhjenev uurimise meetod: tunda õppida shitsofreenikut perikondade mitmete järgnevate põlvete liikmetega, jälgides sarnaselt oletatava shitsofreenilise konstitutsiooni avaldusvorme. Kuid andmete kogumisel näeme igal sammul, et vanemate generatsioonide psühhootiliste ja psühhopaatiliste avaldustunnuste kohta on peaaegu võimata saada tarvilikke andmeid, õigemini punduvad peaaegu igasugused teadmised nende vaimliste omaduste kohta. Kõige rohkem, mis on mul mõne vanema põlve liikme kohta korda läinud teada saada, on see, et ta olevat vaimuhaigust põdenud, kuid ikka on pidanud lahtiseks jääma haiguse iseloom ja diagnoos. Oma uurimiste juures konstateeris Rüdin seda sama asjaolu. Kuid meie maal on see takistus suurem, sest meie vaimuhaiguste hoolekanne ühes spetsiaalsete vaimuhaigete asutuste loomisega on palju noorem Lääne-Euroopa omast, mille pärast pole ka siin tarvitada vanema põlve kohta mingisugust kliinilist materjali. Süstemaatilise psühhoside pärivuskonstitutsionaalsete faktorite ja vahetõrgete uurimise võime meie praegu ainult alust panna laialiulatava materjali korjamise algusega. "Meie, kui puhtad empirikud, ei või teha midagi rohkem teha, kui koguda tunnustusehituskive, somaatilisi, psühholoogilisi, igauks oma andekuse järele, seal, kus meie neid leiame, ning võimalikult usinalt ja võimalikult palju, — ja meie tööde lõpuliku kaalumise tahame jätta tulevikule," kirjutas Kretschmer (57). Ta ei tahtnud sellega eitada tööhüpoteeside tarviduse ülesseadmist ja arvamiste avaldamise tähtsust, konstitutsionaalses psühhiaatrias, nagu ta ise meile teed näitas "shitsoid-iselduse" ja "shitsootüümse konstitutsiooni" mõistete loomisega. Kuigi meil tõesti on raske täpsemalt kindlaks teha psühhoside konstitutsionaalsed omadused ja vahetõrgete materjali pindulikkuse pärast, — enam-vähem täielikud andmed on meil tarvitada kõigerohkem kahe-kolme generatsioonide kohta, — kuid tulevastele uurimistele võime ka praegu teha tähtsaid järeldusi süs-

tematilisel materjali korjamisel. Nimelt, osalpool ettetoodud andmete puudulikkus kompenseerub sügavematega, mida saame kollateraalsugulaste võimalikult laialdases ulatuses vaatluse allavõtmisega. Alternatiivse pärivusõpetuse reeglite järele on selgesti arusaadav ja kogumisseaduspärane endiste põlvete konstitutsionaalsete omaduste, mida meil praegu pole võimalik tundma õppida otsekoheselt, avaldumise kord siinkord seal, laias suguluskonnas kollateraalsugulaste keskel. Psühootilised seisundid, ja tunnused, mis ikka ja jälle mitmetest teistest nähtudest sagedamine sugukondades kõrvuti ette tulevad, avaldavad sellega konstitutsionaalset ühtekuuluvust, vähemalt tihedat sugulust. Selle konstitutsionaalse ühtekuuluvise tõenduseks seadis Hoffmann (36) üles järgmise, nn. "hereditaarse-vitsiniteodi reegli": "tuleb ette kahe kliinilist anormaliteeti, mis loetakse süstemaatikas iseseisvateks üksusteks, eriti sagedasti tihedas heriditaarses naabruses teineteise kõrval ühes perekonnas, siis on sellega tõendatud nende bioloogiline sugulus, samade konstitutsioonolementide osavõte". Sellepärast tuli ka kaasoleva töö sügavete kogumisel kus arusaadavalt puuduvad täielikud andmed mitmete järgnevatte põlvete kohta, tähelepanu pöörda eriti kollateraalsugulaste peale.

Lõpuks, tuleb veel mõne sõnaga puudutada psühiatriline-genealoogilise uurimise tehnilisi külge.

Psühiatrilisel perekondlikel uurimisel tuleb silmas pida raskusi, mis tekivad perekonna liikete psüühiliste omaduste tundma õpimisel ja nende kirjeldamisel. Siin on võimalus leida väljendust uurija subjektiivsetel arvamistel te saadud kirjeldustes, kas sel teel, et sugereeritakse tahtmatult küsitavatele ühekülgsed vastused, või jälle pööratakse enese tähelepanu eestkätt teatavate psüühiliste iseärasuste ehk omaduste peale. Sellest seisukohast väljaminees arvustab Willmanns Hoffmanni (96) uurimisi endogeensete psühooside järeltulijate üle, kui ütleb: "...kardan, et ka tema (Hoffmann) on allunud üldisele inimesele veale seda leida, mida ta soovis leida, ja mitmekesisidusest, mida ta leidis võimude ja omaksete kirjeldustes, kriipsutas seda alla, mis vastas ta teooriale". Sarnaste vigade eest hoiatab ka Kretschmer (56) ja juhib ühtlasi tähelepanu sagedasti sarnastel uurimistel tarvitavate karakteri omadusi ülesloetavate skeemide puudulikkuse peale. Sellepärast võib ka talie õigusega arvustava ettevaatusoga vastuvõtta Grühle (28) uurimisi prepsühootiliste iseduste üle, mida ta toimetab 20 paari vastavaid iseloomu jooni ülesloetavate skeemide abil.

Kaasolevas töös ettetoodud perekondade uurimisel pole tarvitatud mingisuguseid skeeme, vaid katsutud iga uuritava isikukohta andmeid saada või-

malikult mitmelt inimeselt, küll lähematelt, küll kaugematelt sugulastelt, küll nende endiste õpetajate, kaasõpilaste, tuttavate ehk koguni võõraste isikute^{kaudu}.-- Tuleb silmaspidada, et haigete sugulased iga kord ei teha avaldada õiged andmeid oma sugukonna liikste psühhootiliste, veel rohkem, mitmesuguste, ebanormaalsete, mit. antisotsiaalsete omaduste kohta; sageli küll ei oska nad kirjeldada -- selle peale juhib tähelepanu ka Willmanns (96) -- teiste inimeste iseloomi, ega eraldada isikut iseloomuomadustest normaalsetest. Eriti leiame sarnast osamatust ühes tähelepanematusega ja analüüsieriala-ning arvustamisvõime puudulikkusest shitsofreensete haigete sugulaste keskel, kus nagu paaril korral võisid kindlaks teha, sugulased lugesid shitsofreenseid haigeid tarveteks. Paaril korral lugesid varitavate perekondade naabrid kõiki perekonna liikmeid, kus shitsofrenia haiged ette tulid, ebanormaalsed, "kergeteks".--

Kõik need psühhiaatrilis-perikondlised uurimise nõrkused ja raskused ei luba tagada, et keegi uurija suudaks ülesleida varitavates perekondades kõik patoloogilised iseloomused. See on ka iseenesest maksev selles töös ette toodud sügavete kohta; küll aga julgen oletada esitatud andmete vastavust asjaoludele.--

Perikondlised andmed kontrollisin kirikliste raamatute järgi. Kõik saadud kohtuakte samuti kui ka muudest ametiasutustest saadud andmeid tarvitasin materjali täiendusena.--

III

Shitsofreenseč suguluskonnad.

I-a s u g u l u s k o n d.

(Tabel Ia)

- I. 1. Jüri Ti. - Teated puuduvad.
 2. Marie Ti. esimese naine. Teated puuduvad.
- II. 1. Jaan Jüri p.Ti. 1804-1892. Vaimuhaige pole olnud. Psüühiliste isekrasuste kohta puuduvad teated.
 2. Ann, esimese naine 1818-1889.- Teated puuduvad.
 3. Madis Jüri p.Ti. 1816-1880. Vaimuhaige pole olnud. Pole teateid psüühiliste isekrasuste kohta.
 4. Ann (sünd. La.) vaata tabel II, I-b, I. l.
 5. Madli Ti. 1807-1897.
 6. Jüri Jüri p.Ti. 1826-1870. Teated puuduvad. Maisemees. 4 last (neist 2-kaksikud). Laste ega lastelaste keskel pole vaimuhaiged ega isekrallisi iseloomu. Kuid täielikud andmed puuduvad.
- III. 1. Jüri Jaani p.Ti. 1839 - Terve. Psüühiliste isekrasusteta.
 2. Leeno (sünd. K.) 1844 - Terve. Vaata tabel III, I-c, II. i.
 3. Mari Jaani t.Ti. 1844 - Teated puuduvad.
 4. Tõnis Jaani p.Ti. 1843-1898. Terve.
 5. Ann (sünd. Lai.) 1854 - "Kange" iseloomuga. Tõlitses mehega. Üks - kord viha hoos lõi mehel karikuga kätte õlast kra. Mehe sugulastega väga halb ja terav vahakord, ei ole meest lasknud ta õdede juure. Mehe isa surma puhul ei lasknud meest matuse kulusid kanda. Asi läks kohtulikule lahendusele.
 Anne sugulaste keskel polnud leida ühtegi vaimuhaiget. Kuid täielikud andmed puuduvad.
 6. Mall Ti. - Teated puuduvad. Olnud mehel.
 7. Jaan Jaani p.Ti. 1855 - Halva kuulsusega. Noorelt hakanud varastama. Kord kohtu poolt karistatud murdvarguse pärast 1 aast. vangistusega. Teine kord osa võtnud kõrtsi lõhkumisest, kus vend oli kõrtsimehe^K; vend lasknud teda haavlitega. - Oma loenus ei tasu. Raha peale kaartide mängija. Muidu töömees. Suur enesekiitja.
 8. Ann (sünd. Ma.) Jaani (III. 7) naine. Teated puuduvad.
 9. Jakob Jaani p.Ti. 1856 - Esialgu oli kõrtsimees. Hakkas jooma. Et peaseda joomisest, asus ta naise peale käimisel talukohale. Ka pärast jõi, kui sai. Iseloomu poolest loevad

sugulased teda normaalseks.

10. Leenu (sünd. Lai.) 1857 - Psüühiliste isekrallautota.
11. Joosep Madise p.Ti. 1842-1887. Naine Leenu (s.R.).- Mõlemate kohta pole midagi isekrallist kuulda. Samuti nende laste (4) ja lastelaste kohta.
12. Kaarel Madise p.Ti. 1844-1917. Suur joodik. Sugulaste andmetel olnud ta kuni 30a. enam-vähem karsko; pruudi krautlemise järele hakenud jooma (?). Joonud kra peaaegu oma terve varanduse. Kui raiskaja kohtu poolt määratud hooldamise alla. Koht pidi oksjonile minema. Muidu iseloomu poolest hea inimene. Naise vastu korralik. Suri akitsolt ("rabanduse" kätte). Oli ekiline, sai ruttu viaseks.

13. Mari (sünd. Lõ.). Kaarli Ti. naine. 1851-1896. - Normaal.

Vaata tabel IV. I-d, II.2.

14. Mari Madise t. 1848-1914. Oli mehel. Midagi isekrallist pole teada, 11 last, neist 5 elus.
15. Jaan Madise p.Ti. 1850 - Midagi isekrallist pole teada. Naisemees. 10 lapse isa. 3 neist elavad. Üks poegadest poonud enese üles.
16. Ano Madise t. 1854. - Midagi isekrallist pole teada. Mehel. 4 last, kuuldavasti terved.
17. Ann, Madise t. 1858 - Vallaline. Usklikkuda kalduvustega.

- Iy. 1. Josep Jüri p.T. 1864 - Midagi isekrallist pole teada. Naisemees. lapsi pole.

2. Jüri Jüri p. 1867 - Oli Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus I kord: 16.VIII.-26.VIII. 90 a. 19 a. vana. Põgenes kliinikust. Diagnoos: Melancholia simplex. Morbus Basedowii. II kord: 5.XI.-8.XI. 90 a. Põgenes kliinikust. Diagnoos: (pole märgitud) Historia morbi mõlemad lehed puuduvad kliiniku arhiivis.

Sugulased seletavad: Suvel jäänud haigeks. Hakanud segasoid jutte rääkima. Sügisel paigutati Tartu kliiniku. Kaks korda. Noorelt: koolis oli õppimine raske; rääkis vähe, tõsine, kuid ekiline, küre; kergelt ärris-

tatav; uhke vaimuga.- 19 a. jäi haigeks. Tarvaks ei saanud; üle 20 a. oli haige. Parandamata. Tööd pole teinud. Hoitud kinni. Vahete vahel rahutu. Käinud "vaimusi".-Suri 1912 a.

Diagnoos: s h i t s o f r a n i a.

3. Jaakob Jüri p. Ti. 1869 - Midagi isemalist pole teada. Abielus
1 laps.-

4. August Jüri p. 1872(?) - 2 last. Teated puuduvad.

5. Marie Jüri t. 1878 - Terve. Abielus. 2 last.

6. Jean Tõnise p. 1873-1911 a. Ameti poolest mõisavalitseja.

Vaimuhaige. Enne haigust vaimlist isemast ei avaldanud. Oli vaid äkiline; Eneseparmastaja; täpne. Üks aasta enne surma muutus iseloomus. Hakkas tülitsema. Avaldas uhkustomist riides. Halvasti magas. Peavalud. 1911a. oli Tartu arsti Dr. Kr. juures ravitsusel (lues). Mai kuus oli tal Riias haigusline hoog: 14 tundi seisis ta liikumata ühel ja samal kohal. Võimatu oli teda paigast liigutada. Kuuldes arstilt, et tal on lues, kordas seda sõna palju kordi.- Ei sünnud sel ajal. Peale seda hakkas kartma. Hakkis et teda arreteeritakse ja valvatakse. Teda viidi vägise vagunisse ja toodi Tartu. Haiguse ajal tagakiusamise seimise mõtted ja kartus; jooksis metsa, ränkides, et teda tagaajatakse ja tahtakse kinni võtta. Kord tahtis oma elule lõppu teha. Käis alasti. Vahel ei sünnud.- Juuni kuus paratütiline hoog, mis kestis 53 tundi. Haiguse viimasel perioodil muutunud kõnelimine segaseks, arusaamatuks.- Naine käinud temaga mitmete arstide, ka spetsialistide, juures. Kõik tunnistanud haiguse dementia paralytica progr.

Diagnoos: d e m e n t i a p a r a l y t i c a.

Tema naine terve. Kaks last-tarvad, umbes kakskümne aastased.

7. Emilie Jaani t. s. 1897 - Mehel. Väga laisk. Kergemeelne. Olevat teiste meestega suguliselt läbi käinud. Lahkunud hiljuti ühes isaga maha juurest.-

8. Jaan Jakobi p. Ti. Vagune. Kinnise iseloomuga. Soltskonnas viibides vaikib suuremalt jaolt. Soltskonna tegelane. Naise mees.

9. Martin Jakobi p.Ti. 1889.-

Haavas surmavalt 22.XI.23 a.naisõpilast (umbes 19 a.vana) O't ja selle eest karistatud 3 a.vangistusega.-

Asi sündis järgmiselt: T.sai O-ga tutvaks 1923 a.kevadel.T lubas O-ga abielluda.O oli esialgu nõus,kuid jõudis lõpuks otsusela,et T'il on halb iseloom ja muutis otsust.O rääkinud oma tuttavatele,et T.olevat "väga ime-lik" ja ta tahab Ti'ga lähikaimist lõpetada,viimase "mitte viisaka ja toore ülevõlendamise pärast"; "kui ma temale naiseks pean minema,siis olen ma kadunud,temaga üheselgsa võimata,sest Ti. on väga toores inimene".- Kui Ti.kavatsusest -lähikaimist lõpetada- teada sai,tokkisid nende vahel tülid,kus juures Ti.ühvartas O.ära tappa: "kui tema O-t ei saa,siis ei pea ka teda keegi teine saama".Suvel 1923 a. tehtis Ti.ärritatud meeleolus O't habemenõuga ära tappa,mis tal O.vastuhakkamise tõttu korda ei läinud.Asi lõppes kerge haavamisega.T.soletab ise,et suvel O.kõis ühe õliõpilasega,mis teda,T't,"väga ärritanud ja armukadedaks teinud".T hakkas O't truuduse murdmises kahtlustama.13.XI.-õõsel oli neil koridoris jutustamine õpetaja juure lugemisele minemisest,ja coitus,mis sai segatud;järgnes sõnavahetus.Ti.arnud O'le otsustamiseks nädalise tähtaja.Vane laskmist 2. nov.olinud tal (T'i enese soetus) kavatsus O't sundida revolvri abil õpetaja juure minema.Kohtu aktis üldkohtu:2"Alles peale laskmist sai aru,mis ta oli teinud ,- nii võrdolevat ta ärritatud olnud".Peale selle on protokollis märkus: "Laskmise ajal peatanud tühi patruun reues,ja ta kistanud laskmist,mis ta (T) reuest väljavõtnud ja laskmist jatkanud".-

T.kaitsja adv.N.karakteriseerib T't: T.olevat juba lapsest saadik isekrallik,väga vaikse ja kindluseta iseloomuga,kertlik,vere nügõmise juures minestus".- Kohtu otsuses: T. "olles viha tujus ja ärritatud meeleolus,mittekogetamata,tappis O."-

Sugulane karakteriseerib.Ti.,kui "ärmiselt enesearmastajat,väiklast isikut.Mõni aasta tagasi keskkooli viima-

ses klassis läks tal vahetord "nõrga teadmiste pärast" õpetajatega teravaks. Ta kirjutas õpetaja peale keskvalit-
susele sala/kaotuse, süüdistades õpetajat poliitilises
mittesaldatavuses ja ebalojaalsuses. - Ta sõimas, ühvardas
ja tikkus rusikatega maksuinspektori kellaale, kes tallo
spekuleerimise eest tulumaksu määras. Alkoholi palju ei
tarvitanud. - Dr. V., kes T't kauemat aega tunneb: kirjutab
temast: "T. käis koolis 12-13 eluaastani. Et edasiseks
koolis ei olnud just hiilgav õige keskpäraste vaimuannete
tõttu, ja ning nõrga tervise pärast, võtsid vanemad ta koo-
list välja. 13 a. teinud ta kõik tarvilised talutööd ühes
teistega... Korraga, (umbes 26 a. vanuses) hakkas M. mõtteid
avaldama, et ta tahab ülikooli astuda (venä ja öde on tal
ülikooli haridusega). Pool aastat tegi T. suure õhinaga tööd
(õppis), kuid siis tuli väsimus ja ükskõiksus... Mobilisat-
sioon, mille alla ta kuulus, äritas teda koledasti, ja ta
võttis ette, maksu mis maksab vabaneda. See läks ka tal kor-
da. - Selle järele, astus ta Tartu linna vene orakooli, kuid
juba poole aasta pärast tuli sealt lahkuda nõrga teadmis-
te pärast, mis tallo õpetajatega tuli tõi... Kui keegi tal-
le liiga tegi, siis kandis ta viha kuni. Oma arvamist pidas
ta ainuõigeks ja oma võimiste kohta suures arvamises...
Erootiliselt olevat karske olnud ja alkoholi tarvitamises
parajuslane.

10. Emilie Jakobi t. sünd. 1890 - Teatud puuduvad iseloomu kohta.
11. Nikolai Jakobi p. s. 1897 - Kinnise iseloomuga.
12. Jaan Kaarli p. sünd. 1875 - Ta olnud kindla tahtmisega ja iseloomu-
ga mees, tark. Midagi isekrulist ei avaldanud.
13. Anna Kaarli t. s. 1878 - Strabismus corv. Räägib läbi nina. Mõlemad
vead sündimisest saadik. - Vagune. Tagasihoidlik. Vahese
jutuga. Vallaline.
14. August Kaarli p. 1880-1880. Surnud esimesel eluaastal.
15. Karl Kaarli p. 1882 - Talu permes. Poissmees.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus:

I kord: 9. XI. 23 kuni 13. XII. 23. 41 a. vana

Kliiniku haiguse loost:

Anamnesis (haige kaugelt sugulaselt): Umbes 15 a. va-

- nuses oli lühike aeg (mõni päev või nädal) segane. — Peale seda vaimliselt terve. Pool kuud tagasi haige läks elavamaks, kõrgendatud meeleolus, nutuke rahutu. Viimane kuu tegi rohkem tööd, kui enne. — Kolm päeva tagasi, (6.XI.) jooksis öösel naabri külla, tegi seal mingisuguse skandaali. Lõi oma öde. Järgmisel hommikul rääkis: "ma olen nii terve, kui mitte kunagi enne". Oli arsti juures. Viimasel ajal rääkis palju naisterahvastest, tahtis naist võtta.
- 9.XI. Haige on kõrgendatud meeleolus; kõik olevat väga kena. Ta olevat tervem, kui keegi teine; ta olevat ka kõige targem. Kliiniku ei olnud nõus jätta. Kui aga talle öeldi, et ta on närvihaige, siis oli kohe nõus: "see olevat temale siis õige koht". — Jaoskonnas tikkus kohe teistele haigetele kallale, tõmbas põetaja pluusi katki. Rahutusse jaoskonda üle viiduna, hakkas kohe teiste haigetega juttu ajama, seal juures neid ootamata lüües. — Somaatiliselt — isekrasusteta. Kõrge tugeva kasvuga.
- Wa. — R. väre seerumis negatiivne.
- 10.XI. Hüsc. injekts. järel öösel rahulikum. Ei söö, ega joo. Sööb ja jook olevat kihvtitud. Tunneb arsti, ütleb sellele: "kül Sa oled tark mees!" Ta olevat ka tark mees, kõige tarkem. Arst olevat rumal mees. Tung kõikidele kallale tikkuda ja lüüa.
- 11.XI. Ei söö ega joo, kardab kihvti. Päeval sagedasti, ja hulk aega jürgi mööda puhub tugevasti, käsu suu juures hoides. Öösel tahtis põetajat ära kägistada. Hommikul seletab, talle paistnud, et põetaja olevat olnud pahavaimu väljanägemisega. Näitab oma jalge päale, öeldes: küll on ilusad jalad. Haige on hämarlises seisundis.
- 12.XI. P-nt ei söö, 2 korda söödetud. Hämarlises seisundis. Puudulikult orienteeritud. Ünt põetajat arvab õemoheks. (Märkus: öed mõlemad vallalised.) Räägib kihvtitamisest. Arvab end vangimajas olevat. Oma nimi ütleb: "Ti...tim, tam, tam". Kõik päev rahutu; küib toas edasi-tagasi, teeb seletamata liigutusi. Vahel puhub. Kui kedagi näeb, tikub lööma.
- 13.XI. St. idem. Palub vannitada, see olevat hea. Söötmise ajal täiesti passiivne. — Agressiivne. Vähe maganud öösel.
- 14.XI. St. idem. Päeval korratu. 2 korda söödetud.
- 15.XI. Motooriline rahutus kestab edasi. Lõhkus särgi. Korratu. Ei söö. Kõha. Palavik 38°. —
- 16.XI. Palavikku ei ole. Ei köhi. Rahutu; ei püsi voodis. Küsimustel ei vas-

ta. Räägib segaselt. Öösel korratu.

17.XI. Rahulik. Ei söö. Kardab kihvtitamisest. Korratu.

18.XI. St. idem.

19.XI. Ohtu poole rahulik. Vastab arusaamisega lihtsamatele küsimustele. Püsib voodis. On arienteeritud ümbruses. Jõu piima. Öösel magas paremini.

20.XI. Ei söö ega joo. Püsib voodis, küsimustele ei vasta. Korratu. Hoiab pea teki all, ei lase seda endalt ära tõmmata.

21.XI. Peale lõunat rahutu, isoleeritud. Ei räägi, ega vasta küsimustele. Ei söö.

22.XI. Haige rahulik. Palub koju. Tahab oma õde näha. Räägib vähe.

23.XI. Rahulik. Sööb. Meeleolu rõhutud; pikemal jutuaajamisel hakkas nutma. Lamab voodis pea teki all, ja ka rääkimisel tuleb vägisi tekk mõlt ära võtta. Tunneb kihvti lõhna. Magab rohkem, kui harilikult. Korralik.

24.XI. Palub end rahulikumasse kohta üle viia, siin olevat liig palju kära. Üleviidud rahulikku jaoskonda.

29.XI. Kirjutab arstidele kirja: palub end koju lasta.

Seletab: üleaadne olnud tal kaasas kliiniku tulles. Olnud siis terve, kui karu". - Alumises jaoskonnas ta ei söönud, sest ta olnud uimane. Mäletab, et teda söödeti. Ka üleval (II korral) jaoskonnas on kihvti lastud, siis olnud jalgel nagu palav. "Eks kui tohtrid seda tarvilikuks arvavad, ega see midagi ei tee." Kliinikus olevat ligi kolm nädalat. All sorkanud teised haiged teda: "Täkk", "siga", "tappa", "pimedaks teha". Alati olnud hääled, neid olnud palju. Sakk (?) olnud peamees. Üks mees olnud seal, kes sundinud puhuma. Tomson (nii nimetab põetajat) öelnud, et ta omale uue pea peale pannud. Tomson olevat ehitus meister kodus. Hoides silmad kinni, rebitud kõvasti. - Sündmusi enne haigust mäletab. Hakkab lõpuks nutma: "Toie ei lase koju, sellepärast". -

5.XII. Mäletab esimest päeva kliinikus (näit. vorevõtmist). Kuidas ja miks rahutusse jaoskonda viidi, ei mäleta. Paremini on meeles aeg sellest päevast, mil ise sööma hakkas. Vahepeälsest ajast mäletab ainult üksikuid juhtumisi: on sööki suust välja purskanud, ta uskunud selle kihvti olevat, "see tapab maha". Põetaja paistnud "õemees" olema. Palju räägitud talle talust: see olevat pooleks aetud, ja õemehe kões. (P-nt ei tea praegugi, kas oli see unes või

ilmsi, kas on seda tõepoolest räägitud). - Et haige pärast ei võtaks koha uuesti enesele, selleks lubatud tal silmad välja kiskuda. Teda kistud ka kohast; ei olewat lubatud enne järele jätta, kui ta sureb. Puhuda kästud. Mäinud naisterahvaid, ta vanad pruudid olnud seal. Kaks naisterahvast paistnud kastis (laud voodis) olema. - Meele mõistusele tulles, paistnud veel paar päeva õhk talle kihvtine... Suus ja ninas oli halb lõhn.

10. XII. Autoanamnesis:

16-17 aastaselt kõrva põletik. 27 a. vanuses pimesooliku põletik, operatsioon. Mäinud talvel (22/23) ühe kuu jooksul olnud impotent, mis ravitsuseta mööda läinud. Sügisel ilmus uuesti impotentne olek. Arst elektriseerinud ja annud rohud. Üks kuu hiljem ilmunud iseenesest kiired liigutused igas soonekoses; raputanud kätes, jalgades, üle terve keha; "pani liigutama inimese, oleks saanud peenikesi tantsusi tantsida". Mõne päeva pärast kadunud liigutused. Peale selle olnud kodus veel paar nädalat. Tegi tööd. Ka siis kui olid "soonte liigutused", mida ta võis oma tahtmisega alla suruda". Viimased 2 kuud ei maganud hästi.

Mõni päev enne kliiniku tulekut "läks hulluks". Haige rääkinud sarnast "mõru juttu", et tuttavad ära jooksnud, ja millest mäletab viimase, kui sõna. Rääkinud palju piiblist, kuulutanud ette, tundis end "targana". Keegi oleks talle nagu ette öelnud. Mõte nagu sundis ütlema. "Inimesed olevat maganud 2000 aastat, nüüd jälle üles tõusnud" jne. Järgmisel päeval terve. Öhtul enne sisse toomist, rääkinud palju piiblist.

13. XII. Viimastel päevadel märgata ainult depressiivne meeleolu, ja selle labiilsus. Kergesti hakkab nutma. Kardab haigust. Saab aru, et on haige olnud.

Kliiniline diagnoos: Paranoia acuta hallucinatoria (shitsofrenia?)

23. III. 24. Oli haige ülikooli vaimuhaiguste kliiniku ambulatooriumis läbivaatusel: Senini veel kartus. Kardab väga vana haiguse tagasitulekut. Päeva neli tagasi tulnud, metsas olles. Haigele imelik mõte: "puud olevat saaski täis". Haige sai aru, et "see mõte õige pole". Kliiniku tulles, tulnud mõtted: "puud on pähklaid täis", "linnud lendavad üle". Haige jätnud kohe need mõtted, mis iseenesest tulnud. Ligi nädal tagasi olnud suguosades kange võdin. Üle eila öösel tundnud haige kehas värinat. Palaviku pole olnud. Tüna

tunneb otsesesisel "liikumist".- Viimastel päevadel tikub nutt kergelt tuloma.- Ka läbivaatusel lähevad silmad kergjaks.-

Diagnoos: S h i t s o f r e n i a.

II korda Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus.

26.IV.24 - 8.XI.24 a.

Haige toodi ülikooli närvihaiguste kliinikust, kus ta eila rahutuks läinud. Enese soovil sõitnud sinna kliiniku, sest tundnud end kodus viimasel ajal halvemini. Kartnud ja nutnud palju. Ei söönud midagi. Nutt läinud järsku naeruks üle.-

Üldse olnud ta kartliku iseloomuga. Üksinda ei julgenud magada. Magas lukus uste taga. Raske ja karmi iseloomuga. Äkilise ja pika vihaga. Isesõranis halb olnud õdede vastu. Sagadasti öelnud neile halbu sõnu. Otsinud tüli ja olnud kaeri. Kitsi. Isa surma järele võtnud talu endale, jättes õed isa varandusest täiesti ilma. 4 aastat tagasi olnud õde typhus'es, kuid vend käinud igal õhtul "haukumas", õde ei olevat haige, vaid laisk. Patsient ei uskunud teiste hädasi ja õnnetusi. Omakasu püüdja. Aus. Võeraste vastu väga hää ja vastutulelik.- Isaga tülitse nud. Tülitsemisel hakanud aganutma. Ikka otsis süüdi teistelt, ise alati süütu. Viimati läinud uhkeks.- Juba lapsest saadik isesõralik. Olnud raskelt kasvatatav, vanemate vastu sõnakuulmata. Ei läinud millegi karja, aga sõnikut vedama, mille pärast sai isalt pekka. Kohmakas. Umbusklik. Valis omale sõpra (sõprustas ainult paariga). Auhane: tahtis, et tema talus pidi kõik kõige paremini olema jne.- Õde kartnud ikka, et ta kord vaimuhaigeks jääb, ehk omale otsa peale teeb, ja usub, et ta torveks ei saa, "olgu siis kui tal teine iseloom oleks olnud", "sest ta on loodud isesõralikuks". Haige olnud kohaliku piima ühisuse kassahoidja. Kord müüdnud suurema summa eest võid välja, mida ei tahtnud tasuda. Koosolekul süüdistatud haiget ja ohvardatud temalt raha sisse nõuda. Peale koosolekut olevat haige nutnud (see oli umbes 1½ a. tagasi). 3 päeva olnud kurb, isomeelne, ükskõikne. Sellest ajast isesõranis äge, äkiline, ja hakanud end arastima.-

26.IV. Haige ei taha kliiniku jääda; ei võta riideid seljast; ei söö.

27.V. Ei pane pesu selga. Aluskotis olevat usside laukered. Ei söö; toda tahetavad ära kihvtitada. Vees olevat kihvt, mida tunneb maitselt. Teob imelikke liigutusi; seletab, et ajab kurje vaimu eemale.

- 1.V. Küsimuse peale, kui kaua siin kliinikus? - kaua mõeldes, vastab:
 "Ma usun Teile sisse, nagu Jumala sisse." - Nutab ja palub kliiniku-koju laskmist, siin teda elektriseeritavat. Seinal näinud ta inimesi ja kuradikesi, kes kakelnud. - Spontaaniselt ütleb: professorid on kõikvõimulised, võivad inimese peale nõnda mõjuda, et ta võib elada 1000 aastat. Ta olnud siin kliinikus 2000 aastat tagasi.
- 7.V. Vahel ei söö: söögis olevat kihvt.
- 9.V. Haige rahulik. Rahuliku jaoks konda viidud.
- 10.V. Tahab jaoks konnast põgeneda.
- 13.V. Tunneb elektriseerimist. Kardab kihvitamist.
- 29.V. Ei kuula pöötajate sõna. Tikub vägise jaoks konnast välja.
- 5.VI. Rahulik. Püsib voodis. Teiste haigetega peaaegu ei räägi.
- 22.VIII. Räägib külastavale õele, et see viibinud kõik aeg kliinikus teises jaoks konnas. Samuti ka teine õde. Haige näinud ka Kliinikus ühte kangelst sugulast, kes ammugi Venemaal.
- 4.IX. Haige kergelt deprimeeritud.
 Ütleb endal üksikud mõtted peho tulevat, "mõttemõju all". Kuidas ja missuguse mõtte mõju all? - seletab: "eks Teile ise näe kõrvalt seda niisamuti". - Kliiniku tulnud selepärast, et "mind lasti palju küia",... "lastud kaks oma nime kirjutada". - (Haige nutab)... Arvab juuni kuu olevat. Kui öeldakse, et september ja puulehed kollesed, ütleb: "mis puulehed neid on, neid võib näpuga maha lükata". -
 Söömise juures märkavat, et "taldriku peale tuleb juure... ja tõuseb õhku midagi". -
 Jaoskonnas püsib viimasel ajal enamiste voodis. Mingisugust initsiatiivi ei avalda, teistega läbi ei käi. Küsimustele ei vasta, ehk vastab pika aja järele üksikute sõnadega.
- 20.IX. Usub, et õed, kes käisid teda vaatamas, kõik aeg siin olnud.
- 5.X. Lamab rahulikult. Ei vasta ega räägi.
- 9.X. Lamab vahotpidamata voodis. Kui vägisi voodist välja tulla, vajub uniselt, silmad kinni, pingile.
- 28.X. St. idem.
- 2.XI. St. idem.
- 8.XI. Sugulased viisid koju.
 Kliiniline diagnoos: Shitsofrenia.
- III kord Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus alates 9.XI.24.
 Eila, see on 8.XI, nii pea kui koju jõudis, hakanud pahandama kodu-

rahvaga, nõudnud hoonete võtmeid, käinud hoonetes ringi, lukustanud mõned. Pole kodustega sugugi rahul olnud, lubanud neid maha lüüa. Võõrad ajanud talust välja. Ei söönud ega maganud. Vägisi tuli kliiniku tagasi tulla.

11.XI. Lamab nagu enne kõik aeg voodis. Harva mängib teiste haigetega kaarte "66".--

16.XI. Küsib riideid, tahtvat koju minna. Enamiste voodis.

17.XI. Kui küsida kodustest asjadest, siis vastab: "Ega Teiegi, siin on ju ükskõik, kuidas rääki, sina või teie....."

Venemaal ei lähe või, kui lähetegi, eks ole ükskõik, mis tööd teete, kirja tööd, või muid... Kodus "kõik" laudas, kus piim rääkis ja puhanisama targalt, nagu Teiegi... minu peale mõjute oma liigutuste ja sõnadega". Kui teda teist korda kliiniku toodi, tundud koti sees usse, ja Juhkam, keda kutsutakse Rubiniks (üks haige!), mõjunud läbi seinaga patsiendi peale.... "Ja niisugusi kuradisi... ja minu ema pidi kurtatulema... andis läbi seina õhku..."-- Esimest korda siin kliinikus viibides, olnud küll haige; nüüd aga terve.-- Vahel vastab küsimustele kiiresti, mõnikord tuleb vastust oodata hulk aega.

23. ja 24. XI. kirjutas 2 kirja onupoja A.-le. Ühes kirjutab ta: "Pidid täna öösel mind vaatama tulema, mis spardus Sinul juhtus, kas läksid välja trehvama. Mitu kuud läheb mööda, kui riigil valitsus kaime hakkab.... On väga hea, et vana härraga (direktor?) hästi läbi saad, nii kui vana härra täna teada andis, et härra sinust lugu peab.... mujalt tema abi ei saa kui vanalt Juhanilt (põetaja) ja ei taha teda siin all temaga tegu teha, pilkab ja ükski teised ei salli teda kui teine vend, kes teda lollist oli peksnud, tahavad riigi volikogusse ette otsa saada".

26.XI. Üleviitud rahulikku jaoskonda.

Dets. P-nt lamab suuremalt jaolt voodis, vahel istub kusagil murgas. Näib vähe osavõtlik ümbruskonna suhtes. Küsimustele vastab naeratusoga, vaikib, ehk ütleb: "põris hästi on kõik".... Sööb ise. Magab palju.

9.IV.25. Räägib mõnikord oma ette. Vahel sülitab ärritatult. Kord sülitab põetajale põhjuseta näkku.

Praktikandile järgmist avaldanud: Enne olnud peremees, nüüd olevat autasuks vürsti seisusse tõstatud. Eesti riigi presidendi poolt.

Keisri riigi piirid on nüüd Eesti riigi omad. Presidendi härra on nüüd minu teada härra Juhan Raud. Riigivalitsus on siin. See on riigi-

valitsuse maja. Aeg tuleb, kus ametisse astun. Olen aadeli seisusse tõstetud. Ühonduses olen praegu presidendiga. Siin majas õpetakse ametnikud välja. Presidendi pruut on preili Ellermann (?) elab Gildi uul. 12. Põetajad olevat kõik presidendi teenijad. Teised haiged on krahvid ja vürstid. Iga hommiku küib presidendi härra oma saatkonnaga, kelle seas ka presidendi pruut ja haige pruut, teda vaatamas. Vend olevat närvikliiniku ülemaks. Olevat Eestimaal 3 mõisat. Mõisad olevat autasuks saanud. Tohtrisi siin ei ole, haiged ei ole. Professorisi on kolm, kaevad ja vaatavad.

2.VII. Lamab voodis kõik aeg. Küsimustele ei vasta, ainult naerab endamisi ning peitab suu teki alla.

8.VII. Jaoskonnas küib alaliselt arsti järele, arusaamatult pomisedes. Seletab: "Ma saadan Teid välja". Lööb järsku selga: "Ära sa kurat söö ega joo". - Nägu patsiendil kõik aeg naerul.

17.VII. Salalik. Ei vasta. Naerab ainult. Lamab voodis.

23.VII. Rahutu. Lööb rätikuga teisi.

26.VII. Ei räägi, vaid naeratab. -

3.VIII. Rahulik. - Imeliku ülespidamisega.

10.VIII. Ei kõnelo. Jaoskonnas lamab kõik aeg voodis.

Septembris: Kuulmise hallutsinatsioonid. Räägib "ühenduse" pealt alaliselt professoriga jne. -

Diagnoos: D e m e n t i a p a r a n o i d a s.

16. Marie Kaarli t. 1835. - Vallaline. Iseärasusteta. -

I-b s u g u l u s k o n d.

I. 1. Anu (sünd. Lai.) - Madis Ti. naine (tabel I-a, II põlv 4.). Psüühiliste iseärasusteta.

2. Josep, Anu vend, naisemees. Teated puuduvad.

3. Mari (sünd. Lai.) - 1839-1901. Normaali.

4. Hin Pü. 1837-95. Sugukonna kohta puuduvad teated.

5. Anu (sünd. Lai.) 1835-1919. Järgneva Jaan Ta. teine naine. Teated puuduvad.

6. Jaan Ta. 1826-1883. Teated puuduvad.

II. 1. Ado Lai. - Poissmees. Teated puuduvad.

2. Leena (sünd. Lai.) - Täpsed teated puuduvad. Olnud "närviline".

3. (?) Noorult surnud. Teated puuduvad.

4. Alide (sünd.Pä.) - 1832-1837. Noorelt surnud.-
5. Anna (" ") - 1876.- Iseärasusteta.
6. Marie " " - 1872.- Normaal.
7. Leena " " - 1867 - Normaal.
8. Kristjan Ta. 1866.- Varakuft hakanud viina tarvitama, olnud suur joodik. (Ühe sugulase kirjas on lause: "30 a. tagasi, kui ta end joomisega ära rikkus"). Viie aasta jooksul oli purjus olekus "maruline", peksis siis, näit. naabri aknad puuga puruks, ühvardas hooned põlema süüdata jne. Joobnud olekus valvati, et ta ei saaks kahju teha. Talu oli halvas seisukorras. Nüüd viimased 10 a. "on vaikselt oma majapidamises, aga joo end enam reast välja". - Talupidamine ja kõik varandus (ühes rahaga) on naise käes. Ka nüüd joob, kui saab. Poja kliiniku toomisel viimane kord anti talle kaasa kodust tarvilise summa raha, millest ta väikese osa kliiniku ravitsemise kuludeks maksis, kuna suurema jao ära jõi.-

Kr.Ta. on tuima ja valju iseloomuga. Eriti on ta halb ja vastutulemata haige pojale.

9. Rosalie (sünd.Ta.) 1872.- Mehel. Tüsikus haige. Muidu iseärasusteta.
 10. August T. 1869.- Normaal.
 11. Mari (sünd.Ta.) - 1862.- Mehel.-
 12. Jaak T. 1859.- Iseärasusteta.
 13. Leena (sünd.Kr.) - eelmise naine.
- III. 1. Marie Kristjani t. 1893.- Lõpetas keskkooli, praegu õpetaja. Iseärasusteta. Äkiline. Armastab paremini riõtuda, kui olud lubavad.
2. Jaan Kristjani p.Ta. 1895.- Juba enne haigust eraldunud oma "imeliiku" iseloomuga teistest. Armastas palju lugeda: noorena, külakooli haridusega, luges Tolstoi kirjatöid jne. Eriti armastas uurida ajalugu. Üde, kes keskkooli lõpetanud, tunnistas, et vend teadvat temast palju paremini ajalugu. - Oli tõsine, kuid lapsik. Külapoistega ei käinud palju läbi. Sõpru oli vähe (2). Töökas

Teenis sõjaväes. Oli frondil. - E. V. sõjaväel üle läinud kommunistide poole. Tagasi tulles, arreteeritud ja kui ülejooksik eluajaks sunniti tööle mõistetud (1919 a.) 1922 a. kevadel V. Valitsuse poolt täielikult armuantud. 1924 a. juuli kuul, hakkas sõites kord ükki hobuseid ajama, kiskus end riidest lahti. Sai kinni võetud, ja koju toodud. Alguses oli segane, hoiti kinni, varsti jäi rahulikumaks. Tervemaks saamisel oli märgata mingisugune rahutus: käis ringi, tegi siin ja seal otstarbetud tööd; ei maganud. Sogast oga isemoralikku juttu ei ajanud. - Muutus varsti kaunis heaks, tegi korralikult tööd, magas ja sõi kaunis hästi. Kuid oli näha, et "teistsuguseks", haigeks oli jäänud. Kaebas pea üle, et "kaela sooned kanged", posis sagedasti pead külma veega. Oli vahest kirsitu.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus Drord:

4. III. 1925 - 14. VII. 25.

Kliiniku haiguse ajalugu: eila hommikul palus kodus ema käest niiti, ema viivitas veidi. Selle peale läks haige ükki rahutuks, hakkas lõhkuma, purustas mööblit, aknaid, pliidi, ühesõnaga, kõik, mis oli toas. Sai kinni seotud ja kliiniku toodud. Teel jäi rahulikuks ja lasti lahti. Oli nõus kliiniku tulema. Vastuvõtmise juures seletab haige: tal olevat kurk haige, palub end kliiniku 2 nädalaks vastu võtta.

4. III.

P.-nt läbivaatusel räägib palju, igaasugust tühja. Küsimustele otsekohene ei vasta. Räägib "Eesti rahva vabastamisest", prof. P.-st, võrreldes teda Kristusega (Kristus "oli ka punsepa poeg"), "ma usun, teda peame küll austama"... Räägib fraase piiblist, ajalooist jne. Kõneleb vahetpidamata, vahel pateetilise gestiga, taeva poole vaadata. - Kodusest lähimärgisest räägib: "ütlesin vist isale... vist midagi halba (liigutatud pisarateni), siis leidsin, et minu käed olid kinni seotud, mul oli halb olla"... "ma olen palju pattu teinud, ma olen palju inimesi tapnud... mu isa andis mu ülesse." - Arstilo, kes teda jaoskonda saadab, ütleb: "Kas Teie ei karda minuga

seda pikka korridori mööda minna... See oleks naljakas, kui ma Teid teie lipsu pärast maha lööks". Öhtul tungis p-nt väljakaigu kohal teisele haigele kallale, tahtes teda ära kätkestada.

- 5.III. Veidi rahutul maganud. P-nt seletab 4.III.teise haige kätkestamise katsest järgmiselt: kuulnud Hkki kusagelt "naisterahva nutu häält", mis teda väga rahutuks teinud; arvanud nutja oma õe olevat, või ühe tuttava naisterahva, ta näinud punast. Mõtles, see naisterahvas on väljakaigu kohta topitud. Väljakaigu kohal leidnud ühe haige, keda haige kahtlustas, et see "selle naisterahva enne vägistas ja siis sinna toppinud", mille pärast ta sellele kallale läinud. Üksikust taas olles, tulnud mõte, kas seal kastis mitte "mõni naisterahvas ei ole kinni pandud". Öösel kuulnud haige jälle naise ja lapse nuttu, "nagu oleks see nii olnud, aga see ei võinud nii olla". - Ahjus arvanud ka midagi "kurja" olema. Kartis, et arstidega on halba juhtunud. Öhtul kuulnud kahe noiu nime.

Talle paistnud üks neist ta õe hääle olevat.

- 7.III. Arvab end seotana kliiniku toodud mingi kuriteo pärast.
- 10.III. Rahulik.
- 18.III. Senini rahulik. Palub aga sagedasti "pritsi", sest muidu ei saavat magada. -
- 26.III. Tundvat end "väga hästi". Öhtul ärritult koputab vastu seina ja rüügib midagi.
- 27.III. Ta kuulnud nagu oleks all keegi karjunud. Ta arvabud küll, et "aga E.V. nii päris põrgu ei ole, et inimestele paha tehakse".
- 31.III. Tulla "iga sugused imelikud mõtted ja arvamised". Mõtteid ei avalda. - Üldse, näerab palju nähtava põhjuseta.
- 5.IV. Ta tunnud: keegi tahtnud teda külastada, arstid pole külastat tema juure lastnud. -
- 7.IV. Ta ei saavat aru kliiniku elust: "kas see on kõik üks näite - ming siin, või mis... Kas te pole kuulnud, kas keegi mind pole millegiski süüdistanud?" -
- 11.IV. Rahulik, kuid kahtlustab teisi; milles, ei avalda.
- 13.IV. Viimastel päevadel rahutu ja pahane.
- 14.IV. Küsimistele ei vasta otsekoheselt, küll aga seletab laialt oma eluliga ja oma labielamisega kliinikus. Tal paistnud esialgu, et teda millegi süüdistatakse. Haiget Si.'i arvanud polkovnik L. olevat (sest nüüd võivat ju igaüks omale nime võtta, missugust

tahab), kes talle öelnud, nagu kahetseks ta, et pole teda, Ta....., üles puua lasknud. - Haige Go. - "Kas pole mitte Tõnisson (Riigikogu esimees!) ja haige Ha.....kas pole mitte vägede ülemjuhataja Laidoner?"... "Üleval (II-korral) on kõik haritud inimesed koos, aga seal on palju paha elukutsesega; mulle paistab, nagu mängiksid nad, näitemängu, nagu oleks nad Teie, või valitsuse poolt teatud otstarbeks (naerab kavalat) siia sisse paigutatud. Haige Ju. mängib näite - mängu, teeb vigurit, tal oleks nagu mingi ülesanne, vaatab ma otsa, nagu peaks ma Kristus olema, nagu oleks mina kurjast pärit"...

Õõsel näinud "valgust" ja küsib imestanult: "Kas Teie seda ei tea?" Elektri lampidel olevat teisel küljel jooned mis "targasti tehtud ja hästi mõjuvat haigete tervise peale". Mõni kord tulovat ise- enesest isekiralikud mõtted: "kord laulsin iseenesest Akki kukena, tuli hästi välja"...

- 17.IV. Kardab, et ta kodustega midagi paha on juhtunud.
- 21.IV. Pehendab vihaselt, et siin Eesti rahva esitajaid riidetult paluda lastakse.
- 22.IV. Lõi teist haiget. Olevat Eesti rahva paremat poega löönud, hiljem mitte "paremat, vaid "tugevamat"... Naerab valjusti.
- 23.IV. Seletab läinud aastal, kui haigeks jäin, siis "piima kaalumise juures tundsin, nagu kaalutakse rahva patte".
- 24.IV. Hommikul rahutu. "Õõsel pidi õnnetus juhtuma... Ühe tugevama mehe elu pidi hädasattu sattuma... nii kange magneedi ja elektri mõju tuli mu peale, et... kui see veel 10 korda nii suur oleks olnud, siis maakera ära oleks hävitanud"... Lähemalt ei seleta, küsimuste peale hakkab filosofoerima.
- 27.IV. Rõõneleb viimastel päevadel üksi väga valjusti: ta rääkivat ja vastavat kõne peale koju, Ameerika jne. Mis ta räägib, ei või ta öelda.
- 30.IV. Ütleb end vahetpidamata läbirääkimistes olevat mitmesuguste tuntud meestega kodu- ja väljamaalt.
- 5.V. Viimastel päevadel rahulikum. Ei tundvat enam elektro-magneedi mõju, mille varal ennem kuulnud ja saanud aru küsimustest, mis talle ette pandud (peamiselt prof. P. poolt), enamiste ta mineviku kohta ja, milledele vastanud osalt valjusti, osalt mõttes...
- 31.V. Rahulik. Näinud Akkiliist värvide muutust: roheline sein muutunud Akki kollaseks... Tahab koju.
- 25.V. Väga rahutu. Kiskus end riidest lahti. Karjus valju häälega.

14.VII. Viimasel ajal suuremalt jaolt rahulik. Harva erutatud, siis rahgib valjusti ja kõnib kiiresti. Rahutus möödub varsti. Omakste soovil kliinikust lahkunud.

Kliiniline diagnoos: Schitsofrenia. Paranoid.

II kord T.Ü. vaimuhaigete Kliinikus: alates 20.VII.25. kuni täna-seni.
Kliiniku historis morbi: Kliinikust lahkumise juures teinud ko-dus kaunis korralikult tööd. Eila (19.VII.) läinud karsitaks, pole paigal püsinud. Öhtul maganud vahe, siis töötanud hobustega põllul hommikuni. Tulnud koju, ja läbunud kassil kirvega pea otsast ära. Vägisi tuli teada kliiniku tagasi tulla.

25.VII. Kliinikus haige seisukord endine. Vahete vahel veidi rahutu, siis ei vasta küsimustele. Rahgib vahel pahaselt iseendas.

10.VIII. Mõni kord läheb teisi haiged. Sagedasti rahgib kui teiste haigete-ga rahgitakse. Ta sõnadest võib järeldada, nagu püütaks asi temasse.

15.VIII. Rahulikum. Lamab palju voodis

Diagnoos: D e m e n t i a p a r a n o i d o s.

3. Anna 1897-97. Surnud rinnalapsena.

4. Karla 1899-1900. Surnud aasta vanuses.

5. Helene 1900- Terve. Vagune.

6. Alma 1902 - Terve.

7. August 1903-1915. Noorelt surnud.

8. Hugo 1905-1911. Surnud ascites'i kätte.

9. Salme 1907 - Normaali.

I-c s u g u l u s k o n d.

I. 1. Jüri K. Kuuldavasti olnud vaimuhaige. Haigus läinud hooti(?).

Täielikud andmed puuduvad. Tal olnud 2 naist.

II. 1. Leeno Jüri t. (sünd. K.) 1844 a. Mehel Jüri Ti. (vasta tabel I-a, IIIp.2).

2. Ado Jüri p. Poissmees. Haiglane. Teated puuduvad.

3. Mari Jüri t. 1823-1909. Mehel. Andmed puuduvad.

4. Tõnu Reini pr. 1821-1899. Teated puuduvad.

5. Tõnis Reini pr. 1816-1886

6. Rein Reini p. pr. 1803-?

Teated puuduvad. Arvatakse järeeltuli-jad, isehranis Tõnis' il. Järeeltulijate kohta puuduvad täielikud andmed, kuid pole kuuldagi midagi isehralist.

Ex lib. univ. Dorp.

7. Otto Ta. 1823-1887. Tal olnud 2 naist. Muud andmed puuduvad.
8. Jüri Ta. 1818-1872. Andmed puuduvad.

- III. 1. Aino Tõnu t. (sünd. Rk.) 1861.- Mehel. Midagi isekrallist pole kuulda. Peale mehe surma 37 a. vanuses sündis tal väljaspool abielu tütar. Laste kohta midagi isekrallist pole kuulda.
2. Mall Tõnu t. 1859.- Mehel. Aastat kaks tagasi sai halvatud. Sellest ajast ei räägi, vagune. Mõistuse poolest nagu puudulik. Enne halvatusi normaalne.
3. Jaan Tõnu p. 1854.- Tema, ta naise ja ta 5 lapse kohta pole midagi isekrallist kuulda.-
4. Tõnu Tõnu p. 1851.- Midagi isekrallist pole kuulda.
5. Tõnis Tõnu p. Rk. 1848-1908. Poissmees. Oli T.Ü. vaimehaiguste kliinikus. 1.XII.1894-29.XII.94.

Kliiniku historia morbi: Patsient on 48 a. vana. (Sugulaste kohta on öeldud, ema õepoeg - nõdramesine - Jüri Ti. (vanta tabel I-a, IV, 2). P-nt on koolis käinud, oskab lugeda. Alkoholi on vähe tarvitanud. Syphillist pole. Kuus päeva tagasi tuli metsast ja veskilt normaalsena tagasi. Pühapäeva hommikul, kui ema teda kratas, karjus ta selle peale, sõimas ja küsis, mis ema tahab ta majas.- Rääkis rumalusi: näit., kui last kraapida, ta jääb rumelaks. Veel rumalamaks jääb ta, kui kukkuvad vankri aised maha. Viimastel päevadel läks sagedasti kodust välja. Vähe magas. Ei olnud agressiivne. Ei vasta küsimustele. Tahab naist võtta. Palju räägib pruudist. Viimasel ajal pole töötanud. Paronemist pole tähele panna. Rohtusi ei võtavad. Vähe sööb. Kliiniku ei tahtnud tulla.

P-ndi kehalist ja vaimlist seisukorda ei saa uurida: haige paneb vastu ja ei vasta küsimustele.

- 1.XII.-4.XII. Haige ei ole orienteeritud. Arvab end vangi majas olevat, arstid olevat kohtunikud. Nõuab välja laskmist. Võtab end täiesti alasti. Tahab salaja põetajalt võtit võtta.
- 5.XII. Käändes tahapoole, hoisab kätega põrandast kinni, nõnda, et terve keha raskus lasub mõndel sõrmedel. Kahaksa tundi järgi mööda kisendab: "Kristus Vabasta!"...
- 6.XII. Arstile pakub 60 rubla kliinikust väljalaskmise eest. Võtab padjalt padjapööri ja ütleb, et paber valla valitsusele

poaks valmis olema, sest padjapöör on kirju.

- 7.XII. Haige hakkab mõistlikult rääkima. Ei pane vastu sargi seljapane misele. Arvab, et ta on olnud haige.
- 11.XII. Rahulikult lamab voodis. Vahel palub põlvili kliinikust väljalaskmist.
- 13.XII. St. idem. Arvab end valla valitsuse intriigide pärast siia tooduna. Ei ole arusaamist haigusest.
- 18.XII. Haige orienteeritud. Tahab koju.
- 29.XII. Viiakse kliinikust ära.

Kliiniku diagnoos: Katatonia.

Katamnesis: pole terveks vaimliselt enam saanud, olnud haige kuni surmani. -

Diagnoos: K a t a t o n i a.

- 6. (?) noorelt surnud.
- 7. Mari Tõnu t. 1856. - Mehel. Teated puuduvad.
- 8. Tõnis Otto p. Ta. 1864-1818. - Teated puuduvad.
- 9. Eva Otto t. Ta. 1862. - Väljaspoolabieli tütar Anna, sünd. 1884 a. -
- 10. Ano Otto t. 1860. - Teated puuduvad.
- 11. Tio Otto t. 1858. - Väljaspool abieli tütar Amalie-Rosalie s. 1852.
- 12. Jüri Otto p. 1856. - Väga kuri. Peksnud naisel Kail silma peast välja. Ta naisest, pojast, minijast ja 3 lapselapsest pole isekrallist kuulda. 1 lapselaps - Erich - noorelt surnud 1904-1905.
- 13. Josep Otto p. 1854-86. Teated puuduvad.
 poeg Rudolf, sünd. 1885. - Kelle kohta on järgmine märkus kiriku raamatus: ^{Sai} 1911 a. M. K'ga 3 korda maha kuulutatud, jättis pruudi maha, võttes sellest raha. Ei ilmunud laulatusele. Tuli politseiga õpetaja juure tulla.
 Järgnevate Otto Ta. laste kohta (vaata tabeli-c, III p. 14, 15, 16, 17, 18). Puuduvad teated. Viimasel (III p. 18) on väljaspool abieli poeg.
- 19. Anna Jüri t. Ta. 1870. - Teated puuduvad.
- 20. Jaan Jüri p. Ta. 1861. - Kaukasianse elama osunud.
- 21. Triinu Jüri t. Ta. 1857. - Teated puuduvad.
- 22. Johan Jüri p. Ta. 1849. - Teated puuduvad.
- 23. Mart Jüri p. Ta. 1845-1904. Suur joodik. Elas võlgades.

- IV. 1. Alide Jüri t. Ki. 1888 a. (?) Vallaline. Oli Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus ambulatooriumis 13. III. 1921.
1 aasta tunnend nõrgane, exophthalmus siv.,
hypertrophia gl. thyreoidea, Puls- 110; Cor- normaal
Dermographismus.

Diagnoos: M o r b u s B a s e d o w i i.

2. Johannes Jüri p. Ki. Pikaldane, vagune.

3. Alide Tõnise t. Tu. 1893.- Vallaline.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus:

22. VI. 20 - 19. VII. 20.

Kliiniku historia morbi: Haige olnud lapse eest, ehk sündimisest saadik vaimliselt puudulik. $\frac{1}{2}$ a. keis koolis. Oskab lugeda ja kirjutada. Tegi enne haigeks jäämist kodus enam-vähem korralikult tööd. 1918 a. saadik, kui isa okkupatsioonil võimude poolt maha lasti, jättis töötamise, keebas peavalude üle. Kergesti ärritus, siis võis ümbritsevatele hädaohhtlikuks saada. Sagedasti räägib ja naerab terved päevad. Kellegi sõna ei kuule. Võimatu ülespidamise tõttu paigutatakse kliiniku. (Historia morb. vaimuhaiged sugulaste keskel ei oleval). - Somaatilisel - iseärasusteta. P-nt ei ole orienteeritud ajas. Teab, kes ta on, ja kus ta on; keebab peavalude üle. Haige vastab hea meelega küsimustele. Sagedasti vastates naerab valjusti. Üldse naerab sagedasti. Kõik aeg teeb krimasse ja imelikke mõttetu liigutusi kätega. - Haige ei tea, mitu kuud on eest, teab, et on olemas kuu "september", päevad on 12 tundi. - Ei tea mitu minutit tunnis. Kergemaid ülesandeid ei suuda arvutada. Teab, kui palju tal on sõrmi, mitu kopikut rüblas. - Haige on terved päevad voodis, ei avalda mingisugust initsiatiivi. Kooleolu apaatiline. Küsimuse peale, kuidas end tunneb, vastab naardes, et olevat haige, pea valutada.

St. idem. P-nt aitab vähe talitada. Tulob kõik aeg järelevaadata.

19. VII.

Sama suguses seisundis. Viiakse koju.

Kliiniline diagnoos: Dementia praecox.

Veebruaris 1925 a. seletab õemes: Alide Ta. ikka endiselt haige: tööd mingisugust ei tee. Räägib iseendas; vahel nutab; vahel kisub end alasti.

27 jaan. 1925 a. teatas Kursi jaoskonna arst kliinikule kirjalikult, et Alide Tõnise t. Ta., seisukord on endiselt jäänud. -

Täiendavad andmed Alide Ta. kohta. Enne vaimuhaigust tasase, vaikse, tagasihoidliku ja häbeliku iseloomuga. Polnud sündmisest seadik puudulik ega rumal. Oskas lugeda, kirjutada ja hästi käsitleda tohu. Mitte töölades, peaaegu alati kätes imelikud tõmbused ja liigutused.

Diagnoos: H e b e r e n i a.

4. Robert Tõnise p. Ta. s. 1894. - Midaagi isikulist pole kuulda.
5. Maali Tõnise t. Ta. 1897. - Ise"resusteta. Mehel.
6. Liisa Mardi t. Ta. 1876-1877. Koorelt surnud.
7. Jüri Mardi p. Ta. 1877. - Teated puuduvad.
8. Jaan Mardi p. 1880-1909(?) Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus I kord 22.VI. - 10.VII. 1913 ja II kord 18.I. - 3.III. 14. Mõlematel kordadel diagnoos: Alkoholismus chronicus ja paranenud seisukorras kliinikust lahkunud. -
(Historia morbi'd puuduvad).
Pärast olnud mõned aastad vaimuhaige: "vaimudega" olnud alati tegemist. "Vaimud kiskinud, tapa", - siis lastanud end kinni siduda. "Vaimude" pärast pole saanud saama minna jne. Lõhkunud riideid. Müratsenud. Surnud haigena.

Diagnoos: H a l l u c i n o s i s sive p a r a n o i a h a l l u -
c i n a t o r i a a l c o h o l i s t i c a.

9. Johan Mardi p. Ta. 1892-1903. Teated puuduvad.
10. Alide Mardi t. Ta. 1885-1906. Teated puuduvad.
11. Martin Mardi p. Ta. 1888. - Nüüd tiisikuses raskesti haige. Ohvitser. Joodik.
12. Karl Mardi p. Ta. 1890. - Endine üliõpilane. Joodik. Joomise pärast ei saanud ülikooli lõpetada... Sõidab linnast linna tutvavatele raha laenamas. Kõik raha, mis saab, joob ära. Politsei jaoskonnas on palju kinni olnud joonud oleku tõttu.

13. Anna-Marie Mardi t.Ta. 1894.- Teated puuduvad.

14. Salme Mardi t.Ta. 1898-1923. Teated puuduvad.

I-a s u g u l u s k o n d.

I. 1. Iisak Lõ. Tormiline, ükiline. Kuri. Süüdistanud alati oma naist, kuigi viimane millegi süüdi polnud. Kord viha tujus visanud kirvega naist. Teinekord läinud varsad vilja, sellepärast vihastanud Iisak nii, et löönud lõngad kirvega kanga pakul puruks.- Ka oma lastega väga kuri ja vali. Olles täiskasvanud, ja tehes midagi isa tahtmise vastu, saanud nad viimase kätst lüüa.-

2. Mart - oelmise vend. Teated puuduvad.

II. 1. Mnu (sünd.Lõ)- Mehel.- Teated puuduvad.

2. Mari (sünd.Lõ.) 1851-1896. Iseäralisuseta.

3. Ann Lõ. 1854.- Teated puuduvad.

4. Ellu (sünd.Lõ.) 1857.- Mehel. Teated puuduvad.

5. Jaan Lõ. 1859.- Joodik. Naisemees. 4 täisealist last.

6. Iisak Lõ. 1862.- Teated puuduvad. Abielus. 7 last.

7. Aleksander Mardi p.Lõ.-seitsmes laps. Suur joodik. Jõi oma talu ära. Viimastel elupäevadel oli mõisa moonamees. Joobnud olekus riidelnud. Kord pekatud poolsurnuks. Vanaduses põdes langetõbi. Suri vaesuses ja puuduses.

8. August Mardi p.Lõ. 8-mas laps. Normaali (?).

9. Elisabet (sünd.Moo.) - August Lõ. nuine. Normaali. Ta õepoeg Erich Va., on joodik, ulakas. Võtab kodust asju ja müüb neid. Saadud raha joob ära.

III. 1. Ferdinand Augusti p.Lõ. - Surnud rinnalapsena.

2. Eduard Augusti p.Lõ. - iseäralisuseta.

3. Heinrich Augusti p.Lõ. - 1½ a. vanuses surnud.

4. Gerda Augusti t.Lõ. - suri 24 a. vanuses kurgu ja kopsu tiisikusse.

5. Nikolai Augusti p.Lõ. - Kasvas maal. Käis kihelkonna koolis, mida ei lõpetanud. Ei tahtnud õppida. Oma koolivendadega tülitseis ja kakles. Kättemaksja iseloomuga.

Uhke, ei annud kellegile alla. Sõbrustas üksikutega. Koolis oli õpetajatega vahetõrget terav. Tema endine õpetaja M. karakteriseerib N. Lõ. lühidalt: Jõudis kihelkonna koolis (1911-1914) esimesse klassi, kust lahkus nõrga edasijõudmise tõttu. Elukombed on tal ikka alla 5 hinnatud, kord kaasõpilaste peksmise, kord tooraste tegude, kord sõnakuulmatuse pärast. Üks tema kaasõpilane mäletab teda kui tülinorijat. -

Peale koolist lahkumist tegi kodus põllutööd. Astus Eesti sõja algul sõjaväe teenistusse. Umbes 17 a. vanuselt hakkas enese üle rohkem valitsema. Äkilsus kadus. - Eesti sõjaväe teenistuses olles, astus Tallinna tehnika kooli, mille lõpetas parema õpilasena (esimesena või teisena). Ta kaasõpilane ja kaasteenija räägib järgmist: P-nt tulnud tehnika kooli väikese eelharidusega, olnud sunnitud palju ise õppima. Õppis hästi. Kui ohvitser täitis oma kohustusi korralikult. - P-nt oli alati kinnise iseloomuga, ei rääkinud enda elust ja läbielamistest peaaegu kunagi. Ka oma võimuse sõbrale - referendile oli ta hingeliselt võõraks jäänud. Üldiselt, rahulik, vahel ootamata vihastas, põhjustel, mis õieti viha väärtpolenud. Vihases olekus vaikis. - Oli õige suur egoist... Kehaliselt alati terve. Tarvitas viimase poole aasta jooksul rohkesti alkoholi, jäi kergesti purju, kuid skandaale polenud temal. Oli kirgiline suitsetaja... Suguhaigusi polenud.

Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus 9.X.1924 - 22.XII.24, *Ma. ba.*
Kliiniku historia morbi: Umbes septembri keskel oli p-nt 2 päevase joomise järel öösel riistetunud ja linna läinud. Tuli tagasi 2½ tunni pärast. Paar päeva hiljem seletas p-nt: ta kuulnud kellegi häält, kes teda välja kutsunud. Näinud sel korral tänaval kirikuseinal igasuguseid pilte. Õlevat ühe vanaeid kuhu näinud, kes temal ees käinud ja kutsunud. Rätikuga kinniseotud silmadega näinud ta siiski oma häält. Peale seda ei märganud ta juures midagi isemärkist. P-nt hakkas endiselt rohkesti jooma. Nüüd juba ^{oli ta} "teistsugune", ei rääkinud peaaegu kunagi, vaid jõi. Tagasitulles 7päevasest sõidust, avaldas p-nt selgeid vaimuhaiguse tunnuseid: ei rääkinud kellegiga, ei läinud teenistusse. Õhtuti kirjutas salaja, vahel naeratas saladuslikult tundide kaupa. Küsimustele pole vastanud, näis nagu poleks ta neid kuulnudki. Ühele peaberile oli ta kirjutanud: "mõtte" ja "suggestion", küsitanud igasuguseid astraal-

seid kehasi jne. Muu seas oli lehel: "inimene võib keheskohas korraga olla".-

- 14.X. Haige lamab suuremalt jaolt voodis. Seletab, et tal midagi viga pole. Tahab koju minna. Kehaliselt isekralsusteta.
- 15.X. Täna räägib patsient järgmist: ligi 1½ nädalat enne kliiniku tulekut tahtnud ta suggestiooni läbi tutvavat oma juure kutsuda - teda "väljakutsuda oma tehtejõuga", kuid tagajärjeta "Ei saanud end tarviliselt koondada".- Voodi heites, silmi suludes, tunnud, et keegi toas on... näinud, et akna eesriie liikus, siis näis temale, et üks vanaeit ehk midagi "sarnast" on toas, kes "sugereeris" temale mõtte "lähme välja". Linnas nägi maja seintel, nagu kinolindil, liikuvaid pilte. Pildid tekkisid seintel, kus liikusid puulehtede varjud. Ilma mingi affektita arvas, "mul on nähtavasti niisugune omadus, et seda kõik näen". Tundis end vanaeidist edasikututuna. Pargis nägi samuti puulehtede varjude liikumises pilte. Restoraani klaasukeses nägi selgesti 3 inimest. Tekkis tunne, et tuttav inimene mõjub ta peale nii, et ta pilte näeb. "Kutsutuna" läks oma tuttava majani.- Sealt kojutulnud magas rahulikult.- Järgmisel öhtul jälle tundis "väljakutsumist", läks parki. Koju tulles, kuulis häält oma kõrvus, "oma mõtted kostsid tagasi enda kõrva". Järgmine päev möödus rahulikult.- Öhtul vahetas voodi, (arvas, seina taga elavaid inimesi enese peale sarnaselt mõjuvat). Lahtiste silmadega nägi seinal kujutusi, kinnis silmil - vanaeite. Siis kuulis "enesetapmise juhuse akti". Magas vähe sel ööl.- Järgmisel päeval tundis töö juures "sugereerivat" mõju juba füüsiliselt, nimelt "palavat puhkumist", "käega katsumist", öhtul langes üks "juga" ta peale. Nägi seinal kahte silma, kes teda hypnotiseerisid. Keegi "valdas" ta mõtteid. Ta eraldas selgesti oma mõtteid sugereeritavatest. Sai aru, et siin on tegimist mingi välise mõjuga.- Öösel tundis kõrveta- vat puhumist jalgadest kuni poole kehani.- Arvates, et ta tuttav mõjub ta peale, tahtis seda maha lasta, kui ta "mõjumist" ei jätta. Kuid vabanes ajutiseks "mõjust".- Öhtul nägi igasuguseid pilte: kuradikosi jne. Kartus tundis ainult üks kord: nimelt, kui "fluidilisel kujul" seisnud preili ta selja taga.- Paistab, nagu "näeks" ehk "tunnoks" haige ka jutuajamisel; vahel sulub silmad ja vaikib. "Sain aru, et kõik ohvitserid ühes perikondadega on selle mõju all". "Oma mõtted kordusid hääleliselt pealuus, minu mõtteid loeti, käi-

mise juures dikteeriti: sa lähed paremale, ehk paremale poole".-
 "Katsusin saladusse tungida... see pole inimene, kes nii mõjub...
 see on mingisugune kõrgem olevus-üliinimene - astraalne olevus, ...
 olen sellest lugenud". "Ka praegu olen selle mõju all".- "Nii mas-
 se taoline, must... on see vanamees"... (haige, nähtavasti, hallutsi-
 neerib). P-nt fikseerib mõni aeg arsti, ükki seletab: "ma näen ju,
 ka Teie olete selle mõju all"...

- 19.X. Viimased 4 päeva ei produtseerinud haige midagi, lamab terved päe-
 vad voodis. Küsimustele vastab: "pole midagi viga, ei tunne enam
 midagi, olen terve." Tahab koju.
- 20.X. P-nt nõuab veidi ärritatud toonil kojulaskmist. Näenud nüüd kujusid.
 "Ka teie näete neid, suluge silmad, siis näete". Näitab sõrmega tup-
 pa: "Näete seal on see kuju".
- 25.X. Lamab päevad läbi voodis. Juttu ei aja kellegagi. Magab ja sööb häs-
 ti. Ei seleta muud, kui "olen päris terve"...
- 1.XI. St. idem.
- 9.XI. Haige seletab, küsimuste peale, et tunneb ka nüüd "mõjusi" ja kuu-
 leb sugestiooni mõjul hääles. Näeb kujusi. Vahast tunneb "kaega
 katsumist", mis sünnib "üliloomuliku võimu abil, "mõttelugemise"
 abil... Nägimise hallutsinatsioonid on tavaliselt "selged, kui tõelised",
 kuid "kehestumatud"... P-nt tunneb ka nüüd, et arst sama mõju all on.
- 19.XI. P-nt on ükskõiksemaks muutunud; ei nõua enam peale-tükkivalt koju-
 laskmist. Lamab rohkem voodis. Vahast mängib teistega. Ta ise ole-
 vat terve, kuid arst on veel "mõju all".-
- 18.XII. Passiivsem kui enne. Elab enamiste oma ette. Egitab hallutsinatsioo-
 ne. Arstid nägevat ikka veel "mõju avaldusi". Läänud öösel magas
 vabalt, kord tõusis üles, tuli jaoskonda, hõõrus tubliste oma pead,
 käis ärritatud olekus edasi-tagasi.
- 22.XII. Kliinikust välja kirjutatud.
- Kliiniline diagnoos: Dementia paranoides.
- Katamnesis: P-nt kodus teeb põllutööd, kõrvalt vaadates pole mär-
 gata tema juures vaimuhaiguse avaldusi. Ennast ta haigeks ei tun-
 nista, ega ei olevat ka kunagi vaimuhaige olnud, teda tahetud küll
 haigeks teha, mille pärast saadetud teda ülikooli vaimuhaigete
 kliiniku.

Diagnoos: d e m e n t i a · p a r a n o i d e s .

6. Meeta Augusti t.Lõ. suri rinnalapsena kõhuhaigusesse.

7. Selma Augusti t.Lõ. suri rinnalapsena.

I-a, I-b, I-c, ja I-d suguluskordades leiduvad järgmised shitsofreensed psühoosid:

Tabel I-a.

IV. 2. Jüri Ti. 19 aastaseks j'li haigeks. Enne haigust: tõsine, rääkis vähe, kililine, käre ja uhke. Haiguse kulu kohta, kahjuks, puuduvad täielikud andmed. Vaimuhaiguste kliinikus oli tema lühikest aega. Historia morbid mõlemad kaduma läinud, sellepärast pole ka võimalik kontrollida diagnoosi. Kliiniku sellesegne diagnoos "melanholia simplex" näitab, et haigel oli esialgu depressiivne meeleolu. Sugulastelt saadud vahetest andmetest võib järeldada, et p-dil olid siis ka paranoilised ideed. Kindel on, et ta terveks ei saanud: üle 20a. oli haige. Vahel hallutsineerinud. Vahel rahutu, töövõimetu. Nendest katkendlistest andmetest võib siiski järeldada, et siin on tegemist shitsofreense juhtuga; lahtiseks peab jätma alarühmitusse paigutamine.

IV. 15. Karl Ti. Enne haigust: raskelt kasvatatav, kartliku, raske, valju iseloomuga, kililine, pikavihaga, tundmuskõlm, kodutirann, aus; uhke, aushne, egoist, nabusklik, kohmakas. 16-17 a. kõrvapõletik; olnud ka "sagene". Sagase olaku iseloom. tuleb ardmote püüdnud lahtiseks jätta. Peale selle terve, vähemalt pole tähele panna mingisuguse vaimuhaiguse "järejäägi" tunnuseid. 42 aastaseks j'li vaimuhaigeks, mille eel käis hüpohondiline neurasteeniline seisund. Haige ravitses oma impotentia doomadi. Kas ta tõesti impotent oli, on raske otsustada, (tahtis naist võtta?) haige olevat seksuaalselt elati külla olnud ja pole naisterahvastega läbi käinud. Vaimuhaigus algus maniaakaalse seisundiga, mis pea muutus hallutsinatoor-paranoiliseks. Viimane kestis umbes 2 nädalit. Hallutsinatsioonid möödusid, samuti soovimismõtted. Paranenud seisundis oli tal oma haigusest arusaamine. Ilmus kerge depressiivne seisund. Umbes 3 kuu pärast uus haigushoog, mis kestab ligi 1½ a. ja omanud paranemata hallutsinatoor-paranoilise iseloo-

mu. Diagnoos: shitsofrenia, alarühmitus: dementia paranoidea.

- III. 2. Jaan Ta. Enne haigust iseloomulik, tõsine. Autistiline. Tõõkas. 29a. jäi vaimuhaigeks: segane, rahutuse hoog, mis varsti möödus, paranes, kuid muutus iseloomult vähe "teistsuguseks", kirsitu. Umbes aasta pärast tuli uus hoog, mis kestab senini ja kannab hallutsinatoor-paranoilist iseloomu. Ka siin on neil tegemist shitsofreense psühhoosiga, mis kuulub paranoilisse alarühmitusse.

Tabel I-c.

- III. 5. Tõnis Rõ. Enne vaimuhaigust puuduvad teated iseloomust. Jäi haigeks 48 aastaseks. Rahutu. Mutism. Negativism. Katatoonilised poosid. Stereotypia. Verbigeratio. Paranevne tuntava defektiga. Haige 13a. kuni surmani. Tõõvõimetu. Katatonia.—
- IV. 7. Alide Ta. Enne vaimuhaigeks jäämist: tasane, tagesihoidlik, hübelik, vaikne, autist, "liigutuse kühm".— 25 aastaseks jäi haigeks pikkamisi. Enne peavalud, kergesti ärrituvus, siis autistiline olek: rüübib ja naerab päevad otsa; sõnakuulmatus, tõõvõimetu. Kliinikus naeruhood, krampsid, mõttetud liigutused, apaatia, initsiatiivi puudus. Sümptoomide seisundis püsib haigus tänuni.— Hebephrenia.

Tabel I-d.

- III. 5. Nikolai Lõ. Enne vaimuhaigust: uhke, eesialgu halb õppija, raskelt kasvatatav; tundmuskülm, kättemaksja, autist.— Umbes 24 aastaseks vaimuhaigus, mis algas kuulmise ja nägemise hallutsinatsioonidega, millele lisandusid "sugereerimise tunne", oma mõtete kuulmine, paranoilised ideed "astralselt olevusest" jne.
- Shitsofrenia (dementia paranoidea.)

Teiseligiilised psühhoosid needes sugulushonnades.

I-a tabel.

- IV. 6. Jaan Ti. Umbes 38aastaseks jäi vaimuhaigeks. Varem põdenud lues'i. Eesialgu verbigeratio. Katalepsia? Pärast depressiivne-paranoiline. Suicid katse. Parafüütiline hoog. Dysarthria. Haiguse kestvus alla aasta.— Kõik tunnused rüügivad selle poolt, et siin oli tegemist progressiivse parafüüsiaga. (Depressiivses vormis).—

b. I-c.

- III. 2. Hall Ki.— Halvatus, Aphasia, Dementia ex laesione cerebri organica (?). Kui peaks siin tegemist olema vaimulise defektiga, siis on sel aluseks keskajrviikava organiline häire.
- IV. 12. Jaan Ta. Olnud kaks korda vaimuhaiguste kliinikus, diagnoosiga: alcoholismus chronicus. Pärast kuulmise hallutsinatsioonid. Kartus.

Haigus kestis mõned aastad ja osutus paranematusena.

Hallucinosiis sive paranoia hallucinatoria alcoholica.

Vaimuhaigust polnud võimalik kindlaks määrata:

Tabel I-c. I. 1. Jüri Ki. Olnud vaimuhaige. Kuid pole mingisuguseid andmeid haiguse määramiseks.

Nendes suguluskondades on järgmised psüühiliste iseloomustega erinevad isedused ja joodikud.

Tabel I-a.

- III. 5. Ann Ti. "Kange" iseloomuga. Kergesti ärrituv ja affekti seisundisse sattuv.
- III. 7. Jaan Ti. Umbes 20 aastaseks hakkanud varestama. Sugulaskonnast väljaheidatud halva kuuluse pärast. Kohtute poolt karistatud mürdvarguse jne. pärast. Andunud asart-mängudele. Asotsiaalne.
- III. 9. Jakob Ti. Kalduvus alkoholi liigtervitamiseks. Iseloomult pole ta iseloomlikku avaldanud. Loetakse normaalseks.
- III. 12. Kaarel Ti. Alkohoolik. Iseloomult ekiline, kuid hea inimene.
- IV. 7. Emilie s. Ti. Laisk. Kergemeelne.
- IV. 8. Jaan Ti. Vagune. Kinnine. Vahese jutuga. Seltskonna tegelane.
- IV. 9. Martin Ti. Tundmusvaene. Toores. Ärrituv ja affekt-seisundisse sattuv. Armukade. Türranniseeriv. Vägivaldne.
- IV. 13. Anna Ti. Vagune. Vahese jutuga. Tagasihoidlik.

Tabel I-b.

- II. 8. Kristjan Ta. Alkohoolik. Tuim. Tundmuskülm. Alkoholi mõjul vägivaldne ja lõhkuja.

Tabel I-c. Jüri Otto p. Ja. Kuri. Vägivaldne.

- III. 13. Joosepi p. Rudolf Ta. Kuritegevuslike kalduvusega. Lähemad andmed puuduvad.
- IV. 12. Mart Ja. Alkohoolik.
- IV. 11. Karl Ta. Alkohoolik.
- IV. 11. Martin Ja. Alkohoolik.

Tabel I-d.

- I. 1. Isak Lõ. Kodutürrann. Affektilisse seisundisse sattuv. Äkiline. Tundmusvaene.
- II. 5. Jaan Lõ. Joodik.
- II. 7. Aleksander Lõ. Joodik. (Vanaduses langetõve hood?).
- II. 9. Elisabet Lõ. Õepoeg Erich Va. Joodik. Omavõimetu psühhopaat.

II-a s u g u l u s k o n d.

Tabel II.

- I. 1. Mart Re. elas peale suurt katku Pi. külas, Mar. talus. Teated puuduvad.
2. Juhan Re. poissmees. Sündides ebanormaalne: pole arusaadud, kas on ta poiss või tüdruk. Muud teated puuduvad.
- II. 1. Jüri Re. Teated puuduvad.
4. Ellu (Kai ?) Re. Suur joodik. Vedas kraami mehe talust kõrtsi, kus selle ära jõi.
3. Toomas Re. Teated puuduvad.
4. Kadri (sünd. Ad.- Ta.) Re. Teated puuduvad.
- III. 1. Madis Jüri p. Re. Karske. Kokkuvõidlik. Jõukas. Normaalne.
2. Kadri Jakobi t. (sünd. Pi.) Re. Normaalne.
3. Jakob Jüri p. Re. 1817 - 1896. Tasase iseloomuga. "Tobukene". Jõi tubliste. Elas kehvalt. Vanaduses jäänud valmu - haigeks: jooksnud kodust metsa, kus olnud 3 päeva sambla all. Terve külla otsinud. Vagune.
4. Marie (sünd. Au.) Jüri naine. "Pool tobukene", tasane.
5. Mart Jüri p. Re. Noorelt surnud.
6. Andreas Jüri p. Re. 1829 - 1899. (~~Valjar~~). Suur joodik, kuid elas jõukalt. Iseloomult vali. Olles valla ametites, las- kis sagedasti inimesi peksta. Vanaduses pime.
7. Liisu (sünd. Ka.) Andrese naine. Peeti normaalseks.
8. Jüri Tooma p. Re. 1820 - 1880. Nõrga kehalise tervisega. Rinna tõbe põdenud. Vaimupoolest iseärasusteta.
9. Ann, Jüri naine (sünd. A.) Re. Psüühiliste iseärasusteta. Oli ala-
ti kõrtsis, kus purjutas kõvasti. (?)
10. Mart Tooma p. Re. Psüühiliste iseärasusteta
11. Merdi naine olnud tige inimene. Ämmaga oi saanud sugugi läbi. Mees pidi sellepärast ise majast lahkuma.
12. Joosep Tooma p. Re. Karske ja kokkuvõidlik. Vanaduses vennaste koguduse liige ja lugeja.-
13. Anu Joosepi naine (sünd. Ha.) Normaalne.
14. Johan Tooma p. Re. 25 a. sõjaväe teenistuses. Poissmees. Normaalne.
15. Kai Tooma t. Mehel. Psüühiliste iseärasusteta
16. Anu Tooma t. Mehel. Psüühiliste iseärasusteta.

- IV. 1. Jüri Madise p.Re. s.1850.- Jõukas. Normaalne.
2. Liisa (sünd.?) Jüri naine. Normaalne.
3. Ann Madise t. s.1856.- Mehel. Normaalne.
4. Jakob Madise p. s.1859.- Üks poeg kurtuma.
5. Ann Jakobi t. 1843 - 1913. Mehel.Normaalne.Lapsed terved.
6. Ann Jakobi t. 1853 - 1924.- Mehel. Vaata perekond II. 6, II. 2.
7. Liiso Jakobi t.1855.- Psüühiliste iseärasusteta.Mehel.Lapsed terved.Mehe sugulaste keskel pole närvi- ega vaimu - haigusi.
8. Johan Jakobi p.Re. 1860-1915. Vaimuhaige. Noorelt terve. 20 aastaselt jäi vaimuhaigeks, ja ei paranenud.Poissmees. Tööd ei teinud, ainult vahel valmistas lund,Elas venna Jüri juures.Oli iseeneses.Autist.Rääkis iseendaga.Vegune.Jutu algatajaks polnud.Kui aga keegi temaga rääkima hakkas, siis armustas fantaseerides vastata.Viina mõjul olevat eriti jutukaks läinud. Siis rääkinud, et ta olevat terve ilma läbi käinud, taeva serve alt läbi läinud, huntide killas olnud.- Naernud palju.Viibinud peaaesjalikult kodus.Maganud palju.Riietunud lõhekalt.Riideid pole tahtnud seljast ära võtta.Kannud alati palju värtuseta asju vöö vahel, ei annud neid ära. Temast ütleb üks sugulane: "Sõis kõhu täis ja läks magama".- Temaga tehti alati nalja.Väikese maku eest kannatanud kõik ära.

Diagnoos: h e b e p h r e n i a, sine dementia-frenol.

9. Jüri Jakobi p.Re.1864.- Noorelt terve.Umbes 18-20 a.vanuses jätkanud vaimuhaigeks.Jooksnud kodust ära,kisendanud,pidanud kõnesid,jutlust.Talvel olnud metsas; "mõistusest ära".Lõpuks paremaks saanud,kuid praegugi imelik,"totter".Peale haigust väga saamatu, "pole täie mõistusega",pikaldane,pohme.Oma algatusel juttu ei alga.Üldse pikemat juttu ei aja. Kainelt räägib vähe,vastab sageli inisedes "mu... ja ja".Purjus olekus elavam,kõneleb rohkem,läheb vahel matru ja kisklema.Purjutab palju: kõik raha, mis saab,joob ära.Majapidamises tagurpidi läinud.

Talu seisukord koguni halb.- Haige seletab oma haiguse kohta: 18 a. vanuses olnud vaimuhaige: rahutu, jooksnud mööda metsi ja küla ringi. Vahel kuulnud üleval laulu häält. Ajanud segast juttu. Ööseti ei saanud magada. Haiguse hoog kestnud 1 aasta. Järgmisel aastal jäänud uuesti haigeks. Lamenud voodis. Hirm olnud; kertonud välja minna: "lühikse maha". Ei rääkinud. Tehtnud süüa, kui aga pakutud, ei söönud. Sõi salaja. Mispärast ei söönud seda ei saa ta seletada. Suve otsa olnud haige.- Peale seda tervis rahuloldav. Halbtuste tagajärjel valutavat pea. Teised rääkida, et enne haigust ta palju elavama iseloomuga olnud.

Haige istub liikumatult kõik aeg toolil ühes poosis. Vastab üksikute sõnadega küsimustele. Isa ei alusta juttu. Ei avalda mingisugust huvi ümbruse vastu. Oma nimedega ei saa hakkama: neid peab olema 13, - teab aga 12 nime. Poegi elada 4, - pärast tuleb otsusele, et neid elab 5. - Ütleb, et pea olevat segane.-

Diagnoos: h e b e p h r e n i a.

10. Lovisa Jüri naine (sünd. Sch.). Normaalne. Terane inimene.-
11. Leenu Andrese t. Re. Oli vagune, nagu vähe "tobukes". Mehel.
12. Ann Andrese t. Re. Normaalne. Mehel.
13. Ellu Andrese t. Re. Mehel.
14. Madis Andrese p. Re., sünd. 1861.- Vagune, räägib pikkamisi. Kinnine. Saamatu. Heasüdamline. Valla ametis olnud. Tal 6 last. Üks poeg suri varekult tiisikusse ja ühel tütreil oli väljaspool abielu laps. Teistes pole midagi isemälist teada.
15. Kadri Jüri t. Re. Noorelt surnud.
16. Mart Jüri p. Re. 1846 - 1922. Suur joodik. Tark mees. Valla ametites olnud. Karskelt polnud midagi määrgata. Pandi vallakohtu poolt hoolekande alla: midu oleks talu ära joonud. Jooma hakkas 30 a. vanuselt. Purjus olekus kuri, riidles "võga halb".
17. Anu (sünd. Pa.). Tuima arusaamisega.
18. Toomas Jüri p. Re. 1848.- Teated puuduvad. Tal palju lapsi, kelledest pole midagi teada.

19. Ellu Jüri t.Re.1853 - 1912. Normaalne.Mehel.
20. Aru Jüri t.Re. 1854.- Vallaline.
21. Johan Jüri p.Re. 1850.- Normaalne.
22. Jakob Jüri p.Re. 1859 - 1883. Suri sõjaväe teenistuses.
23. Leenu Jüri t.Re. Mehel.Normaalne.
24. Jaan Jüri p.Re. 1856 - 1925. Normaalne.Samuti on ta 6 last,naist
3 poega õpetajad,vaimliste iserasusteta.
25. Toomas Mardi p.Re. Teated puuduvad.
26. Kai Mardi t.Re. Mehel.
27. Leenu Mardi t.Re. Vanas eas mehele läinud. Normaalne.
28. Mari Mardi t.Re. Vallalisena vanalt surnud.
29. Jüri Mardi p.Re. Riikas inimene.Jõi tubliste.
30. Toomas Joosepi p.Re. 1850-1909.Vähe "tobukas".Kokkuhoidlik.
31. Kaarel Joosepi p.Re.Suri vallalisena vanalt. "Pool kurt" ja
"pool tobukene".
32. Andres Joosepi p.Re.1856.- Suur joodik.Kord jõi ära oma varan-
duse.
33. JaanJoosepi p.Re. Noorelt surnud.
34. Juhan Joosepi p.Re. Kokkuhoidlik.Jõukas.
35. Joosep Joosepi p.Re. Normaalne.
36. Kadri Joosepi t.Re. Normaalne.Vallaline.
37. Mari Joosepi t.Re. Mehel.

- V. 1. Madis Jüri p.Re. 1877.- Normaalne. 2 last,mõlemad vaimliselt
iserasusteta.
2. Jaan Jüri p.Re. 1880.- Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus
oli 2 korda. I kord 5.VI.14-9.VI.17 Historia morbi puudub.
Diagnoos: -
II kord: 4.XI.20 - 5.XI.20.
Kliiniku historia morbis leiame järgmiselt Haige
selotuse: 12 a.vanuses kolmekuninga päeval,vaada-
tes aknast,näinud matust.Sellest ajast olevat hai-
ge.Rahutu olek.Perioodiliselt meeleolu langemine:
kõik olevat siis halb,elada ei taha,tööd teha ei
suuda.Hoog kestab 1-2 nädalat,ehk rohkem.Kõik aeg
sunni mõtted.Mist.,10-11 a.vanuses lõiganud ta pa-
hema kätte nimelissõrme,millele jäänud arm.Kui 12 a.
vanuses haigeks jäi,siis ilmutas haigus end kõige

esiti selles, et eelnimetatud sõrm ei annud talle rahu. Alati oli tal sõrme arm meeles. Et sellest lahti saada, lõi ta selle armi mitu korda välja. — Umbes 12 a. tagasi olnud naisel peopesas mädanik, mis paranedes armi järele jättis. Ka see arm ei anna talle rahu: on arstide juures käinud, et need selle armi väljalõikaksid. Tööd tema olevat raske: mõtted segavad. Näit., kui isa, tislari, midagi valmis teeb, leiab p-nt alati, et midagi tegemata jäänud. Mõtted et "midagi tegemata", piinavad teda seni, kui ta selle ära teeb. — Peale selle tunneb ta sagedasti valu rinna all. Kõht sagedasti rikkis. Üni vahete vahel rahutu. Olevat end palju arstinud. — Ligi 16 a. abielus. 2 last. Tütar, 14 a. vana, terve. Poeg 4a. vana, mähtavasti normaalne.

Kliiniline diagnoos: *constitutio psychopathica*.

Isa seletus: Jaan 15 a. vanuselt avaldenud mingisuguseid närvilikkuse tunnuseid. Sel ajal käinud J. kihelkonna- ja pärast Aleksandri-kooli, Põltsamaal, kuhu isa teda "kui sunni töelist" viinud. J. ei tahtnud seal kuidagi olla ega õppida. Jõudis nõrgult edesi. Ka praegugi olevat ta iseäralik ja puudulik, kuigi kõrvalised inimesed teda normaalseks peavad.

Iseäraldused: armastab puhtust õues ja toas rohkem, kui see harilikult talu kohas viisiks. Hommikuti olevat tal esimeseks tööks terve õue, jne. puhtaks pühkida, olgugi, et muud kibedad tööd põllul ootavad. Raiskab palju aega mitte-hädatarviliste tööde peale, mille all kannatab majapidamine. Jaan pole praktiline inimene. Mõni aasta tagasi oli J. nauliste voolulessa kistud, nüüd pole seda märgata. Meeslepidamine väga tugev: mäletab täpselt seda, mis teised unustanud.

Diagnoos: *c o n s t i t u t s i o p s y c h o p a t h i c a*.

3. Leena, sünd. 1889. — Hambaeerst. Vaimliselt normaalne. Hernia

inguinalis operatsiooniga kõrvaldatud.

4. Marie Jüri t. Re. 1889. — Mehel. 3 last elavad, 2 surnud noorelt.

Tasase iseloomuga. Vahete vahel peaivalud. Teised arvevad, et ta pole täiesti terve mõistusega-normaalne. On käinud koolis oskab lugeda ja kirjutada.

5. Elisabeth Jüri t. Re. 1890–1918. 25 aasta vanuses olnud vaimuhaige.

Sogene: rääkinud üks sõna ühest, teine teisest, mis kokku ei passinud. Jooksnud kodust ära. Haigus kestnud suve otsa. Haiguse möödumisel jäänud vagusaks. Enne haigust terve. Hiljem jäänud veetõppe. Tehtud operatsioon, mille järele varsti suri. Põdenud tii-

sikust(?). Enne vaimuhaigust väljaspool abielu tütar.

6. Johannes Jüri p. Re. 1892. – Seni pole avaldanud midagi isekrallist, peale joomise. Joob palju ja pillab. Kõik mis teenib, joob ära. Kord käinud puu-nõudega laadale, saanud ligi 20,000 mk. Kõik joonud ära, osalt teiste mõjul. Teine kord olnud kodus talgud. Joh. sõitnud "kraami" järele, kuid joonud raha ega pole koju ilmunud. Tihti joobnud ei tule koju, peab teda üles otsima. Joobnult on tige, tikub kallale, riidleb naisega, vahel palju nutab ja kaebab. – Kainelt teeb korralikult puutööd. Joob aastaid 10. –
Naisemees. 1 laps.
7. Anna Jüri t. 1894. – Terve. Mehel. 1921 a. suvel olnud haiglase: pea olnud uimane, "löönud südame peale", maganud palju. Kartnud, et jääb ka vendade sarnaselt haigeks. Paranenud. 4 last. 1-ne laps surnud.
8. Alide-Rosalie, 1895–1895. Surnud 5½ kuu vanuselt krampidesse.
9. Emilie, 1896–1897. Surnud 4 kuu vanuselt krampidesse.
10. Alvine, 1898. – 2 aasta vanuses olnud krampid, mis kestnud umbes 1 aasta. Enne haigust paistnud terve, terane. Peale krampide puudulik – nõrgamõistusline. Koolis ei käinud. Kirjutada ja lugeda ei oska. – Räägib. Korralik. Sööb ise. Käib karjas, ja aitab loomi talitada. Kui teda liiati sundida, saab pahaseks, hakkab vastu, ja uhvardab löüa. Ööseti kartuse hoog, kargab voodist ja karjub valjusti. Armastab iseennaga rääkida. Vahete vahel rahutu. Kippuda kodust ära. Kui kinni hoida, nutab. Õeris "väga nõrgad teadmised", nagu tähendatud kiriku raamatus. 1920 a. väljaspool abielu poeg, kes kohe surnud. 1923 a. väljaspool abielu kaksikud, mõlemad surnud samal päeval.
11. Karl Jüri p. Re. 1901. – 7 a. koolis käinud. Koolis eriliselt vagune, ei seltsinud teistega. Alati üksik, vaatas pealt, mis teised tegid. Algatust jutuajamises vähe. Vastab ainult küsimustele, sealjuures tuli temalt iga sõna välja pressida. Ükskõikne. Ei naernud palju, ega pole ka nutnud. Äratas tähelepanu oma isekrallise kõnelemisviisi ja arvamisega kirjandusest, lubades paremat kirjutada. Õppinud koolis hästi. Umbes 17 a. vanuselt kutsuti sõjaväkke, kust

peari nädalise viibimise järelle omavoliliselt lahkus.- 1919 a. arreteeriti (augustil) teda, kodus, ähvardedes püssidega ja toodi Tartu pataljoni.- Versti ilmusid vaimuhaiguse tunnused. Ta lasti 2 nädaliks puhkusele. Teel koju poole visanud ta riided seljast, alasti edasiminnes (riided leitud pärast teelt). Hüpanud ühe vankri peale, kus sõitja annud talle teki ümber. Haige toodud koju saatjatega. Olnud rahutu ja ajanud segast juttu. Pidanud end suureks meheks, "Eesti kuningaks". Kodust jooksnud ära; karanud järve, kust kutsumise peale välja tulnud. Viibides kodus kolmat päeva (11. IX. 19) lõi ühe naisterahva surnuks. Ka teiste kallale tikkunud, löönud oma venda jne. Rahutuse tõttu olid kodused sunnitud teda siduma. Hiljem jutustanud emale naisterahva tapmist järgmiselt: "ema, ma tegin ühe hullu tombu ära tapsin Uuetoa Jaani ära. Tema, kurat, tuleb mulle vastu naisterahva hool, pannud endale Waheliku tüdi riided selga ja Waheliku tüdi punane nägu ees, kihvtine kuremarmarja korv käes; tõrjusin kaheksaga vastu, et ära tule minu ligi. Teinud heledat naisterahva hõlalt: "Karlakene, tule ma annan kuremarju", siis ma kargasin põõsa taha ja tema tuli ikke ligemale, siis läks mul hing täis, kargasin põõsa tagant välja ja löin talle kuldse mõõgaga otse pähe"... Ülekuulamise protokollis on tähendatud et "nôdrameelset K.R. tema seisukorra pärast pole võimalik üle kuulata, - küsimuste peale ei vasta". Haige võeti vahi alla. Vangimajas on ta müratsenud ja korda rikkunud, nõnda et teda oli võimatu vahi all hoida.

3. XII. 1919 a. Tartu-Võru Rahukogu kriminaal-jaoskonna koosolekul vaadati ta arstlikse komisjoni poolt läbi, kes leidis järgmist: "Ülevaadataval... väliselt, miskit kõrvalekaldumist normist näha ei olnud. Mälestus on täielikult olemas ja ta motiveerib oma kuritegu endiselt sellega, et ta arvamisel olnud, tema poolt tapetud naisterahvas tahtnud tema enese elule otsa teha... Seletab, et temaga koos sellesamas vangikambris kinni hoitakse ka tema vend... Jõuame meie otsusele, et K.R. oma teo korda saatmise ajal kannatas parandamata vaimuhaiguse all, dementsia praecox'i kujul. (3 arsti allkirjad). Vaimuhaigena saadetud "Seevaldi".-

Vaimuhaigete asutuses "Seevaldis" oli 3. IV 1920 kuni 28. IX. 1922.-

Sealses haiguse lehes on ülestähendatud haige samasisuline jutustus naisterahva tapmisest, seal juures järgmine märkus: "Kes tema ohver on olnud, mis on saanud sellest, kõik see ei paista teda mitte vähemagi hävitama; kõigi oma selvetuse ajal ei avalda ta mingisugust liigutust: jääb tuimaks ja ükskõikseks". Asutuses viibimise ajal rühulik ja mõistlik, teeb tööd. Isa poolt koju viidud.- Kodus vagune. Kord halven olnud siis sõitnud kodust ots-

tarbema ära, teelt toodud tagasi. Kodus istub toas, magab palju, loeb lehte.

Olnud parema käe nõrga olevat, kui midagi teinud, siis parema käega.

Tartu Ülikooli vaimehaigete kliinikus 14.X.24 - 29.X.24.

Ise toob ta kliiniku haiguse tunnistuse saamiseks. Siin jutustab haige oma haiguse kohta järgmist: 1919 aasta kevadel kutsuti sõjaväkke. Teenis Tartu õpilaste pataljonis. Mis edasi juhtunud, seda ei mäletavat, sest algasid haiguse tunnused. - "Ma olevat ära läinud loata... otsitud taga... toodi tagasi, olin vahi all, ... siis küsiti, kas ma tahan koju puhkusele minna... kui jaatasin, lasti mind välja, aga ma pole sugugi, koju poole läinud, vaid heites riided maha, läinud linnast välja. Haa paistis sel ajal mul olevat õige valge, kõik paistis nii selge ja kõrgem... (?) Jah olid majad tee ääres, mida sugugi olemas ei ole... (?) missugused vanamoodi ehitused. Peale selle tuli mulle üks inimene vastu keda tean, et ta surinud oli (R. K. ...)". Kus kohal vastu tulnud, seda ei mäleta, sest "ma ei tundnud kohti"? "Siis tulid 5 meest vastu, neli meest hoidsid kinni ja viies mees lõi mul kaela sooned maha, selle juures mehed sugugi ei raskinud, ja nii surin ära... Siis oli mul sarnane tunne, et olen küll surinud, ... mind pandi vankrile, pea üle vankri otsa välja, ja istuti mulle peale ning viidi hobeli. Seal pandi mind kirstu ja maati maha. Selle juures kuulsin paljude matuseliste hääli (võnna hääli). Peale selle ei mäleta enam midagi, enne kui vend "Seeveldis" ütles, et ma kedagi ära olevat tapnud. "Siis arvesin ikka veel, et ma pole siin maa peal, vaid kõik teises ilmas"... Seal (Seeveldis) lemanud erumasti voodis ja maganud, sünnud korralikult. Vahel olnud tunne, nagu voodi oleks äkki vajunud, siis tundnud hirmu... Sarnane seisukord kus arvanud end teises ilmas olevat, kestnud umbes aasta... Pikkamisi hakanud aru saada, et ta siiski maa peal on. Sel ajal tekinud valud paremal pool peas ja paremas käes. Käes olnud jõudu küll, aga kui midagi teinud, siis kohe muutunud värv silme ees; kartes, et vana haigus tagasi tuleb, läinud sarnasel korral kohe sängi. Vahel tulnud naer vastutahmist, nagu isoonest. Saanud terveks, nii et mõistuse poolest midagi isemalikku polnud. Ainult võõras värv tulnud silmi ette, kui midagi teinud. Pärast kodus, kui töötanud, väsinud kohe, "nagu oleks terve päev tööd teinud". Põrutamist ei kannatavat sugugi. Vahel magamise ajal, tulla õudsed tundmused, "nagu press rinna peale". Põratamise ja teravate häälte juures (sae viilimine) sattub tasakaalust välja: ei saa mõelda, ei saa rahulik olla, võõrad värvid löövad silmade ette, kõrvades kostavad kella hääled... Mõelda ei saavat sugugi, pea olevat nagu kinni pressitud, mõtteid üldse pole.

Somaatiliselt normaalne. P-nt kaebab küll nõrkuse üle paremas käes, kuid

objektiivsel lüüvõimusel on jõud d=3. Pärast seletab patsient, et temal küll jõudu olevat paremas käes, kuid pingutuse juures löövat valu paremale poole pähe.

Kliinikus p-nt midagi isemälikku ei avalda. Viidab päevad rahulikult. Räägib vähe, vähe osavõtlik; ei loe, ei mängi teistega. Küsimustele vastab lühiselt.

Kliiniline diagnoos: dementia praecox.

12. Rihard Jüri p. Re. 1903.

Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus I korda

24. I. 21a. - 14. II. 21.

Kliiniku historia morbiist loeme: Enne haigeks jäämist midagi isemälikku pole avaldanud. 18. I. hakanud kartma; kartnud oma tuttavaid külapoisse. Pidanud end imelikult üleval. Küsimustele vastanud imelikult, kartnud haigeks jääda. Öhtul laks rahutuks, tungis teistele kallale, tahtis voodi tekki lõhki kirstada. Nuttis ja naeris põhjusteta. Ei söönud ega joonud. Kliinikus haigega kõneleda ei saa, vastab küsimustele mõtetute sõnadega. Kaskusi tekitab pikkamisi. Teeb katatoonilisi liigutusi ja võtab imelikke poose. -

Järgmistele küsimustele: Teie nimi? Vastab haige: "Meie nimi? Vaata, vaata, vaata, kesimelt läbi". Olete haige? - Haige vastab: "Mitte tilka ei ole."

Olete terve? "Mitte ei". Kus olete? - "Meie? oota, oota, oota, vaatate".

Kui kauaks jätate siia? - "Ei mitte, vaata, vaata, mitte tilka". Kas olete söönud? - "Ei ole, oota, oota, oota. - jne. Järgnevatel küsimustel vastab haige: "oota, oota, oota" ehk "vaata, vaata..."

24 tunni jooksul ei söönud sugugi. Söödetakse vägisi.

26. I. Rahulik. Lameb voodis. Mutismus. Katatooniline seisund.

28. I. St. idem. Kõik aeg voodis. Mingisugust initsiatiivi ei avalda.

14. II. Isa poolt kliinikut ära viidud. -

Kliiniline diagnoos: dementia praecox. (Katatonia).

Kliinikust lahkudes umbes 1 kuu rahulik. Siis muutunud uuesti rahutuks: pole maganud ega korralikult söönud. Mitu korda kodust ära jooksnud. Vahel agressiivne. "Turninud" puu ladvas: seisnud seal liikumata kaua aega rippuvas poosis, kuni maha kukkunud. Kord roninud kuhja varda otsa, ja lamenud teatades kõhuga varda otsa peale, horisontaalses seisundis kuid - jalad laiali kauemat aega (paar tundi). Matnud ojad kinni sõlmes, "pole õige, et vesi jookseb, vesi peab seisma" jne. Kauemat aega olnud rahutu. Pikkamisi jäänud rahulikumaks ja vagusaks. Tööd peaaegu pole teinud. Vahel lamenud päevad otsa voodis. Rääkinud vähe. Korralik. Sundida ei või teda, siis saab vihaseks, eh-

vardeab kallale tulla, Kord lõhkunud tooli viha hoos. Vahel ööseti vähe rahu-
tu.

4.VII. -15.VII.23 haige teist korda T.Ü.V.kliiniku paigutatud.

Tartu-maakonra rahvaväe komisjoni poolt "haiguse kindlaks tegemiseks".

P-nt mäletab hästi oma haiguse käiku: jaanuari 1920 a. olnud ta kurvas mee-
leolus, sest saanud külla poiste kätt peksa tüdrukute pärast. - Tervemaks
esades pole tööd teinud, selleks puudunud himu. Kõik haameeloga pidudel, tant-
sida; joob viina. - Oma haigusest räägib vähe, hallutsinatsioonid ei olovat
haigel kunagi olnud. - Mõnda juhtumist katsub motiveerida: puu otsa olevat
haigene sellespärast reninud, et näidata, mis ta teha võib "uhkustamiseks". -
Kliinikus haige midagi isekrallist ei avalda. Apatiline. Istub suuremalt jaolt
voodi äärel. Tuim. Teistega juttu ei aja. -

Kliiniline diagnoos: dementia praecox.

Katamneesis: Pärast kliinikus viibimist turba rabes tööl olnud. Kus tööta-
nud rahuldavalt. Kodus imelik, entist. Joob kõvasti.

13. Jakob Jüri p. Re. s. 1905 a. Midagi isekrallist pole teada.

14. Oskar-Valentin Jüri p. Re. 1907. Midagi isekrallist pole teada.

15. Leonhard Jüri p. Re. 1909-1909. Surnud 7 kuu vanuses.

16. }
17. } Teated puuduvad.
18. }

19. Jaan Madise p. Ka. (ema Ann Re.) sünd. umbes 1879a. - Oli T.Ü.V.kliinikus
23.VI.1897 -13.X.97.

Kliiniku historia morbi: 3-4a. vanuses pea peale maha kukkunud. Sellest ajast
sagedased pea valud. 4 aastat koolis käinud, õppis rahuldavalt.

Iseloomu poolt ärritatav; äge.

Vaimuhaigeks jäi umbes 17.VI.97. Olevat kokkunud kõvast piksemüristamisest
Sellest ajast rõhutatud meeleolus. Vähe söönud ja maganud. Vahel rääkinud pal-
ju mõttetult ja arusaamatult, lõpuks, läks nii rahutaks, et tuli teda siduda
ja kliiniku tuua..

24.VII. Somatiliselt normaalne. (Kahvatu, rahal 2 haave). Ülespidamine kart-
lik. Igal arsti liigutusel tõmbab end tagasi, nähtavasti kardab löö-
mist. Esiialgu vastab küsimustele igasugust mõttetust. Kui aga kurja
häälega keelatakse tal lollust rääkida, vastab järsku tühjalt sel-
gelt ja mõistlikult. (Esiialgu, näit. ütles, et on juba 1 aasta klii-
nikus. Nüüd on haige tühjalt orienteeritud igas suhtes). Mõne aja
pärast, nähtavasti, väsimuse tõttu, vaadates kartlikult kõrvale, ei

suuda enda enam täpselt vastuseid, kuigi püüab. Kõlu on alal. Ütleb end haigeks kodus olnud (ennetusest). Nüüd aga olevat täiesti terve.

25.VI. Pärval, ronib teise haige juure voodi. Ülespidamine kartlik. Küsimustele vastab, ehk küll pikalt ja märgatava raskusega, mõistlikult.

27.VI. Haige on riides ja jalutab aias teiste haigetega.

29.VI. Ikka veel kartlik, palub koju. Vahel ei saa (ehk ei taha) vastata küsimustele, kuid suudmisel võib talt saada õigaid vastuseid.

30.VI. Tõsteb aias.

1.VII. Haige jutustab, et enne "koolis käis, kaotas meelemärguse mõneks sekundiks "pea nagu käis ümber", nõnda, et ta ei saanud vastata.

2.VII. Rahuliku jaoskonda üleviidud.

3.VII. Tena ei tööta. Tunneb end halvasti. Sõnakuulmeta, ühes sellega väga lahke, vahel võtab arsti ümber kinni, tehes teda suudelda.

4.VII. Haige joob suljekausist; sagedasti tuleb voodist välja. Ootamata lööb rusikaga kõigest jõust vastu lauda. Rahutusse jaoskonda üleviidud. Haige räägib, et pea olevat segi, ei suuda mõelda, ei tea, kui kaua ta on kliinikus; endisest elust ja ka haiguse ajast mäletab mitmesuguseid juhtumisi. Haige kordab masinlikult ühe teise haige poose ja liigutusi tõstetud kätega.

5.VII. Kartlikult küsib oma sugulaste elu üle, kelledest mõtleb, et nad olevat ka kliinikus.

6.VII. Solgem, siiski segane.

8.VII. Avaldab suurt tungi tubaka järele, paludes põlvili anda talle paberit, tõmbab neid teiste haigete suust.

11.VII. Jälle täiesti segane, lõhnus sargi, hüppas toas edasi tagasi, lõi ustele, kinnendas.

12.VII. Rahulikum, kuid veel segane.

13.VII. Kusis põrandale.

15.VII. Segane olek on kadunud. Palub riideid.

19.VII. Haige mäletab kõik, mis ta tegi segasoles olekus ja tunnistab üles, et see olnud kõik rumalus, aga ta "ei võinud teisiti".

22.VII. Ühe haige imelik ülespidamine avaldab p-di poole, nähtavasti, mõju: ta katsub kohe sellele järele teha.

24.VII. Rahutu: küüb voodist elati väljas ja õhul ei lase teisi magada.

27.VII. Jälle täiesti orienteerimatu.

3.VIII. Senini st. idem. Haige lõi mitukorda oma naabrit haiget. Onelav. Enesega rahulolev valjenõgemine.

- 6.VIII. Haige peab end mõistlikult üleval.
- 9.VIII. Karistas lõhki mitmesugused asjad; teki jne.
- 20.VIII. Öösel järsku hüppas voodist ja lõi akna puruks. Pärast tõendab, et keegi teinud seda väljaspoolt. Peale selle ja paberosside varguse - on pidanud end mõistlikult üleval.
- 25.VIII. Haige täiesti rahulikult lamab voodis. Järsku hüppab akna juure ja lööb 2 klaasi kathi, ja mõne minuti järele, ilma mingisuguse affektiga, veel 2 klaasi. Isoleeritud. Selle järele täiesti orienteeritud, suudab aritmeetilisi ülesandeid lahendada. Ei saa öelda põhjust, miks lõhkis akna klaase. Väga rahulikult ütles: "ah, mis riikida sarnasest tühjaast asjast, antke parem suitsu".
- 27.VIII. Haige lõhkis akna klaasi, öeldes: "aknad pole kallid, ma võin endale seda lubada".
- 28.VIII. Hammustas lusikol tükki k'iljest.
29. ja 30.VIII. Kiskleb teiste haigetega.
- 1.- 6.IX. Haige ülespidamine rahulik ja mõistlik.
- 6.IX.- 11.IX. Haige rahulik. 9-mal ruttas räägib arstile, et ta pole süüdi oma ülespidamises: ta sattuda sarnasesse rahutusse seisukorda, millises ei suuda valitseda anase üle. 10.IX.- tülitses teiste haigetega, tahtes löüa nõnge. Olles ühes toas teise haigega, lõi seda. Näost ärritatud, kivine ärsolev vaade. Puls- 120.-
- 11.- 20.IX. Haige vahel rahutu, teeb siis rumalusi, lööb kättega aknale jne.
- 20.IX. Vabastatakse isolatsioonist.
- 20.IX.- 13.X. Haige peab end korralikult üleval, teeb vähe tööd. Kirjutatakse kliinikust välja muutuseta.

Tolleaegne kliiniline diagnoos historis morbis Hysteria.

Vastuvõtte journalis: Psychosis epileptica.

Autori diagnoos: Schizophrenia.

20. Anna R. mehel.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus: 13.XII.20- 14.I.1922.

Väljavõtte kliiniku historis morbi'st: Haige toodi kliiniku valla valituse korraldusel. Suatja oli haigale võõras. Ta teab vaid, et p-nt olevat haigeks jäänud oktoobris tülitseamisest mehega, ja nälgimisest. Haigel on 6 last ja väga vähe. Taal olnud rahulik, ainult kliiniku lähedal viskas leiva koti maha, punastes, võttis lund maast, pani suhu ja ütles: "see on minu vesi, ...siin ma suren".- Kliiniku jõudes väga rahutu. Tunni jooksul jäi pik-

kunisi rahulikaks. Vastab küsimustele. Ütleb oma nime. Isal olevat talu, tema läinud vaesele mehele. Teab, et ta on kliinikus, ja et siit on 75 versta koju. Kund ja kuu pööre ei mäleta. Edasi vastab ebaõigelt, ehk vaikib.

15.XII. P-nt vagune. Arsti peele vaatab irooniliselt. Olevat siin olemisega rahul. Teab, et räägib arstiga.

16.XII. Seletab, et on haige lapsest saadik: "Tal olevat tervis end peasta". Järgnevatele küsimustele vastab ikka "ei tea". - Mees olevat teda kliiniku saatnud, selles pärast et ta tahtis omale uut naist, lastele uut, paremat ema; ma lõin meest, lapsi ja nohe ema, vabestage mind vihast, siis, võib olla, võetakse mind tagasi"... Öösel maganud rahulikult, "ainult kuulen laste hüüli". Somaatiliselt iseresusteta.

23.XII. Haige rahutu. (Mikspärast olete rahutu?) - Vastuses talub haige riideid, tahab rändama minna.

(Kes on teil siin halb?) - Vastab haige: "Halb! Vihkan teid kõiki; andke mulle mu kiriku vein".

(Missuguste inimeste keskel teie viibite?) - V.: "Kood pole inimesed, ma ei palu riideid".

(Mis teie mõtlete?) - V.: "Tahan reisisid, kus siru riided, puu oksad on minu omad". -

(Mikspärast tulite siia?) - V.: "Peen ma rääkima, ei, ma vaikin, mul ei ole inimlike õigusi". -

10.I.21. Haige naeratab palju. Ta olevat kodus, mees olevat end nra peitnud. Arst olevat "inimene". - Kõikide küsimustele, ka lihtsatel, vastab karduvalt: "ei tea".

13.I. Öösel tungis põotaja kallale. - Ölevitud rahutusse jaoskonda.

25.I. Haige rahulik. - Rahulikud jaoskonnas.

28.I. Haige rahutu.

10.II. Täiesti rahulik. Küsimustele ei vasta, ainult naeratab. Lamab suuremalt jaolt voodis. -

25.II. St. idem.

5.III. Haige on kõik aeg voodis. Haljateval näol vaatab rahutuid haigeid.

23.III. Rahulik

2.IV. Rahulik. Naeratab.

1.V. Võtab arsti taskust salaja rätiku, puhastab nina ja paneb selle tagasi arsti tasku.

- 3.VI. Haige vastab kindlalt: "ei tea". Ainult korduvetole küsimustele vastab vahel, selle juures kõik aeg naerates. Vahel, nagu naljatas, annab õieti fantastilised vastused. On orienteeritud. Mõlu alal. Tunnistab end haigeks, ütleb aga, et olevat 20a. haige. - Meeleolu kõrgendatud. Jaoskonnas väga harva räägib teiste haigetega, rahulik, alati naeratab, vahel koketeerib ja teeb nalja. -
- 15.VI. St. idem.
- 27.VI. Haige on väga rahutu. Lõi põetajat ja läks ühele teisele haigele kallale.
- 8.VII. Jälle rahulik.
- 12.VII. Rahulik. Endiselt alati naeratab ja koketeerib. Suurem osa pilevast lamab voodis. -
- 18.VII. Endiselt naeratab ja koketeerib. Naljatab. Vähe räägib.
- 1.VIII. St. idem.
- 15.VIII. Endiselt on tähele panna ainult kõrgendatud meeleolu(?).
- 1.IX. St. idem.
- 1.XII. - 20.XII. St. idem.

14.I.1922 aastal üleviidud vaimuhaigete varjupaika "Jämejala".

Kliiniline diagnoos: mania. -

"Jämejala" varjupaigas oli ta kuni 26.VII.22, mil ta sealt kra põgenes, teadmata kuhu. Muud teated puuduvad: kuni senini on haige kadunuks jäänud. -

Diagnoos: schizophrenia.

21. Rosalie, sünd. Ka. Krooniline sesmine haigus. Vagune inimene.
22. Jüri Mardi p. Re. - Vagune. Vahese jutuga. Vahese initsiatiiviga. Tagasihoidlik. Ei joo, aga suitseta. Meelepidamine halb. Ei mäleta, mis aastal sündinud.
23. Ann Mardi t. Re. Mehel. Teated iseloomu kohta puuduvad. Suri tbc'sse 1922 a.
24. Andres Mardi p. Re. Normaalne.
25. Marie Mardi t. Re. Mehel.
26. Johannes Mardi p. Re. - Üks aasta enne sõjaväe teenistusse minekut olnud vaimuhaige, nii kui Jüri p. Johannes (vaata edasi VI p.) - selle isa sõnede järel. Olnud rahutu. Ei maganud. Rääkinud, et tal palju raha. Tahtnud osta, mida vaja polnud, nii kui tekku jne. Haigus

- ...kestnud umbes 2 nädalat. Peale haiguse jäi nagu vabu-
 ...semaks. Võetud sõjaväe teenistusse, kus surnud tiisikus-
 ...se 23a. vanuses.
 ...Diagnoos: lahtine. (Status maniacalis?)
 27. Leena Mardi t. Re. Mehel. Nõrviline. Peavalud.
 28. August Mardi p. Re. 1886-1916. Suri tiisikusse.
 29. Emilie 1888. Vallaline. Normaalne.
 30. Mart Tooma p. Re. 1860. Ammu surnud. Tema poeg Mart s. 1887. Suri noorelt
 ühes pulmas viina ja liikva joomisest.
 31. Mari Tooma t. Suri mõne aasta pärast peale mehele minekut. Muud tea-
 ...puuduvad.
 32. Loviisa Tooma t. Re. Olnud isekrallik ja avaldanud vaimuhaiguse tunnu-
 ...sed.
 33. ? Tooma p. Re. Oli kergaks ja "tobukene". Kadus ilma sõjas.
 34. Jüri Tooma p. Re. 1886. Suri hiljuti. Jõel tublisti. "Kerge mehike".
 35. Karl Tooma p. Re. Kergats. Langes ilma sõjas.
 36. Anna Tooma t. Re. Normaalne.

- VI. 1. Alma-Johanna Jüri t. Re. Väljaspool abielu poeg, kes suri 6 päeva
 vanuses.
 2. Hilda-Elfride Jüri t. Re. Normaalne.
 3. Johannes Jüri p. Re. s. 1904. T.Ü. vaimuhaiguste kliinikus 3 korda.
 Enne haigeks jäämist olnud psüühiliste isekraalsus-
 teta. Käinud koolis 4 aastat, õppimine läinud vile-
 salt: puudunud seks tahtmine. Ei tahtnud sõna kuul-
 da, vastu hakanud isale. Kergesti vihastanud, kui oma
 tahtmist ei saanud. Peale kooli tegi puutööd, käis
 laatadel kauplemas.

I kord T.Ü. vaimuhaiguste kliinikus: 9. IX. 24 - 17. IX. 24.
 Väljavõtte kliiniku historia morbi'st: Joh. Re. jäänud haigeks umbes 29. VII.
 1924 a. Ei maganud. Talitas igasuguseid koduseid asju. Päeval oli kärsitu.
 Rääkis rohkem, kui muldu. Seletas, et vaja üht ja teist masinat osta ja uuen-
 dusi majapidamises ette võtta (raha solleks polnud). Just segast juttu ei
 rääkinud. - Laulis vahel. Tööd sest ajast peale ei teinud, "pea haiguse pärast".
 P-nt jutustab üksikasjaliselt ja õieti oma eluloo. Orienteeritud. Mälu nor-
 maalne. Meeleolu avaldab kerget labiliteeti. Jutuajamisel hakkas kord nutma.
 Jaoskonnas käib palju, laulab valju häälega, seletades, et tal hea tuju.
 Spontaneelselt räägib p-nt: "On olemas üks olevus, mida jumalaks nimeta-

takse, kellest mina aru ei saa, sest et olen rumal... Inimesed on patuks loodud... olen eluaeg selle üle mõtelnud... maailm on halb... ma tahaks koju tagasi, et seal korda seada... mul on noor abikaasa vaadatud (hakkab nutma)... Ei saa nuttu pidada... tahaks toeks olla vanematele (pisarad silmis, süütab rahulikult oma paberossi põlema). Praegu tunnen end tervena: olin küll haige, 2 - 3 nädalat oli teisiti, kui oleks pidanud olema. Kartsin, vihastasin, ehmatasin... (?) Ei tea mida kartsin, kas röövleid ehk kommuniste... Rääkisin palju, laulsin. Igasugused mõtted olid peas: kuidas kõik paremaks muuta, et kergem ja parem oleks elada. Süda ei olnud rahul, tahtsin laulda ja muusikat kuulda. Rahutus oli peas. (Algas?) "Vihastasin isa peale, sest olen rumal, sellest läksid tunded või närvid segamini..."

11. IX. Magas rahulikult. Päeval ajab juttu ehk küib, oma ette lauldes. Selatab, et "vahel halb tuju olevat, tahaks koju, igav olevat, aga ta olevat ju rumal, arstid teavad paremini, mis temaga teha. Vahel aga olevat nii: "nagu peaksin laulma", "nagu peaks nii olema, et ma laulan" - "siis teen seda".

12. IX. Rahulik. Ei laula (arsti poolt keelatud). Konflikt teise p-ntiga. Vahetisid üks teisele silma tükki aega, siis "ma sundisin teda silmi viimati maha lööma, näitasin talle keelt ja tõmbasin varukad üles".

13. IX. Jaoskonnas rahulik, öösel halvasti maganud: "uni ei tulnud peale". Aega viitvat sellega, et õppivat teiste käest, mida teha, "teised on ju kõik targemad minust, tunnen, et olen rumal". - Mõistatuslikult kerge debilitas mentis (?). P-nt on veidi lapsik ja väga kergemusklik. -

17. IX. Kliinikust välja kirjutatud.

Kliiniline diagnoos: dementia praecox (?).

II kord T.Ü.V. kliinikus: 2. X. - 1. XI. 24.

Kliiniku historia morbis: Alguses oli kodus üsna hea, veidi "rõõmsam" kui enne, naeris palju. Kliiniku elu seletas alati naerdes. Siis muutus jälle rahutumaks. Ühes pulmas jõi, oli rahutu, tantsis ja rääkis palju. Järgmisel päeval ei läinud tööle, hulkus ringi. Öösel ei maganud: laulis, vilistas ja tantsis. Hommikul läks külla: seal rahutu hullas, vilistas, laulis, kiskus riided seljast, kargas aluspesus ringi, viskas end põrandale ja lõi lambi katki. Seoti linnu ja toodi koju. Kodus rahutu. Ei tahtnud kliiniku tulla. Teel pööras äkki hobuse ümber ja tahtis koju sõita.

5. X. Haige seletab: Läinud koju, võtnud alguses rohtu... Viimaks hakanud "müratsema", kõndinud põldudel ja ajanud asja segamini. Arvab, et see,

mis teda rahutuks teinud, olnud "looduse vägi, sest muu poleks seda ikka teha võinud... Olin ikka lapsest saadik kange südamega, et olgu ees mis tahes, mets, meri, või mis, mina ikka läksin, nõnda kui vanaisa mulle juba rääkinud oli, et kõik, me valitsus on juutide käes ja igal pool on juudid, ka maamõõtja olevat kõige parema tüki temale ajanud".

-(Siin olnud?)- "See on juba Teile teada, kas üks öö ja üks päev, või... või... kaks ööd ja üks päev, mina ka ei tea".-(Mis päev?)- seda "ei tea, kust ma seda tean, sest ajast, kui laadalt tulin, olen rahutu, ... ma pole pimet näinudki, alati on valge, ja kui lähebki vahel umaraks vähe, ja kui tehan, kas või suitsu põlema panna, hakkab või taeva tühest põlema"... (?) "...ei ole näinud, et keegi tühest tuld saab, aga kui linna tulime, siis oli igal pool palju tulesid, aga mina ei võtnud ühestki, mul oli aga üks hele täht, vaatasin selle peale ja seen siis tuld ja kõik, aga puhunud tunda siis ära, aga maru..."-(Haige?)- "Ma ikka haige olin, ... määsuasin ja mõllasin, ja ajasin oma kangust tõe, et keski ei saaks midagi teha..." Kaebab, et "teised teda sõimata... mitte küll silma all, aga tunnen nii... ei saa sugugi muidu kui pean tülitsema, sest teised tahavad õigust ära võtta..." Meeleolu "on hea tuleb üldse".- "Praegu ei tea tahtmist muud midagi, kui et koju saaks". P-nt räägib rahulikult ja vabalt. Nägu on aga selle juures täiesti tõsine ja näojooned liikumatud.-

6.X. Üleviidud rahulikku jaoskonda.

10.X. Üleviidud lahtisse jaoskonda.

18.X. Paris rahulik, veidi vagusam kui enne. Koju ei taha veel minna, siin olevat hea olla: ta olevat siin nagu koolis, ta on ju rumal poiss, saavat siin õpetatud, lähevad targemaks.- Olokus ja juhtus veidi lapsik.-

1.XI. Rahulik. Kliinikust välja kirjatatud.

Kliiniline diagnoos: dementia praecox.

III. kord T.Ü.V.kliinikus: 21.XI.24 - 18.II.1925.-

Kliiniku historia morbi: Kliinikust lahkumise järele oli märgata, et p-nt polnud terve: Jutus tundus midagi võõrast, arusaamatut. Esiolgu tegi tööd, kuid viimastel päevadel enam mitte. Läks mitu korda kodust ära. Kui teda keelati, siis vihastas. Käis õsseti laternega mööda küla, kodu küttis õsseti ahju. Vahel lubas isat maha löüa. Naeris mõnikord üksinda oma ette. Mõnikord vihastas põhjuseta. Ei maganud. Kliiniku toomisel põgenes p-nt teel ära, lubades ise kliiniku tulla.- Mõni tunni pärast tuligi. Haige on orienteeritud;

seletab oma esimese kliinikus viibimise ja haiguse kohta: Olla okka jalga astunud. Tekkis müdänik. Oli suur valu. Ei saanud küllalt magada. Sellest jäänud pea haigeks: "võib olla, et keegi jooki vee või söögi sisse oli pannud mingit kihvti", millest haigeks jäänud. Kliinikus paranen. Kodu hakanud varsti mässama, "ei saanud teisiti, teised ärritasid, ka vägise pidanud kinni... Lõhkusin ühe lambi. Siis toodi mind siia... Olin väga haige... siin läks tervis varsti paremaks". Külas käinud laternaga igavuse pärast, "porine olnud väljas... Veri on segane, ... pritsidest võib ju päris haigeks minna"... Sel leparast olnud nii rahutu... Teel põgenenud, sest tema, kui haige inimene, ei kannatanud külma, arvanud saada kries sooja. (Liigi 20 klm. tuli jalgsi). - Eksploreerimise ajal naeratab vahest millegi pärast.

X. P-nt kaunis rahulik, passiivne, vaikib enamasti, vahest naeratab, ehk avaldab head meeleolu laulus. Kõju ei palu, "eks siis lähe, kui lastakse".

XI. St. idem.

XII. Endiselt rahulik, vahel kipub välja. Siis rahustub ja istub kaunis ükskõikseks. Loeb vahel lehte. Haljatab põetajatega. Nõuab lahtisse jaoskonda. Tahab vägise sinna minna. Kui, lõpuks, lubati, siis ei läinud, jäi endisse jaoskonda.

1925. I. Midagi isemäralist ei avalda.

II. P-nt arvab, et ta päris terve. Täpselt kuupäeva ei tea. Oma siinviibimise aega märkab umbkaudu. Tahaks heameelega koju. Siin olevat igav. Arvab, et ta polnud sugugi haige, kliiniku tulles külmatanud teel, saanud "nohu" ja siis rääkinud imelikke jutte. Seletab, et ka siin haigete keskel võib haigeks jääda, "kus suitsetamine, või need söögid siin, mis muutnud teistsugused. P-nt arvab ka, et ta nendest "pritsimistest" haiguse saanud. P-nt kaebab, et tal jaoskonnas väga igav... Äkki tõuseb püsti: "Igav on, ma ei jõua nii kaua rääkida... See kannatuse asi on niisugune, ei jõua enam olla, tahaks, et vabaks saaks... Vihastamisest mu haigus hakkas"... Äkki päris motiveerimata: "nüüd ma enam ei vihas- ta nii palju. - Siin kliinikus ei saa kunagi terveks, luft on juba niisugune. Kõra ja elekter mõjub ka..." P-nt seletab imelikult ja ebaloo- giliselt: näit. ütleb "habe hakkab kasvama, eks see haigusest ikka ole, ega muidu nii noorelt habe ei kasva..." P-nt tahab kliinikust välja, siin pidada elu päris võimata olema, - mida ta avaldab väga rahulikult, pesaegu apaatiliselt.

18. II. Kliinikust väljakirjutatud.

Kliiniku diagnoos: dementia praecox.

II-b s u g u l u s k o n d.

(Tabel II-b).

- I.
1. Anna (sünd.Neu.). Teated puuduvad.
 2. Villem T. 1820-1862. ^{Vaaguse iseloomuga.} Suur joodik. Mitmed päevad järgimööda kõrtsis joonud. Joobnud olekus ära uppunud. Ühe sugulase seletuse järele, olnud vahetevahel vaimuhaige.
 3. Trunta (sünd.T.) 1829 - 78. Mehel. Kaarel Sch. (4) II naine. Polnud vaimuhaige.
 4. Kaarel Otto p.Sch. 1826 - 96. Suur joodik.
 5. Tiit (sünd.?) - 1824 - 1862. Kaarel Sch. I naine. Lapsi polnud.
 6. Kadri (sünd.K.) 1847-1886. Kaarel Sch. III naine.
 7. Leena (sünd.Pl.) 1853-1893. Kaarel Sch. IV naine.
- II.
1. Mikkel Villemi p.T. 1853-1916. Üleliige valju. Hoolikas, edasipüüdja. Ameti poolest tisler. Mõlemad naisega jumalakatlikud. Iga laupäeval kodus piibli lugemised. "Vahest liigagi" korralik. - Äkilise, liig valju ja kange iseloomuga. Laste vastu halb ja kuri. Peksis oma naist ja lapsi väiksete ülesmatuste ja sõnakuulmatuse eest. Kord külmal talvel jättis te poja Jakobi karistuseks terveks ööks välja. Muidu aus. Ei sallinud korralikkumist ega halba. Teistega läbi ei käinud.
 2. Ann (sünd.Re.) T. Mehel. (Vaata tabel II-a, IV.6.)
 3. Marie Kaareli t.Sch. 1866 - ?
 4. Loviisa Kaareli t.Sch. 1866. - Mehel Jüri Re. (vaata tabel II-a. IV.10).
 5. August Kaarli p.Sch. 1879. -
 6. Rosalie Kaarli t.Sch. 1882. - Kiriku raamatutes tähendus: põdenud epilepsiat. Tal olnud krambi hood. Hiljem suures vihas põletanud ära maja. Saadetud Tallinna haigemaja, kus suri. Muud teated ei läinud korda saada.
 7. Elisabet Kaarli t.Sch. 1885. -
 8. Johanna-Maria Kaarli t.Sch. 1887. -
 9. Jakob Kaarli p.Sch. 1889-1890. Suri esimestel elupäevadel.
- III.
1. Jakob Mikkel p.T. 1879-1909. 13 aastaselt jõi haigeks. - Kaks nädalit rasked krambi hood "langetõve" sarnased.

Sellest ajast voodis 17 aastat. Pärast, pea olnud mehe pea suurune, käed ja jalad väikesed. Keele närinud kuni mitukorda. Hiljem mõistuse poolest puudulik. Haiguse ühe aastase kestmise järel, kaotanud kõnelamise võime.

• Diagnoos: Orgaaniline peaaju haigus.

2. Marie Mihkli t.T. 1881.- 19-20 a. vanuses ligi 2 aastat vaimuhaige. Oli rahutu ja kinniseotud. Viskas riided seljast. Alasti kodust kuni jooksnud. Segast juttu ajanud. Paranenud üsna hästi. Müüd tasane. Naabrid vaatavad ta kui terve peale. Mehel. 1 poeg Johannes sünd. 1923a.
3. Johannes Mihkli p.T. 1883-1885. Noorelt surnud sarlakidesse.
4. Anna Mihkli t.T. 1886.- Sugulased räägivad, et Anna on närviline, "närvid ei pane vastu mingile ärritusele".- Sõitis 1907 a. Venemaale P. linna. Asutas rätsepa töökoja. Töötas hästi. Sõja aastatel tuli kodumaale. Asus pealinna, kus tal rätsepa töökoja. ~~Arvatakse~~ ~~hinnatakse~~ Jõukas ja töökas inimene.- Elades Venemaal läks mehele. Noorem õde sõitis tema juure. Mees olevat seda armastama hakkanud. - "Kui perekonna mustus välja tuli, (A. onese seletus) siis nutsin 2 aastat. Ei saanud magada. Alganud hoode kaupa peavalud ühes oksendamisega palavikuta". Neuralgilised peavalud kestavad juba 6 aastat, mõlemal pool ninos, ja hammastes. Sellest ajast ühtlasi olevat suur meestepõlgaja. Elab mehest lahus. Ei lepi mehega, ega anna talle ka lahutust, mida mees soovib. Mees kirjutab oma abielu lahutus palves rahukogule: "et lahuselamine on sündinud naise väga halvast iseloomu ja oma mehe vastu mitte kohase ülevalpidamise tõttu".
Affektide labiliteet: rääkimise ajal saab väga ülesäritatud ja hakkab nutma.

Diagnoos: neuralgia trigemini(?). Psühhopatia.

5. Loviisa Mihkli t.T. 1888-1917. T.Ü.V. kliinikus 17.V.1907-4.VII.07. Valja võtte kliiniku haiguse ajaloo: Haige lapsest saa-

dik vagusa iseloomuga. Moosterahvastest hoidis kõrvale. Töötas hoolega, esialgu maal, siis N. kudumisvabrikus. Üks kuu tagasi hakkas avaldama vaimuhaiguse tunnuseid. Oli ülespidamisega võrreldes jutukas ja taholepanematu tööil. Läks sugulaste juurest võeraste juure elama. Lõpuks, saadeti koju, kus oli valla arstitoas kuni kliiniku paigutamiseni.

St. somatikus. Iseärasusteta, halva toitumisega; õrna keha ehitusega; väikese kasvuga.

Väga rahutu. Ei pane tähele ettepanud küsimusi. Suur kõnesegeasus.

Pole agressiivne. Sööb isuga. Rohtusi ei võta. Korratu. Upi väga halb.

20.V. St. idem. Iga päev 3 tundi mähitused.

26.V. St. idem.

3.VI. Ööseti magab natukene paremini. Muus on seisukord endine.

10.VI. Vahel läheb korda fikseerida haige tähelepanu momendiks mõnede küsimuseni. Täiesti orienteerimatu. Arsti arvab olevat "Mart Kura" (kohaliku kiriku õpetaja), ja tahab talle mehele minna. Pöörab tähelepanu selle toredate riiete peale. Lühikese aja järele istub nurka maha, ja taob käetega vastu seina. (^{kõnesegeasus} Sprachverwirrtheit) kestab endiselt edasi.

26.VI. Haige rahutu olek läheb suuremaks. Ööseti ei maga. Agiteeritud. Ei pane küsimusi tähele. Ei ole agressiivne.

1.VII. Korratu.

4.VII. Valla valitsuse korraldusel viiakse kliinikust ära.

Kliiniline diagnoos: hebephrenia.

Mõne aja pärast sai paremaks. Pärast, umbes 1915a. läks ukki jälle rahutuks: rebis riideid, vandus, palus, väga rahutu. Ajas segast juttu. Haigena tahtnud ikka mehele minna. — Oli Petrogradis vaimuhaiguste haigemajas 1916 ja 1917 aastal, kus ta ka 1917a. suri.

6. Johannes Mikhli p. 1890-1917. Oli umbes 21a. vana, kui vaimuhaigeks jäi.

Enne seda edasipuhkaja. Õppis ja luges palju, se^{da} tegi ka ööseti. Karske. Ei joonud. Vennaste koguduse liige (anabaptist).

Ühel öhtul hakkas toa nurka altarit ehitama. Isa keelu peale viskas lambi nurka puruks. Hakkas jutusi pidama, piiblit seletama. Mõnikord laulis, sõimas ja vandus. Rahutu. Peeti kodus kinni.

Oli Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus 30.VIII.1911 kuni 31.I.1912.

Väljavõtte kliiniku haiguste ajaloo: P-nt hakkas vaimuhaiguse tunnuseid avaldama 27.VIII.11. Tulles tagasi "anabaptistide" koosolekult, pidas end imelikult üleval, ei söönud, nimetas omakseid "saataniteks" ja uhvardas neid, kui valeuskujad. Järgmisel päeval läks rahutuks, lõhkus asju, pani oma toa lukku ja jooksis kodust ära. Toodi kliinikusse. Enne olevat terve olnud, kuid juba ammu võttis osa usulohkude tegevusest ja oli anabaptistide usulahu liige.

Somaatiliselt pole midagi patoloogilist leitud.

- 2.IX. Haige kaks päeva ei söö. On põrandal pikuli ja teeb jalgadega õhus õkilisi, tugevaid liigutusi, kuna kätega tugevasti lööb vastu rinda, hoides silmad pärani lahti. Küsimustele ei vasta. Vahel kõneleb valju häälega mitmesuguseid sidumata fraase.
- 7.IX. Haige sööb rahuldavalt. Vahete vahel rahulik ja võrdlemisi hästi orienteerunud ümbruses. Jutustab, et ta jäänud haigeks armastusest: ta armastanud ühte neidu, keda nägi viimati kirikus tugevasti muutununa. Milles muutus oli, haige ei saa seletada.
- 12.IX. P-nt vahel rahutu: võtab särgi seljast ja ajab rinna kasti hästi laiali, tõmmates õhku sügavalt kopsu ja aidates kätega ribikonte laiemale kiskuda.
- 15.IX. Haige vahel rähgib, kuid ei väljenda ühtegi mõistlikku lauset. Hästi orienteerunud ümbruses, kõrgendatud meeleolu, väga rahul onega ja ümbrusega.
- 20.IX. Haige sagedasti kisendab ja lärmitseb, nõnda et teda tuleb isoleerida.
- 1.X. Haige rahutu ja korratu, väljendab mõttetuid lauseid, kisendab, sõimab.
- 15.X. Seisund samesugune.
- 1.XI. Haige on rahulikum ja paigutatud üldisesse palati.
- 15.XI. Haige ei avalda mingisugust huvi, lamab alati voodis, vähe rähgib. Ajas ja ruumis pole orienteerunud.
- 1.XII. Haige rõõmsas meeleolus, tunneb end hästi, laulab, vilistab.
- 15.XII. P-nt sagedasti väljendab mõttetuid sõnu ja teeb mõttetuid liigutusi. Vahete vahel mõttetud väljaastumised, - näit. hakkab äkitselt hirmuati sõimama ja taguma seinale ehk uksele. Kui kord arst küsis haigelt, kuidas ta end tunneb, hakkas see, vastuse asemel, tehes keelega sõrmed märjaks, masturbeerima.

1. I. 1912. St. idem.

15. I. Haige rahulik, hea meeleolus. Lamab voodis, mingisugust muvi ei avalda. Ei ole orienteerunud. Vahel villistab, laulab.

30. I. Lohkub kliinikust samasuguses seisundis.

3. Kliiniku diagnoos: dementia praecox.

oli
Hiljem on haige elati mõttes. Viibis ravitsusel 3 aastat Petrogradis, kus suri 1917a. ühel ajal õega.

Diagnoos: schizophrenia. ()

7. Elisabet Mihkli t. T. 1892.-

Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus 29. VII. 19 -
23. VIII. 20.

Kliiniku historia morbi: Haige, kes enne vaimliselt ikka terve olnud, olevat mõni päev juba segane, rääkida palju surmast, igavesest elust ja Kristusest. - Kehaliselt normaalne. - Psüühiliselt: suurendatud, faneatiline vaguses ja jumalakartlikus.

30. VII. P-nt on rahulik, õhtul ei saa ta lahti usulistest mõtetest, peale selle, kui ta rääkinud Jumalast, kes üleval on, kuna teine haige öelnud, et üleval olevat lamp.

1. VIII. Samasugune ülespidamine. Tahab koju. Nõuab järejätmata läbivaatust.

2. VIII. Palub arstilt andoks. Kirjutab kirje jumalakartliku sisuga: "Mu hing mees, mis ütlen Sull' keda mitu korda otsin ja kui Su silma ees siin seisan veel küsin. Veel küsin veel küsin kust ma hakkan küll Ma pean Sind armastama pean ja kõigest jõust sulle jõudama ja ilma palgata Sind nõudma See on kõik see on kõik mis mul puudub veel.

See suve ajas keimine see oli rõõmuks minule ma läksin läbi heinamaa ja läbi lilleaeda et siiski tuleks meelde mul see Keetsemanni aiake kus Jeesus oli põlvel maal ja ussi viisil veeretas see palumise peigake see armsaks kambriks jätgu mul' kus hinged lahvad ehitama ja pulma silmi pesema. Hing kaobab pruudi särk on must ja rooja määrida küljes siis mine vere ojale ja pese riided puhtaks..."

5. VIII. Jätkab rahulikumaks.

8. VIII. On täiesti rahulik. Töötab usinasti, ei räägi peaaegu sugugi.

10. VIII. Tahab järejätmata läbivaadatud saada.

28. VIII. P-nt on töökas ja kasulik majapidamises. Töötab vaguselt. Vahete vahel teeb vägivalda akte - kord jookseb äkitselt grammofooni juur-

de ja lõhub seda kui "kuradiasja". Segab järsku damka müngu, mida mängivad kaks haiget. Nüüd igalpool "Kuradi asja" ja tahab minna kohta, kus elavad usklikud.

1. IX. Seesama ülespidamine.
15. IX. Seesama.
12. X. Haige, töötades viimasel ajal hoolsasti köögis, jooksis täna ootamata pimedasse keldri ruumi ja tahti seal end ära peita. Kui üles leiti, siis pani vastu sealt kratoomisele kõigest jõust; viskas enesel riided seljast. Rääkis kõik aeg: Kuradid, ilmalapsed, patused jne...
15. X. Peale seda täielik rahustust. P-nt püüab ikka "kuradi asju" lõhkuda. Tahtis purustada ühe haige kaardid jne.
- XI. St. idem. Haige ei räägi, ei tee tööd. Vahel laulab. Kord ronis väljakaigu kohas ahju otsa, sealt tuli ta vägisi maha tuua. Kui jaoskonnas mängib grammofoon, ehk põetajad teevad midagi, näit. heegeldavad, siis p-nt jookseb järsku nende kallale, tahtes ära lõhkuda asju jne. Sellepärast tuleb teda sarnaseks ajaks eraldada.
20. XII. Ootamata jookseb teise haige juure, kes palvetab, ja lööb teda.
25. III. Juba mõni päev p-nt rahutu. Kisendab: "da, da, da..." (lühendatud sõnast: häda).
26. III. On tühjalt alasti. Ei söö.
27. III. St. idem, .
15. IV. Ikka sama suguse ülespidamisega: kord laulab ja palvetab, kord katsub ära minna "ilmalikkude" keskel, - vahel katsub põgeneda. Teiste haigetele injektsioonide tegmise ajal jookseb neile appi.
23. VIII. Üleviidud vaimuhaigete asutusse "Seevaldi", kus viibib senini.

Kliiniline diagnoos: dementia praecox.

Õde A. seletab E. haigeks jäämisest järgmist: Elades tema juures P. linnas hakkas E. ta meest armastama. Sealt tulnud koju, väga kurvastanud ja nutnud palju. Läinud vonnaste kogudusse. -

Kui E. nüüd õega kokku saab, siis räägib ikka õemehest "pead ära leppima"... "lepi ära". Kui viimati õde küis teda haigemajas vaatamas, siis olid ta esimesed sõnad: "ära nuta, anna andeks, ma olen oma patu pärast siin".

Vaimuhaigete asutuse "Seevaldi" haiguloo kokkuvõte:

1920a. P-nt kuulab häälset. Vahel rahutu. Sageks põgenemise katsed.

Korralik. Töötab. Arstile seletab, et kannatab fluor albus'i all

oma pattude pärast. Te olevat usklik ja olevat seda teinud patuse liha mõjul ning lootvat andeksandmise peale. - Haige vastab küsimustele osalt arusaamisega, räägib aga vahel siiski oma ette. Usulised kujutlused mängivad ta juures suurt osa.

3. IX. 21. Jaoskonnas vähe tähelepanev. Läheb teiste haigete juure voodi.

Jutuajamisel väljendab ikka soniaise mõtteid patuse oloku üle.

1. V. 22. Haige rahutu. Jookseb ootamata kellogi juure, et seda puudutada.

Läheb võõrasse voodi.

1924a. Vahel rahutu. Ei vasta küsimustele, naerab vaid.

1925a. Haige ülevaatusel selgus, et ta on praegu tüüpilises hebefreenses apaatilises seisundis. Ei vasta suuremalt jaolt küsimustele, naerab vaid. Mõnede üksikute vastustes avaldub shitsofreenne siidota mõttekikk. Initsiatiivi ega huvi mingisugust ei avalda. Tööd ei tee. "Seevaldi" juhataja lohke seletuse järele olevat p-nt juba kauemat aega süüreses apaatilises seisundis; teda pole jaoskonnas märgata.

Diagnoos: hebephrenia.

8. Rosalie Mikhli t. T. 1896. - Vaikne. Kinnine. Lapsik. Iseseisvuseta. Saamatu. Mehel. Laskis end mõhest kord lahutada. Mõne kuu pärast leppis jälle mehega. -

9. Surnult sündinud laps.

Selles kahel tabelil leiduvates suguluskonnas on järgmised shitsofreensed psühoosid:

II-a tabel.

IV. 8. Johan Re. 20 aastaseks saades jäi vaimehaigeks ja on haige sest ajast kuni surmani, s. o. 35a. Töövõimetu. Autist. Rääkis iseendaga. Apaatiline. Naernud palju. Veldrused. - Kõik need ülal loetud psüühilised iselärsused lasevad oletada, et meil on siin tegemist shitsofreense protsessiga, mis kannab hebephrenia iseloomu (või *dementia simplex*).

IV. 9. Jüri, 18 aastaseks jäi haigeks: rahutu, segane, kuulmise hallutsinatsioonid. Kodust ära jooknud. - Haiguse hoog pea möödunud. Järgmisel aastal uus haiguse hoog, depressiivse paranoilise iseloomuga ühes negativistlike sümptomitega. - Paranemine defektiga.

Diagnoos: hebephrenia, mis algas paranoilis-depressiivse hooga.

- V. 11. Karl Re. Enne vaimehaigeks jäämist: Vagune, Autist, Väheste jutuga. Ükskõikne. Enesest lugupidav. 18 a. vanuses jäi vaimehaigeks. Rahutu, Hallutsinatsioonid ja illusioonid. Suuruse soovimis-mõtted. Paraneamine tuntava defektiga. Töövõimetu. Hiljem ärritused, hallutsinatsioonid (?), Apatiia. Initsiatiivi puudus. - Haige tegi läbi shitsofreense hallutsinatoor-paranoilise hoo, mis läks üle hebefreensesse lõppaeisundisse.
- V. 12. Rihard. Enne vaimehaigust pole iseloomus midagi isemärkist märgatud. 18a. jäi vaimehaigeks, mis esialgu avaldas katatoonilises rahutuses. Poosid: Katalepsia; stereotypia; verbigeratsioonid; mutism. - Selle hoo möödumisega võrdlemisi hea paranemine. Osaliselt töövõimeline, siiski omavõimetu ja apaatiline. - Siin on kliiniline diagnoos põhjendatud: katatonia, mis paranemisel jättis väikese defekti.
- V. 19. Jaan Ka. Enne haigust ärrituv, äge, sagedased peavalud. - Alguses kerge depressioon. Kertlik. Annud segaseid mõtteid vastusi, olgugi, et orienteerunud hästi. Vahel mõtete tõkestus. Echopraxia; sundi-taod ja mõtted; vahel kõrgendatud meeleolu, mis kestnud tihti pool päeva. Lühikesed rahutuse hood. Nende ajal olnud segane. Sarnane seisund kestis ligi 4 kuud, ja lõppes osalise paranemisega. Kahjuks ei läinud mul korra täielikku katamnesi saada. Diagnoosimine sünnitab siin kahtlemata raskusi. Ka haige kliinikus viibimise ajal pole seal ühtlasele arvamisele diagnoosi suhtes jõutud: kliiniku vastuvõtte journalis on kirjutatud: psychosis epileptica, kuna historia morbis koosel hysteria. Praegusest kliinilisest psühiatria seisukohalt vaadates, tunduvad mõlemad diagnoosid vähe põhjendatutena. Hüsteeriline hämarline stuporööseline seisund, millega on nähtavasti, siin arvestatud, ei anna sarnaseid haigustunnuseid, nagu neid leiame haigusloos. Üüritava juhtumid puuduvad mälu defektid, mis jäävad sarnastest hämarlistest seisundest. Historia morbis on öeldud: "haige mäletab kõik, mis ta tegi segases olekus, ja tunnistab üles, et see olnud kõik rumalus, aga ta "ei võinud teisiti". - Samuti pole leida mingisugust alust diagnoosida "psychosis epileptica". Igatahes haige jutustusest "et koolis käies, kaotanud te meeleärrituse mõneks sekundiks"

on vähe epilepsia oletamiseks. Kui oleks siin olnud tegemist epileptilise hümärlise seisundiga, siis oleks pidenud ta järele jätma täielise amnesia, mis aga, nagu selpool nägime, täiesti puudub. Raske on oletada siin ka simulatsiooni (20a. noormees, onne kaitsevile teenistust!). Jämb järele arvamine, et siin oli tegemist shitsofreenlise hooga mis avaldas Kraepolini poolt (52) kirjeldatud zirkulaarses tüübis, millele kõneoleval juhul lisandusid üksikud katatoonilised (echopraxia) tunnused. -

VI. 8. Johannes Re. Iseloomult ei avaldanud enne vaimuhaigeks jäämist midagi isemäralikku. Ainult sõnakuulmatu, ärrituv. Vaimuhaigeks jäi 20-mas eluaastas. Esialgu maniakaalne meeleolu, mis aga pea kaotab puhta affektiivse psühoosi isemärasused, omades hebefreense ilme: kõnolemise viis imelik, mõttekõik sida ta, p-nt kergelt apaatiline; autistiline, kriitika puudus. "Looduse vägi" teinud teda rahutuks. Üksikud sonimis mõtted suhtumise ("Tunneb", et teised teda sõimavad jne.). Mõrgad negatiivsed sümptomid. Apaatiline meeleolu ja sidumatu kõnolemine tulid pikema viisi enam ja enam nähtavale. Siin on meil tegemist shitsofreense protsesspsühoosiga, mis arenes vähest, lühidate hüpetena. Seal juures prevaleerivad hebefreensed sümptomid. -

V. 20. Anna Ra. Prepsühootilisest isodusest puuduvad andmed. Vaimuhaigeks jäädas, rahutu. Imeliku, arusaamata ülespidamisega. Kerge negativism. Kuulmise hallutsinatsioonid. Vastab küsimustele sioleta. Puudulik orientatsioon ruumis (sonimisideede ehk hallutsinatsioonide tagajärjel?). Vahel vägivaldne. Umbes 1 kuu järele muutub rahulikuks, lamab voodis. Harva vägivaldne ja rahutuse hood, mingisugust tööd ei tee. Mingisugust huvi ei avalda. Ainult naeratab palju, meeleolu kõrgendatud. Kliiniline diagnoos: mania. Kuid tutv^udes historia morbi'ge selgub kohe, et siin pole tegemist tüüpilise maniakaalse seisundiga. Tõuseb kahtlus, kas on siin üldse tegemist maniaga. Haige arusaamatu ülespidamine, autistiline olek, raporti puudumine ühes hallutsinatsioonidega, negatiivsed sümptomid ja shitsofreenne mõttekõik, - kõik need tunnused on võõrad mania'le ja räägivad shitsofreense psühoosi poolt

Riebeth (K) tõi mitmed juhud, kus esialgsed atüüfilised maniakaalsed seisundid, "seguseisundid", osutusid pärast shitsofreensetena. Kahjuks, ei olnud võimalik saada käesoleva juhu kohta katamnestilisi teateid, siiski loen põhjendatuks seda juhtu lugeda shitsofrenia'ks, kuna ta eraldamine shitsofrenia alarühmitusse on raskendatud väheste andmete tõttu. Võib ainult öelda, et haige autistlike oleku tõttu on haiguse algus hallutsinatoor-stuporooosne.

II-b tabel.

III. 5. Lovisa T. Prepsühootiliselt vägune. Tagasihoidlik. 19 aastaseks saanud vaimuhaigus, mis avaldus suurel määral rahutuses. Kõnesegeasus. Illusioonid. Haiguse kirjelduse järel nagu oleks siis tegemist aknu amentiaalse seisundiga. Esimese haigushoo mõeldes, oli haige mõne aasta jooksul rahulik. Siis uus rahutuse hoog. Sellest ajast kinnises asutuses, kus ta ka suri. Kahtlemata on siin tegemist shitsofreensete haigushüpetega, mis annab haiguskulule perioodilise kulu.-

III. 6. Johannes T. Prepsühootilise iseduse kohta andmed puudulikud: Oli edasipüüdja. Sektant. Jäi vaimuhaigeks 21 aastaseks. Rahutuse hood. Segane. Sektanta kõne. Mis iseloomuga olid "ekilised, tugevad liigutused jalgadega", on raske otsustada (Katatoonilised?). Umbes kuu aja järel muutub haige apaatiliseks, autistlikeks, kuigi veel vahete vahel korduvad arusaamatud rahutuse hood. Kihuahtid. Pärast poole autistline, apaatiline, 6 aastase põdemise järel suri vaimuhaigena. Siin on tegemist vaimuhaiguse juhuga, mille kulg ja sümptomid tõendavad shitsofreenset protsessi, hebefreenne kujul.-

III. 7. Elisabet T. Haigusest isedusest puuduvad teated. Vaimuhaiguse algusperiood paranoiliseks värvitud. Paranoiline rahutuse hood. Kihuahtid. Mutism. Vahel verbigeratsioon. Seisund kestis 2-3 aastat. Siis ilmus pikkamisi tüüpiline hebefreenne haiguse lõppseisand.

Peale ülesloetud shitsofreensete juhtude on kätsolevas suguluskonnas järgmised teiseliigilised psühoosid:

II-a tabel.

III. 3. Jakob Re. Tasase iseloomuga. Joodik (?). Vanaduses olnud veimuhaige. Trielikumate andmete puudusel pole võimalik kindlasti diagnoosida. Psühoosi tekkimises vanaduses võib järeldada senilset psühoosi. Sellepärast arvestatakse selle juhuga, kui "dementia senilis"iga.

V. 2. Jaan Re. Sundmõtted ja teod. Constitutio psychopathica (Süüpsühoos).-

V. 10. Alvine Re. 2 aastasesena krambihood, mille järele mõistuslikult puudulikuks jäänud. Hiljem pole krambi hood kordunud. Olizophrenia.

II-b tabel.

II. 6. Rosalie Sch. Krambihoog. Hiljem võimalised hääred, millede kohta lähemad teated puuduvad. Epilepsia. Psychosis epileptica (?).

III. 1. Jakob T. 13 aastasesena haigeks jäänud. Haigus algas krambihoodega, 17 a. voodis. Lõpendid atroofilised ja halvatud. Psüühiline defekt haiguse järele. Orgaaniline kesknärvikava haigus.

Vaimuhaigust polnud võimalik kindlaks määrata.

II-a tabel.

V. 5. Elisabeth Re. 25 aastasesena rahutu, segane, veimuhaige, -missugune haigushoog kestnud mõni kuu. Paranemine defektiga? Puudulikkude andmete põhjal pole võimalik diagnoosida. Shitsofrenia?

V. 30. Johannes Re. Umbes 20 aastasesena veimuhaige: rahutu; pole maganud; rüüskinud, et tal on palju raha; tahtnud teha ostusi. Paranenud 2 nädali järele. Jäänud vergusamaks. Mõni aasta pärast suri sõjaväe teenistuses. - Andmete puudusel tuleb diagnoos lahtiseks jätta. (St. maniacalis?). -

II-b tabel.

III. 2. Marie Ba. (sünd. T.). Ligi 2 aastat veimuhaige. Rahutu. Alasti. Segane. Hea paranemine. Puudulikkude andmete tõttu diagnoos tuleb lahtiseks jätta, kuid need üksikud ettetoodud sümptomid lubaksivad küll oletada shitsofreenset (?) haigushüpet. -

Teises suguluskonnas on järgised psüühiliste iselrasustega erinevad
isedused ja joodikud.

II-a tabel

- II. 2. Ellu - Joodik
- III. 4. Marie Re. Tasane. "Pooltubokene".-
- III. 6. Andres Re. Suur joodik, - iseloomu poolest vali.
- III. 8. Jüri Re. Kalduvus liigjoomisele.
- IV. 11. Leenu sünd. Re. Vagune. Vähe "tobukas".
- IV. 14. Madis Re. Vagune, kinnine, saamatu, heastüdamlane.
- IV. 16. Mart Re. Suur joodik. Purjus olekus "väga halb".
- IV. 32. Andres - Suur joodik
- V. 6. Johannes Re. joodik. Omavõimetu psühhopaat.
- V. 22. Jüri Re. Vagune. Väheste jutuga, tagasihoidlik. Väheste initsiatiiviga.

II-b tabel.

- I. 2. Villen T. Alkoholism. Vaguse iseloomuga. Olnud vahete vahel vaimehaige, kuid kindlad andmed puuduvad. -
- I. 4. Kaarel Sch. Alkohol^olik.
- II. 1. Mihkel T. Kodutürrann. Fanat^oiliste kalduvustega. Tundmuskülm.
- III. 4. Anna Re. (sünd. T.) "Kange" iseloomuga. Affektidele kalduv. Psühhogeenna neuralgia sive cephalalgia (?)
- III. 8. Rosalie, sünd. T. Vagune. Kinnine. Omavõimetu. Saamatu.

I-a tabelil on veel tähelepanna, üks perekond, (Toomas Re. IV. 30. ja lapsed V. 30 - 35), mille liikmete keskel on mitmed psüühiliselt ebanormaalsed. See perekond peab arutlusest välja jääma andmete puudusel. Selles laias suguluskonnas on mitmed veresugulusebielud, milledest lapsed on veel alaealised. On huvitav edaspidine selle suguluskonna jälgimine, sellep. on ka eelnimetatud Toomas Re. perekond tabelil ülesmääratud.

III-aS u g u l u s k o n d.

(tabel III-a)

- I. 1. Jakob Me. surn. 1902. 83a. vana. Endine kõrtsimees. Ostis pärast majakese maale Mel. vabriku läheduses. Hoolas töömees. Vahuse kõnega. Vali kasvataja. Lapsed kartsid teda: lõi lapsi sellega, mis juhtus kiles olema. Kuid põhjuseta ei löönud. Ka naine sai löüa. Tal oli 2 naist, kelle kohta teated puuduvad.
2. Miina La. (sünd. So.) 1851-1878. (vaata tabel III-b. I, 1).
3. Jaak La. 1848 - 1898. Midagi iseseisvat pole kuulda.
4. Ann La. 1853.-
5. Johann La. 1850.-
6. Reet Vei. (sünd. La.)
- II. 1. Tiu Jakobi t. Pi. (sünd. Me.). Iseärasusteta. Mees joodik. Kaks poega normaalsed, tublid.
2. Anu Jakobi t. Sa. (sünd. Me.)
3. Mari Jakobi t. Pi. (sünd. Me.)
4. Kristjan Jakobi p. Me.
5. Jakob Jakobi p. Me. Ta sündmisel oli isa 81 a. vana. Sadulsepp. Teeb korraliku töö. Iseloomu poolest kerge: kiitleja, hoopleja, kergemeelne, valetaja. Elasid naisega laiemalt, kui ainelised võimalused lubasid. Tarvitas vanna asjuma ja tööriistu, kuid võõraste ees tunnistas neid omaks. "Sai iga asjaga hakkama, tegi vigurisi" - nagu vana teda karakteriseeris. Elas naisega umbes 10 aastat. Esialgu hoolitses koduse elu eest, mõne aasta pärast kadus huvi ja hool perekonna vastu. Teenistusest saadud raha koju ei toonud. Naine saanud kuulda, et ta teiste naisterahvastega läbi käib (seda tegi naine pärast ka kindlaks). Lõpuks, läks ta naise juurest ära (umbes 10 aastat tagasi) jättes lapsed täiesti ema hoolde ja kasvatada. Palga raiskas naisterahvaste peale. Pole joodik. Hiljuti mõisteti 6 kuuka kinni, ühe koera varguse kaastoadjana.
6. Miili Jaagu t. Me. (sünd. La.) 1878.- Tõukas inimene. Mehe toetuseta

kasvatada lapsed üles. Teenistus: kassitöö ja kooki-
do küpsetamine. Armastab väga oma lapsi. Haige po-
ja pärast, keda eriti armastab, on valmis kõik
tegema ja kannatama. Ebausklik, usub unenägu, si-
maa-arste jne. Teeb unenäode ettekulutus järe-
le. Lasto vastu on ka vali eriti tütre vastu, ke-
da ta palju kehaliselt karistanud. - Esimesel kok-
kusaamisel avaldab oma isäraliku ülespidamise-
ga ja jutuga muljet, nagu oleks mõistuliselt
puudulik, kuid see imelik ülespidamine oleneb ise-
loomust. -

7. Anna Jaagu t. La. 1881. - Vallaline. Elab maal venna O. juures. Oma
iseloomult sarnaneb haige Kr. Me. (III. 1) Armastab
üksildust. Tasane. Ei armasta lapsi. Mehelik-
kude kalduvustega. Tööga ei saa nõnda edasi, kui
teised. Lapsena õieti elav. 4 aastaseks põdenud
"palaviku haigust", siis jäänud vagusaks. Koolis
hea õppija. Muusikealne. -
8. Maali Jaagu t. We. (sünd. La.) 1883. - Lesk. Psüühiliste iseloomu-
teta.
9. August Jaagu p. La. 1886 - 1899. Noorelt surnud.
10. Oskar Jaagu p. La. 1890. - Maal. Talu peremees. Pileanide sepi tööja.
"Ilmaparandaja". Kevades läheb kaugemale kui ta
majanusline olukord lubab. Naabrid, oi võta ta sõ-
nu ega tegused tõsiselt.
11. Jaan Jaagu p. La. 1893-1925. Oli üliõpilane. Vaimliselt iseloomu-
teta. Edasipöödjaks. Suri kopru tiiziku.
12. Juulius Jaagu p. La. 1895. - Ilma iseloomusteta.
13. Jaan Johani p. La. 1879. - Joodik. Juba sõjaväe teenistuses jõi.
3-4 a. tagasi läinud pruut teisele mehele (?),
mille pärast Jaan sattunud närvilisse seisundisse,
tahtnud enesele otsa teha. Hoitud laudas kinni.
(alkoholne psühoos ?). Sellest ajast joob palju.
Võttis naise. Ameti poolest kaupmees. Joobnud ka-
tab teel kraami, lööb raha läbi jne. Vahekord isa-
ga halb: see andis talu nooremale vennale. - Nai-
ne kuulutas 1924a. kevadel lehes: "mina oma mehe

J.L.võlgade eest ei vastuta (allkiri)".

14. Anna-Rosalie Johani t.La.1880.- Normaalne.

15. Aleksandr Johani p.La. 1881-1883. Noorelt surnud.

16. Amalie Johani t.La. 1883.

17. Emilie Johani t.La. 1885.

} Normaalne.

18. August Johani p.La. 1886.- Peremees.Andekas.Hoolas töömees.Üks sugulane ütles:"põlv on liig lühike tema jaoks".

Poissmees.

III. 1. Paul -Kristjan Jakobi p.Me.Tema sünnitamine oli enam raske: tal olnud suur peo. Ikka haiglane: sagedasti kurk haige, kopsud haiged, laste haigused jne.- Iseloomu poolest pikaldane, vagune; lapsest saadik armastas üksi olla. Lapsena mängis üksi.Ei seltzinud teistega, ehk ainult üksikutega.Kärtlik: võõra tuppa ei läinud.Võõrastega ei rääkinud.Oli sõnakuulelik.Väga korralik.Kerge oli teda kasvatada.Õppis hästi.Koolis käis korralikult, seal sõbrustas ainult ühe kaasõpilasega.Armastas palju raamatuid lugeda.Kergesti hakkas nutma.

T.Ü. vaivahaiguste kliinikus: I kord 9.IV.24 - 5.V.24.

Väljavõtte kliiniku haigusloos:

9. IV. Novembris 1923a.hakkas p-nt vedrusi avaldama: ootamatult otsustanud Tall.teenima minna,saatanud sellepärast sinna ühte ametiasutusse mitu kirja,täpse adressita ,ja ei pannud tähele,et talle ei vastatud.Õõseti istus kaua aega peegli ees ja tegi liigutusi.Pikkajärgi halvenes seisund.Peale jõulu pühi ei läinud enam orkestri mängima,kus ta seni teenis.- Läks kangekaelseks,kergesti ärritus,sagedasti naeris põhjuseta ja käis kodust ära.Õõseti rahutu,neerab, viskab pesu põrandale.Vahel sööb väga palju,samuti joob vahel mitu toopi vett korraga.Viimased nädalit oli haige⁹⁴ ta kangekaelsuse tõttu peaaegu võimatu läbisaada.-

Haige seletab ise: ta toodud kliiniku haiguse pärast:"olen kodus väga koer,teen kõiksugu tükkised" - "Olen edav ja vahin peeglist, teiste vastu olen hoolimata"...Temal ei olevat "mängisugust tahte jõudu ega ettevõtmist.Viimasel ajal olen hoolituse muutnud.Olen oma tervise rikkunud ^Nenõistamisega".Viimasel ajal polnud temal mingit ainetit,"hulkusin ringi".

Somaatiliselt iseloomustata; õrna,nõrga kehahitusega.

15.IV. Rahulik. Midagi ei tee. Vahel loeb ajalehte, mängib toistega. Tahab koju. Naerab palju põhjusega.

26.IV. Muutuzeta.

3.V. Midagi isekrallist pole avaldanud. Tahab koju.

5.V. Ema poolt koju viidud.

Kliiniline diagnoos: hebephrenia.

II kord kliinikus: 18.VII.24 - 31.X.24.

Väljavõte kliiniku haigusloost

Kliinikust lahkudes olnud parem umbes 10 päeva. Istunud ainult palju peegli ees. Pikkamisi läks rahutuks: hakkas emalt raha nõudma; kui ema ei annud, läks sellele kallale, "ma lõikan su kõri katki ja varvad maha". Öösiti magas halvasti. 4 päeva tagasi tegi hoovi peale tule; öösel tegi tule tuppa põrandale. Täna öösel kutsus kõik aeg voo- rimeest. -

21.VII. Haige vastab hea meelega küsimustele. Sel pool ettetoodud asjad tei- nud ta küll, aga nalja pärast. -

P-nt on jaoskonnas rahulik ja korralik. Kõnnib jaoskonnas rõõmsa näo- ga. Teistega tegemist ei tee.

26.VII. Kliinikus rahulik. Küsib vahel, mil koju saab, kuid lõpib kohe sele- tusega, et ta veel terve pole ja tarvitab veel kliinikus olemist.

28.VII. Prooviks koju lastud.

20.IX. Tagasi toodud. Viimasel ajal rahutuksaks muutunud.

22.X. Kun jookseul päris rahulik olnud. Prooviks koju lastud.

30.X.24 välja kirjutatud. Ema seletuse järel olevat p-nt kaunis rahulik ja sõrakuulelik, kuid naeravat alatasa, vahel valju häälega. Tegevat iga- suguseid liigutusi sõrmedega: ta mängida pilli. -

Kliiniline diagnoos: hebephrenia.

2.XI.24. Ema seletuse järel olevat haige muutunud oma ülespidamises: vii- mastel päevadel tugevad naeru hood; naerab vahetpidamata terve õõ- suure häälega. Ei anna mingisugust seletust, ütleb iseeneses ainult: "jah, jah". Kord saanud ärritatud: keegi küskinud teda välja/küigu kohast tuppa minna, kus seisanud terve päev.

Kevadel 1925a.

Rahutu. Jooksis ühel päeval kodust jõeke, kust ta võõraste inimeste poolt välja toodi. -

Sest ajast Tar. l. vaestenaajas "T.K."

Diagnoos: h e b e p h r e n i a.

2. Armilda Jakobi t. Mo. Isa iseloomuga. Kergemeelne. Ei taha õppida, ega tööd teha. Ainult sunniviisil töötab. Armastab kiitust, ja uhkust tega ajada. Tahab hästi riietuda. Linnas ei võinud oma teda pidada: seltsis halva inimesega, kellega ta ühes varastama hakkas. Sellepärast seatis ema ta maaale, kus töötada korralikult.

4.V.1924 a. varguse pärast rahukohtuniku poolt ema valve alla antud.

21.XII.23a. varguse pärast rahukohtuniku poolt 1½ a. vangi mõistetud.

3. Rudolf Jakobi p. Me. Elav, korralik.

III-b s u g u l u s k o n d. (tabel III-b)

- I. 1. Miina La. (sünd. So.) 1851-1878 (vaata tab. III-a, I, 2.) Midagi isearalist pole teada.
2. Johan So. 1848.- "Tossukene". Töötas väga aegapidi. Ei ole juttu. Ettevõtlikkus puudub. Sünnimiseest saadik sarnane.
3. Anna Ta. (sünd. So.) 1846.- Isesrasusteta.
4. Karl Ta. 1844-1921. Nooremalt joonud "hirasasti". Vahel olnud 2-3 päeva kodust ära. Sagedasti purjus olekus koju tulnud, siis muretsenud; peksnud asju puruks, naise vastu kuri (sellepärast hoidis see siis temast eemale). Olnud ahvilise valju iseloomuga. Korranõudlik ja kuri laste vastu. Nõudnud nende sõnakuulmist. Lapsed ei julgenud midagi vastu öelda. Kord peksnud poega sellepärast, et see oelmisel päeval lasknud soo vilja. Vahel peksnud lapsi ka põhjuseta. Siiski hoidis ta neid. Kodutüran.
- II. 1. Liisa Karli t. Ma. (sünd. Ta.) 1870.-
2. Johan Karli p. Ta. 1875.-
3. Anna Karli t. Vi. 1875.-
4. Roos Karli t. Ni. 1879.-
5. Eduard Karli p. Ta. 1882.-
6. August Karli p. Ta. 1884.-
7. Liine Karli t. Ta. 1888.-
8. Kristjan Karli p. Ta. 1890.-
9. Kusta Me. 1868-1906.- Haiglano. Eneskiitja. "Lubas ja hoiskas rohkem, kui ta suutis teha".- Lubas endale muretseda mõisaid jne. Kuri põlve haigusse.
- Peale mehe surma väljaspool abielu
pöeg (III-b, III, 3)*
- Midagi isearalist pole kuulda.
Roosil oli väljaspool abielu tütar.

10. Hendrik Mä. Oli tubli mees. Läks Veneaale.

III. 1. Johan Mä. s. 1896. - Vaimuhaige. Enne haigeks jäämist vagune; üksinda; teistega ei soltsinud tõsine, kodune. Õppis hästi koolis. 18a. vanuses jäi vaimuhaigeks. "Kevadel kaabanud "pea kuumuse ja jõuetuse" Hle. Heinamaal katsumud tõhlt ära põgeneda. 3 päeva heinamaal kinni hoitud. Rääkinud, et "kurjad vaimud tulevad", ja ajanud müid "rumalaid jutte". Kodus kiakunud end alasti. Nühkinud end palju õletumastiga. Pelganud kõiki. Hoidnud nuga kaitsmaks kões. Magamisel hoidnud malga voodis. Rääkinud, teda lastavat püssiga; teda tahetavat ära tappa. Püssirohu lõhna olevat toad täis. Ei läinud linna arsti juure, teda lastavat seal maha. Kõskinud enese eest kirikus palvetada. Kartus keetis üks kuu. Ei maganud enam: "Ei saa magada, sest võõrad mehed olevat üloval, mehed tulevat läbi katuse". Teda nõutavat. - Vahel rahutuse hoog, siis visanud pesu seljast. Parast poõõõ naernud palju, rääkinud üksinda "segast jutte". - Kuid ise saanud aru, et ta haige. Likkamisi jäi rahulikumaks ja paranenud. Täiesti terveks ei saanud. "Kõnes on tunda et päris puhas ei ole". Riistamises lohakas. Kõik, kes teda turnovervad, peavad teda haigeks ja puudulikuks. Üksinda. Iseseenes. Vagune. Kui aga keegi temaga hakkab juttu ajama, siis armastab palju rääkida. Teab palju nalja. Keegi ei võta ta kõnet tõsiselt.

1915a. võeti sõjaväe teenistusse. Oli frondil. 1919a. sõdides enamlaste vastu sattus vangis, kus põdes pleklist soojetõbe. 1923a. kevadel tuli kodumaale. Teenis 6 kuud kaitseväes. Peale seda teenib sulazona maal. Saab $\frac{1}{2}$ palka: teda ei loeta täie mehe ette. -

Diagnoos: h e b e r e n i a.

Selles suguluskonnas on järgmised schizofrenia juhud.

Tabel III-a.

- III. 1. Paul-Kristjan Me. Prepärahootiline seisund: vagune, pikaldane, autist, kartlik, eeskujulik. - Jäi vaimuhaigeks 17 aastaseks. Kõige pealt oli märgata iseloomu muutus: läks kangekaelseks ja iseseisvaks. Peale seda ilmus põhjuseta naer ja rahutu olek. Jooksis kodust ära. Kliinikus rahustus lühikese aja jooksul. Kodus ilmus uus haigusühpe: rahutu, vägivaldne, motiveerimata toetusmine. Haigusühpe mõõdukusel autistiline, apaatiline ja tööhimu puudus. Naeruhood. - Haige psüühiline seisund halvenes kiiresti. Umbes $\frac{1}{2}$ aasta järele täieline apaatia ja töövõimetu olek. - Haiguskulg ja sümptomid tõendavad, tüüpilist hebefreenset psühoosi: ainult selle protsessiga on seletatavad haiguse nähud.

Tabel III-b.

- III. 1. Johan Mä. Enne vaimuhaigust iseloomult vagune, üksiklane, tõsine, kodune. - 18 aastaseks jäi vaimuhaigeks. Esialgu neuraasthenilised nähud, siis hallutsinatoor-paranoiline seisund: kuulmise hallutsinatsioonid ja depressiivsed aroomia mõtted ühes rahutusega. Hiljem naeruhood ja seadeta kõne. Pikkamisi paranes. Haigus jättis tuntuva psüühilise defekti: autist, isekirlik, kõnes ja ülespidamises imelik, kuni iseloomus muutunud. Haiguse algul olid tal üksikud depressiivsed nähud, siiski tuleb järeldada, et siin on tegemist schizofreense protsessi hüppega, millega on ainult seletatavad haige iseloomu muutus ja psüühiline defekt haiguse järelduseks. Haiguse kulg tõendab hebefreniat, hallutsinatoor-paranoilise algusega. -

Psüühiliselt erinevad isedused ja joodikud.

Tabel III-a.

- I. 1. Jakob Me. Vahese kõnega. Tundmuskülm. Vägivaldne. Kodutürrann.
 II. 5. Jakob Me. Omavõimetu. Kiitleja. Valetaja. Kergemeelne.
 II. 6. Miili Me. (sünd. La.). Isekirlik. Ebausklik. Fimearmastus.
 II. 7. Anna La. Tasane, autist, pikeldane, mehelikkude kalduvustega.
 II. 10. Oskar La. "ilmaparandaja". - Teeb lubivõimata kavatsusi. Ta juttu ei võeta tõsiselt.
 II. 13. Jaan La. Joodik. - Kas oli teinud 3-4 a. tagasi tõesti patoloogiline efektiivne seisund, või oli tal mõnosugune akuutne al-

koholne psühoos, tuleb andmete puudusel lahti jätta.-

III. 2. Armilda Me. Onavõimetu. Kergemeelne. "Moral insanity".

Tabel III-b.

I. 2. Johan So. Vagune. Energiavaene. Initsiatiivita. Pikaline. Sõnakehv.

I. 4. Karl Ta. Joodik. Vali. Vagivaldne. Kodutürrann.

II. 9. Kusta Ma. Enesekiitja. "Ilmaparandaja".

IV. S u g u l u s k o n d .

Tabel IV.

- I. 1. Jüri Ku. Surnud 1890. Kiriku personaal-raamatus on kirjutud tema kohta: "suur joodik".
- II. 1. Jüri Il. 1822-1893. Suur alkoholi tarvitaja: kõik mis teeninud, joonud krra. Tal olnud 3 naist.
2. Johan Ku. 1824-1880. Teated puuduvad. Vaimuhaige pole olnud.
3. Jaan K u. 1830-(?) } Lähemad teated puuduvad, kuid Jaani tütre seletuse järele nende järeltulijate keskel ei
4. Mihkel Ku. 1834-(?) } olla vaimuhaigeid, ega silmapaistvaid psühhopaatse.
5. Mari Ku. (sündinud Jo.) 1829-1888. Midagi isekrallist pole teada.
6. Anu Pu. (" " ") 1832-1908. " " " "
7. Anu Ku. (" " ") 1840-1921. Olnud uhke vaimuga. Puhas ja korralik. Mees A. Nu. hobuse varguse pärast omal ajal Siberisse väljasaadetud valitsusvõimude poolt.
8. Mihkel Jo. 1844-(?) } Teated puuduvad.
9. Mart Jo. 1855-52 }
10. Ado Jo. 1843-(?) }
- III. 1. Pauline Il. Sünd. 1880- } Jüri Il. kolmanda naise lapsed. Midagi isekrallist pole teada. Mõlemad mehel. Elavad
2. Salme Il. " 1886- } korralikult.
3. Mari Il. Sünd. 1844-(?)
4. Leena Il. " 1851-(?) oli mehel. Poeg-tubli mees. Suri kopsuhaigusesse noores eas.
5. Karl Il. Sünd. 1854-1854.
6. Kadri Il. " 1855- Kaks tütart väljaspool abiolu sünnitanud, mõlemad noorolt surnud.
- Elab linnas. Jutuajamisel midagi ebaloomulikku ei avaldanud. Ilma isekrallidusest.
7. Juula Il. Sünd. 1859- Kaks poega väljaspool abiolu. Muidu ilma isekrallidusest. Pärast abiellus. Abielus oli tal 1 poeg ja 1 tütar. Kõik lapsed elus, ilma isekrallidusest, kuid täielikud andmed puuduvad.
8. Ann Sünd. 1863-(?) Ilma isekrallidusest. Väljaspool abiolu tütar Juuli. Pärast elas katoliku kiriku köstri juures (abiolu), kus tal veel 2 last sündisid, kuid mõlemad surid 1-aastel eluaastal. Ann ise on ka ammu surnud.

9. Mart II. Sünd. 1867- Raudtee töölise, ilma iselrasuseta. Olevat küll viina tarvitanud, ka purju end mitu korda joonud, kuid tööil pole kunagi puudunud purjutamise pärast. (Vend Mihkel arvab, et teda tuleks siiski joodikuks lugeda). Hoolitsenud oma perekonna eest. Raha annud alati naise kätte: "tal omal ei olevat raha vaja." Elanud kehvalt. Vagusa iseloomuga, vähese jutuga. Oma venna Mihkliga saanud väga arva kokku, olgugi, et elanud ühes ja samas linnas. 1918 a. läinud ühes kommunistidega Venemaale; sellest ajast teadmata kadunud. - Pole olnud aktiivne poliitika tegelane. - Naine Ann, (sünd. Ra. 1870-), ilma iselrasuseta. Lapsed: Karl-Ed. 1894-95; August-Ed. 1896-98; Salme-Elis. 1898-1911; Aleks. 1898-98; -viimased kaksikud, -kõik noorelt surnud. Johannes s. 1904 a. - Lõpetas ^galkooli. Edasi enam kooli ei tahtnud minna. Nüüd teenib sõdurina kaitseväes. Teiste sõdurite keskel kui tublim välja valitud, ja all-ohvitseride kooli saadetud, mille ta mõtleb varsti lõpetada, nagu ta hiljuti kirjutas. - Ettevõtlik oma iseloomu poolest. - 17 a. vanusena on kohtu poolt karistatud 2 kuu vangistusega, valeviinatsokkide laialilaotamise ja müümise eest, mida üks ta tuttav poiss valmistanud. Peale selle juhtumise pole tal ema ütöluse järel politseiga ega kohtuga tegemist olnud. Ema ei tea, et ta oleks kunagi võõrast varendust omandanud.
10. Juuli II. sünd. 1869- Juba noorelt asus elama Tal. linna. Kergemeelne. Joodik. Vallaline. Teenis sauna- ja teenija-tüdrukuna. Elas kord ühega, kord teisega meestorahvaga.
11. Jüri II. sünd. 1872-surnud. Suri noorelt krooni teenistuses.
12. Mihkel II. sünd. 1864- Väga tagasihoidlik. Vähese jutuga. Saamatu. Elab nüüd peale naise surma üksinda. Ei käi kellegiga läbi. Ei lähe naabri tuppagi, ise ütleb: "just kui olen häbolik". - Ka oma vendade ja õdedega käib vähe läbi. Nait., üht õde, kes elab läheduses, ei ole terve aasta jooksul vaatamas käinud. - Samuti ka vahetõr lastega on külm: lapsed ei käi kunagi tema pool, küll aga ta käib neid 2-3 korda aastas külastamas. - Ainult kõige noorema, viimase poja eest hoolitseb väga, see olla tallo "väga kallis". - Muidu olevat hääsüdamline, kuid ka ükiline.

Enne olnud maal rendikoht, mida kasuise kkeest saanud. Sealte tulnud linna voorimehaks. Voorimehena ei olle hobuste eest hoolitsenud. Need pesaogu surnud nälga. Igapäev olnud joobnud. Teenitud raha ja varanduse joonud ära. Peale naise surma joob vähe, viimasel ajal koguni vähe. Joobnud olekus tülitsevad naisega, - olla talle mitu korra kallale tunginud, mida lapsed takistanud. -

13. Anna Il. sünd. Ku. 1865-1919. - Ilma iserasuseta.

14. Ado Ku. 1862-63. - Noorelt surnud.

15. Juri Ku. }
16. Liiso Ku. } Kaksikud 1860-60. Hõlmad surnud esimesel elu aastal.

17. Jaan Ku. sünd. 1854- elab Ta. linnas. Ta 4 tütar ja 1 tütre tütar ilma iserasuseta, nagu ta ise.

18. Peeter Ku. 1828-1912. Tasane mees olnud.

19. Ann Ku. sünd. Pu. 1855-1912. - Ihne, omakas puudja, kaval. Kange iseloomuga. Inimised rülgivad, et "ta surnud vihastamise kätte". - (Äkitselt surnud). - Käinud kohut oma võõraslastega mehe varanduse pärast. -

20. Peeter Pu. 1857-1923. Olnud vallaline. Taluperemees. Tuttavad ja naafid pidasid teda "iseäralikuks ja puudulikuks". Kuid mõistuse poolest polnud ta puudulik. Ka jutus polnud midagi iseäralist märgata. Iseloomu poolest ihne ja väga kokkuhoidlik. Ihnuse tõttu ei raatsinud teenrit palgata, mille tagajärjel talu hukka läks. Üksinda töötades ei suutnud õigel ajal vilja maha teha, sellepärast jäi lõpuks suurem osa põldu harimata. Sügisel ei jõudnud üksinda vilja ära koristada, ütelnud: "las linnud söövad", - koristamine pidada kallimaks minema. Käis väga halvasti riides: ei raatsinud raha välja anda riiete ostmiseks. Ka naist ei võtnud kokkuhoidmise põhimõttel: see pidada riideid tahtma ja sööma. Loomade müümisel nõudis kõige kallimat hinda. Elas üksinda, kellegiga läbi ei käinud, ega ei olla ka naabritega läbi saanud. Isa ei pidanud teda kohaseks taluperemehes, mille pärast koha püüanud nooremale pojale. Aga selle purjutamise pärast andis siiski talu Peetrile, kui ainuke lola järeljäänud pojale.

21. Karl Pu. 1861-1901.-Lõbus, heasüdamega inimene. Uhkuse tagaajaja. "Linna pois". Kõis palju linnas pidudel (elas linna külje all). Suur purjutaja. Joomise tagajärjel jäi tiisikuse" ja suri 40 a. vanuses. Varandust ei kogunud. Mis sai, selle jäi ära.-

22. Mari Ro. (sünd. Pu. 1864-) Mehel.- Väga tormiline. Isesäralik. Tülitseis mehega tihti teda sõimates ja lüües. Peale mehega tülitsemist läks kodust ära ja hulkus 3-4 nädalat sugulaste pool ümber. Kuidu helde. Heas tujus olles, jagas kõik oma varandus (võõrastele. Kui omal enam midagi polnud, kõi teiste kõiast saamas. Kui aga vihaseks sai, siis teiste ütõluse järele "halvemat inimest ei võinud olla".

23. Kristjan Pu. 1874-elas Venemaal, kuhu ka olevat surnud. Kodus olandes, Joodik, ukiline. Kõkeluste pärast kohtus kõiinud. Isa andis koha temale, kuid joomise ja maksudemaksmata jätmise pärast võttis koha ära.

24. Miina Mu. 1863-1892.- Kõistlik, harilik naisterahvas. Surnud kroonilisse haigusesse.

25. Marie Mu. 1866- Vallaline.

T.Ü. vaimuhaigete kliinikus: I kord 17. IX. 21 kuni 3. IX. 1922. Kliiniku haiguse ajalõos leiame järgmist: Objekt, anamnestilised andmed puuduvad. Haige ise räägib järgmist: Sündinud 1868 a. Tartu lähedal. 7 a. vanuselt, tulnud emaga linna elama, kus 1½ a. kõi koolis. Õppis õmblama ja kangast kuduma. 17 a. vanuses oli "nõrviline" rahutu, ärritav, mõne aja järele olla enam-vähem paranenud. Vene revolutsiooni ajal 1915 a. süü juures, parandas ise: "ei see oli siis, kui Tõn... läks, volikogust ära, kakskümmend aastat tagasi, jõiinud ülesti haigeks, puls lõõnud 120 korda minutis, "tule loegid kõiisid ihust läbi".-Revitses end ambuletoorselt vaimuhaigete kliinikus.- Ei saanud tööd teha, ka pärast paranemist töötas mitte regulaarselt. Jättis sagedasti töõ pooleli. Ei püsinnud töõ juures.- Pärast poole olla paremaks saanud. Ise juttustab, et umbes 2 nädalat tagasi, tahtnud mõned kommunistid ehk, kordnikud teda ära tappa, majuperemehe teades. Nad olla ta varanduse tänavale tõstnud. Politsei ülem soovitas temale maale sõita, kuhu ta ka läks, kuna varandus politseisse viidi. Kui ta linna tagasi tuli, paigutadi teda politsei poolt vaimuhaigete kliinikusse". Haige räägib edasi: "ma tunnen poliitikat, kui oma 5 sõrme. Kui tahetakse kommuniste vangistada, pööratakse minu poole: ma neid tean ja annan välja. Ehk jälle, enamlased panid

lombardi omaniku Mr., mu sugulase kinni. Ma küskisin teda lahti lasta ja teda lasti lahti. Nüüd nii kui nii on ta ära kihvitud".

Sõja ajal kardeti, et tuleb "Landeswehr". Mina ütlesin neile et ei tule, ma tean ju sarnaseid asju. Siis kutsuti mind Tallinna, öeldi: meil on vaja teie silma". -

Muidu on haige rahulik, orienteeritud, sööb ja magab hästi.

Somaatiliselt ilma iserahulduseta.

20.IX. Haige protesteerib tema, kui terve inimise kliinikus kinni hoidmise vastu.

30.X. Haige tuttavatelt saadi teada, et p-nt on kirikus jumalateenistuse ajal skandaali teinud.

15.XI. Rahutu.

I.XII. Haige tugevaste reageerib igasugustele sündmustele jaoskonnas, kord rõõmustab, kord nutab. Aitab korjatada. Palub kiriku.

20.XII. Haige sümpatiseerib mõnedele haigetole, kuna teiste vastu, ka põetajate vastu, tunneb antipaatiat, sel põhjal on sagedased arusaamatused.

1922
10.I. Palub linna. Tahab tingimata kokkusaada õpetaja L.'ga. -

I.II. St. idem. Käib linnas.

I.III. Sagedased kokkupõrked põetajatega.

25.III. Räägib, et põetajad on ära ostetud kirikuõpetaja H. poolt ja ärritavad teda meelega, et siis tohtrid ei lubaks teda linna minna.

25.IV. St. idem. Haige ei söö suppi, sellep., et põetaja võis teel sinna segada kihvti. Sellepärast käib haige igakord ise köögis söögi järele.

14.V. Prooviks kliinikust välja lastud. Öhtul toodi tagasi, sest ta ei olevat rahule jätnud kirikuõpetajat L.

30.V. Rahulik. Käib linnas. Kord oli politseis kaebamas, et kliinikus olla ta paljaks rõõvitud.

29.VI. Vahetevahel teeb väikesi skandaale. Aitab põetajaid töö juures.

13.VIII. Haige väga rahutu. (Viskas supi teiste haigete peale).

20.VIII. Rahulik.

30.VIII. Kaebab teenijate peale. -

3.IX. Saadetakse "Saevaldi". -

Kliiniline diagnos: Constitutsio psychopathica. Paranoilised ideed.

II kord Ü. vaimuhaiguste kliinikus: 27.XI.1923-7.XII.1923.

Kliiniku historia morbi: Haige seletab, et tema olla sündinud 1866 a.,

"ema on mind teise lapse põhje sünnitanud".-Ta olnud "Seevaldis" 3 kuud: "haigete" jaoskonnas 2 nädalat, siis tervete juure üle viidud. "Himu oli kodu tulla" ja sellepärast tulnud tema ära. "Ma olen Tartu laps, minu esjed on politsei pööningul ja ma tuln siia".- Et ta Tartus korterit ei saanud, jäänud elama linna vaestemaja. Kliinikus saadetud ta vaestemajas tema poolt tehtud "nalja" pärast: ta rääkinud, et linna valimiste järele olla tarvis hoolekande osakonna juhatajat lahti lasta, - see olnud ka põhjus, miks pärast ta siia saadetud ja ta vastu vaenuline olnud. Nad ei ole temale ka puid annud.- Haige räägib palju, hüppab lause pealt lause peale, seletab töölistest ja jälle puudest. Vaestemaja ülevaataja olla p-nti sõimanud ja kaebanud politseile, nagu oleks p-nt teda ähvardanud ära tappa. Spontaanselt räägib palju kirikuõpetaja pr. L'st, keda ta käis tülitamas.- Kõik olla haige vaenlased. Valega olla teda kliiniku toodud, ette lüüsatud, "et ma kedagi puuhaluga tahtsin maha tappa".- Ka õpetaja H. kiusanud teda, "ta teeb nii- viisi, et mind ei lasta elada".-

Kliiniku diagnoos: Constitutio psychopathica.

12. IX. 1925 a. Haige seletab oma haiguse kohta järgmist: 17 a. vanuses olnud närviline. (Milles see närvilisus avaldus, ei seleta ta). 1905 a. sügisel olnud väga närviline. Siis elanud ta maal, Tartu linna lähedal, kus tal oma jaoks tuba olnud. Maganud ööseti vähe. Öhtust ööd-umbes 2 tundi. Oles ärgates, näinud, et, keha üleni leegitses". Nägin leekisid oma kehast välja tulema, ja tundis ka suurt palavust. Vaadates peeglisso, näinud oma nägu läbi tuleleekide. Tal paistis, nagu oleks ta kõrval vesi olnud, sellep. viskas ta ka vett oma keha peale ja jahutas nõnda oma keha. Tule leekisid näinud kauemat aega.- Vahel istus kodus laua taga, ei töötanud, ei liigutanud, ega rääkinud. Ainult mõtted töötanud väga kiiresti: ta näinud taevast Tolstoit, ja teise suuremaid kirjanikke, nende all seisnud Dr. L., kõigi allpool haige ise. Ta elas nendega õhus, nagu vaimelega. Oli nendega nagu loomulikus elus. Ei olla kartnud maha kukkumist.- Kord istunud 24 tundi järgimööda laua taga, ja siis närganud enese ees leiva tükki, mida ta polnud puudutanud, - sel korral polnud 24 tunni jooksul midagi söönud.- Ühel öhtul heites magama, näinud üht võõrast meesterahvast, kes mõni päev enne seda seal talus käinud, istuvalt oma voodis serval verise näoga. Haige tõusnud üles ega pole sel öösel sugugi maganud. (Lisab juure: "unes olen minagi palju näinud, ega see ei olnud mitte unenägu") ja heitis teisele kohale magama, pöördes näo vastu seina, siis tulnud see sama meesterahvas, võtnud ta ümbert kinni, ja litsunud tugevasti.- Sarnane "närviline olek" kestnud kaua, mitmeid aastaid. Lõpuks saanud pare-

maks. Sellest ajast elanud oma juures, õmmelnud ja teeninud raha. Tervis olnud üsna hea. Tüüolilikumaid andmeid ei leidnud korda haigelt saada. 1918 a. tahtnud 2 meest teda maha lasta tänaval: ta leidnud ühe vana naisterahvaga koju poole, olnud õhtune pimedus, tulnud 2 meest vastu, ta saanud kohe aru, et need tahvad teda maha lasta. Kui võerad mehed lähedale tulnud, (ühel olnud käes laukiv asi, mida haige pidas revolvriks), siis annud p-nt meestele silmadega märku, et vana meesterahvas olevat pime, - mehed saanud sellest kohe aru, ja et pimedat naisterahvast mitte üksi jätta, pole nad p-dile midagi halba teinud. Üldse, inimesed valvata teda tänavatol, ja vaadata tema peale isekralliselt. - Kirikuõpetaja L. annud (1921-22) kirikus kantelist temale märku, ka rahvas saanud sellest aru, naernud selle üle ja teadnud ta "vahekorrast" õpetajaga. Ühel jõulu ööl visatud haige korteri akna klaasid kiviga sisse. Perenaine süüdistanud selles haiget ja kaotanud kohtusse. Haige leidnud õpetaja L. juure rääkima sellest ja saanud kohe viimase niist aru, et see viskaja õpetaja ise olnud. Aga ta ei olevat õpetajale sellest midagi öelnud. - Kui haiget 1922 a. septembri kuul Tartu kliinikust "Seevaldi" saadetud, tundnud ta raudteel sõites võõrast mõju: teisest vagunist mõjunud keegi ta peale, eriti pannud ta seda tähele T. jaamas, kui ta puhvotis käinud. Ta "tundnud" kohe, et õpetaja H. olnud teises vagunis ("nii nagu ma ikka tunnen") ja mõjunud p-di peale. Kui jõutud "Seevaldi", antud Tartu vaimuhaiguste kliiniku vanema õe^{ku} Sealsele õele edasi. P-nt taipanud kohe, et kiri olnud tema kohta. Kirjas soovitatud teda ära kihvitada. Haigele hakatud ka igapäev rohtusi andma, millede mõjul ta tervis igapäevaga halvemaks leidnud: igemed paistetunud üles, suust tulnud verd jne. Esialgu ei olevat haige välja teinud, et ta kõigest sellest aru saab. - Lõpuks aga öelnud ta õele otsekohele, et kõigest aru saab, aga pole enam rohtu vastu võtnud. Ka seal mõjutud väljaspoolt "Seevaldi" tohtrite ja õdode peale, mille tõttu ka ümberkümmino haigega muutunud paremaks. Nimelt, tundnud ta õpetaja H. lähedalolemist, ta ei olevat teda küll näinud, aga kuulnud, kuid tundnud ta mõju. Kord tulnudki talle õp. H. pargis vastu (meesterahvas bashlikis); õp. toinud nagu poleks ta haiget ära tundnud, p-nt sai aru, et õp. H. seal viibib tundmatuna, aga ei hakanud ka sellep. õpetajaga rääkima; teinud ka nagu ei tunneks teda. - Õp. H. ei tahtnud, et p-nt "Seevaldis" ära surmataks, ta mõjunud nõnda, et tolleneegne "Seevaldi" vanem õde Saksamaale saadatud. Õpetaja mõjul viitnud haige paremasse jaoskonda, ta saatnud p-le õe kaudu 500 mk., millega haige Tartu sõitnud. - Õpetaja proua ja keegi pr. Bl. olevat ta vaenlased...

P-di ülespidamine on imeplik; rääkides vaatab kõrvale. Kõnelemisel hüppab

ühe mõtte pealt teisela, loogilise saadeta. Väljendamis viis iseloomulik : tarvitab lauseid, nii kui "Eesti vaim" , "Eesti asi olevat ta südames" , "kangesti olevat ta Eesti asja poolt" jne., sageli ajal, mil pole vaja avaldada sarnaseid mõtteid.

Neiu A., kes lähidalt tunneb Marie Ku. ja hästi tundis ta õde ja ema, - ta on nendega läbi käinud lapse eest saadik-, seletab Marie Ku. kohta järgmist:

Marie Ku. on juba lapsest saadik "kange" iseloomuga, mille pärast olnud temaga raske läbi saada. Noorena teinud ta õmblustööd. Töötanud korralikult ja hästi. Umbes 20 aastat tagasi jätnud ta töötamise järele; sellest ajast pole ta mingisugust korralist tööd teinud. Alalgi lubanud õmblustöid, mis talle teha toodud, ikka valmis teha, ja hoidnud materjalid aastate kaupa oma juures. Sellest ajast läinud eriti riisakaks, tükkinud emale mitu korda kallale, samuti ka võõrastele, (ühale tüditütrelle, keda ta raskelt kord peksnud, ka neiu A.-le enesele). Viimaks hakkanud kaebama, et teda taga kiusa - takso. - Kui ema 1921 a. haigeks jäänud, toonud tütar Marie ühe tohtre ettekirjutuse järele emale 2 pulbrit. Ema surma järele süüdistanud Marie tohtrit ema krakihvitamises, lasknud ema ülik. kohtuliku arstiteaduse instituudis lahata, kus midugi mingisugust kihvitamistunnust pole leitud. -

Juba õpetaja H. Tartu ametisse asumise algul hakkanud Marie Ku. rääkima, et õpetaja teda erilisel tähelepaneb ja meelitas, tahes igasuguseid märkusi. Isegi jutlustes annud õpetaja sellest mõista. Ühel jõulu õhtul rääkinud õpetaja kirikus "heledast tühest", - Marie Ku. seletanud, et see jutlus olnud temast. Milajal Marie Ku. hakkas õpetajast "nõnda" aru saama, ei mäleta A. täpselt, kuid arvab, et aastat 20 olla see ettekujutus küll vana. Juba õpetaja W. ajal alanud see peale. - Marie Ku. ema saanud linna poolt elamiseks abiraha; selle võtnud tütar kõik enesele .

Diagnoos: D e m e n t i a p a r a n o i d e s.

IV. 1. Johannes II. sünd. 1904. (Vaata III p. 9.-)

2. Rudolf-August II. s. 1892. -(?) Ilma iseloomuandeta. Terve. 14 a. vanuselt läks Kronstadt'i sõjaväe kooli. 6 aastat oli kaitseväe teenistuses. Ilma sõjast võttis osa. 1915 a. kirjutas viimati merelt; peale seda jäljeta kadunud.

3. Hugo II . sünd. 1904. - Töötab peegli vabrikus vanema tööliseks. Naisemees. Äkilise iseloomu tõttu, on naisega

vahel karm: karjub, sõimab. Joob vähe: ei kannata-

da viina.-

4. Linda-Rosalie 1901-01.- Rinnalapsena surnud.

5. Alide-Marie 1901- Mehel. Väga hiline. Kui ei saa oma tahtmist, siis on pahane, vihane, valmis kas või lõhkuma". Jonnakas ja kangekaelne. Uhke. Tahab hästi riietuda. Riided pidid tal olema, ükskõik, kas oli süüa, või ei. Sellepärast olid sagedased tülid isaga, kuna ema kaitses tütart.-

6. Eduard Il. 1904- Ta oli lapsena juba koguni isesugu. Lapsest saadik naer "tikkuud" talle peale. Vahete vahel väga tõsine, kartlik ja vagune. Võraste tulekul läks ikka mureka, puges eest ära, ei kõnelenud midagi. Ei läinud võrastega ühes sööma. Kui temale söögi ajal otsa vaadata, pages laua juurest ära. Häbelik. Tagasihoidlik. Kunagi ei kaotanud oma hää. Kõnelis väga vähe. Kui aga juhtus naerma, naeris ülesti; harilikult, juhtus see mängides teiste lastega. Vahel naeris ta ka ilma põhjuseta, mille kohta isa talle märkus tegi. 4 talvet käis koolis, õppimine läks hästi. Oli väga hoolas õpilane. Peale kooli läks karja, kus esimene suvi oli täiesti korralik. Teisel suvel hakkas vaimuhaiguse tunnuseid avaldama. Karja juures jäi lohakas, jooksis karja juurest ära jne. Ühel õhtul tuli koju ja rääkis: "siin soos on palju haudasi, surnuid". Mõne päeva pärast kisendas: "tapa mind ära!" "Lase mind maha". Ei söönud, karjus; tal olles väga paha elada. - Siis muutus ülespidamise poolest lapsikuks, hakkas kaklema kõikidega. Kord kadus kodust ära hommikul, tuli tagasi ja ainult õhtul. Vastas vihaselt küsimise peale, kus ta olnud. Vahel lõi koguni. Kiviga lõhkus maja trepi. Maja omanik hakkas nurisema p-di rahutuse üle, sellep. paigutati teda kliiniku.

T.Ü. vaimuhaiguste kliinikus: I kord 11.XII.19-27.V.20.

Kliiniku haiguse ajalooost on lugeda järgmist:

11.XII. Somaatililiselt ilma iseloomuseeta.

Sõimab kõvasti jaoskonnas. Tahtis akna kaudu ära minna.

- 17.XII. Kõik aeg rahutu: rähgib palju, sõimab valjusti, naerab ilma põhjuseta, ka õhuel. - Vahel on voodis teki all, ehk seisab püsti voodis. Nõuab väljalaskmist, siin olla igav. Peab teisi haigeid terveks.
- 25.XII. Sõimab valjusti ööde, miks pärast teda välja ei laskvad, ja löi teda. Eraldatuna purustab posu väikseks tükkideks. Seda teinud sellepärast, et teda kinni hoitavat, vaenulik olek. Ääres ja ruumis hästi orienteeritud.
- 26.XII. Tikub jaoskonnast välja. Märkis välja hoidetegu toa. Sülitab kõik aeg. Öhtul rahustas.
- 2.I.20 Rahutu. Nõuab koju. Naerab, laulab, villistab. Jookseb jaoskonda mööda. Jooksis omaksetele kallale. Sööb rahuldavalt. Palju sülitab. Ööseti rahutu.
- 4.I. Peab end rahulikumalt üleval. Küsimistele ei vasta.
- 6.I. Korratu. Lamab voodis. Ei vasta. Ööseti istub ukse juures, ehk ronib voodi alla.
- 7.I. Korratu.
- 11.I. Sagedasti korratu. Läheb teiste haigete kallale. Rahutu. Vahel sülitab palju.
- 16.I. Rahulikum. Lamab voodis. Küsimistele ei vasta.
- 25.I. Rahulik suuremalt jaolt. Seisab seina juures, ei rähgi. Vahel rahutu: jookseb jaoskonnas, kallab supi taldrekest maha, ehk viskab teise haige peale. Tihti sülitab palju.
- 29.I. Lamab voodis rahulikult.
- 7.II. Kõik aeg voodis. Ei rähgi. Korralik.
- 13.II. Kakles ilma põhjuseta teise haigega.
- 20.II. St. idem. Lamab voodis. Küsimistele ei vasta.
- 12.III. Rahulikku jaoskonda viidud. Siin tegi teiste haigete laua kastid lahti, võttis sealt asju.
- 20.III. Kõik aeg voodis. Sööb hästi. Kaalus palju juure võtnud. Küsimiste peale naerab. Arva ütleb, et olevat rahul. Ei avalda mingisugust initsiatiivi.
- 15.IV. St. idem. Arva vähe rahutu. Kõib mööda jaoskonda.
- 30.IV. St. idem.
- 8.V. Isa võttis haige prooviks koju.
- 27.V. Välja kirjutud.

Kliiniline diagnoos: H e b e p h r o n i a.

II korda vaimehaiguste kliinikus: 13.V.1922-10.I.23

Haiguse ajaloo os kirjutud: Kliinikust lahkus mai kuus 1920 a.- oli haige päris hea. Hiljem tegi lihtsamaid töid: lõikus puid, oli 2 kuud karjas. Talvel läks kurjemaks, midagi isokralikku ei teinud. Suvel (1921 a.) töötas maal sugulaste pool (ilma palguta). Vahel magas. Kevadel 1922 a. läks ülespidamise suhtes jälle halvemaks. Kord oli isale kallale hippunud. Teine - kord ühte poissi kiviga visanud, klaase purustanud. Politsei poolt kliiniku toodud.

14. V. P-nt apaatiline, vahib oma ette maha, ei vasta igakord küsimustele; vastates, pehvatub naerma. Püsib kogu aeg ühel kohal.

25.V. Jaoskonnas rahutu, sõimab suure häälega teisi ja tikub neile kallale.

27.V. Lamab voodis. Naerab ainult enese ette.

30.V. Rahutu. Rebis ühe paari pesu tükkides. Tikub kallale.

5.VI. Haige jääb rahulikumaks, lamab enamasti voodis teki all, naerab, vaatab teiste toimetusi pealt. Vahast hüppab üles, seisab seinas, tohes kohmakaid liigutusi, seal juures laialt mõttetult naerdes.

20.VI. St. idem.

24.VI. Vahete vahel rahutu, siis tikub kallale.

9.VII.- 17.VII. Päeval tihti rahutu. Sagedasti poob voodi teki alla, kust versti jälle kollegile ootamatult kallale tormab.

20.VII. Rahulikum. Peaaegu alati voodis.

August - Muutuseta.

20.VIII. Isa poolt väljavõetud prooviks.

15.IX. Isa tõi patsienti tagasi. Viimasel ajal olnud väga ekiline, tikunud kallale. Tööd pole kodus teinud.-

18.IX. Enda vanadust mäletab õieti. Sünnipäeva ei tea endal olevat, aga õel Liidel olevat küll olnud, see surnud eila ära, olnud 16 a. vana.- Vana Johan öelnud....(?..Sõesama olevat isa ka),-olevat viisugune kena mees...see toonud ta kliiniku ja lubanud ka ära viia.(P-nt naerab.)

20.IX. Haige lamab voodis kõik aeg ja pomiseb oma ette.

X, Lamab voodis, naerab sageli, teeb vahast nalja: teeb mõne jürsu liigutuse ja peidab end siis naerdes teki alla.

10.I.23. Haige isa poolt kliinikust välja võetud.

Kliiniline diagnoos: h e b e p h r e n i a .

III kord vaimuhaigete kliinikus: 21.I.1924-9.X.24.

Kliiniku haigusloost väljavõte: Haige peale kliinikust lahkumist töötas naha vabrikus ja sai pärast poole tüie mehe palga. Olevat korralikult töötanud. Novembris tuli kord hilja koju, palus isat teda kaitsta võõraste eest, kes talle kallale tükkida, läks tuppa ja pani ukse lukku. Detsembris hakkas õõseti valjusti naerma, naer oli kuulda hoovi peal. Õõseti ei maganud. Muutus ise vastu kurjaks. Töötas kuni jõuluni. Peale pühi läks rahutumaks, ärritus kergesti, tööd ei teinud, käis linnas, vahel ei sõõnud. Viimastel päevadel tikkus isale ja ka võõrastele kallale.

23.I. Rahutu. Ähvardab lüüa.

25.I. Lõi kaht põetajat.

31.I. Kakleb teiste haigetega.

12.II. Rahulikum, kuid veel protesteerib kinnihoidmise vastu.

25.VII. Haige ei vasta küsimustele, kui nendega otse tema poole pöördä. Kui aga kõneläa teiste haigetega, siis teeb ta kõne kohta omapraseid märkusi, enarista teiste haigete vastuste üle naerdes. Käib aias ümber sheetikuleerides ja üksi kõneledes, nagu kedagi mõnitades.

3.IX. Haige on sõbralikuks muutunud.

5. IX. Vastab, käies kae alt kinni, küsimustele hästethtlikult, kuid hooltult, "mokaotsast". Ainult mõne küsimusele tuleb vastust tükk aega oodata. Vastab kõrvalä, ehk maha. Vastab küsimustele kuidas juhtub, mitte õieti.

Ta olevat Hobuse (!) vallast pärit, saavat nüüd 125 a. vanaks jne.

9.X.1924 Ruumi puudusel, üle viidud linna vaestemaja.

Kliiniline diagnoos: Hebephrenia.

Haige viibib seni linna vaestemajas. Tööd ei tee. On paar korda sealt ära põgenenud.

Diagnoos: H e b e p h r e n i a.

7. Ernst-Rudolf Ka. 1885-1925. - Käis linnas koolis, mida ta ei lõpetanud. Läks ulakaks, hakkas jooma. Peale isa surma, jõi oma päranduse varsti ära. Kange südamega. Raske oli temaga läbi saada. 1923 a. sügisel määrgati, et ta on vaimuhaige. Rääkis siis, et tal olevat miljardid pangas, pidas ennast väga rikkaks: kulda ja hõbedat küllalt. Tal oleavat palju ilusaid naisi. Hiljem pole ta selgesti rääkida saanud. Naernud palju. Vahel visanud riided seljast.

1924 a. 1.II. oli ta T.ülikooli vaimuhaigete kliiniku ambulatooriumis

lühivaatusel, kus leiti järgmist: Küsimustele annab haige dement vastused: ta olevat sünd. 1525 a. nüüd 37 a. vana. Praegu olevat esimene kuu 38 päev. 1536 ehk 1538 aasta. $5+5=12$; $12+14=20$, ei 40 ja 7 juure.

Teenida 3000 mk. päevas. Ehitada maja. Silma torad ei reageeri valguse peale. Akkomodatsioonil refl. +

Diagnoos: D e m e n t i a p a r a l y t i c a.

Katamnesis: p-t pole enam tööd teinud. Rahulikum, kuid mõistus ja arusaamine puudulikud. Ei mäleta midagi. Elab linnas ja mõnda aega sugulaste pool. - Üksikud suuruse sonimise-mõtted.

Ta oli ülikooli hospitaalhaavakliinikus. 24.X. - 28.X. 24.

Historia morbi lühidalt järgmine:

24.X. toodi raudtee politsei poolt haavatuna hospitaal-haavakliiniku. Ta oli laitud Tartu lähedalt raudtee-liini juurest. Haige ei vastanud küsimustele, sellep. ei läinud ka korda selgitada, kuidas ta pahemast jalast haavatud sai. Pahemal laevajalal rebitud haav, mille põhjus rüha calcaneus.

Hospitaal-haavakliinikus on p-ti historia morbis kirjutud: "Haige, nähtavasti, põeb vaimuhaigust, sellepärast et palatis, tõustes voodist, katsub süüa väljaheiteid ja urini. Küsimustele vastab arusaamatul hüüdamisega". - Siseorganides midagi patoloogilist pole leida. -

25.X. Haavatut katsub vastata küsimustele, kuid ei saa teha häält. -

26.X. St. idem.

27.X. Hommikul kell 4 muutus seisukord pahemaks ja haige suri järsku.

Diagnoos: D e m e n t i a p a r a l y t i c a.

8. Paul Ka. 1893-1901. Suri noorelt.

9. Salme Ka. 1897- Teenib Tallinnas. Midagi iseloolist pole temast kuulda; ei olevat "hüü iseloomuga". -

10. Eduard Ro. 1886 - Peremees. Mitte "täis mees". Pehme iseloomuga. Ettevõtlikkus puudub. Kohaga ei saa hakkama. Üksinda. Tuim. Üks - kõikne.

11. Emmeline 1891 - Ilma isekrallsuseta. Mehel. Vagune. Ühe lapse ema.

12. Liisa 1891 - Ilma isekrallsuseta. Täielikud ained puuduvad.

13. Kristjan 1893 - suranud imasõjus. Olanud normaalne, ettevõtlik, tubli mees.

14. Karl 1896 -96 Rinnalapsena suranud.

Selles suguluskonnas on järgmised shitsofrenia juhud:

III.25.- Marie M. Enne vaimuhaigeks jähmist "kange iseloomuga", temaga oli väga raske läbi saada. 1905 a., s.o. 39 a. vanuses, oli tal hallutsin - toor-paranoiline haiguse hoog, mille järel ta muutus iseloomus. Sellest ajast kadunud ta tööhisu; ta muutunud agressiivseks; ta juures on tähele panna suhtumishullustus, kihvitamise ja tagakiusamise sovimise mõtted; võõra "mõju" tunne. Äärmiselt. Shitsofreenia mõttete kõik. Kliiniline diag - noos "psühhopaatiline konstitutsioon" oleneb puudulikkusest anamneesist. Käes - olev juht demonstreerib veel kord anamneesi tähtsust mõnedel shitsofrenia ebatüüpilistel ja kergematel juhtudel, nagu seda rõhutas prof. Bresovsky (12) ühes oma viimases teoses. Kuid selle haige kliinilises haigusloos on lei - da üksikud andmed, mis lubavad oletada shitsofreenset protsessi. Seal leia - me hallutsinatsioonide kirjeldust, sealpool nimetatud suhtumise ja tagakiu - samise sovimismõtteid, ning shitsofreense mõttete kogu. Kõiki neid sümpto - me, mis haige juures kliinikus tulid nähtavale vähesel arvul, on raske se - letada ilma shitsofreense protsessi oletuseta, missugune kinnitatakse täien - davalt kogutud anamnestiliste andmetega. Haige, kes enne oli teiesti töö - võimeline ja teenis enesole ülespidamist, muutus 39 aasta vanuses iseloomu poolt, mis ajast töövõimetu ja ilmusid sealpool kirjeldatud psühhootilised tunnused. Järelikult, siin on tegemist vaimuhaigusega, mis kuulub shitsofre - nia rühma, dementia paranoides'i alarühmitusse.

IV.6. Eduard H. Prepsühhootiline isodus: väga tagasihoidlik, kartlik, tõsine, põhjuseta meelehääd, vähese jutuga entist. 16 a. vanuses jäi vaimuhaigeks. Hebefreenne seisund; iseloomu muutus; huri, sõnakuulmatu, rahutu, kerge nega - tivism, Mutism. Versti läks apaatiliseks. Vahe peal psühhiline seisund parem: töötas isaga mustutõolisena. Versti järgnes uus shitsofreense protsessi hoog, mis lõppes tüüpilise hebefreense apaatilise entistilise lõppseisun - digi. Hebefrenia.

Peale shitsofreensete vaimuhaigete on selles suguluskonnas üks teise - liigiline psühoosi juht:

IV. 7. Ernst K. Enne vaimuhaigust oli ta omavõimetu, ärritatav, psühhopaat ja joodik. Umbes 38 a. vanuses jäi ta vaimuhaigeks. Alguses oli tal suuruse hullustus: tal olevat pangas miljardid, palju hõbedat ja kulda, palju ilu - soid naisi jne. Maniakalne seisund läks üle dementseks. Dysarthria, Argyll - Robertsoni sümptom positiivne. Surma põhjus selguseta (Paralüütiline hoog?). Vaimuhaigete kliiniku ambulatooriumis on diagnoositud dementia paralytica,

mida tõendavad kõik sümptomid ja haiguskulg. Algas manitsena.

Neljandamas suguluskonnas on tühelopanna järgmised:

psüühiliste iselärsuste ja erinevate iselärsused ja joodikud.

- I. 1. Jüri Ku. Alkohoolik. Vaimliste iselärsuste kohta teated puuduvad.
- II. 1. Jüri Il. Alkohoolik. Vaimliste iselärsuste kohta teated puuduvad.
- III. 9. Mart Il. Vagusa iseloomuga, väheste jutuga. Alkohoolik (?).
- III. 10. Juuli Il. Omavõimatu. Joodik.
- III. 12. Jüri Il. Väga tagasihoidlik. Väheste jutuga. Autist. Saamatu. Tundmusvaene. Joodik.
- III. 19. Ann Ka. Ihne. Omakasupidaja. Kaval. Energilise iseloomuga.
- III. 20. Peeter Pu. Iselärslik. Ihne ja väga kokkuhoidlik. Saamatu ja eba-praktiline taluperemes. Üksiklane.
- III. 21. Karl Pu. Omavõimatu joodik.
- III. 22. Mari Ro. Iselärslik. Tülitseja. Affektiivne. Kangekaelne.
- III. 23. Kristjan Pu. Joodik. Lakleja. Üksiklane.
- IV. 4. Alido-Marie (sünd. Il.). Äkiline. Kangekaelne. Ühe. Affektiivne.
- IV. 10. Eduard Ro. Tundmusvaene. Tahtevõimatu. Ettevõtlikkuse puudus. Kinnine, üksiklane.

V s u g u l u s k o n d.

Tabel V.

- I. 1. Tõnu Ta. 'i isa... Nime pole teada. Sugulastelt saadud andmete järele suur joodik. Surnud viina surma.
- II. 1. Andres Kl. 1835 - 1879. Mõisa moonamees. Terve. Korranõudja. Äkiline. Pole joonud. Naine Marie (sünd. Ju.) sünd. 1843 a. (Pärast mehe surma laste juurde Na. linna elama asunud). Midagi isekrallist pole kuulda.
2. Tõnu Ta. 1838-1918. Joodik. Naismehena hakanud jooma (?). Jook-
nud olekus kuri, peksis naist. Lapsed kartsid isa. Ei
hoolitsenud oma perekonna eest. Muidu pikaldas, tasase
iseloomuga. Suri valla vaesena. Enne metzatööd.
Naine Anna (sünd. Mu.), kelle sugulased tundmata, hea,
tark inimene. Korralik. Hoolitses oma laste eest. Lahkus
1879 a. mehest ja asus perekonnaga Na. linna.
- III. 1. Karl Andrese p. Kl. 1865.- Vabriku töölise. Naismees. 9 last elavad.
Terve perekonna kohta midagi isekrallist pole teada.
2. Aleksander Andrese p. Kl. 1867 (?). Vabriku töölise. 1918 a. Vene-
maal, pole sellest ajast enam teateid. Äkilise iseloomu-
ga. Armastas ja nõudis korda ning puhtust. Ka laste vas-
tu väga nõudlik ja "metsikult" veli. "Äge metsikuseni".
Karistas lapsi 5-15a. kehaliselt. Lapsed kartsid väga
oma isa, "toma sõna ja ta vaadet". Karahe ja kokkuhoid-
lik. Kui mürgeanud, kas või väikest kriipsest mööblil,
siis ei peacenud lapsed valjust karistusest. Hoolitse-
ja. Korralikult käis kirikus. "Ucuvend". Ei lubanud las-
tel linnas hulkuda ja palju pidudel käia.
3. August Andrese p. Kl. 1869.- Kaval. Enne kalamees, nüüd adventis-
tide preester, usklik, "kuulutaja vend". Sõidab mööda
maad jutlustamas. Naismees, 5 last - terved.
4. Anna Andrese t. Kl. 1872.- Oli abielus. 23-24a. suri lapsevoodis.
5. Anton Andrese p. Kl. 1875-(?). Suri 20 aastaseolt. "jooksja haigus-
se": külmetanud liikmed jäinud kangoks; ligi 2a. haige.
6. Elisabeth Andrese t. Kl. (sünd. Kl.). Elab Na. linnas. Äärmiselt. Las-
teta. Suur adventist.
7. Jüri Tõnu p. Ta. 1862.- Peale sarlakkide jäi 7 aastaseolt kurtum-
maks. Korralik vabriku töölise. Üksik.

8. Mari Tõnu t. 1864.- Mehel. Poeg. Kõik isehrasusteta.

9. Johann Tõnu p.Ta.1866.- Elab Ta...rauatööline,2 last elavad.
(4 surnud). Isehrasusteta.

10. Kata Tõnu t.Kl. (sünd.Ta. 1869.) Isehrasusteta.

11. Mart Tõnu p.Ta.(sünd.1871).Pehme,tasase iseloomuga. 3 last elus,
3 surnud.

12. Anna Tõnu t.Õu.(sünd.Ta.1871). Vaimuhaige. Mehe selatuse järel
nabes 1917 a.jäi haigeks,2 nädalit olnud õieti rahutu,segane.Siis jäänud
rahulikumaks,kuid sellest ajast hallutsineerib."Maa all rügitakse",tülit-
seb hültega,vannub neid.Vahel ühtelugu rügab,õõseti ei maga hästi.Vahel
üana rahulik,siis ei saavat võõrad inimesed arugi,et ta on haige.- Teeb
koduseid töid.

Haige selotab ise oma haigust: Olevat haige 8 aastat.Ta elanud siis
usklike juures,"baptistlaste" juures.Kutsutud "tundi",kuid mees pole
lubanud minna.Siis tundud,kuidas üks mees läbunud talle noaga selga.Vähkene
nuga olnud seljas tal.Kartnud väga,Ronitud voodi alla,seal näinud verd.
Mageda pole saanud.Toodud linna.Talle paistnud,nagu sõidaks ta lennukis.
Lastud elektrit temast läbi.Nahk olnud tal lahti.Naha all ja vahel olnud
"pillitiidud"(batsillused).See haigus kestnud mõni nädal.- Peale seda hai-
gust paistnud tallo: kõik on nõitunud; lapsed,põrsas,sõök.Kartis süüa.Kartis
naabrite kätt marju vastu võtta: marjad olevat pahad.Kord peale haigust
ei saanud ta kaks põeva rükkida.Sõnad võetud tal ära.Sest ajast rügitakse
maa alt: arstid olevat maa all,ka töötajad.Soldatid minna reas maa alla
ja rügivad sealt.Mõned hülled käsevad haiget paluda,siis palub haige
neid.- Kui aga nad ropendama hakkavad,hakkab haige neid sõnema. Need maa-
alused vaimud sünnitavad kõiksugu tundeid: sõprust jne.,tõigi,et ta ei
tahtnud lugeda.Rügivad: meie kasvatame iseloomu tagasi.Iseloom olevat tal
ära surnud; nüüd olevat nende vaimude mõjul iseloom kasvanud.- Vahel tu-
leb eeter vastu jalgu,siis turda jalges valu ja hülled sõda: mine eest.
4 aastat tagasi hakanud ta soina pool valget ehk punast juga nägema.Rong
oleks nagu peas.Pole tunnet,et saaks vabalt rükkida teiste inimestega.-
"Valvuse kord olevat maa all nüüd ilus".

Mees - Elias,ratsep. Isehrasusteta.

Lapsed: Elmar 21 a.,Armilde 19 a.,Alide 16 a.,Terese 14 a.- Kõik terved.

Kuid lähemad teated puuduvad.

Haige teeb kodust tööd.

Diagnoos: d e m e n t i a p a r a n o i d e s .

13. Liina Tõnu t.Ta. 1873.- Mehel. 21ast elavad,(3 surnud väiksel).

Terve perekond isekrasusteta.

14. Tõnu Tõnu p.Ta. 1876-1880. Noorelt surnud rõugetesse (?).

IV. 1. Albert Aleksandri p.Kl. Venemaal.Naisemees.Plekisepp.Teated puuduvad.

2. Gustav Aleksandri p.Kl. Suri 3 kuuliselt rinnahaigusse.

3. Rihard Aleksandri p.Kl. Suri sõjas 26a.vanuses.Normaalne.Hobuse töömees. Tal naine ja 3 last.

4. Valter Aleksandri p.Kl. 1898.- Pikaldase tasase iseloomuga.Armas-tas kaarta mängida.Liht töömees.

~~1898-1925. Valter Aleksandri p.Kl. 1898.- 1925.~~

Ode annab järgmised teated: Haige vend sünd.Na.'s 1898 a.Juba 4 aast. surnud ema, et Valter "teistsugune laps olnud, kui teised", hoidnud "teistest isepaika", hoidnud kängesti "oma poole", jonnakas, kitsi. Pidanud end vanaks meheks, annud kergesti teistele järele. Koolis käinud ta 4 aastat. Edasijõudmine keskmine. Teinud alati "vigurisi". Peale kooli jäänud veelgi isekralikumaks, kord põgenenud kodust isa valjuse pärast (isa adventist - metsikult vali perekonnale). Pandud sepa õppima, aga - jäänud pooleli: "on raske". Käinud siis suvel karjas, kuna talvel kodus isal abiks olnud. Ilmasõja alg-aastail töötanud kaevikute tegemisel. Mobiliseeritud, olnud frondil, vabanenud Vene väest peale revolutsiooni. Saksa okupatsiooni ajal (suvel 1918a.) teeninud maal aulusena. Siis kadunud ta õe silmist. - 1921a. tulnud õe juurde Tartu elama. Rääkinud, et ta olevat haigena "Seevaldis" olnud. "Olin loll, päris hullumeelne kohe". - Ka sel ajal olnud isekralik: kiitnud ennast, laia nud teisi, tülitse nud õdedega, laia nud ühele nendest hammastega kallale. Väl-jaspool kodu teinud päris korralikult tööd; kodus aga olnud väga käreitu, vihastanud kergesti. Ostnud ikka peetuid riideid need olevat "paremad ja kõvamad". - 1923 a. olnud "mõistlikum", töötanud hästi. Olnud aga endiselt kuri ja iseendas. Väga kitsi. 1924 a. kevadel peksnud kord väga raskesti oma õde, pärast palunud andeks. Olnud ikka väga ukiline ja pole järele annud mil-laski teiste arvamistele. 1924 a. aprillist kuni Jaanipäevani töötanud maal peremehe juures. Meeleolu hea. Jutustanud, et tülitse nud oma peremehega. Rääki-nud, ta olevat palju pattu teinud. Juuni kuust kuni oktoobrini käinud rahu-tult ümber, mitmetes linnades ja maal, otsinud tööd, olnud kurvameelne: ei leia tööd. Kaebanud: "pean hulkuma, keisri väim sunnib... pean minema, väim soostab kõrva, et pean minema..." Peale oktoobri kuud töötanud vähe. Tartus

lavatsenud, leeri minna, pole seda aga toinud "hakkan ma õpetajale raha viima!" Lõpuks sõitnud Na... "zeal mu sünnipaik, zeal saan rahu". Katse Venemaal minna pole korda läinud. Läinud siis kindluse torni, kirves kaasas, et seal "vaimu kaudu isaga ühendusse astuda, kes Venemaal". Võetud kinni, kuid pea lahti lastud. Arvenud "jumalaseõna kuulutajaks" hakata. Viimaks tulnud Tar... tagasi. Kaebanud, et teda hüpnootiseeritavat, tehtavat hüpnootisiga haigeks. Kord võtnud maski, lina ja "jumalaseõna lehti" kaasa ja läinud linna. Teisel hommikul jooksnud hisendades majast välja: "maja põletab mind, ei või siin enam olla". Selle järelle kliniku toodud.-

T.ü.vaimuhaiguste kliinikus 27.XI.kuni 21.V.1925.-

28.XI. Rahutu. Tahab sõita Jõhvi, et "koguda andmeid inimeste kohta". Tahab tööd teha, et "näidata tõe võitu". Küsimeuse peale, mis ta selle all mõtleb, vastab: "oks seda tea igaüks... aga see on saladus... adventid teevad seda... (?) Mina olen advent, see on salade poolt nimeks pandud".

Meeleolu hea.

29.XI. Räägib voodis lamades kõvasti, vehkleb kätega ja jalgadega. "See meeldida teistele, nad tahavad seda". Kätega vahkleb sellega, et "kiidan jumalat selle eest, et võin ennast liigutada".-

30.XI. Kaebab, teised löövat teda ta tööarmastuse pärast. "Praegu olen päris terve, pole ka kunagi haige olnud, ainult külmetamise viga, hääli on". Kõrva, sest olen palju karjunud, kui peksetakse... Kiusevad mind taga ja panevad mind teisi karistama... "Räägib ruttu ja palju. Tarvitab ühte ja sama väljendusviisi. Ainost kaldub kõrvale, jutustades laialt ja täpselt kõrvalistest asjadest, millel pole olulist tähtsust. "Mõned räägivad, et siin on närvihaigete kliinik, aga mina ei ole närvihaige, saatke mind ära vaestemajja... Mina olen igalpool Eestis käinud, aga tööd pole kusagil saanud, rohkem kui päevaks-paariks... ma võiksin aga mõnelegi öelda, mis teda rõõmustaks, ja pakkuda, mis hing igatseb..." Koolis olnud ta väga "nalja poiss, - kui keegi otsa vaatas, hakkas kohe neerma". Enne seda tulekut sattunud sellepärast politseisse, et tahtnud reklaami teha "Vanemuisesse" näokatte pidule minekuks", nii et oleks olnud 2 pead ehk... mitte ühtegi..."-

3.XII. Üleval pidamine jaoskonnas iselik: käib ringi, iselikke liigutusi tehes; kui õhtul kehtakse voodi minna, läheb sinna üle voodi otsa, lantes jürgimööda igabidi kukerpalli... Kaebab igavuse üle. Teeb, kätt kaenla alla pannes omapäraselt hääli.

- 5.XII. Vahe rahulikud, Tahab ära minna teenima, "et oma poe võlga maksa".
- 18.XII. Viimased pöevad suuremalt jaolt voodis lamades mööda saatnud.
- 22.XII. Rohkem liikvel, kuid tagasihoidlik.
- 28.XII. Kirjutab pikki kirju. Täna kirjutas järgmise kirja:

"...Paluja Valt. Aleks. p. Kl. 27a. v. Vabaduse sõjas palju kannatada ja põrutada saanud sõdur. Palve. Sinu tahtmine sündigu; 7a. Anna? Andeks minu võlad, sest mina ei ole mitte, oma nõu ja tahtmisega, kliiniku; abi tulnud otsima, vaid mind on toodud, ja Palun minu asjad üle vabata, vabastada mind ja anna mulle töötamiseks luba. Vabalt töötada ilma tööta tunnen suurt rahutust oma hinges. Tervitan töö ja hoolikanda osakonda, ja soovin head Rõõmest vana aasta lõpetust, värsket noort ja kiiret, edu uueks aastaks, tööle ja ära saada mind mitte kiusatuse sisse. peasta mind ära kurjast, Naiste väest, Ja anna Elule aasa, et tööd ajaviitmata edeneks, Tööandjad palun minule selle aasta teenitud palka väljasmaks kliiniku kulude katteks... Teol, Palun Vabariigi valitsust, ja Posti ja Rahva, Aja lehestoi - astust. Teie suvurist lehes, minu kshva palvelo ruumi

Tänu! V. Arstidele, Sõduri austatud Juhatajale, ja Vene kindral. Väga kõrgesti austatud K. Russki'le austusega, Palun Kl... Kellal on su; tunda minu seltsilist nimelt V. A. S. Ei. 'i. Ei... Nimele..."

- 5.I.25. Rahulik ja sõnakuulilik. Magab palju.
- 8.I. Laks rahutuks. Raskis kõvasti, tungis kallale. Ähvardas aknaid sisse lüüa. Ohtul ei läinud voodi magama "pole minu sõng". Puges teise sõngi alla.
- 9.I. Keskles teise haigega.
- 11.I. Rahulikud. Nõuab ikka koju.
- 14.I. Rahulik. Wa. R. - veres negatiivne.
- 26.I. Põgenes koju. Toodi politseiga tagasi. "Tahtsin riideid selga saada".
- 30.I. Viimastel päevadel võrdlemisi rahutu. Soovisid palju. Tahab teise jooskonda, sest "siin spiritistide hulgas ei taha olla". Ta peale mõjutavat ja tehtavat teda rahutuks.
- 25.II. Palub teda kohtu-nurija juure saata, et sellele ära seletada, kuidas ta suvine peremees talle ülekohut teinud, teda hüpnotiseeri, nud, hüpnoosi abil tööd sundinud tegema, pärast pekka annud ja palgata ära ajanud.
- 30.III. Vahel hulk sega üsna rahulik ja mõistlik, siis rahutum: karjub, taob rusikatega seinale, vilistab ete, sest "ükskõik, kui siin juba olen

inimeste sekka nii kui nii ei saa".

- 13.IV. Ksuomast seega rahulik.
- 11.V. Rahulik. Loeb palju (?), mängib vahe peal kaarta.
- 18.V. Paar korda kodus käinud, tuli korralikult tagasi.
- 21.V. Prooviks koju lastud.

Kliiniline diagnoos: shitsofrenia.

Vaimuhaiguste asutuse "Seevaldi" haigusloost väljavõtte:

Kl. Velter, sõjavang. 29.V.1919 - 18.VI.1919.

P-nt tunakse asutusse kahe sõjaväelase poolt, kes ei too anda toodust mingisuguseid andmeid. Haige peab end väljakutsuvalt üleval. Ähvardava ülespidamise ja kõnega. Orienteerunud. Ta olevat vangi langenud teenides Vene väes, Vol. küla lähedal. Teda tahotavat maha lasta. Hiljem, vanni ruumis, ei avalda midagi isekrallikku.

30. V. On oma ülespidamises ja kõnes sageli arusaamatu ja imelik. Ta ei saavat lahti kõigest, millest tahab. Ta kuulda "hüllesi", mis minna üks teiseaga segi, nii et ta ei saa midagi aru. Sellopärast olevat ka pea tal segi. Noolme sageli võõras ja äraolev.

15. V. Ei avalda midagi isekrallikku. Tahab töötada. Ajab juttu suuremalt jaolt ühe paraliitlikuga, kellel on dementne suuruse hullustus. Vahel näib muutununa põhjuseta. Isekrallik ja imelik kõnes, mida raske kirjeldada.

16.VI. Isekrallusteta. Vaimuhaiguse tunnuseid ei saa kindlaks teha. Võib olla on temal kord vaimuhaiguse hüpe olnud, mille lõppeisundis on praegu haige.

18.VI. Asutusest väljakirjutatud.

Diagnoos: h e b e p h r e n i a .

- 5. Otilie
- 6. Tereso
- 7. Rosalie
- 8. Alide
- 9. Ella
- 10. Daniel 1½ a. surnud.

Terved. Midagi isekrallist pole kuulda.

Viiendamas suguluskonnas on järgmised shitsofreensed
psühoosid.

Tabel V.

- III. 12. Anna On. Prepsühootilise^{se} idusest puuduvad andmed. Umbes 46 aastase-
tasena jäi vaimehaigeks: äkiline hallutsinatoorno paranoiline
seisund. Sellest ajast hallutsinatsioonid. Prevaleerivad kuulmise,
kuid on ka kehalised hallutsinatsioonid. - Tõuõpilino shitsofreen-
no protsess involutsiooni osas, mis läks üle parandamata hallutsi-
natoorsesse lõppseisundis. Dementia paranoidea.
- IV. 4. Valter Kl. Autistiliste kalduvustega, tasane, pikaldane, kitsi.
Kõngakaalne "jonnakas". Isorahalik, võider. Puudulik tööhimu. Umbes
22-23 aastaseks jäi vaimehaigeks: Kõnes ja ülespidamises arusa-
matu ja imelik. Kuulmise hallutsinatsioonid. Kiirelt paranenud.
1924 a. sügisel uuesti haiguse hüpe. Teda "hüpnootiseeritud, kois-
ri vaime sunnib hulkuma" jne. Kehalised hallutsinatsioonid. Esi-
algu rääkis palju. Imeliku ülespidamisega. Saadeti mõttekõik: ki-
hustid. Paranenud, kuid autistiline, apaatiline.
Haiguse sümptomidest võib otsustada, et siin on tegemist shits-
freense protsessiga, mis ilmub perioodiliselt. Haiguse lõppe-
sund pole veel väljakujunenud. Senine haiguskulg on kannud hobe-
freense isoloomu, kuigi on ette tulnud üksikud paranoilised
ideed üksikute hallutsinatsioonidega.

Selles suguluskonnas on järgmised psüühiliste iseärasustega erinavad

Tabel V.

isodused ja joodikud:

- I. 1. Tõnu Ta. 'i isa. Joodik.
- II. 2. Tõnu Ta. Joodik. Pikaldane, tasane isoloomuga. Joobnult kuri ja
vägivaldne.
- III. 2. Aleksander Kl. Korranõudja. Vali. Vägivaldne. Fana^qtiline. Kodutüramn.
- III. 3. August Kl. Kaval. Fana^qtiline "kuulutaja vend". -
- III. 6. Elisabet Pa. Fana^qtiliselt ucklik.

- I. 1. Te. tal olnud 2 naist. Isesralist pole teada.
2. Andres Ro. Iseloomult vagune, tagasihoidlik. Vanaduses, enne surma, kannatanud vaikumõrkuise all. Ta järeleliija karakteriseeritakse suuremalt jaolt, kui "tagasi hoidlikke", laisavõitu, tasaseid, kuid mitte rumalaid inimesi". Naiste kohta andmeid puuduvad, olevat olnud "tragi, kuri ja kitsi majavalitseja".
- II. 1. Vidrik Sa. Vagune, kitsi mees. Elab väga mustalt. Olevat ka naise "käpa" all. 3 poega. Üks poegadest on väga mõistlik. 2 poega poisimehed, ihused.
2. Jaan Sa. Muidu isekrasustota, kuid ehilise.
3. Jaan Te. Poisimees. Palju joonud. Elanud vaeselt.
4. Ann Sa. (sünd. Te.) Terve, harilik inimene.
5. Johan Te. Oli talu peremees. Suur joodik. Jõi oma talu koha ära. Kaines olekus midagi isesralist ei avaldanud, kuid joobnus olekus ei hoolinud naisest ega lastest. Perekonnas tülid ja pahandused.
6. Hans Te. Taluperemees ja kirikumõisa rentnik. Kärge mees. Kunagi pole joobnud olnud. Väga aus inimene. Lugupeetud. Terve eluaeg valla ametnik. Midagi ei teinud mõtle mata, kõik oli ettenähtud ja läbikaalutud. Ostis omale talu. Valida ja küreda iseloomuga. Lastele vastu vali. Korranõudja. Sündis lapsi tööle. Valve laste järele tema poolt oli väga suur. Ei lasknud lapsi loata kodust välja. Kõis korralikult kirikus, seda nõudis ka lastelt.
7. Mall Te. Olnud vigane, küürakas. Surnud vallalisena.
8. Juuli Andrese t. Re. Kord olnud "palav tõbi". Selle järele mõni aasta "hull" ajanud "segast" juttu, kuid paranenud ja olgugi, et oma kohuseid täitnud hästi, jäänud natukene isesralikuks. Väga tasane. -
9. Jaan Andresi p. Re. Liig tasane ja tagasihoidlik. Samuti ka ta 3 poega - tasased ja tagasihoidlikud.
10. Peeter Andresi p. Re. Isesralik ja väga tagasihoidlik. Kuri ja ehiline.
11. Liisa Andresi t. Ta. Kindlad teated puuduvad. Kuuldavasti "närvihaige": olnud tüli talude pärast, mille järele ta

haigeks jäänud. Hiljem terve.

12. Loena Andresi tütar. Mehel. Olnud kord väga armukade mehe vastu: süüdistanud meest teiste naistega läbikäimises mõtte-
tega läbi seina (?). Käinud "maatohtri" juures nõuküsi-
mas. Paranenud. Küüd naerda ise nende süüdistuse peale,
kuid tunnistada: ta olnud siis "rumalaks" minemisel.
Üldse olnud ebaklik, käinud alati "maatarkade" juures
nõu otsimas.

Laste kohta andmed puuduvad.

13. Kristine Andrese t. sünd. Re. (mehel Te.). Õige tragi ja ka kuri,
kuid väga töökas ja korraarmastaja inimene, kelle kättes
majapidamise "ohjad" ja tüüeline, nii sisemine, kui
väline valitsus. Selles mõttes olevat see perekond ha-
ruldane sugulaskonnas. - Lapsed iseärasusteta, kuid lü-
hemad tonted puuduvad.

- III. 1. Jaak Jaani p. Sa. Enne haigeks jäämist Hkilino. Mõnikord tühja as-
ja pärast löönud naist, mit. kord toast välja minnes,
jättnud ukse lahti, mille peale naine öelnud: „kas sa ei
või ust kinni panna! „mees tulnud ükselt tagasi ja löö-
nud naist mitu korda heldes, kas ma su sundida olen „.-
Õpipoisina 18a. vanuselt ka ema vastu olnud kuri. Hakkas
jooma. Pärast poole jõi peaaegu iga päev. 1922a. sügisel
abiellus. Kui ta peale selle kord terve palga ära jõi,
siis pole enam kõrtsi läinud. Voebr. 1923a. saanud 2 nädalit
puhkust uneta oleku pärast: siis võtnud jälle
iga päev viina.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus 5.X.23 kuni 11.VI.24.

Väljavõtte kliiniku haigusloost: Vanus 37a. 5.X.23. Jäi haigeks 6 päeva
tagasi, s.o. 31. D. Öhtul koju tulles oli läbi mürg ja külmetas.
Palavik ja peavalu. Järgmisel päeval s.o. pühapäeval, oli imelik üles-
pidamisega: läks hoovi, seisis seal, vaatas taeva poole jne. Esmas-
päeval läks küll tööle, kuid jättis selle pooleli. Kolmapäeval läks
jälle tööle, kuid järsku kadus töökojast. Kauase otsimise järel lei-
ti ta linnast, üleni porine, „nagu oleks ta tänaval lamanud“. Kuttis,
oli segane: rääkis, et ta aitab vaeseid, ta sõitnud praegu autos rin-
gi. Neljapäeval s.o. eila, nuttis palju. - Haigeks jäädes, pole õieti
peaaegu maganudki. Kartis inimesi. Kui keegi võõrastest talle lähenes,

hakkas haige imelikult valjusti ohkama ja kisama.

Suguhaigusi pole olnud.

6.X. St.somaticus - iseloomusteta. Habitus pycnicus. P-nt lamab liikumatult veidi "kanges" poosis voodis, küsimustele ei vasta. Küskude peale ei reageeri. - Ambulantsi viimise ajal laseb end vedada, paneb kanges seisakus vildamisele vastu. Mõni aeg ei vasta sugugi, siis ük-ki selge, valju, veidi pahase häälega: "Minu nimi on paberil". Uuesti vaikib küsimiste peale. - Somaatilisel läbivaatusel täidab küskusi. Spontaanselt: "mis teie mind klopite, ma olen päris terve". Äkki hakkab nutma, lausudes: "Ema". Paari sekundi järele vaikib ja ei kõnele sõnagi.

7.X. Magas vähe unerohu mõjul. Sööb hästi. Liheb jutukamaks ja liikuvamaks.

8.X. P-nt on ajas ja kohas täiesti orienteerunud. Mingisuguseid intelligentsi defekte ei avalda.

Jutustab vabalt enese haigusost: Varemalt olnud ulati terve. Töötanud raudtee tehases. 1923a. kevadel hakanud, ilma et selleks põhjust teaks nimetada, ajuti teda valdama kartuse tunne, "hirmu kartus". Mida ta kartnud, ei tea öelda. Uni ja söögiisu normaalsed. Ligi nädal enne kliiniku tulekut, läinud hirmu tundmus suuremaks, läinud töölt "võsimise pärsst", hulkunud mööda tänavaid, tundnud hirmu vastutulevate inimeste ees. Kartnud oma pärsast, et teda tahetakse tappa, ehk talle muud halba teha. P-nt ei saa motiveerida kartuse tunnet, "oli siisugune tunne, ei tea millest ta tuli. Teie olete ju arst, peaksite seda paremoni teadma". Sagedasti olnud meel kurb, siis nutnud. Uni halb. Hallutsinatsioonid pole olnud. Kliinikus pole enam kartust tundnud. Tunneb end täiesti tervena. P-nt ei seleta, mikspärsast ta esimestel päevadel "kange" oli, mikspärsast küsimustele ei vastanud. Mäletab hästi ambulantsis käimist. - Patsiendil pundub omast haigusest arusaamine. - Haige on seletustega tagasihoidlik (umbusklik?), ka motooriliselt avaldub ta juures nõrk pärsimine. Kõnnak aeglane. Seisak sunnitult kange. Depressiivset meeleolu pole märgata. Kõneleb harilikult.

14.X. Haige kergelt deprimeeritud.

18.X. Kinnitab endiselt enese terve olevat. Selle juures võitleb pisaratega. Seletab, et meeleolu juba paar aastat rõhutut. Ohjust ei olevat. Hakkab nutma. "Ma ei või sellest rääkida, südame tunnistus ei luba. Teie teate ise, olete ju arst, ja mina ainult lihtne tööhäine". Hakkab rohkem nutma. Kirjutada ei saavat ta: "ma ei näe kaugemale enesest."

Sellepärast ei saa ma ka liikuda".-

- 20.X. On elavamaks muutnud.1-nt laulab vahest jaoskonnas valju häälega mingisuguseid omalaadi laule,- seletab,ta ise olevat laulu välja mõelnud.Vahel tahab naispõotajatega tantsida.
- 24.X. Suuremalt jaolt rahulik.Vahel veidi kurblik,vahel aga laulab lõbusalt.Hommikul seletab järgmist: "Mina olen ennast mustaks teinud, see on õigus.See on,mina olen lihtne mustatööline,sollega olen ennast mustanud.Kuid palun korraldust,et mustemad minust ei segaks mind öösel.Nad on öösel mind kobanud",- näidates ühe haige peale: "see ja preili Ella"(põotaja).
- 29.X. P-nt õhtul rahutu,ärritatud,ei püsinud voodis,kirus põetajat: miks teda siinvangis peetakse,miks temaga halvasti ümberkäiakse.- Voodi tagasi viimisel,ühvartas põetajat rusikaga.- Arstilt küsis (olles voodis),miks teda voodi külge rautatakse,miks nii kaua siin kinni hoitakse.Tal olevat "kahju tundmus perekonna kohta.Minu koht ei ole siin,mind vaja üksiku tuppa,viienda korra peale viia..."P-nt läks rahutuks.
- 30.X. Öösel rahulik,samuti päeval.
- 1.XI. P-nt istub (loengul) uhkes poosis,naeratab vahel.Olevat terve.Lühemalt midagi ei seleta enda seisukorrast.
- 2.XI. ~~Eilase ülespidamise kohta~~ seletab: "arvasin,et teised haiged jaoskonnas on raskemalt haiged,sellepärast võin uhke olla...ma olin uhke,sest mu naine on rasedane,ma teeks ei toa mis,aga seda ei tee", (aida,ei seleta.)
- 10.XI. Kaunis rahulik.
- 14.XI. Ülespidamises mitte midagi isepäralikku.Pea pidada vahest valutama, ja uni olevat halb.
- 1.XII. Senini rahulik.Täna veidi ärritatud olekus: nutab ja naerab.
- 7.XII. Päris rahutu,tantsib ja laulab,siis nutab mõni aeg.Kõik seda teeb nii,et pealtvaatajaid külmaks jättab.
- 8.XII. Rahulik.
- 17.XII. Enamasti rahulik.Mõni päev veidi rahutum: laulab,naerab,nutab.Kahel viimasel päeval vähe söönud.Täna päris rahutu.
- 19.XII. Jälle rahulik.
- 8.I.24. Senini rahulikult enamasti voodis olnud,teistega juttu ei alusta. Küsimustele vastab lühidalt,sagadaste ei vastagi.Täna jälle rahutu, laulab valju häälega,pärast vihane.

- 11.I. Rahulik.
- 6.II. Mitte midagi iselralikku. Kaunis rahulik, vähe esheõtlik, mõnikord põhjusest affekti kôikumised: vihane, nutab, naerab. Eila ja täna vi-
ga rahutu.
- 14.II. Lõhnus sürgi, vihane, rahutu.
- 22.II. Viimased päevad enamiste voodis lamenud.
- 4.III. 3 viimast päeva rahutum. Täna motiveerimata rahutus seisundis, aval-
dab mingit ärritust, mida ei seleta.
- 6.III. Öösel ja päeval rahutu.
- 8.III. Rahulik.
- 18.III. Kaunis rahulik olnud, suuremalt jaolt voodis. Täna vähe söönud. Är-
ritatud meeleolus, laulab ja tantsib.
- 19.III. Rahulik. Pole terve päev midagi söönud.
- 22.III. Rahutu.
- 7.IV. Rahutu. Vahel ei söö.
- 12.IV. Läks põhjusest põetaja kallale.
- 13.IV. Tuleb vahel isoleerida. Öösel rahulik, magab.
- 14.IV. Lõhnus pesu ära.
- 15.IV. Jälle lõhnus pesu ära, alasti. Ei räägi.
- 17.IV. Rahulikum.
- 20.IV. Korratu.
- 28.IV. Viimane nädal vagune, lamab voodis, kellegiga ei räägi.
- 3.V. Ei söö. Rahulik.
- 30.V. Sonini mitte midagi iselralikku. Täna järsku jooksis teise haige
kallale: esialgu kargas voodist, karjus valju, vahkles kätega, trampis
jalgedega, läks nüost punaseks. Mõni minuti pärast rahustus, istus
voodi, vaatas kartlikult mõnikord ümber ja kargas teisele haigele
kallale. Seda tegi haige täna 2 korda. - Haige nimetab ise neid
hoogusi "krampideks", ütleb õhtul arstile: "täna oli 2 krampi" siis
heidab rahulikult voodi, kattub tekiga, ei vasta küsimustele.
- 10.VI. Haige rahulikult läheb ambulantsi. Orienteerunud. Olevat jäänud
haigeks, "olen ka ärritatud", - võib olla paljust tööst... ma kartsin
alati, teised mind hirmutasid... naeruga, nad nägivad, et mina rohkem
üksinda olin... mul oli parem, kui ma üksinda olin, aga nemad kut-
susid alati ligi". Nutab. Siin teda tõugatavat. Järsku p-nt muutub
nüost, punetub, hakkab värisea, tungiyalt vaatab arstile näkku, ei
vasta küsimustele... Mõne minuti pärast rahustub, "vist oli kramp"

seletab haige: "aga mõistus selgo". Kramp tulla sellepärast, "ei tea, vist patud hakkavad piinama". Missugused patud, ei seleta. Arvab enese "vaimuhaige" olevat, ta karta põhjusest.

11.VI. Saadetakse kliinikust ära, sest keegi ei maksa ravitsus raha.

Kliiniline diagnoos: shitsofrenia.

25.IX.1924.

Senini elas haige kodus. Tööd ei tee: ei taha. Vahete vahel olnud rahutu: siis rääkinud palju; olevat rikas, kindral. Viimasel ajal rahulik. Ei nuta ega naera, üksikõikne. Ei kõnele teistega. O hooletumaks ja lohakamaks läinud. Kaib üksinda jalutamas. Haige tunneb ära teda vaatama tulnud arsti ja läheb seda saatma. Selatab: ta mäletada kõik, mis sündinud temega kliinikus. Juba seal näinud õhtuti oma voodi juure üht punase habemega juuti tulevat. Kodus minna tal õhtuti inimesed hulga kaupja silmi eest mööda. Päeval ei näe sarnaseid asju. Üksinda käies tulla talle iseenesest mõtted. Vahel peab ta enese ette valju rääkima: sõnad tulla nagu ise enesest suust. Vahel minevat mõtted segi: nad lähevad ühte pidi, siis järsku muutuvad vastupidisteks. Viimasel ajal tunda kehest raputamist: kõik ta sees pandavat nagu väriseva. Väliselt pole värisemist tähele panna. Kuulmise hallutsinatsioonid pole olnud (?). Haige väga imelik ja veider oma ülespidamises. Jutuajamisel väljendusviis imelik. Armastab tervitada iseäralisi kõneviise ja sõnu, nii kui looduse võim, vägi jne...

2. Eelpool kirjeldatud haige öde. - Midagi iseäralist pole teada. Jutuajamisel midagi iseäralist ei avalda.
3. Leena Johani t. Te. Midagi iseäralist pole teada.
4. Hendrik Johani p. Te. Tööline. Karake. Nõrga kehalise tervisega. Tasane.
5. Marie Johani t. Te. Väljaspool abiolu 17a. poeg. Vallaline. Nüüd muutunud väga usklikuks. Viimasel poolel talvel olnud "vennaste" usulahu liige. Mõned sugulased peavad teda "vaimuhaigeks". Mõne kuu jooksul, palus palju jumalat. Kartuse hood. Ikka rääkinud jumalast.
6. Johann Johani p. Te. Surnud. Olnud sündimisest saadik mõistusest puudulik. "Loll".
7. Minna Hansu t. Pi. (sünd. Te.) Normaalse. Lohke. Tõukas. 6 last (üksikasvanud) - korralikud ja mõistlikud.
8. Jaan Hansu p. Te. Väga tasane; tsoss". Kaise "käpu" all. Väga kodune ja tagasihoidlik. Kaise sugulaste keskel leidub vaimu-
hai-

ged.- Ta lapsed, 2 täisealist - normaalsed, teised alaealised.- psü^hilliste iseloomusteta.

9. Peeter Hansu p.Te. Iseloomusteta.

10. August Hansu p.Te. Iseloomusteta.

11. Liisa Hansu t.Ts.(sünd.Te.).T.Ü.v.kliinikus 10.IX.24-23.IX.24.

Väljavõtte kliiniku haigusloost: Mehe sõnade järel. Kuus W.linna eratütartlaste koolis. Õppis ka käsitöö koolis. Pärast armastas moodselt ja hästi riistuda. Paremini kui mehe sissetulekud lubasid. Heameeloga liikus seltskonnas. Kange iseloomuga: "viis läbi, mis tahtis".- 1908a. läks mehele. 3 last. Sünnitused iseloomusteta. Varsiti peale 3-ma lapse sünnitust jäi haigeks "kärstü", õõseti ei maganud. Tõusis voodist, tõendas, et keegi koputab uksele, et inimesed tahavad tungida tuppa, kartis neid. Kord jooksis toast välja: toas olevat ussid. Pikkamisi jäi rahulikumaks. 1917a. suvel oli maal täiesti terve. Peale seda sõitis Venemaale. Teel (Samarast Ufa'sse) jäi haigeks mingisuguste ärrituste tõttu, mis tekkinud keele oskamatus- sest. Mees (kes oli siis V.linnas) sõitis telegrammilise teate põhjal naisele järel. Naine võttis tema ükskõiksest vastu, ei rääkinud peaaegu sugugi, oli rahulik, ei teinud mingisugust tööd, tõendas, et "vaimud rääkida", mida ta kuulatas. 1922a. tuli ta ühes õega Venemaalt mehe juure tagasi. Olnud terve ja töötanud koduses majapidamises. 1923a. kurgu haigus lues'i(?) tagajärjel. Ravinud end Tartus umbes kuu aja ^{jooksul} injektsioonidega. R.linnas, kuhu ta mees teenistusse üleviidi, kuus haige "käsitöölise kursusel". Rohke töötamise järel läinud tervis halvemaks: haige ärritas kergesti, ei tundnud huvi majapidamisest, hakkas korraldult riistuma. Kõhesoleva aasta kevadel läks imelikuks: sooja ilmaga kuus kasukaga linnas, tõendades, ta olevat külma saanud. Vahel olnud põhjusest rahutu. Mõistatuses olnud väga mürgata. Suuremalt jaolt pole midagi teinud. Mõni päev tagasi lõiganud põranda vaiba katki ja viskanud tulle. Siis läinud mehe kallale, karjades "appi, appi".- Haige olevat väga armukade.-

11.-12.IX. Haige oma ülespidamises midagi iseloomulist ei avalda. Söök ja magab hästi. Täiesti orienteerunud. Seletab järgmist: mees toonud ta siia, tõendades, et ta on "närvahaige". Nüüd olevat ta täiesti terve. Olevat aga küll "närvahaige" olnud 3-ma lapse sünnituse järel: siis kartnud "tont", kord paistnud tõeste, et ta olnud täis usse,

ikka kártnud midagi. 1917a. maale sõites kártnud, et üks vana naisterahvas ta ära nõiub. Sel ajal hakkas ka meest kártna, kes olnud temale halb, aga ta õele hea. Teel Siberi piinunud teda mõte, et mees elab nüüd õega. Kui ta Siberi jõudis sugulase juure, pannud viimane tähele ta kannatusi ja kirjutanud mehele, kes ühes ta õega sinna sõitnud. Mõni kuu seal olles olnud mees ta vastu väga halb, sellepärast pole ta ka mehega rääkinud. Mees ja ta enese õde lõõnud teda vahel. Mees ei lubanud teda laste eest hoolitseda, teda toidetud halvasti. Kui mees kodumaale sõitnud jäänud õde tema juure. Õega olnud haigel sagedased arusaamatused. 1921 ehk 1922a. (ei mäletavat hästi) sõitnud ta ühes õega kodumaale mehe juure. Mees jätnud ta õe oma juure elama ja haige olnud "õe valitsuse all". Sel ajal saanud haige oma õelt luesi haiguse. Kui mees üleviidi R. linna, tundnud haige end esialgu paremini, sest et õde asunud ühe politsei ülema juure. Viimane arreteeritud varsti, (ta olevat ühe tütarlapse maha lasknud). Nüüd tahtnud õde uuesti tulla ta mehe juure, kuid haige ei lasknud. Sellest tekkinud tülid mehega, kes temaga jälle halvasti hakanud ümber käima. "Temale trahviks" lõiganud ta veibe katki ja põletanud ära. Sooja ilmaga käinud kasukaga, kartes suguhaigust. - Haige seletab, et ta peaks end üleval teiste inimeste sarnaselt, kui mees temaga parem oleks, "tema ärritab mind, ma kardan teda". Ta ei suuda enese üle valitseda, kui mees sõimab teda.

Somaatiliselt midagi patoloogilist pole märgata.

- 15.IX. Haige rahulik. Sööb ja magab hästi. Ei tee midagi. Midagi iseäralist ei avalda.
- 17.IX. Haige kirjutas mehele kirja, kus palub seda omale järele sõita: ta olevat päris terve.
- 18.IX. Haige seletab korduvalt, ta olevat terve, karta "suguhaigust", ostnud omale "ühe arsti raamatu", kus olnud kirjutatud, et "gumma olla kardetav asi", ta ei tohtivat rasket tööd teha, peab päikese vanne võtma ja jooma sooja piima. Sellepärast olevat ka p-ni iga päev R. linnast väljas käinud kelle 11 ehk 12 kuni 4-5 õhtul. Võtnud päikese vanne ja joonud sooja piima.
- 20.IX. Aitab põetajatel jaoskonda koristada. Jälle kirjutas mehele, paludes viimast omale järele sõita.
- 23.IX. Wa.-R. vere seerumis negatiivne. Mees võttis haige koju.

Kliiniline diagnoos: sub observatione.

Täiendavad teated: Sugulane H. Te. Va. linnas teab, et Liisa Ts. olnud Venemaal sogane "jampsinud". - Haige õe mees Vo. seletab 1922a., et L. Ts. olevat vaimuhaige. - Sama räägib ka p-di õetütar, sest L. Ts. naerda iseeneses, olevat imoliku ülespidamisega jne. Juba enne Venemaale sõitmist jäänud haigeks. On arvatud kõikide õdede vastu, kes juhtuvad mehega rühkima.

12. Ella Hansu t. Te. Normaal. Vallaline.

13. Paul Hansu p. Te. Märviline, äkiline. Vihastab kergesti. Viha hoos "võib kõik teha, mis ette tuleb". Viinastanud olekus ei jõua end taltsutada, teeb "lärmi", peksab naist. Sellepärast hoiab ta viinavõtmise eest.

14. Leena Hansu t. Vo. (sünd. To.). Enne haigust vaguse, haiglase iseloomuga, vähese jutuga.

Tartu Ülikooli vaimuhaiguste kliinikus:

9. II. 1922 - 14. IV. 1922.

Kliiniku haigusloost: 4 kuud tagasi, s. o. oktoobris 1921a., peale sünnitamist pole haige täiesti paranenud. Jaanuaris külmetanud ta end ära: selle järele peaavalud, musklites ja kõhus valud, tundnud üht võõrast asja kurgus üles-alla liikuvat. Kõis arstide juures, kuid paremaks ei saanud. Hakkas kartma, et ta ei saagi enam terveks, et sureb pea. Kahes viimases nädalis halvenes ta tervisiline seisund: palus palju, laulis vahel kaua aega. Arvatavasti, olid hallutsinatsioonid (nägi tonte?). Ei söönud, ei võtnud rohtu: kartnud kihvtitamist. - Somaatiliselt midagi iseläralist ei avalda.

10. II. Orienteerunud. Haige kardab, et temaga midagi halba juhtub, - mis niimelt ja mis põhjusel - ei tea.

12. II. Ei söö. Palub end ära saata.

16. II. Öösel rahutu. Kõib edasi - tagasi. Istub teiste haigete juure voodi, kardab ja küsib: "mis minust nüüd saab?"

17. II. Ei lähe ambulatooriumi. Ka 4 põetajal ei läinud korda teda sinna viia. Räägib: "Kuhu mind viite? Teie jätate mind alla, ma ei lähe!"

20. II. Meeleolu muutub depressiivsemaks.

24. II. Läheb vähese vastupaneku järele ambulatooriumi. Seal vastab suure - malt jaolt küsimustele: "Ei tea".

1. III. Kõik aeg söödetakse.

4. III. Sondega söödetud. Öhtul haige koguni ei söö, seletab, et "uss jäänud kõhtu".

- 5.III. Haige arvab kohtumajas olevat. Räägib ikka veel ussist kõhus.
Deprimeeritud.
- 12.III. Haiget söödetakse välgisi.
- 23.III. Nutab kama, kardab. Ei räägi.
- 25.III. Vaatab kõik aeg küllastaja noho otsa, naeratab, ei räägi sõnagi.
5. IV. Meeleolu muutlik: vahel nutab, vahel seisab nurgas, vaatab, mis teevad teised haiged, naeratab. Suuremalt juolt vaikib, ei tee midagi. Ei söö.
- 10.IV. St. idem.
- 14.IV. Viiakse koju.

Teist korda kliinikus: 11.XI.22 - 19.V.1924a.

Kliiniku haigusloost: Peale kliinikust lahkumist pole haige kodus midagi teinud. Vahel nutnud, vahel naernud, ei söönud korralikult (36 naela kergemaks läinud kodus olemise ajal). Ei lasknud kedagi oma tuppa, ei lubanud tuba kütta, maganud üksinda, ei lubanud lampi ära kustutada. Tarvitas järelvalvet: tikkunud kodust ära minema. Isa ei tulnud tagasi. Kord leitud teda poolepööravase otsimise järelle metsast. - Haige süüdistas meest lapse tapmises. Kaotades laulatuse sõrmuse, nuttis palju ja süüdistanud meest.

- 12.XI. Haige protesteerib kliinikus kinni pidamise vastu: "ma ei taha siin olla". Küsimustele ei vasta, pöördub küsijalt ehk palub ära minna.
- 14.XI. Pole senini söönud. Igal 881 korratu. Negativism. Kui temalt midagi küsitakse ehk tahetakse, siis ei reageeri selle poole. Ehk protesteerib, ehk teeb vastupidist.
- 18.XI. Lõhnus 2 särki. Söödetakse välgisi.
- 26.XI. Küsimustele ei vasta, ehk ütleb: "jätke mind rahule, mida minul tahate". - Ei söö.
- 1.XII. Viimastel päevadel lõhub pesu.
- 24.XII. Haige on rahutum: öhtul tõuseb alati voodist laulab, vehib kättega. Räägib arusaamatult. Küsimustele ei vasta.
- 31.XII. St. idem. Käristas padjapööri puruks.
- 27.II.23. Haige tuleb väikeste sammudega läbivaatuse tuppa. Küsimusele, kuidas käsi käib, tänab viisakal toonil. Istub toolile, tõuseb jälle üles, lähneb akna juure ja ütleb: "küll on teil siin ilus väljavaadatus. Ma kartsin enne, nüüd ei karda... Mind piinati mineval aastal, minu poeg suri ära, minul oli hirm..." Haige tõuseb jälle toolilt, lähneb akna juure ja küsib: "Mis need see on? - Need varased vaagnavad?"

Haige tõstab tooli üle pea ja peksab sellega vastu selga. Räägib spontaanselt: "minul on õde Minna, Minna Pi..., Schwester, ta käis mineval aastal siin". (Mis poja nimi?) "Aksel, teisele pojale nimi ei saanud. Mees oli sõjateenistuses, tema nimi oli Jaan Wo... Minu nimi oli Te...." Vaatab aknast välja ja küsib: "mis torn see seal on?... seal on punane tulp". Spontaanselt: "Aino on minu tütre nimi". (Kas haige olote?) "ma ei saanud helda, seal on üks punane... proua Roos (?)... see oli üks... ei tea kuidas see tuli, ei tunne niisugust nimi..." Haige laseb end kühukile põrandale, roomab süngide juure "see on vist kroatj või grammatik..." Küsib arstilt, kas ta Pukas on käinud, seal olevat ta õde. "Kas Teie Lottas ka olote käinud? seal on sõsar, õde, schwester". -

Haige läheb rahutaks, hakkab tindipotti vastu lauda peksma ja paaberit rebima. Puudutab arsti laulatuse sõrmust ja räägib, et ka tema sõrmus oli: "pitsat oli sees". Äraminemise juures teeb haige tantsivaid liigutusi. Jaoskonnast läbimünes, teretab haigoid kätt pidi: "kust sina siia oled saanud", plaksutab rõõmuga kätt.

5.III. Seisund online. Püüab mõtteid magusa mõelimega avaldada. Räägib mõne üksiku sõna.

20.III. St.idom.

10. V. Korratu.

11. V. Lõhnus sürgi.

16.V.- 18.V. Igapäev lõhub pesu. Väga rahutu. Kisendab, nutab.

3.VI. Rahulik. Korratu. On veel pesu lõhkunud.

31.I.1924. Suuremalt jaolt rahulik. Teeb ühele haigele kõik järele, mis see oes teeb.

11.II. Sagedasti korratu.

1.III. Tahab koju: seal olevat palju tööd!

19.V. Viimasel ajal rahulik, mõistlik. Olespidamine iserasusteta. Vihe räägib. Mehe poolt koju viidud.

Kliiniline diagnoos: dementia praecox.

13.X.1925a. P-ni mees kirjutab haige praegusest seisundist: "Minu abikaasa Leena, kes oli ravitsusel kliinikus, on ikka päris mõistuseta ja palju halvem, kui kliinikust tuli... Oli nii kaua õige hea, kui ta tahtis kõike majatalitust, söögitegemist ja võtmeid oma kätte. Aga moie seda temale lubada ei saanud, sest ta oli puudulik mõistuselt, siis muutus asi jälle kohe halvaks: hakkas sõimama ja vanduma, mis

poronaine mina olen, kui midagi ei lasta toha...Ta ei kannata mitte ühtegi võerast nii et mina oma majapidamiseks ühtegi võerast töö - list ega karjast ei saa võtta...Ta on kiusaja ja jonnakas, kõik oma riided kisub puruks, käib vahel päris alasti, kõik oma mustuse teeb söösel söögi...ja omad junksed kisub poast".

Diagnoos: shitsofrenia. (Katatonia?)

15. Johanna Hansu t.Ta. Psühhiliste isehrasusteta.

16. Emilie Hansu t.Ta. Psühhiliste isehrasusteta.

17. }
18. } Hansu lapsed. Kõik noorelt surnud.
19. }

VI suguluskonnas on järgmised shitsofrenia juhud:

Tabel VI.

III. 1. Jaak Sa. Enne vaimuhaigeks jäämist ukiline, kuri, vägivalne. Palju alkoholi joomud. Jäi vaimuhaigeks 31 aastasena. Esialgu depressiivne seisund. Siis vahelduv meeleolu: kord kergelt maniakaalne, kord depressiivne. Ühes sellega hallutsinatsioonid, sideta mõttekäik, korduvalt lühikese ajaline mutism, tõkestus, motiveerimata kihvaktid ja teised shitsofreenised toimingud. Äärmusne haiguse seisund kestis umbes 9 kuud. Siis järgnes paranemine, kuid mürगतava defektiga: apaatiline, tööhimu puudus, autistiline olek, üksikud nägemise hallutsinatsioonid, ülespidamine iseloomulik ja mõtete avaldus imelik. - Kirjeldatud haiguse sümptomid ja kulg tõendavad shitsofrenia juhtu, mis esialgu provaleerivate affektiliste tunnustega avaldus tsirkulaarses vormis ja läks üle hebefreensete nähtudega defekt - lõppseisundi.

III. 11. Liisa Ts. Enne vaimuhaigeks jäämist uhkustamise himu. "Kange" iseloomuga. Jäi haigeks umbes 28 aastasena varsti peale sünnitamist: oli kättsitu, nägemise ja kuulmise hallutsinatsioonid; kartus; paranoilised mõtted. Peale lühikese ajalise remissiooni hallutsinatoorne seisund, mis kestab senini vahelduva kuluga. Vaimuhaiguste kliinikus viibides haige dissimuleeris(?). Haige muutunud iseloomus.

Armukadeduse sonimismõtted. Hüpocondrilised ideed.

Esiolevas juhus on vaimuhaigus, mis tuli ilmsiks hallutsinatoor-paranoilise seisundi kujul. Sellest ajast peavad ka mõned lähedased sugulased teda vaimuhaigeks, kuigi teised andmed räägivad ajutise hea remissiooni poolt (haige olnud vahe peal koguni terve?). - Kui esimene haigus-hoog võis tekkida eksogeense faktori tagajärjena (sünnitus-akt või laktatsioon), siis järgnevad ilmuvad endogeensete mõtustena. Sellepärast pole tõenäoline, et meil oleks siin tegemist eksogeenset tüüpi reaktsiooniga, vaid siin on shitsofreenne protsess, mis kuulub paranoilise alarühmituse hulka.

III. 14. Leena Vo. Prepsühootiline isedus: vägune, vähese jutuga, haiglane. 4 kuud enne haigeks jäämist sünnitus. Haigus algas hüpocondrilise seisundiga, mis kujunes depressiooniks. Viimasele lisandusid paranoilised mõtted üksikute nägemise hallutsinatsioonidega, negativism, stupor ja kihutid. - Pikemaajalise stuporose seisundi järel tuli nähtavale apaatiline ning autistiline defekt-seisund. Võiks arvata, et haigus jõudis hebefreensesse lõppseisundi, kuid olles kodus, avaldas haige uusi akuutseid sümptome, mis räägivad tüüpilise apaatilise ja energiata hebefrenia vastu. Kahtlemata on siin olemas shitsofreenne protsess. Alarühmituse määramine sünnitab raskusi. Tähelepanu väärib mitmed katatoonilised nähud, mille tõttu võiks ka, mõnda psühiatriite järele (Blouler, Bunke), seda juhtu lugeda katatonia alla.

Selles suguluskonnas on järgmised vaimuhaiged, kelle haiguse diagnoosimine on raske andmete puudusel; mõnel juhtudel jääb haigus kindlaks tegemata.

I. 2. Andros Re. Vanaduses kannatanud "vaimunõrkuse" all, mille kohta puuduvad selgitavad andmed. Diagnoos peab lahtiseks jääma. Et koguni ignoreerivalt arutluses pole võimalik sellest juhust mööda minna, siis on seal arvatud seda juhtu dementia senilis alla, missugust haigust siin ka

kõige kergem on oletada.-

II. 8. Juuli Te. Kord "palavtõve" järele olnud segane, "hull". Mõne aasta-
se haiguse kestvuse järel on paranenud ta, jäänud aga ise-
kraliseks. Olnud väga tasane. Neid andmeid, saadud ühelt
sugulaselt, ei leidnud korda kontrollida. See mõnesõnaline
haiguse kirjeldus lubab ülestõsta küsimust shitsofrenia(?)
olemisest. Kindel diagnoos peab ära jääma andmete puu-
dusel.

III. 6. Johan Te. Olnud sünnimisest saadik puudulik, "loll". Arvatavasti
kuulub see haigus juht oligofrenia alla. Et meie juhu
tekkimisest puuduvad andmed ja pole võimalik kindlaks
teha haiguse etioloogilisi momente, mis oligofrenia juu-
res võivad olla nii eksogeensed, kui ka endogeensed, sel-
leparast peab ka see juht arutlusest väljajäama.-

VI suguluskonnas on järgmised psüühiliste iseläbidega erinevad

iseldused ja joodikud:

II. 1. Vidrik Sa. Vagune, kitsi.

II. 3. Jaan Te. Alkohoolik.

II. 5. Johann Te. Alkohoolik.

II. 6. Hans Te. Vali ja käre iseloom. Korraldaja. Kodutürrann.

II. 12. Leena (sünd. Re.). Kord haiglaselt armukade. Väga ebausklik. Kas ta
kord vaimuhaige olnud, selle otsustamiseks puu-
duvad andmed.

II. 13. Kristine Te. Vali ja energiline. Majavalitseja. Kodutürrann(?).

III. 5. Marie Te. Fanatik. Väga usklik, nõnda et mõned kaugemalt sugulased
loevad teda vaimuhaigeks, mida aga ei saa tõen-
dada andmete puudusel.

III. 8. Jaan Te. Väga tasane, tagasihoidlik, energia - vaene.-

III. 13. Paul Te. Äviline. Affekt-seisundi sattuv. "Närviline".-Tundmuskülm?-

IV.

Teiseliigilised (muuliigilised) psühoosid shitsofreensetes suguluskondades.

Eelmises osas kirjeldatud genealoogilistest andmetest on leida rohkearvuliste shitsofreensete juhtude kõrval tuntavalt vähem teiseliigilisi psühoose. Kuues uurimisel olnud shitsofreensetes pärivuskonnas kokkuvõetult on ette tulnud 25 kindlakstehtud shitsofreenset ja 10 teiseliigilist psühoosi juhtu. Nende arvude vahetõiks muutuda, esiteks selle läbi, kui meie ühe teiseliigilise psühoosi loeksime Bleuleri järele shitsofrenia hulka (edaspidi peatame selle juhu juures pikemalt), teiseks selle läbi, et mõnede neis suguluskondades ettetulnud psühootiliste juhtude diagnoos tuli jätta lahtiseks andmete puudusel. Sellegi peale vaatamata on shitsofreenikute tuntav arvuline ülekaal tähelepanu väärt. Teiseliigilised psühoosid kaovad ära shitsofreenikute keskel ja üba pealiskaudne tutvunemine nende perekondadega lubab oletada shitsofreense pärivuskonstitutsiooni olemasolu.

Teiseliigiliste vaimuhaiguste lähemal vaatlusel on leida nende hulgas järgmised juhud

I suguluskonnas:

- 1) I-a tabel, IV.6. Jaan Ti. Diagnoos: Dementia paralytica.
- 2) I-c tabel, III.2. Mall Ki. Diagnoos: Dementia arteriosclerotica (?).
- 3) I-d tabel, IV.12. Jaan Ta. Diagnoos: Hallucinosi^s, sive paranoia^s hallucinatoria alcoholicistica.

II suguluskonnas:

- 4) II-a tabel, III.3. Jakob Re. Diagnoos: Dementia senilis (?).
- 5) II-a tabel, V.2. Jaan Re. Diagnoos: Constitutio psychopathica. Sundseisund.
- 6) II-a tabel, V.2. Alvine Re. Diagnoos: Oligophrenia.

- 7) II-b tabel, II.6. Rosalie Sch. Diagnoos: Epilepsia.
 8) II-b tabel, III.1. Jakob Ti. Diagnoos: Orgaaniline kesknärvika-
 va haigus.

IV suguluskonnas:

- 9) IV tavel, IV.7. Ernst K. Diagnoos: Dementia paralytica.

VI suguluskonnas:

- 10) VI tabel, I.2. Andres Re. Diagnoos: Dementia senilis.

Kokkuvõttes on:

- 2 - dementia paralytica juhtu,
- 2 - orgaanilist peaaegu haigust,
- 1 - oligophrenia, mis tuleks arvata eelmiste hulka,
- 2 - arvatavat dementia senilis'i juhtu,
- 1 - sundseisund,
- 1 - hallucinosis sive paranoia hallucinatoria alcoholistica,
- 1 - epilepsia.

Progressiivse paralüüsi lahtipuhkenine oleneb eksogeensetest faktoritest. Uurides paralüüsi pärilikku koormatust, tulid Kalb (47) ja Pernet (71.) otsusele, et paralüütikud pärivuslise k^oormatuse suhtes seisavad rüübas-joones tervetega. Nende poolt leitud andmed võrdusid peaaegu täielikult Diemi ja Tollereri omadega. Kalb jõudis sellespärast oletusele, et pärivusline k^oormatus ei mängi suurt osa paralüüsi tekkimises. Viimase, kui eksogeense vaimuhaiguse peale tuleb vaadata, kui juhusliku vaimuhaiguse peale shitsofreensetes perekondades, ja ta tuleb järelikult shitsofrenia pärivusliste tingimuste selgitusel arutlusest välja jätta.

Meie suguluskondades olid paralüüsi juhud shitsofreenikute kollateraalsete sugulaste keskel. Sellega kaob ka võimalus oletada nende kahe vaimuhaiguse vahel süüdistatavast pärilikku suhet, nagu seda leidis Pilez (72.) 1908a.

Patogeneetiline suhe puudub shitsofrenia ja dementia paralytica vahel. Selle asemel on katsutud tõendada nende patoplastilisi suhteid. Kalb leidis, et shitsofreensetes perekondades tuleb paralüüs ette peaaesjalikult dementses vormis, kuna maniakaal-depressiivsetes perekondades leidub affektiivsete avaldustega paralüüs. (maniakaalne ja depressiivne vorm). Dementia paralytica ripuvust oma avaldusnähtudega ja kuluga shitsofreniast, õigemini shitsofreensest suguluskonnast, pole võimalik kontrollida siin esitatud materjalis leiduvate väheste paralüüsi juhtude tõttu.

Pealegi on mõlema paraluusi juhu sümptomite kirjeldus väga puudulik, mis takistab omalt poolt teha järeldusi.

Samuti pole pärilikku tähtsust shitsofrenia juures vaimuhaigustel, mis tekkinud enam-vähem suurtest peaju substantsi häiretest, nagu seda võib oletada esimeses suguluskonnas (tabel I-c) leiduva III.2. Mall Ki. haiguse puhul (dementia arteriosclerotica?). Sääraste vaimuhaigete hulka tulevad arvata teises suguluskonnas leiduvad V.10. Alvine Re. (tabel II-a) ja III.1. Jakob T. (tabel II-b). Esimene neist olevat arenenud kuni kahe aastani normaalselt, siis olnud tal krambihood, mille möödumisel on ta jäänud mõistatuslikult puudulikuks. See oligophrenia hulka kuuluv juht on tingitud, kui anamnestilised andmed vastavad tööle, mingisugusest orgaanilisest peaju haigusest (encephalitis?), mis kutsus esile akuutse protsessi ajal krambihood ja paranedes defektiga, takistas lapse normaalset vaimlist arenemist. Pole tõenäolik, et siin oleks meil tegemist genuinse epilepsiaga, sest et pärast teises ja kolmandas eluaastates olnud krampide pole enam tähele pandud haige juures sümptomaatilisi haigushoogusid. Ka järgnev haiguskulg ei tõenda genuinse epilepsia olemasolu. - Teine, Jakob T. jäi haigeks 13 a. Ta haigusel oli orgaanilise kesknärvikava rikke tunnused (algus raskete ja sagedate krambihoogetega, rüakimise võime kaotus, halvatus, muskulite atroofia jne.). Lähem diagnoos peab jääma lahtiseks andmete puudusel. Samuti puuduvad andmed haiguse etioloogia kohta.

Suuremat tähelepanu väärivad meie perekonnades leiduvad seniilised psühoosid: II suguluskonnas III.3 Jakob Re. (tabel II-a) ja VI suguluskonnas I.2 Andres Re. (tabel VI). Kahjuks on andmed nende vaimuhaiguste nähtude ja kulu kohta väga puudulikud. On ainult teada, et nad mõlemad olnud vanaduses vaimuhaiged, "segased". Kui oletada, et nimetatud juhtudel on meil tõesti tegemist dementia senilis'iga, siis tõendavad meie andmed teiste uurijate (Vorster, Frankhauser, Albrecht) omi, mis rääkisid shitsofrenia ja seniilsete (ühes preseniilsetega) psühooside pärivuslise lähedase suhte olemasolu poolt. Albrecht (1) leidis shitsofreenikute vanemate seniilsetel psühoosidel shitsofreenilise protsessi sümptome ja arvas seda vaimuhaiguste pärivuslise üheliigisuse tõenduseks. Kuigi Frankhauser (26) eraldas teistest vanaduse ea vaimuhaigused üheks pärivuslikeks rühmituseks, lisas ta siiski juure, et "hiliis-dementia seisab lähemal varajas-dementsile", kui teistele psühoosidele.

Praegu on veel lahtine küsimus, missugune on see "teatav hereditaarne suhe" (Vorster⁹³) nende kahe rühma vaimuhaiguste vahel. Kahe arvatava dementia senilis'i juhu leidmine meie shitsofreensetes suguluskondades ei räägi sellepärast kindlalt psühooside päriliku polimorfismi poolt, ega ei saa ka võtta neid nähuna, mis räägiks shitsofreense konstitutsiooni olemuse vastu.

II suguluskonnas (tabel II-a) tuleb ette sundkujutlustega ja sundtegedega psühopaat (V.2. Jaan Re.). Sundseisund on harilikult kaasasündinud psühopaatilise konstitutsiooni, sive psühopaadi tunnuseks (Kraepelin⁵¹, Bunke¹⁴ jne.). Nad tulevad ette ka mõnede endogeensete psühooside sümptomitena. Heilbronner (30 ja 31.) ja Bonhoeffer (40) kirjeldasid juhte, millel sundseisundid olid üheks maniakaal-depressiivse psühoosi nähuks. Bonhoeffer leidis süürase haigete sugulaste keskel maniakaal-depressiivset psühoosi. Teiselt poolt on literatuuris kirjeldatud shitsofrenia juures ettetulevaid sundkujutlusi (Schwarz⁸⁴, Hasche-Klunder²⁹). Hiljuti kirjeldas Schneider (82) kaks juhtu, kus haigus algas sundseisundiga ja lõppes tüübilise shitsofreense protsessina, ja kaks teist juhtu, kus oli tegemist kahtlemata sundseisundiga (shitsofreense protsessi olemasolu jai lahtiseks) ja mille perekondades leidsid tüübilised shitsofrenia juhud. Schneider seadis need sundseisundid konstitutsionaalsesse sugulusse shitsofreniaga. - Meie haige juures on sundkujutlised ja sundteod juba noorest last, ja ka samast ajast on ta "iseäralik ja puudulik". Shitsofreense protsessi tunnused puuduvad. Ühtlasi olevat tal, ta enese seletuse järele, mida aga ta lähemad sugulased pole tähele pannud, perioodiline meeleolu langemine mõne nädalaise kestvusega. Ta haiguse kirjeldusest selgub, et need kaks haiglast nähtu (sundseisundid ja kerge depressioon) on teineteisest rippumatud, kuna Bonhoefferi juhtudel ilmusid nad enam-vähem ühel ajal ja käisid paralleelselt. Nähtavasti pole meie juhul tegemist sundseisundiga kui maniakaal-depressiivse psühoosi sümptomiga. Sellega võiks ka meie suguluskond olla tõenduseks, et mõnedes perekondades on shitsofrenia ja sundseisundite konstitutsioonide vahel tihedam suhe. Kuigi selle küsimuse laiemate uurimuste puudumisel ei saa praegusel ajal lugeda seda oletust otsustatuks, siiski ei tõenda vastuvaidlematult see juht konstitutsionaalselt teiseliigilise psühootilise seisundi ettetulemist shitsofreense suguluskonnas psühooside polimorfismi mõttes.

Esimeses suguluskonnas (tabel I-c) leiame haige (III.20 Jaan Ta.), kes on kaks korda olnud ravitsusel Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus alcoholismus chronicus'i diagnoosiga. Hiljem jäi ta vaimuhaigeks, mille üheks tähtsamaks ja silmapaistvamaks sümptomiks tuleb nähtavasti lugeda kuulmise hallutsinatsioon. On ju teada, et krooniline alkoholism võib viia haiget hallutsinatoorse ehk hallutsinatoor-paranoilise seisundini, mis on tuntud "hallucinosi" sive "paranoia hallucinatoria alcoholistica" nime all. Nähtavasti põdes ka eelnimetatud haige süüraast vaimuhaigust.

Veel ühes teises siin esitamata shitsofreenses perekonnas oli leida samasugune nähtus. Selles teises perekonnas oli haigete, s.o. shitsofrenia ja hallucinosis alcoholistica haigete sugulusvahe - kord palju lähem (nad olid vennad) kui tabelis I-c suguluskonnas. Sellepärast on ka siin nende kahe psühoosi konstitutsionaalne suhe selgem ja tõenäolisem. Toon nende kahe vaimuhaige venna haiguslood:

I. Julius Le.

Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus 5.IV.23-27.VII.23.
Väljavõtte kliiniku haigusloost: Haige 40 a. vana, poissmees.

15-16 aastasena hakkas p-nt rääkima segast juttu. Sellest ajast haige. Haigus ilmunud hooü: siis p-nt vahel nutab, vahel naerab, mõnikord süünuv väga palju, teinekord tõrkus süümast. Vahel maganud 3-4 päeva järgimööda. Paari päeva eest on ta kodust ära läinud. Järgmisel päeval leiti ta kütnata saunast. Vihastanud, rääkinud "halbu sünu" ja viskanud millega juhtunud.

Enne haigust on tema "vagusama vaimuga" olnud, kui teised tema vanused lapsed. Edasijõudmine koolis nõrk.

5.IV. P-nt ei vasta küsimustele. Ehk kui vastab, siis nõnda tasa, et ta sõnadest pole võimalik aru saada.

(Missugune kuu on nüüd?) - vastab: "59 kuud".

(Kus elasite enne?) - vastab: "reede".

6.IV. Korratu.

15.IV. Suuremalt jaolt voodis. Küsimustele ei vasta. Süüb. On korralik. Teistega juttu ei aja.

30.IV. St. idem. Küsimustele ei vasta. Lamab enamasti voodis.

12. V. Naerab palju. Vastab küsimustele nõnda, et ta sõnadest pole võimalik midagi aru saada. On rahulik.

- 6.VI. Kaunis rahulik. Naeratab; küsimustele ei vasta.
 2.VII. Vahest veidi rahutu. Ei vasta.
 10.VII. Ei produtseeri midagi.
 27.VII. Kliinikust väljakirjutatud.

Kliiniline diagnoos: shitsofrenia.

II. Oskar Le. 52 a. vana.

Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus

10.XI.1924 - 15.XII.1924.

Väljavõtte kliiniku haigusloost:

Kõik eluaeg olnud keskmine alkoholi tarvitaja. Viimaste 3-4 aasta jooksul joonud aga üieti palju. Joonud "iga päev ja alati", täiesti joobnud pole siiski olnud. Kahe kuu eest jätnud arsti nõudmisel joomise maha. Selle järele kaebanud peavalu ja peauimasuse üle. Neli päeva tagasi (6.XI.) ärganud öösel äkiste ja seletanud, et toas olevat kuradid, ning käskinud neid väljajada. P-ndil "kumisenud" kõrvad, ta kuulnud ühtlasi mingisuguseid hääle. Sellest saadik pole maganud, vähe süönud, kõndinud rahutult ümber - "tahan mõelda".

- 11.XI. Päeval tõrkus süüdist. Küsimustele ei vasta. Nõuab väljalaskmist.
- 12.XI. Kõneleb püssi ja suurtüki laskmisest. Kõik tapetavat ära, tema võivat veel peasta... Talle olevat antud kihvti, ja nüüd pidavat ta surema. Küsib juua, aga vastu ei võta "kihvt, joo-ge ise pealt... mul on kõik teada, mis siin sünnib. - Ma olen terve, nii et... pane mind vorsti või seepi tegema, teen 20 naelast 120n. välja". - Tal olevat saada palju miljonisi Rootsiist, Saksamaalt ja Ameerikast... "iga samm, mis ma astun maksab 50.000 mk.... Pool Saksa riiki läks alla, teine pool vastab terve eest... mul on 500.000 grammi sees... (?) elektrisatsioon... Enne oli pahemas kõrvas, nüüd kuulen seda kõik ainult parema kõrvaga". Ameerikast räägitavat talle otsekohe. "Eila hommikul tulin... ma ise olen juba surnud... (?) elektrit traadid läksid segi ja..." Arvab, et arstid tema tarkust tahavad ära võtta, mida tal palju. - Haige on rahuldavalt orienteerunud. - Rääkimise juures rahutu, teeb alati mingisuguseid liigutusi. Kõneleb kõva häälega. Läheb vahetpidamata ainest kõrvale ja hüüab vahele üksikuid lauseid, millel puudub seos kõnesolevaga. Jaoskonda taganiviimisel paneb tugevasti vastu. Jaoskonnas liigub rahutult ringi.

- Kõnib iga natukese aja järel aknale, lükkab õhuakent kinni ja lahti. Nägevat väljas palju inimesi, nende hulgas olevat prof. D. Räägib palju sellest professorist, kord ütleb teda nägevat, kord kuulvat, kord nimetab tolleks arsti. - Seisab ja räägib kõva häälega, nagu telefoni ja seletab, et tema praegu koju minna ei saavat. Sööki vastu ei võta.
- 13.XI. Rahulik. Istub rohkem ühelkohal, teeb aga ikka mingisuguseid väikemaid liigutusi, kõigutab keha, liigutab käsi ehk pead. Sööb ise vähe.
- 14.XI. Päeval üsna rahulik. Teise jaoskonda ei taha minna. Sööb hästi.
- 16.XI. Meeleolu kõrgendatud. Rõõmus. Küsimustele vastab elavalt. Tahtes juua, pakub kruusist enne pöetajaile: "mul kõrvas öeldi, et ma ei tohi enne juua, kui teie olete joonud".
- 17.XI. "Kuulen kõrvus hääli, - Ameerikast räägitakse... Käsa küsitakse niiviisi kokku panna". -
- 18.XI. Rahulik. Kõrvus kuulevat veel hääli.
- 25.XI. Enamasti kaunis rahulik. Lamab palju voodis. Meeleolu halva võitu. Vähe räägib. Endiselt kuulevat hääli, kuid ei räägi, mida kuuleb.
- 29.XI. St. idem.
- 7.XII. Jutukam. Meeleolu parem. Ajab teistega juttu, sööb rahuldavalt. Hääli kuulavat ikka veel, "ega see midagi ei tähenda, las' nad räägivad... Ärritust sellest ei tunne".
- 13.XII. Tundvat end üsna hästi. Räägib rohkem. Hääli kuuleb ikka veel, aga ei panevat nende peale suurt rõhku. Nende sisu ei seleta.

15.XII. Kliinikust väljakirjutatud.

Kliiniline diagnoos: hallucinosiis alcoholicus.

19.XI.25. P-ndi õde, kes temaga kliinikus viibimise järel mitukorda kokkusaanud, seletab: haige on oma ülespidamise ja jutuga normaalne. Midagi haiglast ei avalda. Iseloomus muutust pole märgata. Ajab endiselt omi asju, ka ametlikkudes asutustes. Haige ise tunnistada end terveks.

Diagnoos: h a l l u c i n o s i s a l c o h o l i -
a t i c a .

Epimene haige Julius Le. jäi vaimuhaigeks 15-16 aastaseks. Haigus osutus paranematuna. 40 aastaseks (ta oli haige juba üle 20 aasta) paigutati kliiniku. Avaldas tüüpilisi shitsfreenseid sümptomeid.

me: autism, apaatia, mõttehäire, mutism jne.

Kliiniline diagnoos: shitsofrenia on põhjendatud.

Tema vend Oskar Le., 52 a. vana põdes läbi akuutse vaimuhaiguse, mille prevaleerivaks sümptomiks olid kuulmise hallutsinatsioonid. Varemalt oli p-ni palju ja regulaarselt alkohooli tarvitanud. Viimastel 3-4 a. väga palju. Arstide nõudmisel loobunud alkoholist. Umbes 2 kuud hiljem ilmus haigel hallutsinatoorne seisund: nägemise ja kuulmise hallutsinatsioonid. Selle juures oli haige enam-vähem orienteerunud. Haige räägib ka elektrisatsioonist. Historia morbi on aga raske järeldada kas tal haptilisi hallutsinoone oli, shitsofreensed sümptomid puuduvad. Umbes kuu aja järele, hakkas haige paranema. Millal kadusid kuulmise hallutsinatsioonid ja kas on haige nüüd täiesti terve, selle kohta puuduvad täpsed andmed. Oma ülespidamises ja kõnes ei avalda ta praegu vaimuhaiguse tunnuseid. Haigus-
kulg ja sümptomid ühes kroonilise alkoholilise kihvtitusega enne haigeksjäämist lubavad diagnoosida siin "hallucinosiis alkoholisti-
calt".

Selles töös on hallucinosiis alcoholicus ja paranoia hallucinatoria alcoholicus eraldatud shitsofreniast ja viidud teiseliigiliste psühooside hulka. Siin kohal peab aga meeles tulema, et differentiaaldiagnoos on peaaegu võimata nende kahe vaimuhaiguse vahel. Seda tõendavad ka Kraepelini (52) sõnad, mida ta avaldas läbivõetud Nothaasi ettekande puhul "Kroonilistest alkoholhallutsinatsioonidest" Münchenis 1920a. Kraepelin juhtis nimelt tähelepanu differentiaaldiagnoostiliste raskuste peale ja rõhutas, et sage-
li on võimata alkoholilist hallutsinootsi eraldada shitsofreniast. Ka lähevad lahku üldiselt tunnustatud psühiatrie vaated "hallucinosiis" ja "paranoia hallucinatoria alcoholicus" olemasolu kohta. Sel ajal kui Kraepelin, Bonhoeffer, Bumke, Wernicke ja teised tõendavad "alkohol-hallutsinootsi", või "paranoia acuta alcoholicus" (Kraepelin 51), "paranoia hallucinatoria" potatorum (Wernicke 95) olemasolu, vaidleb neile Bleuler (9) vastu ja viies suuremalt jaolt alkohol-paranoia shitsofrenia alla, ütleb, et "igatahes pole veel seni korda läinud tõendada mitte-shitsofreense alkohol-paranoia olemasolu". - 1923a. analüüsis Wolfensberger (98) Bleuleri ülesandel akuutse alkohol-hallutsinootsi suhet shitsofreniaga ja tuli otsusele, et suuremalt jaolt alkohol-hallutsinoots ehk paranoia on ainult sümptomikompleks, mis tekib shitsofreense peaaegu reaktsioonina teatava viisi alkoholi mürgistuse peale. Wolfensbergeri andmete

järele arenes hiljem alkohol-hallutsinoosist väga sageli selge
 shitsofrenia. Ka meie juhte tuleks Bleuleri järele viia shitso-
 frenia alla, eriti esimest nendest (jaan Ta. Tabel I-c, IV.8.) Sel-
 le paranematus, kroonilise iseloomu ja p-ni töövõimetuks muu-
 tumise tõttu. Meie juhtude lähedat konstitutsionaalset sugulust
 shitsofreniaga tõendab nende leidmine shitsofreenses perekon-
 dades. Võib ka oletada, et eriti hallucinosis alcoholistica, mis
 eraldub teistest kroonilistest alkohol-psühoosidest hea prognoo-
 siga, võib tekkida reaktsioonina kroonilise alkoholi mürgituse
 tagajärjel shitsofreensest konstitutsioonist. Säärase "shitso -
 freense reaktsiooniga" võib tegemist olla teise eelpool ettetoo-
 dud juhu Oskar Le. juures.

Teises suguluskonnas on leida üks teiseliigiline endogeenne
 vaimuhaiguse juht, Rosalie Sch. (tabel II-b, II.6). Sugulaste sele-
 tustest võib järeldada, et see haige põdes genuinset epilepsiat,
 mis hiljem arenes psühootiliseks seisundiks. Kuigi peaks siin
 tõesti olema genuinne epilepsia, ei saa siiski selle juhuga ar-
 vestada shitsofrenia konstitutsiooni arutlusel, sest siin on ve-
 resugulus shitsofreense perekonnaga väga lõtv: palju shitsofre-
 nia juhte tuleb ette Rosalie Sch. kasuema, Truuta Sch. sünd. T.
 (II-b tabel, I.3) ja selle lihase tütre Lovisa Re., sünd. Sch.
 (II-b tabel, II.3) lähemate sugulaste keskel.

K ü i k t e i s e d m e i e s u g u l u s k o n d a d e s
 l e i d u v a d v a i m u h a i g u s e d , mille haiguse
 iseloomu oli võimalik kindlaks teha, k u u l u v a d s ü m p-
 t o m a t o l o o g i l i s e l t j a k u l u l i s e l t
 s h i t s o f r e e n s e t e h a i g u s t e h u l k a .
 Eraldada neist tuleb vast üks vaimuhaiguse juht, mis tuleb ette
 teises suguluskonnas, nimelt Johannes Re. (tabel II-a, V.26). Ven-
 na kirjeldusest võiks järeldada tema juures lühikese ajalist
 maniakaal-seisundit. Kuid sama vend lisas haiguse kirjeldusele
 juure, et tema oma poja Johannesi (tabel II-a, VI.3), vaimuhaigus
 sarnanevat väga eelnimetatud venna haigusele. VI.3 Johannes Re.
 haigus osutus shitsofreniaks. Edasi, meie teame ka, et üksiku lü-
 hikeseajalise psühootilise seisundi järele ei saa otsustada iga
 kord haiguse kuuluvust teatavasse haiguse liiki, sest, „ü k s i-
 k u d s e i s u n d i d j a s ü n d r o m i d v õ i v a d
 e t t e t u l l a m i t m e s u g u s t e h a i g u s t e
 j u u r e s ". (Bleuler 102). Sellepärast jääb diagnoos kõne all

oleval juhul lahtiseks, ja see juht tuleb arutlusest välja jätta.

Analoomiliselt viimasele juhule tulevad arutlusest välja jätta järgmised juhud, mille haiguste üle^{el} läinud korda saada lähemaid andmeid: I suguluskonnas Jüri Ki. (tabel I-c, I.1); II suguluskonnas Villem T. (tabel II-b, I.2); VI suguluskonnas Juuli Te. (tabel VI, II.8), ja ^{shitsofrenia?} Johannes Te. (tabel VI, III.6). Teises suguluskonnas on leida kaks vaimuhaiguse juhtu, mille diagnoosid peavad lahtiseks jääma andmete puudusel (Elisabet Re. Tabel II-a, V.5 ja Marie Ba. Tabel II-b, III.2). Väga võimalik, et neil juhtudel on meil tegemist shitsofrenia hüpetega. Esimese 2 venda on shitsofreensed ja teise 1 vend ja 2 õde põdesid ehk põevad shitsofreniat. Kirjanduse ülevaates nägime, et õdede-vendade psühoosid on peaaegu alati üheliigilised, mis Kruegeri (54) tõenduse järele on koguni seadusepärane.

Esitatud suguluskondade liigete somaatiliste haiguste seast äratub tähelepanu esimeses suguluskonnas leiduv Alide Ki. (tabel I-c, IV.1). Ta oli vaimuhaiguste kliinikus ambulatoorsel ravimisel ja põdes morbus Basedowii, missuguse haiguse tunnused leiame lühikeses haiguse kirjelduses. Selle ühe juhu põhjal pole muidugi võimalik otsustada nende kahe haiguse (shitsofrenia ja morbus Basedowii) konstitutsionaalsete tegurite suhete üle. Siin võib ju ka tegemist olla nende juhusliku kokkusattumisega. Esimeses suguluskonnas leiduv haige Jüri Ti. (tabel I-a, IV.2), kes põdes shitsofreniat ja on kaugelt sugulane eelmisele, avaldas ka morbus Basedowii tunnuseid, nagu seda tuleb järeldada kliiniku vastuvõtte journalis kirjutatud diagnoosist.

Tähelepanu väärivad need juhud sellepärast, et praegusel ajal palju juureldakse shitsofrenia ja sisesekretsiooni näärmete patoloogiliste funktsioonide suhete kallal.

Kokkuvõttes eelpool öeldut, võib järeldada, et siin ~~xxxxxx~~ ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ esitatud suguluskondades ei leidu andmeid, mis räägiks konstitutsionaalsete vaimuhaiguste, seal hulgas ka shitsofrenia, pärivuslise üheliigilisuse vastu; ja et meil on siin tegemist suguluskondadega, milles endogeensete vaimuhaigustena leiduvad ainult shits-

s o f r e n i a j u h u d (ja ka mõned üksikud teised psühho-
tilised seisundid, mille konstitutsionaalne sugulus shitsofrenia-
ga paistab olevat tõenäoline).

Tungedes neile andmeile on ka põhjust nimetada neid pere- ja
suguluskondi "shitsofreenseteks".--

Shits freesed juhud.

Nr. Nr. Sugu-lusk.	Tabel	Nimi	Pere- sund	Protsühoetiline isedus	Is hõrsi akuutne periood	Lõppseisund	Diagnoos
1	I	I-a, IV.2	Jüri Ti.	1	Tõsine, sõnakohv, skiline, käre, uhke.	Depressiiv-paranoiline. Defekt-seisund.	Shitsofrenia. (Hebephrenia? Dem. paranoides?)
2	"	I-a, IV.15	Karl Ti.	2	Vali, skiline, kodutürrann; tõi, e. oist, uhke ja auhne. Kartlik, kohmakas.	Hallutsinatoor-paranoiline hüpe, algusel värvi-laranoiline	Dementia paranoides
3	"	I-b, III.2	Jaan Ta.	3	Isääralik, tõsine, autistiline.	Rahutud segasus hoo; hallutsinatoor-paranoiline.	Dementia paranoides
4	"	I-c, III.5	Tõnis Ma.	4	Teated puuduvad.	Katatooniline	Tuntava defektiga remissioon
5	"	I-c, IV.3	Alide Pa.	5	Väga tasane, tagasihoidlik, habelik.	Akuutse hüpetega pikkanisi progresseeruv.	Hebefreenne defekt-seisund.
6	"	I-d, III.5	Nikolai LB.	6	Uhke, katleja, kättemaksja, toores, autist.	Hallutsinatoor-paranoiline	Hea remissioon.
7	II	II-a, IV.8	Johan Re.	7	Teated puuduvad.	Akuutne algusperiood nähtavasti puudus	Tuntav defekt-seisund
8	"	II-a, IV.9	Jüri Re.	"	" "	Hallutsinatoor-paranoilised hüpped	Kerge defektiga remissioon
9	"	II-a, V.11	Karl Re.	8	Vagune, sõnakohv, autist, isääralik.	Hallutsinatoor-paranoiline	Defektne remissioon, tühvõlpsu
10	"	II-a, V.12	Rihard Re.	"	Isäärasusteta.	Katatooniline rahutus	Hea remissioon
11	"	II-a, V.19	Jaan Ka.	9	Ärrituv, äge, neurasteeniline.	Rahutuse hoo, kihustid, segasus, ikkaid katatoonilised tunnused	Teated puuduvad
12	"	II-a, V.20	Anna Ra.	10	Teated puuduvad	Hallutsinatoor-paranoiline	Defektne (?)
13	"	II-a, VI.3	Johannes Re.	11	Sõnakuulmatu, ärrituv.	Kergelt maniakaalne, mis kiirelt süvenes üle läks hebefreenseteks hüpeteks.	Kerge defekt-seisund
14	"	II-b, III.5	Levisa T.	12	Vagune, tagasihoidlik.	Asentiaalne hebefreenne hüpe.	Perioodiline
15	"	II-b, III.6	Johannes P.	"	Täielikud andmed puuduvad	Hebefreenne hüpe paranoiliselt värvitud	Defekt-lõppseisund
16	"	II-b, III.7	Elisabet ..	"	" " "	Laranoiline	Hebefreenne defekt-seisund
17	III	III-a, III.1	Paul Mo.	13	Autist, tagasihoidlik, kartlik, vagune, sõnakohv, sõnakuulelik.	Akuutse hüpetega pikkanisi progresseeruv	Hebefreenne defekt-seisund
18	"	III-b, III.1	Johan Ma.	14	Vagune. Iseneenes.	Hallutsinatoor-paranoiline	Kerge hebefreenne defekt-seisund
19	IV	IV, III.25	Marie Ma.	15	Energiline, riikas, järel-andmatu.	Hallutsinatoor-paranoiline	Paranoiline
20	"	IV, IV.6	Eduard II.	16	Vagune, kartlik, väga tagasihoidlik, iseneenes.	Hebefreenne	Hebefreenne defekt-seisund

Nr.	Nr. Sugu- lusk.	Tabel	Nimi	Lere- kond	Prepsühootiline isedus	Psühoosi akuutne periood	Lõpseisund	Diagnoos
21	V	V, III.12	Anna On.	17	Tented puuduvad	Hallutsinatoor-para- noiline	Hallutsinatoor- paranoiline	Dementia paranoides
22	"	V, IV.4	Valter Kl.	18	Tasane, pikaldane, autist- iline, kangekaelne, kit- si. soõralik.	Hebefreenne perioodi- line. Paranoiliselt värvitud.	Perioodiline	Hebephrenia
23	VI	VI, III.1	Jaak Sa.	19	Akiline, kuri, vägivald- ne, kalduvus liig joo- misele	Psirkulaarne, hallut- sinatsioonidega	Hebefreenne de- fekt-seisund	Hebephrenia
24	"	VI, III.11	Liisa Ts.	20	Uhkustamisetung, ener- giline	Hallutsinatoor- paranoiline	Paranoiline	Dementia paranoides
25	"	VI, III.14	Leena Vo.	"	Vagune, sõnakehv, haig- lane	Depressiiv-stupo- re sline katatoni- liste sümptomitega	Defekt-seisund	Shitsofrenia (Katatonia?)

V.

S h i t s o f r e e n s e s t k o n s t i t u t -
s i o o n i s t .

Eelmises osas selgus, et ettetoodud suguluskondades on leida suuremalt jaolt vaimuhaigused, mis kuuluvad shitsofrenia rühma. Seal oli ka tähendatud, et shitsofrenia haiguste arv oleks veel suurem, kui loeksime sellesse rühma mõned psühooside juhud, mille diagnoos tuli lahtiseks jätta, kui materjalis leiduvad asjaolud räägivad shitsofreense protsessi kasuks, nii kui teises suguluskonnas Elisabet Re. (tabel II-a, V.5) ja Maria Ba. (tabel II-b, III.2), ning kuuendamas suguluskonnas Juuli Te. (tabel VI, II.8). Samuti suurendaks ühe võrra shitsofreenikute arvu, esimeses suguluskonnas leiduv alkohoolne psühoos (Jaan Ta. Tabel I-c, IV.12), kui seda Bleuleri järele arvata shitsofrenia hulka.

Juurelisatud tabelist (lhk. 148 ja 149) selgub, et neis perekondades on ette tulnud kõik kliiniliselt teineteisest erinevad shitsofrenia alarühmitused, nimelt: 6 dementia paranoides'i juhtu, 12 hebephrenia't, 2 katatonia't ja 5 shitsofrenia't, mille haiguse kulu ja nähtude kohta puuduvad täielikud andmed. Üht viimastest (teine suguluskond, tabel II-a, IV.8. Johannes Re.) on raske täielikude andmete puudusel määrata alarühmitusse; nähtavasti on siin tegemist kas dementia simplex'iga või hebephrenia'ga. Ülejäänud nelja kohta puuduvad samuti täpsemad andmed, arvatavasti oli neist 1-hebefreensete tunnustega (Jaan Ka. II-a tabel, V.19), kuna 2 kas hebefreensete või paranoiliste (Jüri Ti. Tabel I-a, IV.2 ja Anna Ra. Tabel II-a, V.20) ja 1 hebefreensete või katatooniliste nähtudega (Leena Vo. Tabel VI, III.14). Sellest üldkokkuvõttest võib järeldada, et kõikidel shitsofrenia alarühmitustel on omadus päriluslises teel edasianduda, olles sellega tingitud konstitutsioonilistest faktoritest. Et selgemat ülevaadet saada shitsofrenia pärilusliste tingimuste üle, tuleb lähemalt vaatlusele võtta iga suguluskond üksikult.

Esimeses suguluskonnas on 3 dementia paranoides'i juhtu (Karl Ti., tabel I-a, IV.15; Karl Ta., tabel I-b, III.2 ja Nikolai Lõ., tabel I-d, III.5), kes olles sugulased 3-ma ja 4-ma põlvede kaudu, siiski sarnanevad teineteisele sümptomatoloogiliselt, 2 esimest ka

kululiselt. Kui lugeda selles suguluskonnas leiduvat shitsofreeni Jüri Ti. (tabel I-a, IV.2) paranoiliste hulka (seda pole kahjuks võimalik kindlasti oletada täielikude andmete puudusel; siin ei saa eitada hebefreense lõpp-seisundi olemise võimalust, kuigi paranoiline algus ja ka pärastised hallutsinatoorsed hood tõendavad üksikute dementia paranoidesi sümptomite olemasolu), siis võiks sellest järeldada dementia paranoides'i kuulumist ühisesse konstitutsionaalsesse rühmitusse, mis eraldub teistest shitsofreenia alarühmitustest. Kuid selle eraldumise vastu räägib samas suguluskonnas leiduvad teised shitsofrenia juhud. Haige Jüri Ti. (tabel I-a, IV.2) ema poolse poeg Tõnis R. (tabel I-c, III.5) põdes shitsofreniat katatooniliste sümptomitega, ja viimase õetütar Alide Ta. (tabel I-c, IV.7) sama vaimuhaigust hebefrenia kujul. Nõnda leiame selles suguluskonnas shitsofrenia kõikide alarühmituste avaldusvorme, kuigi selgelt prevaleerib paranoiline alarühmitus.

Samuti kui paranoiline shitsofrenia alarühmitus, on ka hebefrenia tingitud konstitutsionaalsetest faktoritest. Seda võib järeldada teises suguluskonnas ettetulevatest vaimuhaigustest. Selles suguluskonnas (tabel II-a ja II-b) on tegemist kahe perekonnaga (Jüri Re. tabel II-a, IV.9 ja Mihkel T. tabel II-b, II.1 omadega), mis kahekordselt lähedad veresugulased isade ja emade kaudu: Mihkel T. isa õe (õotse) tütar on Jüri Re. naine, ja sama Mihkel T. naine on Jüri Re. õde. Selle kahekordse suguluse tagajärjed on üllatavad: mõlemate perekondade rohkearvuliste laste keskel leiame mitmeid shitsofreenikuid; esimeses perekonnas 2 ja teises - 3 kindlat juhtu. Peale nende on mõlemates perekondades kummagis veel üks juht, millest oli kõne juba eelpool ja mille vaimuhaigus möödunud akuutsel kujul. Jüri Re. laste vaimuhaiguste kliinilised avaldusvormid: Karl Re. (tabel II-a, V.11) haiguse algus oli hallutsinatoor-paranoiline, mis möödudes jättis järele hebefreense defektseisundi, ja Rihard Re. (tabel II-a, V.12) shitsofreenne hüpe oli katatooniliste sümptomitega ja andis, võrreldes esimesega, hea remissiooni; esimene haige on töövõimetu, kuna teine teenib endale ülespidamist ja peab end seltskonnas viibides enam vähen normaalselt. Teises perekonnas avaldusid Mihkel T. laste vaimuhaigused kliiniliselt järgmiselt: Lovisa T. (tabel II-b, III.5) psühoos algas akuutse amentiaatolise shitsofreense hüppega, millele järgnes hea remis-

sioon. Teine haigushüpe, mis kordus tema juures aastate järele ja mille kulu kohta puuduvad lähemad andmed, lõppes mitme aastasel kestvusel surmaga. Siin on shitsofrenia juht, mis on karakteriseeritud perioodiliselt korduvate hüpetega, kuuludes sellega shitsofrenia perioodiliste vormide hulka. Ta tuletab meelde esimeses suguluskonnas leiduvaid kaht paranoilist juhtu (Karl Ti. tabel I-a, IV.15 ja Karl Ta. tabel I-b, III.2), mis mõlemad algasid shitsofreensete (siin paranoiliselt värvitud) hüpetega, millele järgnesid head remissioonid. Lovisa T. haigus pole võimalik määrata käesolevas töös shitsofrenia jactusel tarvitatud alarühmitustesse. Säärest perioodilist kulgu pole leida Lovisa T. venna ja õe psühoosidel. Johannes T. (tabel II-b, III.6) haigus algas akuutse hüppega, mis avaldus segases olekus ja motoorilises rahutuses, ning kuujalise kestvuse järele muutus paranematuks hebefreenseks lõppseisundiks, s.o. apaatiliseks, initsiatiivita energiavaaseks; ta haiguse kirjelduses on tähele panna ka üksikud sonimismõtted (Wahnideen). Elisabet T. (tabel II-b, III.7) haiguskulg on neist mõlemaist lahkuminev: sel oli paranoiline algus, millele lisanesid affektilised rahutusehood. Vahel on tema juures tähele panna ka üksikud katatoonilised tunnused, nii kui verbigeratsioonid, mis leiame ta kõnes ja kirjades. Paranoiliseid sümptome on võimalik haige juures jälgida mitme aasta jooksul. Lõpuks annavad nad aset tüübilisele apaatilisele hebefreensele lõppseisundile. Need Mihkel T. laste 3 shitsofrenia juhtu lahkunevad järelikult teineteisest, kuigi mitte silmapaistvalt: perioodilise vormi kõrval näeme kaht hebefreeni, millest noorem oli alguses värvitud tugevasti paranoiliselt; kuna lagat Jüri Re. laste psühoosidel nägime paranoilise algusega hebefrenia kõrval katatoniat.

Nende kahe perekonna rasket shitsofreenset pärivuslist koormatust tõendavad mitmed teised suguluskonnas ettetulevad shitsofrenia juhud. Siin leiame ka mainitud Jüri Re. perekonna meie materjalis ainukese juhuna, kus oletav^{ta} shitsofreenne konstitutsioon avaldub otsekoheses sugulus vahekorras. Nimelt Jüri Re. (tabel II-a, IV.9), kelle poegadest oli kõne eelpool, põdes ise ka hebefreniat, mis algas hallutsinatoor-paranoiliste hüpetega, mille möödumisel jäi järele kerge hebefreenne defekt-seisund. Suuremat defekti sünnitanud shitsofreenset protsessi leiame Jüri Re. venna Johan Re. juures (tabel II-a, IV.8), kes umbes 35 aasta jooksul vaimuhaiguse

tõttu oli töövõimetu. Lühikesest haiguse kirjeldusest on raske kindlaks määrata, kas oli siin dementia simplex või hebefrenia. Differentstiaal-diagnoos dementia simplex'i ja hebefrenia vahel on sageli võimatu, sellepärast pole ka tarvilik siin kohal pike-malt arutada, kumma alarühmitusega on meil siin tegemist.

Re. suguluskonnas on veel 2 shitsofrenia juhtu: esimene Jüri Re. isa õe (sõtse) tütre poeg, Jaan Ka. (tabel II-a, V.19), kes tegi läbi akuutse shitsifreense hüppe, mis avaldus segases olengus, motorilises rahutuses, kihuaktides ja üksikutes katatoonilistes tunnustes; ta haiguse lõppseisundi kohta puuduvad andmed. Teine Jüri Re. 'le sugulane viienda põlve kaudu - Johannes Re. (tabel II-a, VI.3), jäädes 20-ne aastasena vaimuhaigeks, oli esialgu kerges maniakaalses seisundis, mis aga mõne päeva pärast omandas hebefreense psühoosi tunnused.

Käesolev suguluskond tõendab ka väga illustreerivalt Rüdini, Kahni ja teiste poolt avaldatud arvamist, et shitsofreense protsessi lahtipuhkemine nõuab haiguse konstitutsionaalsete omaduste pärimist haige mõlemalt vanemalt. Laiaulatuslises suguluskonnas näeme shitsofreniat ilmuvat seal, kus mainitud haigust on leida mõlema vanema sugulaste keskel. Viimase haige, Johannes Re., ema õde (tädi) Anna Ra. (tabel II-a, V.20) põdes vaimuhaigust, mille kliinilised tunnused tõendavad shitsofreense protsessi olemasolu hallutsinatoor-stuporoolise algusega. -

Selles suurearvulises suguluskonnas, mis õieti koosneb kahest, näeme prevaleerivat shitsofrenia juhtude keskel hebefreenseid vorme, millest järeldub, et hebefrenia on tingitud niisama kui dementia paranoides konstitutsionaalsetest teguritest.

Hebefrenia tekkimise tõenduseks pärilikkudest, resp. konstitutsionaalsetest faktoritest on ette toodud veel kolmas suguluskond (tabelid III-a ja III-b). Siin leiame ~~pole~~ tüübilise hebefrenia juhu (Paul Me., tabel III-a, III.1) kaugemate sugulaste keskel veel teise vaimuhaiguse (Johan Mä., tabel III-b, III.1), mis kuulub samuti shitsofrenia alla. Viimase haigus algas hallutsinatoor-paranoidilise hüppega, mille möödumisel jäi haige seni püsivasse hebefreensesse defekt-seisundisse. Esimese haige psüühiline seisund on progressseeruvalt halvenenud ja on teinud ta töövõimetuks ning alalist järelevalvet vajavaks. Need kolmandamas suguluskonnas mõlemad hebefrenia juhud erinevad teineteisest kululiselt ja sümptomaatiliselt. Samasugust erinimist võis tähelepanna ka eelpool ettetoodud

teises suguluskonnas (tabelid II-a ja II-b): tüübiliste hebefreensete juhtude kõrval on üks katatooniline juht, kolm haiget katatooniliste sümptomitega ja kolm haiget paranoiliste tunnustega.

Teises ja kolmandas suguluskonnas ei leidu hebefrenia kõrval ühtki tüübilist dementia paranoidesi juhtu. Üksikud paranoilised tunnused mitmete haigete psühoosidel olid mittepüüsvate, möödaminevate nähtustena, nii kui seda näeme vahel hebefrenia juures. Et ka kliiniliselt tüübilised dementia paranoidesi juhud tulevad ette klassilise hebefreniaga ühes ja samas suguluskonnas, selle tõenduseks on esitatud neljas ja viies suguluskond. IV suguluskonnas põeb tüübilise hebefreeniku Eduard Il. (tabel IV, IV.6) vanaema õe tütar Marie Ku. (tabel IV, III.25) shitsofreniat paranoilises vormis. V suguluskonnas põeb Valter Kl. (tabel V, IV.4) hebefreniat (kuigi vähe paranoiliselt värvitud) ja ta ema õde (tädi) Anna Üu. (tabel V, III.12) dementia paranoides'i. Paranoilise sümptomikompleksi lähedat konstitutsionaalset sugulust shitsofreniaga tõendas a. 1915 Economo (19), nagu seda nägime kirjanduslikes ülevaates. Ka tema leidis genealoogilisel uurimisel dementia paranoides'i ja parafrenia juhtude sugulaste keskel dementia praecox'i haigeid. - Kõikide paranoiliste psühooside (nii kui paranoia vera, paranoia reactiva etc.) konstitutsionaalse vahekorra selgitamine shitsofreniaga tuleb siin kohal ära jätta, see viiks meid kõrvale ülesandest.

Ettetoodud viis suguluskonda annavad meile põhjust oletada, et shitsofrenia alarühmituste, s.o. hebefrenia, katatonia ja paranoidi vahel on konstitutsionaalne sugulus. Seda illustreerib veel omalt poolt VI suguluskond. Selles (tabel VI) on leida järgmised shitsofreenikud: Jaak Sa. (tabel VI, III.1) juures näeme haiguse akuutses algseisundis affektiivsed sümptome, mis sarnanevad maniakaal-depressiivse psühoosi omadele, ühes shitsofrenia tunnustega. Umbes 4 aastase haiguse kestvuse järele prevaleeruvad selgesti shitsofreensed tunnused, ja lõppseisundis on haige hebefreenne. Jaak Sa. ema poolt sugulane teise põlve kaudu Liisa Ts. (tabel VI, III.11) põeb shitsofreniat paranoilises vormis, kuna viimase õde Leena Vo. (tabel VI, III.14) shitsofreensetes haiguse avaldustes leiame palju katatoonilisi sümptome. Viimast juhtu võib viia Kraepelini uuema jaotuse järele "depressiivse-stuporooslisse" alarühmitusse, kuna mõnede teiste psühiatrite järele (Bunke, Bleuler)

võiks seda lugeda ka katatonia juure. Igatahes väärrib see suguluskond tähelepanu selle poolest, et siin leiame shitsofreenseid avaldusi mitmesugustest alarühmitustest, hebefrenia, paranoilise ja katatooniliselt värvitud juhtude kujul. Esitatud suguluskondades leiduvad andmed tõendavad, et nendes on meil teginist organismi (või peaaegu substantsi) iseäralise päritud omadusega, mis avaldub kord siin, kord seal üksikute perekonna liikete juures shitsofreense protsessi näol. Kliiniliselt võib see shitsofreenne protsess avalduda kõikide meie tuntud shitsofrenia alarühmituste vormidena: hebefrenia, katatonia ja dementia paranoides'i kujul. Järelikult shitsofreense protsessi aluseks on haigustuva või haigustunud organismi spetsiifiline shitsofreenne konstitutsioon. Selle shitsofreense konstitutsiooni põhjal areneb shitsofreenne protsess organismis eneses tekkivate füsioloogiliste või patoloogiliste eluavalduste tagajärjena, või jälle väljakutsutud väliste tõukejõudude läbi (sünnitusakt, infektsioon, intoksikatsioon jne.). See septsiifiline konstitutsioon ühendab kõik shitsofrenia alarühmitused üheks suureks ühiseks haigusrühmaks. Need järeldused, milleni meie jõudsime, tõendavad veel kord, kui õigelt oskas Kraepelin hinnata üksikute shitsofrenia alarühmituste kliinilist avaldust, kui ta eraldas ligi 30 aastat tagasi neid teistest psühhootilistest seisunditest ühise "dementia praecox'i" nime alla. - Küsimuse juures, mispärast tekivad sellest ühisest konstitutsionaalsest alusest üksikud alarühmitused, peatame pärastpoole pikemalt.

Spetsiifilise shitsofreense konstitutsionaalse faktori olemasolu võib järeldada veel järgmisest asjaolust: s h i t s o f r e e n s e p ä r i l l i k u f a k t o r i o l e t a t a v a l e d a - s i a n d m i s e l m ü l e m a v a n e m a p o o l t s a - g e n e b s h i t s o f r e n i a - h a i g e t e a r v n e i s p e r e k o n d a d e s . Seda oletust tõendab näiteks teine suguluskond, kus Mihkel T. (tabel II-b, II.1) ja Jüri Re. (tabel II-a, IV.9) laste keskel on leida mitmed shitsofrenia juhud: need perekonnad on kahekordselt veresugulased, mille peale juba eelpool tähelepanu juhtisin. Eriti selge näib siin shitsoid-iseduse ja shitsofrenia konstitutsionaalne suhe olevat, mille juures peatume pärastpoole. Shitsoid-isedusel, Mihkel T. näol, paistab siin olevat shitsofreenset protsessi väljakutsuva ühe konstitutsionaalse faktori omadus, sest mainitud Mihkel T. laste keskel on rohkem shitsofreenikuid tähele panna kui shitsofreniat põdeva Jüri Re. laste kes-

kel. Eelpool ülesseatud oletuse tõendust võib veel leida kuuendas suguluskonnas: Hans Te. (tabel VI, II.6) laste keskel on 2 shitsofrenia haiget; ta üks sugulastest (Jaak Sa., tabel VI, III.1) põdes shitsofreniat; kuna ta naine (Juuli Te. tabel VI, II.8) olevat ka kord avaldanud psühootilisi nähte, mille kirjeldus lubab küll oletada shitsofreenset protsessi.

Ettetoodud oletust kinnitab Hoffmanni poolt (37) ta äsja ilmunud teoses ülesseatud järgmine pärivusreegel: "Shitsofreensete haiguste sagenemine laste keskel näib käivat paralleelselt psühootilise koormatuse sagenemisega vanemate poolt (mingisugune koormatus - ühepoolne koormatus - mõlemipoolne koormatus)."

Missugune on selle shitsofreense konstitutsiooni bioloogiline alus, ja kas on shitsofreensete alarühmituste aluseks üks ja sama bioloogiline protsess, need küsimused jäävad esialgu lahtiseks; . Võib oletada, et shitsofreense konstitutsiooni bioloogiliseks aluseks on teatavate isikute peaaegu omadus reageerida mitmesugustele kahjulikkudele faktoritele shitsofreense protsessiga. Süüdistust avaldab osalt Bumke (13), kes vaatab sellepärast shitsofrenia kui shitsofreensete reaktsioon-tüüpide peale. Shitsofreense konstitutsiooni bioloogiliseks aluseks võib aga ka olla teiste elundite ebanormaalne koostöötamine, nii kui ühe või mitme sisesekreetsiooni näärmete patoloogiline funktsioneerimine, millele normaalne peaaegu reageerib shitsofreense protsessiga. Selle küsimuse lahendamiseks pole palju nõuda geneoloogiliselt uurimiselt.

Kirjanduslises ülevaates nägime, et shitsofreense konstitutsiooni uurimisel on viimastel aastatel palju tähelepanu pöördud shitsofreenikute haiguseelse iseduse psüühilistele iseärasustele. Siin ettetoodud matejalis leiduvate shitsofreenikute prepsühootilised isedused karakteriseeruvad Kraepelini, Bleuleri, Hoffmanni, Schneideri ja teiste poolt kirjeldatud psüühiliste omadustega. Rõhutan vaid seda, et peaaegu kõik shitsofreenikud, kelle haiguseelse iseduse kohta läks mul korda saada enam-vähem täielikke andmeid, avaldasid enne haigust teatavaid tunnuseid, mida tõin ette esimeses osas. Nende tunnuste võrdlusel selgub, et hebefrenia prepsühootilist isedust kaugelt suuremalt jaolt karakteriseerib: tuim, vagune, tagasihoidlik ja autistline olek, initsiatiivi puudus ja energia-vähesus (suurema osa haigete juures). Mõnede juures avaldub eeskujulik ülespidamine ja sõnakuulelikkus, millele seltsivad eelpool mainitud. - Paranoilise shitsofrenia haiguseelset isedust iseloo-

mustab: energiline ("kange"), ettevõtlik ja riiakas iseloom; tundmusilma modulatsioonvõime puudused, tundmuvaeusus ja külmus; ärritatus, kangekaelsus ja vägivaldsus. - Katatoonikute haiguseelse iseduse vaimlisi iseärasusi meie materjali andmetel pole võimalik eraldada selle alarühmituse haigusjuhtude vähese arvu tõttu. Ka puuduvad täielikumad andmed ühe katatooniku (Tõnis Rä., tabel I-c, III.5) prepsühhootilise iseduse kohta, kuna teine (Rihard Re. tabel II-a, V.12) osutus peaaegu normaalsena enne haigust.

Meie materjali juhtude juures paistab silma järgmine asjaolu: mida enam tulevad nähtavale haiguseelses perioodis üles loetud vaimlised iseärasused, seda selgem paistab olevat shitsofreenne protsess ja raskem haigele selle tagajärg. (Kas shitsofrenia - haigete ja shitsoid - iseduste sagedane leidmine shitsofreenikute lähedate sugulaste keskel võib halvendada protsessi prognoosi, tuleb veel täielikumale uurimisele võtta).

Need siinkohal avaldatud arvamised nõuavad kontrollikist laiaulatuslisema, selleks spetsiaalselt kogutud materjali abil. Tõendatuks tuleb aga küll lugeda eelpool mainitud autorite (Kraepelini, Hoffmanni, Schneideri jt.) arvamine, et shitsofreense protsessi ja haiguseelse iseduse psüühiliste iseärasuste vahel on lähedane konstitutsionaalne suhe.

Ettetoodud shitsofreensed suguluskonnad tõendavad, et paljudel uurijatel oli põhjust tõsta esile küsimuse vanemate ja vana-vanemate alkoholismi mõjust laste shitsofreense protsessi tekkmises ja oletada alkoholi blastofoorilist mõju idurakkude peale, mis sünnitab laste shitsofrenia (sellega oleks shitsofrenia mitte konstitutsionaalne, vaid eksogeenne vaimuhaigus). Nõnda leidis 1912 a. Mollweide (69) shitsofreenikute vanemate keskel 28,2% ja vana-vanemate keskel 10% alkohoolikuid ja jõudis otsusele, et see suur alkohoolikute protsent haigete vanemate keskel lubab oletada alkoholismi mõju idurikke kaudu (Foreli mõttes) shitsofrenia ilmnemises laste juures. Samasugusele arvamisele tulid Kreichgauer (54) enne ja Wittermann (97) pärast teda. Ka Rüdin (78) leidis genealoogilis-statistilise meetodi abil, et shitsofrenia saaneb laste keskel, kui üks või mõlemad vanemad on alkohoolikud. - Literatuuris leiame katseid ka teisiti seletada sagedat alkohoolikute leidmist shitsofreensetes perekondades. Jolly (39), leides

shitsofreenikute vanemate ja vana-isade keskel protsendiliselt vähe rohkem alkohoolikuid, kui tervete inimeste esivanemate keskel, katsus seletada nende vanemate alkoholismi eelmistest autoritest teisiti, kui ta küsitavas toonis ütles, et "võib olla tuleb võtta isa juures leiduvat alkoholi tungi ebanormaalse iseduse väljendusena". Ka mitmed teised psühiatrid on juhtinud tähelepanu võimaluse peale vaadata shitsofreensetes perekondades leiduvate alkohoolikute kui psühopaatide peale, ja on katsunud tõendada alkohoolikute laste keskel ettetulevat shitsofreniat esimeste psühopaatilise iseduse pärivusproduktina. Berze (2) a. 1910 tuli veendumusele, "et astsendendi puhas alkoholism üldse ei näi seisvat suhtelises vahekorras destsendentide dementia praecox'iga", ja otsis vanemate-joodikute juures shitsofrenia alge tunnuseid. - Viimastel aastatel on hakatud sagedamini rõhutama võimalust, et shitsofreensete perekondade liigete alkoholism on nende haiglase konstitutsiooni üks sümptom. -

Alkoholismi ja shitsofrenia suhete otsustamiseks annavad võimalusi ka siin avaldatud suguluskonnad. Meie suguluskondades leiduvat 25 kindlat shitsofrenia juhtu on pärit 20 perekonnast, mille isadest on 6 joodikut, 30% (mitmete kohta puuduvad teated), ja vana-isadest vähemalt 5. (Isad joodikut haigetel: Karl Ti. tabel I-a, IV. 15; Jaan Ta. tabel I-b, III. 2; Johan ja Jüri Re. tabel II-a, IV. 8 ja 9; Karl ja Rihard Re. tabel II-a, V. 11 ja 12, isa ühtlasi shitsofrenn; Eduard Il. tabel IV, IV. 6; Anna Üu. tabel V, III. 12. Vana-isad joodikut haigetel: Jaan Ka. tabel II-a, V. 19; Johannes Re. tabel II-a, VI. 3; Lovisa, Johannes ja Elisabet T. tabel II-b, III. 5. 6. 7; Johan Mä. tabel III-b, III. 1 ja Valter Kl. tabel V, IV. 4).

Laiaulatusline perekondlik-genealoogiline uurimine näitab siin kõige selgemalt, et kahe-kolme põlve direktses sugulusvahekorras oleva perekonna liikme tundmaõppimine on puudulik nende pärilikkude psüühiliste omaduste hindamiseks, ja et kollateraalsete sugulaste uurimine toob esile tähelepanuväärseid nähtusi, võimaldades teha uusi oletusi vaimliste tunnuste pärivuses. Jälgides alkohoolikuid selles töös avaldatud suguluskondades, leiame neid koguni ohtramalt haigete kollateraalsete kui direktsete sugulaste keskel: I suguluskonnas on direktsete sugulaste keskel - 2, kollateraalsete - 8; II suguluskonnas 7 : 4; III sugulusk. 1 : 1; IV sugulusk. 3 : 5; V sugulusk. 2 : 0 ja VI sugulusk. 0 : 2. Kokku direktsete sugulaste keskel 15 ja kollateraalsete-20 joodikut. - Kui selgitada

nende suguluse vahelkordi, siis leiame neid laialipaisatuna shitsofreensete haigete lähemate ja kaugemate sugulaste keskel ühegi nähtava korrapärasuseta. Vanemate alkoholismis ei nii oleval alkoholil, kui idukihvtil, toimet shitsofrenia tekitamises laste juures. See oletus leiab kinnitust shitsofreensetes perekondades leiduvate alkohoolikute psüühiliste omaduste analüüsimisel ja võrdlusel teiste neis suguluskondades ettetulevate psühopaatide ning vaimliselt erinevate iseduste omadega.

Näitusena olgu siin kohal ette toodud esimeses suguluskonnas leiduva vaimuhaige Jaan Ta. (tabel I-b, III.2) isa, Kristjan Ta. (tabel I-b, II.8), kes on alkohoolik, kuigi viimastel aastatel majanduslistel põhjustel joob vähem ja harva. Iseloomult on ta tundmusvaene, tuim, energiakehv, ühtlasi äkiline ja vägivaldne. Joobnud olekus avaldab ta eriti silmapaistvalt oma tundmusvaesust ja vägivaldsust. Ta osalt sarnaneb psüühiliste omadustega teises suguluskonnas leiduva Andres Re.'ga (tabel II-a, III.6), kes oli külma, tundmuskehva ja valju iseloomuga. Viimane oli ka joodik. Neid tuletab meelde oma karakteri poolest III suguluskonnas Karl Ta. (tabel IIb, I.4), kes joodikuna oli kodutüran, vali ja vägivaldne oma perekonna vastu. Paralleelselt säärastele vägivaldsetele, tundmuskülmadele ja türaniseerivatele on leida meie suguluskondades ka teistsuguste psüühiliste iseärasustega alkohoolikuid: IV suguluskonnas Mihkel II. (tabel IV, III.12) on iseloomult vagune, väga tagasihoidlik, vähese jutuga, autistline ja energiakehv joodik. Sarnane on osalt ka V suguluskonnas joodik Tõnu Ta. (tabel V, II.2) oma karakteriga: pikaldane ja tasane, kuigi ta joobnult on kuri ja vägivaldne. Iseloomult tasaste ja tagasihoidlikkude hulka tulevad lugeda II suguluskondades joodikud: Jakob Re. (tabel II-a, III.3) ja Villem T. (tabel II-b, I.2) (sugulastelt saadud andmete järel olevat viimane olnud vahel vaimuhaige, mille pärast ta tundmusilma puuded võivad olla ka haigusprotsessi tagajärgedena, siin võis ka olla perioodiline alkohoolne psühoos). Meie alkohoolikute keskel on tähele panna ka omavõinunud psühopaadid: Erlich Va. (tabel I-d, II.9), Johannes Re. (tabel II-a, V.6), Juuli II. (tabel IV, III.10) jne.

Edaspidisel arutlusel selgub, et shitsofreenikute sugulaste keskel leiduvad mitmedki isedused, mis erinevad eelpool kirjeldatud alkohoolikutele sarnanevate iseloomu nähtudega, ilma et nad seal juures oleksid joodikud. Mitmed psühiaatrid, nagu nägime kirjanduse ülevaates, seovad shitsofreense protsessiga konstitutsionaalselt

teatavate psüühiliste omadustega erinevaid isedusi, "shitsoid-isedusi". Viimaste hulka tulevad lugeda ka meie suguluskondades leiduvad alkohoolikud, kelle juures paneme tähele vastavaid iseloomu omadusi. "Shitsoid-isedusi" karakteriseerivaid psüühilisi omadusi leiame 6 joodiku hulgas 5-el, kelle laste keskel tuli nähtavale shitsofrenia. Sellepärast on meil ka põhjust oletada, et shitsofreenikute vanemate teatavaid psüühilisi iseärasusi, aga mitte nende alkoholismi tuleb siiduda shitsofreensete protsessi laste juures väljakutsuva faktoriga.

Võrdlemisi suur alkohoolikute üldarv meie suguluskondades sunnib shitsofrenia ja krooniline alkoholismi suhtelist vahekorda puutuvat küsimust seadma laiemale alusele, kui meie seda seni tegime, ja esindama küsimuse, millega on seletatav sagedane alkohoolikute leidmine shitsofreensetes perekondades? (Joodikuteks on loetud selles töös ainult need perekondade liikmed kes käivad Bleuleri poolt ta õperaamatus (102) ülesseatud alcoholismus chronicus'i definatsioonini alla). Sagedat alkoholismi shitsofreenikute lähemate sugulaste keskel on leidnud ka mitmed teised uurijad (Wolfsohn, Mollweide, Kreichgauer, Wittermann jne.). Erilist tähelepanu vääriavad andmed, mida on saadud shitsofreensetes ja maniakaal-depressiivsetes perekondades leiduvate alkohoolikute arvu võrdluses. Mollweide (69) näit. leidis shitsofreenikute vanemate ja vanavanemate keskel 38% joodikuid, maniakaal-depressiivsete omade keskel 10% (Diem leidis sama suure protsendi alkohoolikuid tervete inimeste vanemate keskel). Sicheli (85) võrdlevad andmed on 14,3% joodikuid shitsofreenikute ja 3,6% maniakaal-depressiivsete haigete vanemate keskel. Ka Jolly juhtis tähelepanu säärase vahe peale, konstateerides seda enese poolt kogutud materjaki põhjal. Ette toodud andmed lasevad oletada, et sagedat alkohoolikute leidmist shitsofreenikute lähemate ja kaugemate sugulaste keskel ei saa seletada kui juhuslikku nähtust. See enam-vähem konstante asjaolu on seletav alkoholismi mitmesuguses suhtes neile endogeensetele psühoosidele. Alkohoolikute sagedane leidmine shitsofreensetes suguluskondades lubab oletada alkoholismi teatavat affiniteeti shitsofreensele

(s i v e s h i t s o i d s e l e) k o n s t i t u t s i o o -
n i l e .

Eelpool nägime, et Berze (2) ja Jolly (39) arvasid leidvat alkoholis mis patoloogilise konstitutsiooni väljendust. Pikemalt selle küsimuse juures peatas a. 1920 Binswanger (5). Ta pani tähele ühe osa alkohoolikute juures nende affektelus ja ülespidamises kõiki neid iseärasusi, mida teised autorid leidsid "shitsoid-ise-duste" juures, nii kui situatsiooni indifferentsus, affektide in-kongruents, tundmuselu ükskõiksus, peenema modulatsioonvõime ja tund-muslise osavõtlikkuse puudumine, arusaamatus omast seisukorrast ja diskussiooni võimetus. Ta eraldas neid "shitsoid-alkohoolikute" nime alla ja arvas, et shitsoid-alkohoolikute alkoholi liigtarvi-tamine on nende ebanormaalse konstitutsiooni tunnuseks, millise konstitutsiooni aluspõhja tuleb otsida shitsoidses dispositsioo-nis. — Ka meie suguluskondades on tähele panna "shitsoid-alkohooli-kuid" (selle juures peatasime juba osalt eelpool). Raske on praegu otsustada, kui suur protsent kõikidest shitsofreensetes sugulus-kondades leiduvatest joodikutest kuulub shitsoid-alkohoolikute hulka. Meie joodikutel on leida 17-ne juures psüühilisi (shitsoid-seid) iseärasusi, 16 kohta puuduvad andmed. Kaht alkohoolikut pida-sid nende sugulased iseloomult enam-vähem harilikkudeks inimesteks. Igatahes on tähelepanu väärt see suur psüühiliste iseärasustega alkohoolikute protsent meie suguluskondades (ligi 90% kõikidest joodikutest, kelle iseloomu kohta on olemas teated). Järelikult kroonilise alkoholismi ja shitsofrenia suhteid ei saa pidada prae-gusel ajal kaugeltki lahendatuks.

On tähele panna muu seas ka shitsoidse või shitsofreense kon-stitutsiooni mõju kroonilise alkoholismi sümptomatoloogia ja kulu peale. Neljandamas osas peatasime shitsofrenia ja hallucinosi ühes paranoia hallucinatoria alcoholistica suhete juures. Siin kohal pööran tähelepanu selle peale, et meie suguluskondades kõik joodi-kud, kelle kohta on enam-vähem täielikumad andmed, käivad "alcoho-lismus chronicus'i" diagnoosi alla (mõnede juures võis konstatee-rida vaid alkoholi himu). Ainult ühel joodikul, Aleksander Lõ. (I-d tabel, II. 7) on olnud vanemas eas "langetõve" hood. Meie andmete võrdlusel Dobnigg'i ja Economo (18) omadega on märgata huvitav lahkuminek. Mainitud autorid, uurides dipsomaniat põdevate haigete perekondi ja herediteeki, leidsid dipsomania tekkivat psühopaadili-se dispositsiooni baasil, millest & kuulub perioodilise (mania-

kaal-depressiivse) psühoosi hulka, - epilepsia hulka, -ku päri-
likku koormatust ei saa lähemalt defineerida (siin on tegemist
lihtsa neuro- või psühopaadilise dispositsiooniga). Nad tulid ar-
vamisele, et "dipsomania pole haigus sui generis, vaid sümptomikomp-
leks, mis harilikult ilmub raske alkohoolilise koormatuse mõjul
psühopaadiliselt ettevalmistatud isikute juures nende perioodili-
se düsfooria baasisel". Järelikult epileptiline või maniakaal-de-
pressiivne konstitutsioon nende autorite arvamise järele mõjub
patoplastiliselt alkoholismi peale, sünnitades dipsomaniat. Meie
suguluskondades leiduvate joodikute hulgas pole leida ühtki pe-
rioodilist alkoholismi. Ei saa eitada praegu shitsoidse, või shitso-
freense konstitutsiooni patoplastilist mõju alkoholismus chroni-
cus'i peale. Rahuldada aga shitsofrenia ja alkoholismi suhete se-
letusel ainult esimese patoplastilise mõjuga, paistab meie, kui ka
kirjanduses leiduvate ja eelpool ettetoodud andmete põhjal mitte-
võimalikuna: shitsofrenia patoplastiline mõju ei seleta suurt al-
kohoolikute arvulist vahet shitsofreensetes ja maniakaal-depres-
siivsetes perekondades. Tulevased uurimised näitavad, kui suur prot-
sent alkohoolikuid tuleb lugeda "shitsoid-alkohoolikuteks", ja sel-
gitavad alkoholismus chronicus'i konstitutsionaalset suhet shitso-
freniaga.

Kirjanduslises ülevaates selgus, ^{et} psühopaadiliste iseduste leid-
mine ja uurimine shitsofreensetes perekondades on saanud tähtsaks
^{teguriks} shitsofrenia pärilikkuse ja konstitutsiooni selgitamises. Ka siin
esitatud perekondades on leida korduvalt silmapaistvate psüühil-
liste iseärasustega sarnanevaid isedusi. Nende vaimliste tunnuste
üleslugemine ja täielikum analüüsimine siin kohal oleks Kretsch-
meri (55), Hoffmanni (34), Kahni (42) ja teiste uurijate kirjeldus-
te kordamine. Mainitud autorite poolt kirjeldatud vaimlisi iseära-
susi on leida kõikides meie suguluskondades nende üksikute liik-
mete juures, alates ühelt poolt tundmuskülnade kodutürrannidega,
fanaatikudega, "ilmaperandajatega" jne. ja lõpetades teiselt poolt
energiavaeste, initsiatiivita, tuimade autistidega, omavõimetutega,
ja nende kahe äärmuse vahel eralduvad psüühilise energia kvantu-
miga mitmekesised ülemineku vormid.

On teada, et shitsoid-iseduste mõiste pole kutsunud vastuvaid-
lusi mitte nii palju nende olemasolust, kui nende piiramisest nor-
maal-isedustest ning oletusest nende tihedast konstitutsionaalsest
suhtest shitsofreniaga. Meie suguluskondades leiduvaid iseäralisi

isedusi oli võimalik suurema raskuseta eraldada psühhootilistest seisunditest (milleks iseenesest mõistetavalt peavad alati olema tarvitada enam-vähem täielikud ja kindlad andmed).

Palju raskem, vahel koguni võimata, on eraldada shitsoid-isedusi normaalsetest. Shitsoid-isedust karakteriseerivaid psüühilisi tunnuseid paneme tähele nende juures mitmesuguses kvantiteedis ja kombinatsioonis. Meie perekondades on shitsoid-isedusi, mida nende ebanormaalsete omaduste tõttu tuleb lugeda psühopaatide hulka; näit. esimeses suguluskonnas Martin Ti. (tabel I-a, IV.9), teises suguluskonnas Anna No. (tabel II-b, III.4), neljandamas Mari Ro. (tabel IV, III.22) jne. Shitsoid-psühopaatide kõrval on aga ka perekonna liikmeid, kellele on küll omased üksikud shitsoid-isedusi karakteriseerivad iseloomu jooned, kuid kes, võetuna psüühilise tervikuna, tulevad arvata normaalsete iseduste hulka: liig vähe on neis tähele panna affekt-elu normist kõrvalekalduvusi (Jaan Ti. tabel I-a, IV.8; Anna Ti. tabel I-a, IV.13; Jüri Re. tabel II-a, V.22 jne.). Sellegipoolest tuleb ka nende peale vaadata kui teatavate karakteri joontega normaalsete iseduste peale. Sellega tõendavad meie andmed Bleuleri (8), Kretschmeri (55) ja teiste oletusi, et shitsoid-isedused algavad peale normaalsetest ja lähevad järsu üleminekuta isedusteni, mida olene harjunud viima psühopaatide alla. See asjaolu takistas ka tuntavalt nende uurimist ja kindlat piiramist.

Andmete kogumisel selgus korduvalt, et haigete sugulased ja ka võõrad lugesid normaalsõeteks selgete shitsoidsete iseloomu omadustega perekonna liikmeid. Arvatevasti on ka sellegipoolest siin esitatud andmed shitsoid-iseduste kohta puudulikud. Nii mõnigi perekonna liige, kelle nime järel on kirjelduses märkus: "iseärasuseta", osutuks vahest tõendavatel andmetel shitsoidseteks. Samuti on ka, võib olla, paljud shitsoid-isedused puudulikult kirjeldatud, millist asjaolu võiks siin etteheita autorile. Täheandan vaid nii palju, et shitsoid-iseduste karakteriseerimine ja lähem tundma õppimine ei käinud selle töö raamidesse, ja järelikult polnud ka tarvidust siin kohal neid võtta põhjalikumale ja täpsemale vaatusale. Shitsoid-iseduste kindlajooniline uurimine nõuaks osalt teistsugune materjali aluseksvõtmist. See oleks aga meid viinud liig kaugemale meie ülesandest. Jättes sellegipoolest kõrvale shitsoid-iseduste lähema karakteriseerimise ja nende eraldamise teistest, s.o. mitte-shitsoidlistest psühopaatidest ja isedustest, täheandan, et siin kohal on "shitsoid" mõiste aluseks võetud Kretschmeri (55), Hoffmanni (34), Kahni (42)

ja teiste poolt kirjeldatud mõiste ulatus ja piirid.

Nende autorite poolt ülesseatud shitsoid-iseduse ra^midesse mahuvad peaaegu kõik meie suguluskondades leiduvad psüühiliste iseärasustega isedused; nii kui esimeses suguluskonnas: I-a tabelil, III.5, IV.7, IV.8, IV.9, IV.13 ja I-d tabelil, I.1 (vaadata lhk. 92); teises sugul.; II-a tabelil III.4, IV.11, IV.14, V.22, ja II-b tabelil II.1, III.4, ning III.8 (vaadata lhk. 92); kolmandas: III-a tabelil I.1, II.5, II.6, II.7, II.10, III.2, ja III-b tabelil I.2, II.9, (lhk. 99 ja 100); neljandamas: IV tabelil III.9, III.19, III.20, III.22, IV.4 ja IV.10 (lhk. 115); viieandamas: V tabelil III.2, III.3, III.6 (lhk. 122), ning kuueandamas sugul. VI tabelil II.1, II.6, II.12, II.13, III.5, III.8, ja III.13. Eelpool oli juba tähendatud, et osa nendes suguluskondades leiduvatest joodikutest karakteriseerub samasuguste shitsoidsete psüühiliste tunnustega, mille pärast ka neid tuleb lugeda shitsoid-isedusteks; lahtiseks tuli jätta küsimus ülejäänud alkohoolikute arvanine shitsoid-iseduste hulka.

Kirjeldatud suguluskondades on tähele panna mõned psühopaatiliste kalduvustega isedused, mis jäid välja eelpool ettetoodud shitsoid-iseduste nimestikust, need on esimeses suguluskonnas Jaan Ti. (tabel I-a, III.7) ja Rudolf Ta. (tabel I-c, III.13), kelle juures sedastame kuritegevuslisi kalduvusi, eriti esimese juures, kes on kriminaalsüütegute eest mitmel korral karistatud. "Moral insanity" tunnuseid on tähele panna veel III suguluskonnas oleva Armilda Me. (tabel IIIa III.2) juures. Meggendorfer (67) tõestab paar aastat tagasi osa "moral insanity" juhtude lähedat konstitutsionaaset sugulust shitsofreniaga. Uurides "moral insanity" genealoogiat, leidis tema paljudel juhtudel perekonnas shitsofreniat, mille pärast ta luges neid shitsoid-iseduste hulka. Moraalsete puuetega isedusi shitsofreenikute sugulaste keskel leidsid ja viisid neid ka shitsoid-iseduste alla Hoffmann (34) ja Kahn (42). Meggendorfer näitas aga ka, et osa "moral insanity" juhtudest on konstitutsionaalselt sugulased epilepsiaga. Näib kindel olevat, et "moral insanity" nimetuse alla ei kuulu konstitutsionaalselt ühtlased patoloogilised seisundid. Raske on kindlaks teha, kas meie suguluskondades leiduvad antisotsiaalse kalduvustega isedused tulevad tingimata lugeda shitsoid-iseduste hulka. Nende sinna kuulumisele ei räägi vastu ükski asjaolu.

Eelpool oli juba lühidalt juttu ühest alkohoolikust, kellel vanemas eas ilmusid langetõve taolised krambihood. See isik on ammu surnud ja sellepärast polnud võimalik kindlaks teha, missugusel

etioloogilisel alusel tekkisid krambihood selle juhul. On ju teada, et vanemas eas tekkiv epilepsia on suuremalt jaolt sümptomaatiline. Neil motiividel tuleb ka kõesolev suht arutlusest välja jätta.

Järelikult Kretschmeri, Hoffmanni ja teiste poolt shitsoid-mõistele antud piiride alusel võib kõiki siin avaldatud perekondades leiduvaid psüühiliste iseärasustega erinevaid isedusi viia "shitsoid-iseduste" alla.

Shitsoid-iseduste konstitutsionaalne suhe shitsofreniaga pole testavasti seni leidnud ühemeelset lahendust. Arusaadavalt ei anna ka meie suguluskondades saadud andmed faktilist materjali selle suhte lõpuliikumise otsustamiseks. Kõige põhendatumaks argumendiks shitsoid-iseduse konstitutsionaalse suhte tõendamiseks shitsofreniaga tuleb lugeda mitmete autorite poolt ettetoodud asjaolu, et shitsoid-isedusi on leida peamiselt shitsofreensetes perekondades, kuna nad puuduvad näit. maniakaal-depressiivsetes perekondades. Loomulikult ei saa seda tõendusmeetodi tarvitada meie andmete arutlusel. Küll aga tuleb siin kohal veel kord rõhutada shitsoid-iseduste korduvat leidmist meie suguluskondades. Eriti sagedasti on neid leida shitsofreenikute vanemate keskel. 16-st shitsofreensest perekonnast (4 perekonna vanemate kohta puuduvad igasugused andmed) oli 2, kus vanemate juures ei läinud korda sedastada psüühilisi iseärasusi; 11 perekonda, kus isa oli shitsoid või joodik; 1 perekond, kus mõlemad vanemad olid shitsoidsed; 1 perekond, kus üks vanem oli shitsoid, teine shitsofrenia kahtlane. Ühes perekonnas oli üks vanem shitsofreen, teine normaalne. Shitsoid-iseduste sagedane leidmine shitsofreenikute lähimate sugulaste, eriti vanemate keskel, oleks tõenduseks nende konstitutsionaalsest sugulusest. Samasugustel andmetel tuli ka Strohmayeri (64) esimeses osas tsiteeritud oletusele: "kus shitsoidsed osa-alged pärivuskulus kokku satuvad, tõienduvad nad shitsofreniaks".

Shitsoid ja shitsofrenia konstitutsionaalse läheda suguluse tõenduseks võib tuua ka shitsoid-iseduste ja shitsofreensete haigete prepsühoatilise iseduse tunnuste sarnasust (Kretschmer, Hoffmann, Kahn jt.). Meie suguluskondades leiduvate shitsoid-iseduste võrdlusel shitsofreenikute haigusseelse isedusega on leida tõesti vastuvaidlematu sarnasust. Tundmusvaestele ja-külmadele, vägivaldsetele kodutüürannidele - shitsoid isedustele, nagu Mihkel T. (tabel II-b, II.1), või Hans Te. (tabel VI, II.6) ja teised, sarnanevad samasuguste

haiguseelsete psüühiliste omadustega shitsofreenikud, nii kui Karl Ti. (I-a tabel IV.15), Nikolai Lõ. (I-d tabel III.5) jne. Tasasele, energiakhevale, autistlikele, tuimale shitsoid-isedusele, nagu Mihkel Il. (IV tabel, III.12), Jüri Re. (II-a tabel, V.22), sarnanevad samasuguste prepsühootiliste vaimliste omadustega hebefreenikud, näit. Eduard Il. (IV tabel, IV.6), Karl Re. (II-a tabel, V.11), Paul Me. (III-a tabel, III.1).

Shitsoid-iseduste sagedase leidmise ja nende sarnasuse põhjal shitsofrenia haiguseelse isedusega seadis Hoffmann (37) veel äsja ilmunud ja eelpool juba tsiteeritud teoses üles järgmise töö-hüpoteesi: "Meie uurimiste põhjal on kahtlemata näha, et shitsoidi ja dementia praecox'i vahel on kindlad konstitutsionaalsed suhted. See järeldub pärivusbioloogilistest andmetest. Samuti räägib selle poolt shitsoidsete prepsühootiliste sagesus shitsofreenikute juures".

Säärase oletuse poolt räägivad ka meie suguluskondades leiduvad andmed. Kas shitsoidse ja shitsofreense konstitutsioonide suhe on kvantitatiivne või kvalitatiivne, tuleb esialgu lahtiseks jätta. Igatahes on tähelepanuväärne, et shitsoid-isedusi leiame direktses sugulusvahekorras teineteisele järgnevatena, sageli mitme põlve läbi (näit. II suguluskond), mis shitsofreense protsessi juures on väga harva ettetulev nähtus. Meie andmeid paenduvad hästi Kahni oletusele nimetatud kahe konstitutsionaalse omaduse kvalitatiivsest lahkunemisest. Kas ainult shitsoidsete genotüüpide kokkusattumisest pärivuslisel teel võib areneda shitsofreenne protsess, nagu arvab Strohmayr (89), jääb otsustamata meie andmetel. Meie shitsofrenia haigete suguluskondades on leida igas ühes peale probandi veel teisi shitsofrenia juhte, kord ema poolt, kord isa poolt sugulaste keskel. Neis suguluskondades läks korda konstateerida shitsofreense protsessi, "spetsiifilise destruktiivse tendentsi" (Kahn), pärlikkust vähemalt ühelt vanemalt, nõnda et shitsofreense protsessi tekkimiseks peale shitsoidse konstitutsiooni näib vajalik olevat veel mingisugune shitsofreenne pärlilik faktor. Mitut shitsofrenia juhtu olen leidnud veel paljudes teistes shitsofreensetes suguluskondades, mis siin töös on jäänud avaldamata, osalt sellepärast, et tehnilistel põhjustel polnud võimalik saada täielikke andmeid laiemas sugulus-

konna kohta, osalt ka sellepärast, et mitte üleliia koormata käesolevat tööd sarnanevate suguluskondade kirjeldustega. Järelikult meie andmed on tõenduseks Kahni oletusele, et "shitsofrenias on peidetud kaks alget, millest üks - shitsoid-alge - pärhtub domi - nantse, teine - shitsofreense protsesspsühoosi alge - retsessiivse moodusi järele". Selle põhjal on käesolevas töös shitsofreensest konstitutsioonist eraldatud shitsoidne.

Üksikutes perekondades ei läinud tõesti korda leida peale ühe shitsofrenia-haige ühtki teist juhtu. Kuid kõikide sarnaste perekondade kohta kogutud andmed olid puudulikud. Kui tähtis on põhjalik laiaulatusline suguluskonna uurimine, tõendavad ka siin ette toodud kaks suguluskonda (III ja IV), kus esialgselt lähematelt sugulastelt saadud ja kliiniku andmete järele polnud leida ühtki teist shitsofrenia juhtu peale probandi. IV suguluskonnas täiendav isiklik haige järelevaatus ning täpsemate anamnestiliste andmete kogumine ja III suguluskonnas juhuslikkus töid nähtavale veel teised shitsofrenia juhud. - Teoreetiliselt võib veel seletada laias suguluskonnas ühe shitsofreense juhu leidmist seda konstitutsiooni kandvate teiste juhtude nähtavale tulematuse läbi, (näit. shitsofreense konstitutsiooniga perekonna liikme surm enne protsessi lahtipuhkemist). Ka võib laste poolt vähesearvulistes perekondades shitsofreenset konstitutsiooni kandev indiviid^u sündimata jääda amfiksisel shitsofreensete gen'ide juhusliku, kuid pärivusseadusliselt võimaliku kokkusattumatuse tõttu. Neid teoreetilisi oletusi võib praegu arusaadavalt tarvitada ainult üksikute suguluskondade kohta.

Jättes lahtiseks küsimuse shitsoidse ja shitsofreense konstitutsiooni suhteist, tuleb meil peatuda ühe huvitava ja tähelepanuväärse vahekorra juures, mida võib konstateerida teatavate psüühiliste omadustega shitsoid-iseduste ja shitsofrenia avaldusvormide vahel.

Analüüsides üksikutes suguluskondades leiduvaid shitsofrenia juhte, sedastasime mõnedes neis sagedamat ühte alarühmitusse kuuluvate shitsofreensete psühooside ettetulemist. Esimeses suguluskonnas prevaleerib, näiteks, paranoiline alarühmitus. Kui võrrelda selle suguluskonna shitsoid-isedusi oma vahel, siis näeme, et dementia paranoidesi-haigete lähemate sugulaste keskel tuntavalt on ülekaalus tundmuskülmad, vägivaldsed, energilised, perekonda türanni-

seerivad, isemeelsed shitsoid-isedused (Anna Ti. I-a tabel, III.5, Martin Ti. I-a tabel, IV.9, Kristjan Pa. I-b tabel, II.8, Isak Lõ. I-a tabel, I.1). Sääraseid iseloomu joone panime tähele ka suuremalt jaolt nende paranoiliste shitsofreenikute prepsühoatilises iseduses. Teises suguluskonnas leiame hebefreensete psühooside lähedate sugulaste keskel shitsoid-isedusi, mis sarnanevad hebefreenikute haigusseelsete isedustega juures ja mis karakteriseeruvad tuima, kinnise, tagasihoidliku, energiavaese ja initsiatiivita psüühilise olekuga (Marie Re. II-a tabel, III.4, Jakob Re. II-a tabel III.3, Johannes Re. II-a tabel, V.6, Jüri Re. II-a tabel, V.22). Samas suguluskonnas leiduva Mikkeli T. (II-b tabel, II.1) valju ja türanniseeriva iseloomuga oleks seletatavad kestev paranoiline algus ta tütre Elisabet T. (II-b tabel, III.7) hebefrenia juures ja paranoiline värving ta poja Johannesi (II-b tabel, III.6) psühoosi juures.

Säärast shitsoid-iseduste ja shitsofrenia alarühmituste suhet demonstreerib väga piltlikult neljas suguluskond; hebefreeniku Eduard Il. (IV tabel, IV.5) lähemate sugulaste keskel on leida järgmised isedused, mis kuuluvad oma psüühiliste omadustega vagusate, energiavaeste, asteeniliste hulka: IV tabelil Mart Il. (III.9), Juuli Il. (III.10), Jüri Il. (III.12). Ta kaugelt sugulase paranoilise shitsofreeniku Marie Nu. (IV tabel, III.25) läheduses on riikad, energilised, steenilised isedused: IV tabelil Ann Va. (III.19), Marie Ro. (III.22), Kristjan Pu. (III.23).

Kolmandamas suguluskonnas on hebefreeniku Paul Me. (III-a tabel, III.1) isa omavõimetu, "kerge" iseloomuga; ka ta ema juures ei leidu "energiarikkust", ühes riikusega ja "kangusega". Hebefreeniku Johan Kä. (III-b tabel, III.1) vanaisa oli türanniseeriva ja vähevalida iseloomuga, selle eest oli ka mainitud haige psühoos algul tugevasti paranoiliselt värvitud.

Siin avaldatud suguluskondades p r e v a l e e r u v a d d e m e n t i a p a r a n o i d e s i ü m b r u s e s e n e r g i l i s e d , t u n d m u s k ü l m a d , t ü r a n n i s e e r i v a d j n e . s h i t s o i d - i s e d u s e d ; h e b e f r e n i a ü m b r u s e s v a g u s a d , t u i m a d , v ä h e s e e n e r g i a g a j a i n i t s i a t i i v i v a e s e d

Nendest andmetest ei saa aga järeldada, et need kaks oma psüühilise energia avalduse poolest ekstreemset shitsoid-iseduste rühmitust peaksid konstitutsionaalselt võõrad olema teineteisele.

Selle vastu räägib asjaolu, et peaaegu igas perekonnas näeme vahelduvat üht liiki shitsoidseid psüühilisi isekrasusi teistega: energilise, kalgi, vägivaldse shitsoidi kõrval, venna-õena, või vana-ema, või lapsena näeme tasast, tagasihoidliku, tuima shitsoidi. Nõnda on esimeses suguluskonnas Martin Ti. (I-a tabel, IV.9), kes on steeniline iseloomult, vend Jaan Ti. (sama tabel, IV.8) vagune, kinnine, vähese jutuga, kuigi pole tähele panna energiavaatsust ja initsiatiivita olekut; dementia paranoidea'i haige Kaarol Ti. (sama tabel, IV, 15) õde Anna Ti. (I-a tabel, IV.13) vagune, vähese jutuga, tagasihoidlik. Viiendamas ja kuuendamas suguluskondades, kus leidsid hebefreenseid ja paranoiliseid shitsofrenia haiged lähedate sugulaste keskel üksteise kõrval, on ka näha mitmesuguste psüühiliste omadustega ja psüühilise energia hulgaga shitsoid-isedusi sugulaste keskel laiali pillutuna. Steeniline shitsoid-isedus võib päri-vuslises redelil vahelduda asteenilise isedusega.

Teatavate psüühiliste omadustega shitsoid-iseduste leidmine shitsofrenia alarühmituste läheduses ja nende prepsühhootilises iseduses, lubab ülesse seada küsimust, kas ei ole siin tegemist nende psüühiliste omaduste (shitsoidsete) patoplastilise mõjuga shitsofreense protsessi sümptomatoloogia ja kulu peale. Loomulikult, seni kui pole kindlaks tehtud shitsoidse ja shitsofreense konstitutsiooni patogeneetilised suhted, pole ka võimalik vastata kindlalt eelpool ülesseatud küsimusele. Senistel genealoogilistel uurimistel saadud andmed tõendavad, et shitsoidse ja shitsofreense konstitutsiooni suhteid ei saa seletada ainult patoplastiliste vahekorradega. Säärane patoplastiline, juhusline vahekord ei seleta, mis pärast shitsofreensetes perekondades leiame nii sagedasti ja korduvalt shitsoid-isedusi. Küll aga võiks meie andmete põhjal üles seada uue töö- hüpoteesi: s h i t s o f r e e n s e p r o t s e s s i f e n o t ü ü b i l i n e a v a l d u s v o r m ü h e a l a r ü h m i t u s e n ä o l o l e n e b s e l l e s t , m i s s u g u n e s h i t s o i d - i s e d u s e p s ü ü h i l i s t e / t u n n u s t e k o g u s e o n e b s h i t s o f r e e n s e p õ h i - k o n s t i t u t s i o o n i g a .

Kliiniliselt mitmesuguste shitsofreensete alarühmituste leidmine ühtedes ja samades suguluskondades oleks sellega siis vähemalt osalt seletatav.

tav mitmesuguste shitsoid-iseduste leidmisega nendes perekondades, ja ühe shitsofreense alarühmituse prevalenceerumine mõnes perekonnas oleks seletatav vastava psüühilise iseloomuga shitsoid-iseduste ülekääluga samades perekondades.

Arutlusel peatusime peaaesjalikult dementia paranoïdes'i ja hebefrenia juures, kuna katat^oõiline alarühmitus leidis vähe selgitust. Selle asjaolu seletuseks pean juure lisama, et tüübilisi katatonia juhte on viimastel aastatel Tartu ülikooli vaimuhaiguste kliinikus, mille materjal juhataja prof. Bresowsky lahke loaga on selle töö aluseks, on väga harva ette tulnud. Viimastel viiel aastal kliinikus ravimisel olnud shitsofreenikute keskel on kliiniku haigete vastuvõtte journalis ainult 4 korda diagnoositud katatoniat. Üks juht neist leidub meie teises suguluskonnas, Richard Re. (II-a tabel, V.12), kuna teiste minu poolt algatud genealogilisi uurimusi polnud võimalik tehnilistel põhjustel lõpule viia.

J ä r e l d u s e d .

1. Siin kirjeldatud suguluskondades on leida endogeensete vaimuhaigustena peaaegu ainult shitsofrenia juhud. Peale nende on üksikud teised endogeensed psühootilised seisundid, mille konstitutsionaalne sugulus shitsofreniaga paistab olevat tõenäoline.
2. Neis suguluskondades pole leida andmeid, mis räägiks psühootide polimorfse pärilikkuse poolt ja mis lubaksid oletada üldist psühopatoloogilist dispositsiooni kõikidele vaimuhaigustele.
3. Neis võib sedastada shitsofrenia juhte, mis kuuluvad kõikidesse sümptomatoloogiliselt ja kululiselt mitmesugustusse selle haiguse alarühmitustesse.
4. Shitsofrenia kõikide oma alarühmituste näol tekib ühisest spetsiifilisest shitsofreensest konstitutsioonist.
5. Shitsofreense konstitutsionaalse faktori ehk faktorite oletataval edasiandmisel mõlema vanema poolt sagedab shitsofrenia haigete arv neis perekondades.
6. Sagedane shitsoid-iseduste leidmine shitsofreensetes suguluskondades, eriti haigete vanemate keskel, lubab oletada shitsoid-iseduste konstitutsionaalset sugulust shitsofreniaga.
7. Shitsofreenikute haiguseelsed isedused avaldavad väga sageli teatavaid psüühilisi iseärasusi, mis on tuntud shitsoidsete tunnustena; seal juures on tähele panna, et dementia paranoideesi prepsühootilisel isedusel on ülekaalus steenilised, hebefrenia omal asteenilised iseloomu jooned.
8. Üheks shitsofreense protsessi sümptomite selguse ja raskuse ning kulu määrajaks tuleb lugeda haiguseelse iseduse shitsoidseid iseärasusi: mida enam nad tulevad nähtavale, seda selgem paistab olevat shitsofreenne protsess ja raskem haigele selle tagajärg.
9. Selles töös esitatud suguluskondades prevaleeruvad dementia paranoideesi ümbruses energilised, tundmuskülmad, türanniseerivad, vägivaldsed shitsoid-isedused, hebefrenia ümbruses vagusad, tuimad, vähese energiaga ja initsiatiivita.

Selle asjaolu põhjal võib ülesseada järgmise tööhüpoteesi:

shitsofreense protsessi fenotüüpiline avaldusvorm ühe alarühmituse näol oleneb sellest, missugune shitsoid-iseduse psüühiliste tunnuste kogu seoneb shitsofreense põhi-konstitutsiooniga.

10. Avaldatud suguluskondades leiduvatest alkohoolikutest ligi 90% juures, kelle iseloomu kohta on olemas teated, võis sedastada shitsoidseid tunnuseid; eriti selgelt shitsofreenikute vanemate-joodikute juures.
11. Andmetest võib järeldada, et laste juures shitsofreenset protsessi väljakutsuvat faktori tuleb siduda pigemini joodikute-vanemate shitsoidsete omadustega, kui alkoholi mõjuga iduvigastusega.

J u h t l a u s e d .

1. Perekondade psühiaatrilis-genealoogilise uurimisega on psühiaatria rikastunud tähtsa ja tähelepanuväärse uurimismeetodiga, mille rakenduse tarvidust tuleb rõhutada eriti meie oludes.
2. Psühiaatrilis-genealoogilisel uurimisel kogutud andmed aitavad kaasa nendes perekondades ettetulevate psühooside diagnooside differentseerimisel.
3. Eelpool nimetatud uurimismeetod on tarvilik rahva tervise seisundi ja selle arenemise suuna, kui ka töu degeneratsiooni faktorite ning nende vastu kaitseabinõude tarvitusele võtmise kindlaks määramisel.
4. Tervisealset allväärtusliste isikute sunduslike steriliseerimise maksmapanek rahva tervisele degeneratsioonile piiripanemiseks on varajane konstitutsioon-psühiaatria praeguse arenemise seisundil.
5. Rahva vaesemate kihtide sotsiaalse ja majanduslike seisukorra parandamisel on rahva tervise tõstmises suur tähtsus, võrreldes degeneratsioonile viivate konstitutsionaalsete faktorite kõrvaldamise püüetega. Rahva tervise degeneratsiooni küsimuses rõhutatakse meil rohkem kui vaja päriuslikke, resp. konstitutsionaalseid faktoreid.
6. Vaimuhaiguste eest hoolikanne tuleb riigi keskvalitsusel võtta tegelikult oma juhtida, et koordineerida kõikide vaimuhaigete ravitsuse ja hoolikande asutuste tegevust ja sisse seada psühiaatriline järelvalve kõikide kesk- ja omavalitsuste hooli all olevate vaimuhaigete üle.
7. Shitsoid-alkohoolikute ravimise aluseks ei tule võtta mitte nende alkoholism, vaid nende ebanormaalne shitsoid-isedus.

K i r j a n d u s .

1. Albrécht. Gleichartige und ungleichartige Vererbung der Geisteskrankheiten. Zeitschr.für die gesamte Neurol.und Psychiatr. Bd.11. 1912.
2. Berze, J. Die hereditären Beziehungen der Dementia praecox. Leipzig und Wien. 1910.
3. Berze, J. Beiträge zur psychiatrischen Erbliehkeits- und Konstitutionsforschung. Zeitschr.f.d.ges.Neurol. u.Psychiatr. Bd.87 und 86.
4. Binswanger.Die Pathologie und Therapie der Neurasthenie. Jena. 1896.
5. Binswanger, K.Über schizoide Alkoholiker. Zeitschr.f.d.ges. Neurol.u.Psychiatr. Bd.60.1920.
6. Birnbaum, K.Konstitutionsbegriff in der Psychiatrie. Zeitschr. f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr.Bd.20.1913.
7. Bleuler, E.Mendelismus bei Psychosen, speziell bei der Schizophrenie. Schweiz.Arch.für Neurol.u.Psychiatr. Bd.1. 1917.
8. Bleuler, E.Die Probleme der Schizoidie und Syntonie. Zeitschr. f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr.Bd.78. 1927.
9. Bleuler, E.Dementia praecox, oder Gruppe der Schizophrenien. Leipzig u. Wien 1911.
10. Bonhoeffer.Über die Beziehung der Zwangsvorstellungen zum Manisch-Depressiven. Monatschr.f.Psychiatr.u. Neurol. Bd.33. 1913.
11. Bonhoeffer, K.Die alkoholischen Geistesstörungen. "Die deutsche Klinik".1905.
12. Bresovsky, M. Ungewöhnliche hebephrenische Endzustände. Monatschr.f.Psychiatr.u.Neurol.Bd.57. 1924.
13. Bunke, C. Die Auflösung der Dementia praecox. Klinische Wochenschr. Jg.3. 1924.
14. Bunke, C. Lehrbuch d.Psychiatrie. München. 1925.
15. Crocq. L'hérédité et psychopathologie. Progrès med.2.
16. Letenhoff.Über die schizoide Konstitution. Monatschr.f. Psychiatr.u.Neurol. Bd.55. 1923.
17. Dien. Die psycho-neurotische erbliche Belastung der Geistesgesunden und der Geisteskranken. Arch.f. Rassen- und Gesellschaft-Biolog. Jg.2. 1905.

18. Dobnigg u. Economo. Die hereditäre Belastung der Dipsomanen.
Allgem. Zeitschr. f. Psychiatr. Bd. 76. 1920-21.
19. Economo. Die hereditären Verhältnisse bei der Paranoia
querulans. Jahrbücher f. Psych. u. Neur. Bd. 36. 1915.
20. Economo. Über die Wert der genealogischen Forschung für
die Einteilung der Psychosen. Münch. mediz. Wochen-
schr. 1922.
21. Ewinghaus. Allgemeine Psychopathologie 1878.
22. Entres, J. Zur Klinik und Vererbung der Huntingtonschen Cho-
rea. Berlin 1921.
23. Ewald. Schizophrenie, Schizoid, Schizothymie. Zeitschr.
f. d. ges. Neurol. u. Psych. Bd. 77. 1922.
24. Fere La famille neuropathique. Paris 1894.
25. Förster. Über die klinischen Formen der Psychosen bei
direkter Erbllichkeit. Allgem. Zeitschr. f. Psychiatr.
Bd. 64. 1907.
26. Frankhauser, K. Geschwisterpsychosen. Zeitschr. f. d. ges. Neurol.
u. Psych. Bd. 5. 1911.
27. Grassmann. Kritischer Überblick über die gegenwärtige Lehre
von der Erbllichkeit der Psychosen. Allgem. Zeitschr.
f. Psych. Bd. 52. 1896.
28. Gruhle. Die ursprüngliche Persönlichkeit schizophren Er-
krankter. Allg. Zeitschr. f. Psychiatr. Bd. 80. 1924.
29. Hasche-Klunder. Können Zwangsvorstellungen in Wahnvorstellungen
übergehen? Zeitschr. f. d. ges. Neur. u. Psych. Bd. 1. 1910.
30. Heilbronner. Über progressive Zwangsvorstellungspsychosen.
Monatschr. f. Psychiatr. Bd. 5. 1899.
31. Heilbronner. Zwangsvorstellungen und Psychose. Zeitschr. f.
d. ges. Neurol. u. Psychiatr. Bd. 9. 1912.
32. Heron, D. A first study of the statistics of insanity and the
inheritance of the inheritance of the insane diath-
sis. No. 2 der Eugenica Laboratory Memoirs. London
1907.
33. Hoffmann, H. Studie zum psychiatrischen Konstitutionslehre.
Zeitschr. f. d. ges. Neur. u. Psych. Bd. 74. 1922.
34. Hoffmann, H. Die Nachkommenschaft bei endogenen Psychosen. 1921.
35. Hoffmann, H. Ergebnisse der psychiatrischen Erbllichkeitsfor-
schung endogener Psychosen. Zeitschr. f. d. ges. Neurol.
u. Psychiatr. Ref. Bd. 17. 1919.

36. Hoffmann, H. Vererbung und Seelenleben. Berlin. 1922.
37. Hoffmann, H. Familienpsychosen im schizophhrenen Erbkreis.
Berlin. 1926.
38. Jaspers, K. Allgemeine Psychopathologie. Berlin.
39. Jolly. Die Heredität der Psychosen. Arch.f.Psychiatr.
Bd. 52. 1913.
40. Jörger, J. Die Familie Markus, Zeitschr.f.d.ges.Neurol. u.
Psychiatr. Bd.43. 1918.
41. Kahn. Konstitution, Erbbiologie und Psychiatrie. Zeitschr
f.d.ges.Neurol.u.Psych. Bd.57. 1920.
42. Kahn. Schizoid und Schizophrenie im Erbgang. Berlin 1923.
43. Kahn. Zur Frage der schizophrenen Reaktionstypus.
Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.66. 1921.
44. Kahn. Erbbiologisch-klinische Betrachtungen und Versu-
che. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.61. 1920.
45. Kahn. Handbuch der Psychiatrie (von prof. Aschaffenburg)
Erbbiologische Einleitung. 1925.
46. Kahn. Über die Bedeutung der Erbkonstitution für die
Entstehung, den Aufbau und die Systematik der
Erscheinungsformen des Irreseins. Zeitschr.f.d.
ges.Neurol.u.Psych. Bd.74.
47. Kalb. Beiträge zur Belastungsfrage bei Paralyse.
Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.34. 1916.
48. Kehrer und Kretschmer. Die Veranlagung zu seelischen Störungen
Berlin 1924.
49. Kljutschew. *Роль конституции в происхождении психического заболевания. Русский вестн 31. 1912.*
50. Koller. Beitrag zur Erblichkeitsstatistik der Geisteskran-
ken im Kanton Zürich usw. Arch.für Psychiatrie
Bd. 27. 1895.
51. Kraepelin. Psychiatrie 8.Auflage 1913.
52. Kraepelin. Aussprach zum Vortrag Nothaas: Über chronische
Alkoholhalluzinosen. München. 1920.
Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr. Ref. Bd.21.
1920.
53. Krafft-Ebing. Lehrbuch der Psychiatrie 1890.
54. Kreichgauer. Zur Frage der Vererbung von Geisteskrankheiten.
Centralblatt f.Nervenheilk. Bd.20. 1919.
55. Kretschmer, E. Körperbau und Charakter. Berlin 1921.

56. Kretschmer, E. Das Konstitutionsproblem in der Psychiatrie.
Klinische Wochenschrift 1922. H.13
57. Kretschmer, E. Die psychopathologische Forschung und ihr Verhältnis zur heutigen Klinischen Psychiatrie.
Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psych.Bd.57. 1921.
58. Krueger. Zur Frage nach einer vererbharen Disposition zu Geisteskranken und ihren Gesetzen. Zeitschr.
f.d.ges.Neurol. u.Psych. Bd.24. 1914.
59. Lange, J. Der Fall Berta Hempel. Eine Klinische-genealogische Studie. Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psych.
Bd.85. 1923.
60. Lange, J. Klinisch-genealogisch-anatomischer Beitrag zur Katatonie. Monatschr.f.Psych.Bd.59. 1925.
61. Legrand du Saulle. Die erbliche Geistesstörung. 1874.
62. Lenz, (Baur, Fischer-Lenz). Menschliche Erblchkeitslehre.
München 1923.
63. Lundborg, H. Medizinisch-biologische Familienforschungen.
Jena. 1913.
64. Luther. Erblchkeitsbeziehungen der Psychosen. Zeitschr.
f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.25. 1914.
65. Medow, W. Zur Erblchkeitsfrage in der Psychiatrie. Zeitschr.
f.d.ges. Neur.u.Psych. Bd.26. 1914.
66. Meggendorfer, Fr. Über Syphilis in der Ascendenz von Dementia praecox-Kranken. Deutsche Zeitschr.f.Nervenheilk.
Bd. 1914.
67. Meggendorfer, Fr. Klinische und genealogische Untersuchungen über "Moral insanity". Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.
Psych. Bd.66. 1921.
68. Minkovska, F. Charakterologische Probleme im Lichte psychiatrischer und genealogischer Hereditätsforschung.
Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr.Bd.82. 1923.
69. Mollweide. Die Dementia praecox im Lichte der neueren Konstitutionspathologie. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych.
Bd.9. 1912.
70. Mollweide. Zur Pathogenese der Dementia praecox. Zeitschr.
f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.22. 1914.
71. Pernet, J. Über die Bedeutung der Erblchkeit und Vorgeschichte für das klinische Bild der progressiven Paralyse.
Berlin. 1917.

72. Pilecz. Beitrag zur Lehre von Heredität. Arbeiten aus dem Wiener Neurol.Instit.15. 1907.
73. Plate. Die Erblchkeitslehre. 1913.
74. Popper. Der schizophrene Reaktionstypus. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.62. 1920.
75. Riebeth. Über das Vorkommen von Dementia praecox und manisch-depressivem Irresein bei Geschwistern. Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psych.Bd,31. 1916.
76. Rasanoff and Orr. A study of insanity in the light of the Mendelian theory. Amer.Journ.of Insanity 68.1911. Referat: Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych.Ref. Bd.4. 1912.
77. Rüdin,E. Einige Wege und Ziele der Familienforschung mit Rücksicht auf die Psychiatrie. Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr. Bd.7. 1911.
78. Rüdin,E. Zur Vererbung und Neuentstehung der Dementia praecox. Berlin. 1916.
79. Rüdin,E. Über Vererbung geistiger Störungen. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.81. 1923.
80. Rüdin,E. Erblchkeit und Psychiatrie. Zeitschr.f.d.ges.Neurol.u.Psychiatr. Bd.93. 1924.
81. Schneider A. Über Psychopathen in Dementia-praecox-Familien. Allgem.Zeitschr.f.Psych. Bd.79. 1924.
82. Schneider. Zwangszustände und Schizophrenie. Arch.f.Psych. Bd.74. 1925.
83. Schuppius. Über Erblchkeitsbeziehungen in der Psychiatrie. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych. Bd.13. 1912.
84. Schwarz.
o,E. Zwangsvorstellungen bei einem Hebephrenen. Monatschrift f. Psychiatrie und Neurologie.Bd.38. 1915.
85. Sichel. Der Alkohol als Ursache der Belastung. Neurologische Zentralbl. Bd.29. 1910.
86. Sioli. Über directe Vererbung von Geisteskrankheiten. Arch.f.Psychiatrie.Bd,16. 1885.
87. Strohmayer. Die bedeutung des Mendelismus für die Klinische Vererbungslehre. Fortschr.d.deutsch.Klinik 1913. III.
88. Strohmayer. Zur Genealogie der Schizophrenia und des Schizoide. Zeitschr.f.d.ges.Neur.u.Psych.Bd.95. 1925

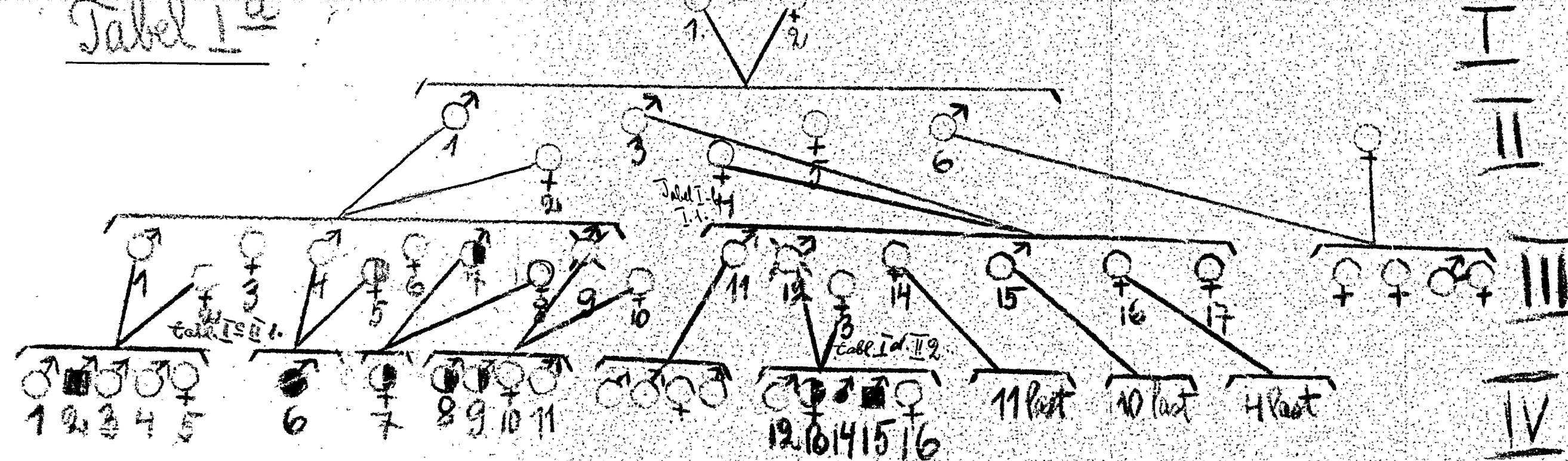
88. Strohmayer. Psychiatrisch-genealogische Untersuchung der Abstammung König Ludwigs II und Ottos I von Bayern. Tiesbaden 1912.
90. Strohmayer. Über die Bedeutung der Individualstatistik bei der Erblichkeitsfrage in der Neuro- und Psychopathologie. München.med.Wochenschrift. 1901.
91. Strohmayer. Ziele und Wege der Erblichkeitsforschung in der Neuro- und Psychopathologie. Allgem. Zeitschr. f. Psychiatr. Bd. 61. 1904.
92. Toropkov. Zur Frage der Aetiologie der Dementia praecox. Arch. f. Psychiatr. Bd. 73. 1925.
93. Vorster. Über die Vererbung endogener Psychosen in Beziehung zur Classification. Monatschr. f. Psychiatr. u. Neur. Bd. 9. 1901.
94. Wagner v. Jauregg. Über erbliche Belastung. Wiener Klin. Wochenschrift 1902.
95. Vernicke. Lehrbuch der Gehirnkrankheiten. 1881.
96. Villmans. Die Schizophrenie. Zeitschr. f. d. ges. Neurol. u. Psychiatr. Bd. 78. 1922.
97. Wittermann, E. Psychiatrische Familienforschungen. Zeitschr. f. d. ges. Neurol. u. Psych. Bd. 20. 1913.
98. Tolfenberger. Der Alkoholwahnsinn (akute Halluzinose der Trinker) und seine Beziehungen zu den Schizophrenien. Zeitschr. f. d. ges. Neur. u. Psych. Bd. 82. 1923.
99. Wolfer. Die Rolle der Tuberkulose in der Aetiologie der Dementia praecox. Arch. f. Psychiatr. Bd. 69. 1923.
100. Wolfsohn, R. Die Heredität bei Dementia praecox. Allgem. Zeitschr. f. Psychiatr. etc. Bd. 64.
101. Bratz. Über Vererbung. Neurolog. Centralblatt Bd. 29. 1910.
102. Bleuler, E. Lehrbuch der Psychiatrie. Berlin.

Tabelitel leiduvate märkide seletus :

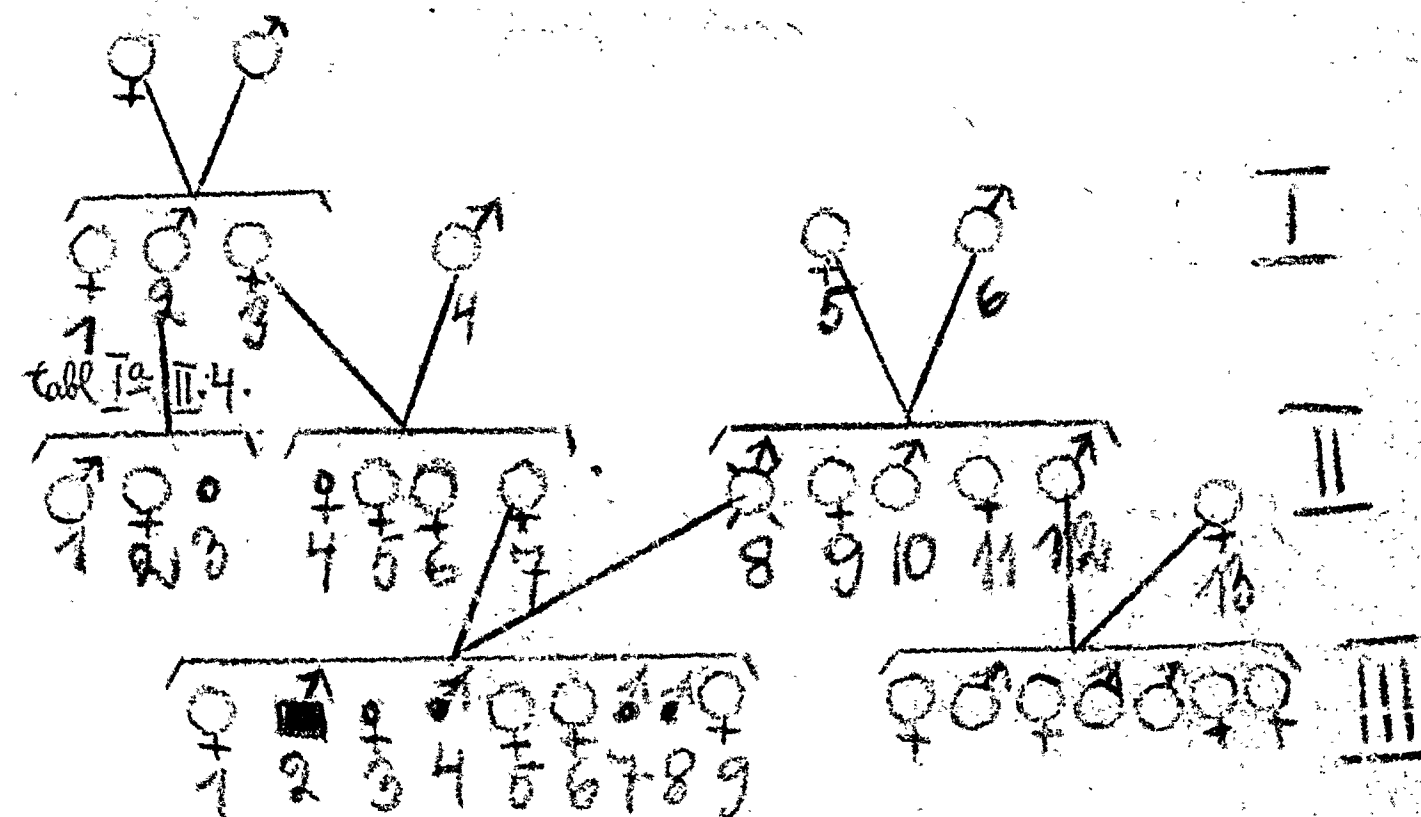
- ♂ - meessugu
- ♀ - naissugu
- - shitsofrenia-haige
- ◐ - shitsoid-isedus
- - teiseliigiline vaimuhaige
- ☒ - alkohoolik
- - noorelt (alla 10 a.) surnud
- va - sündinud väljaspool seaduslikku abielu
- ◉ - kaksikud

Rooma-numbrid tabelite paremail äärtel näitavad generatsioone.

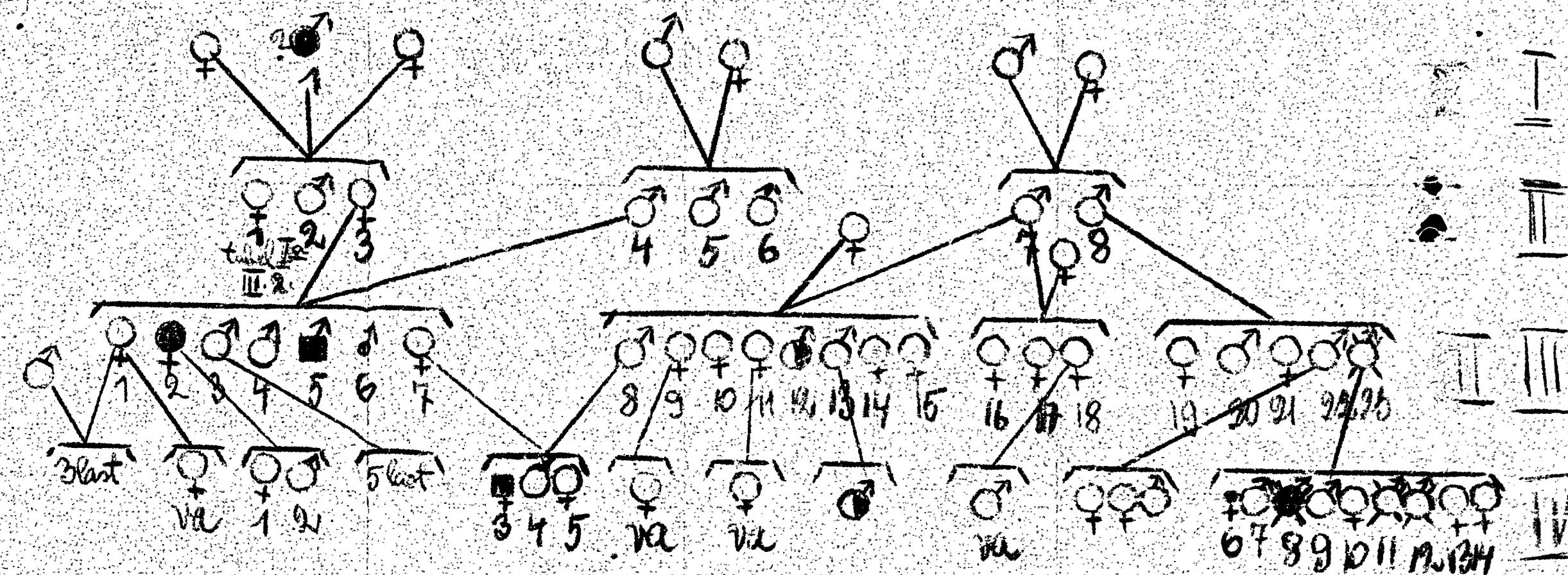
Tabel Ia

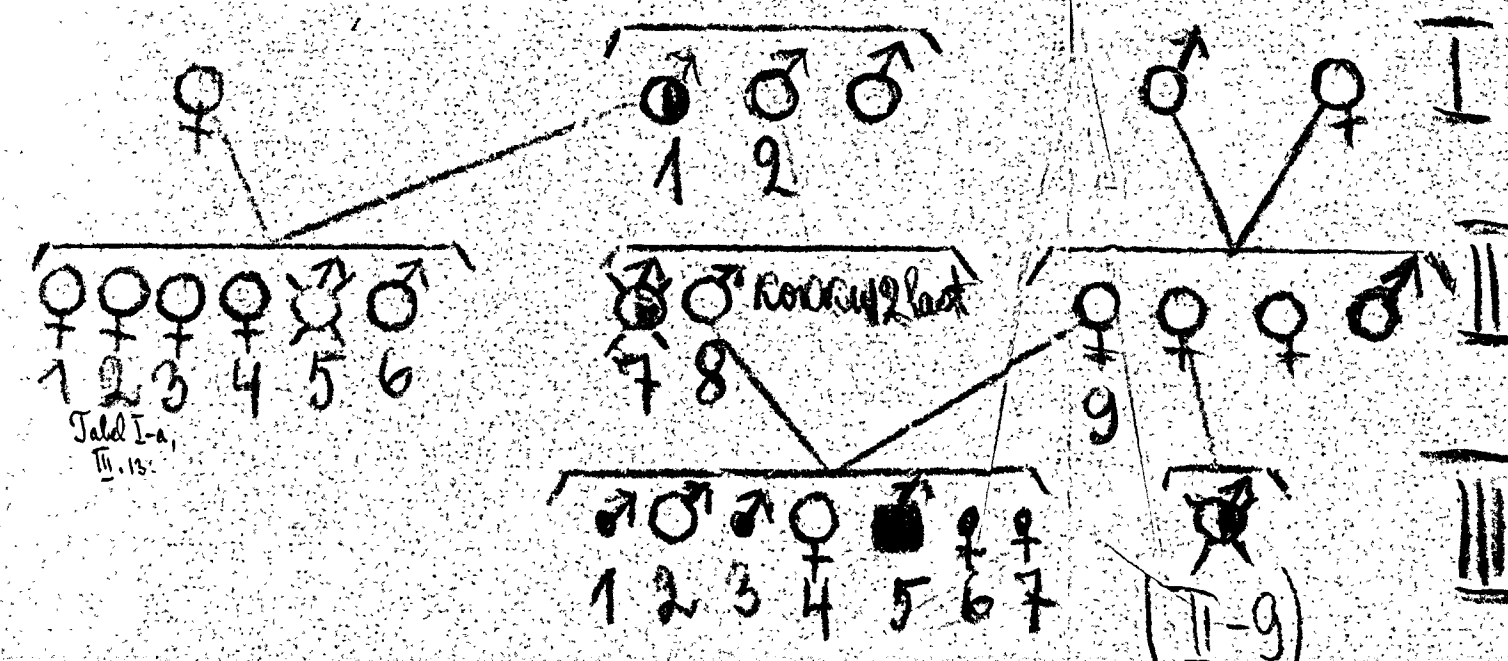
Tabel Ib

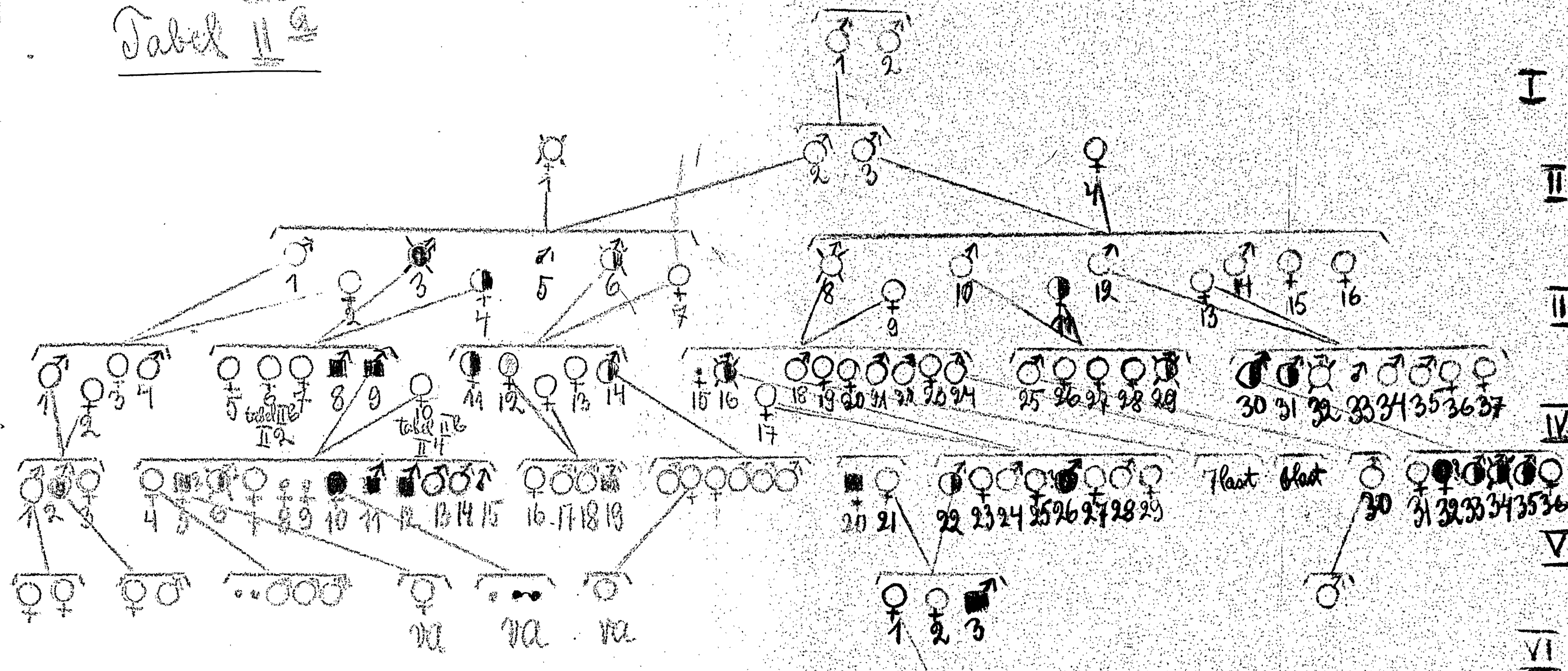
Tabel Ic

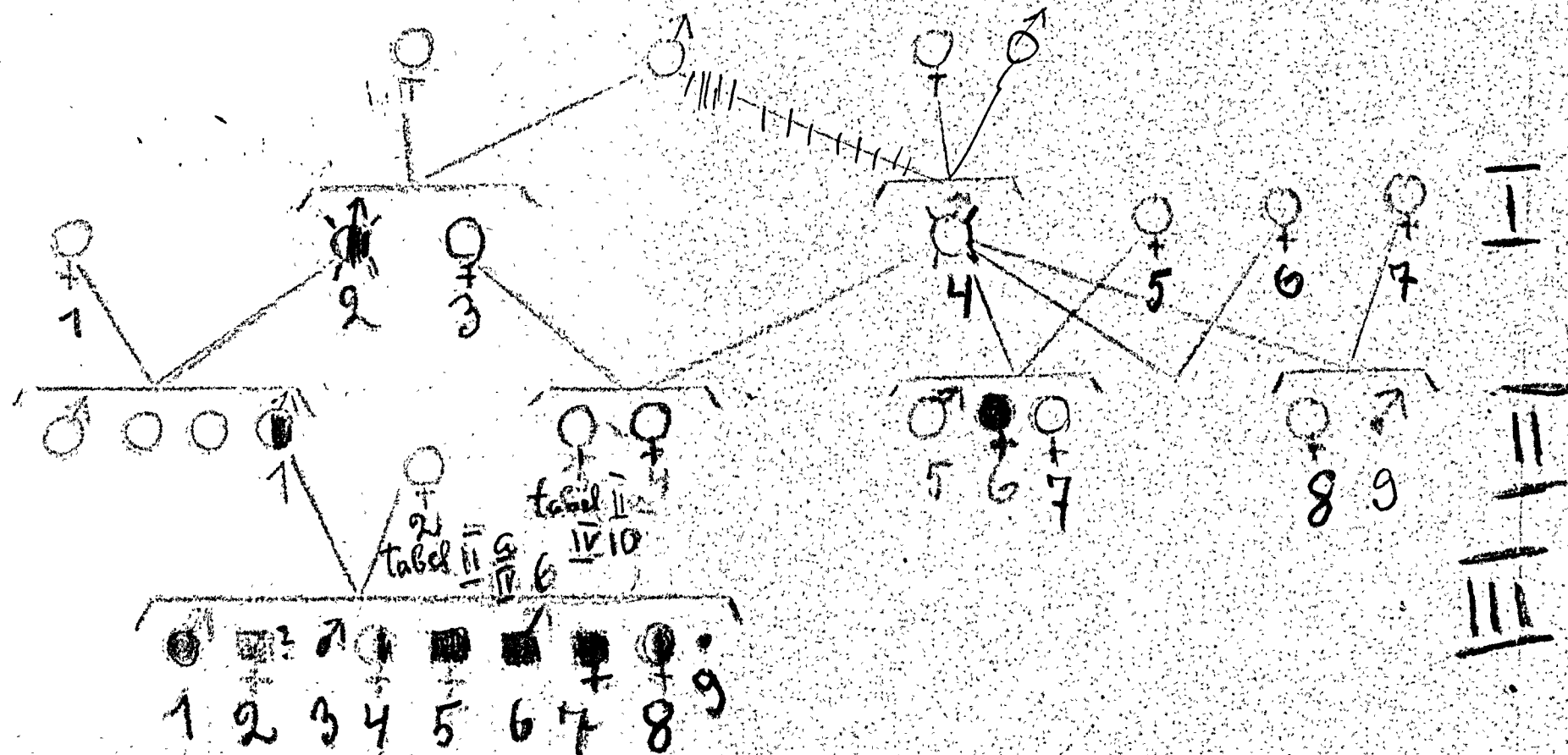
Tabel Id

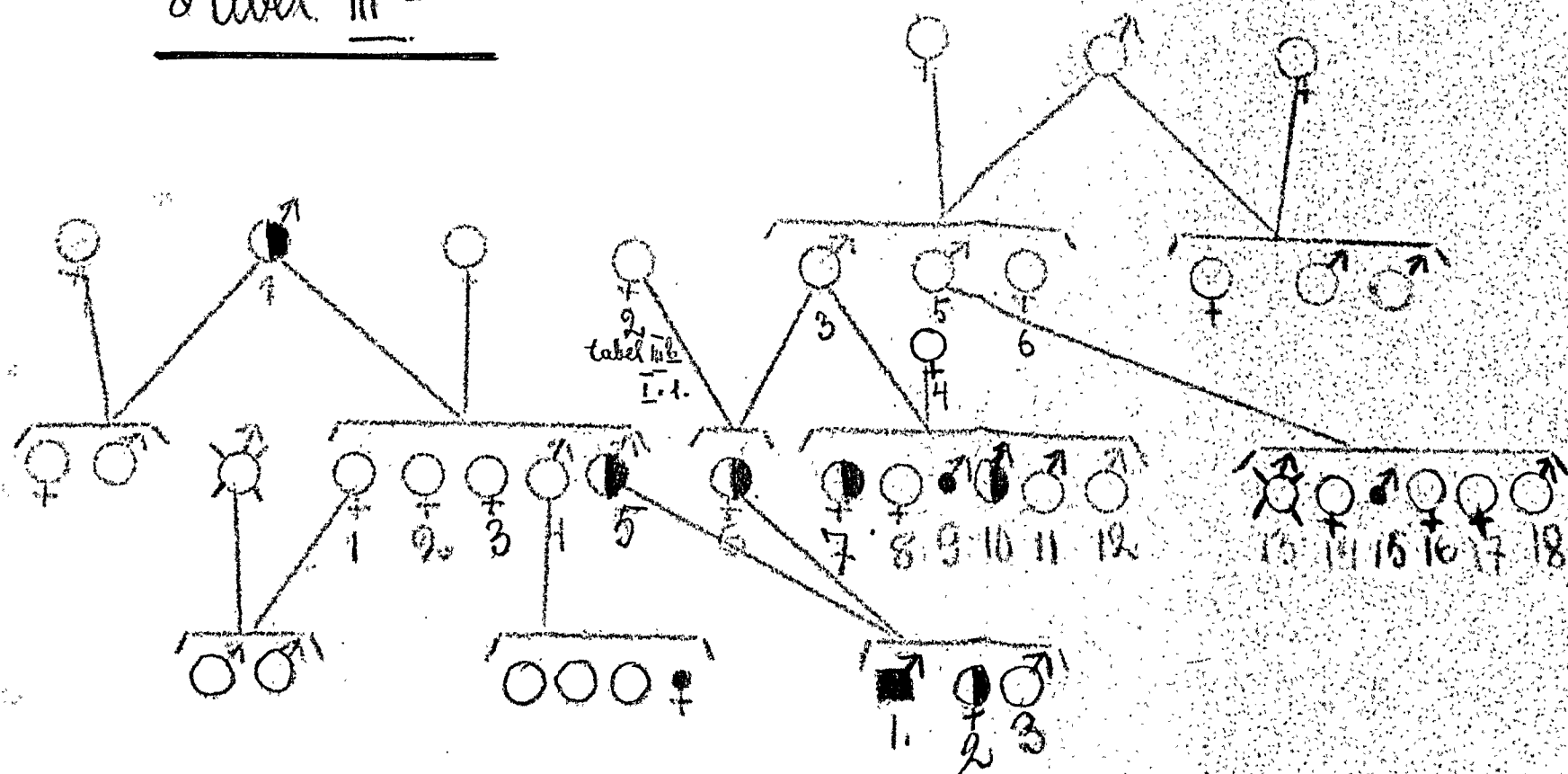
Tabel II a

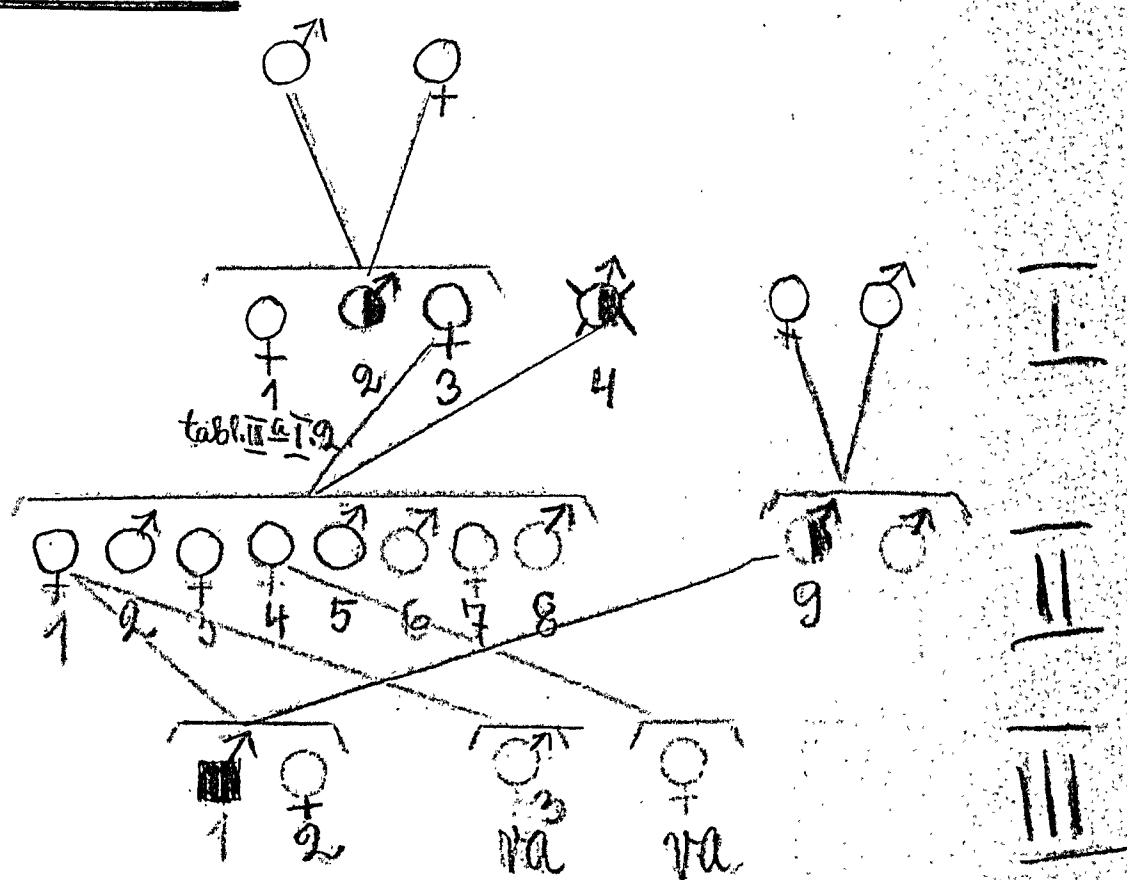
Tabel II b

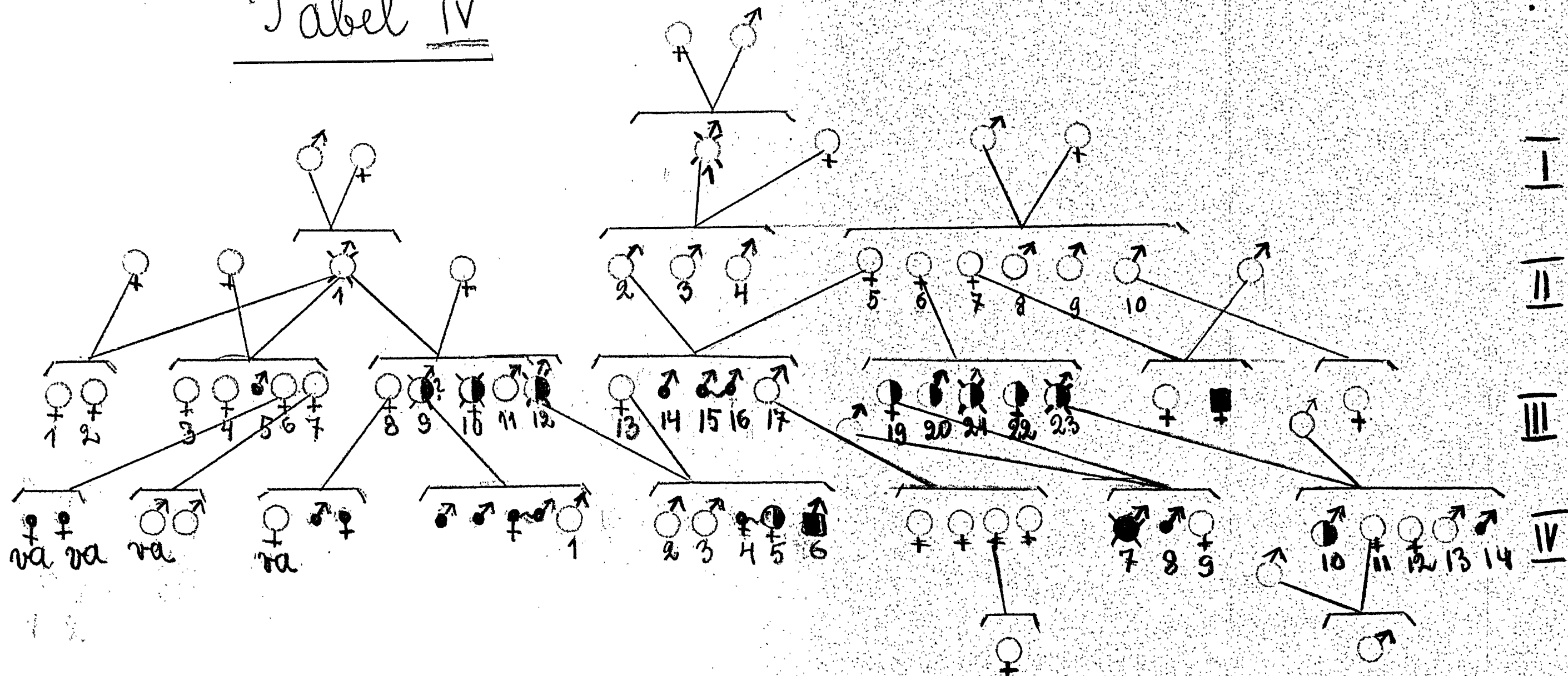
Tabel III a

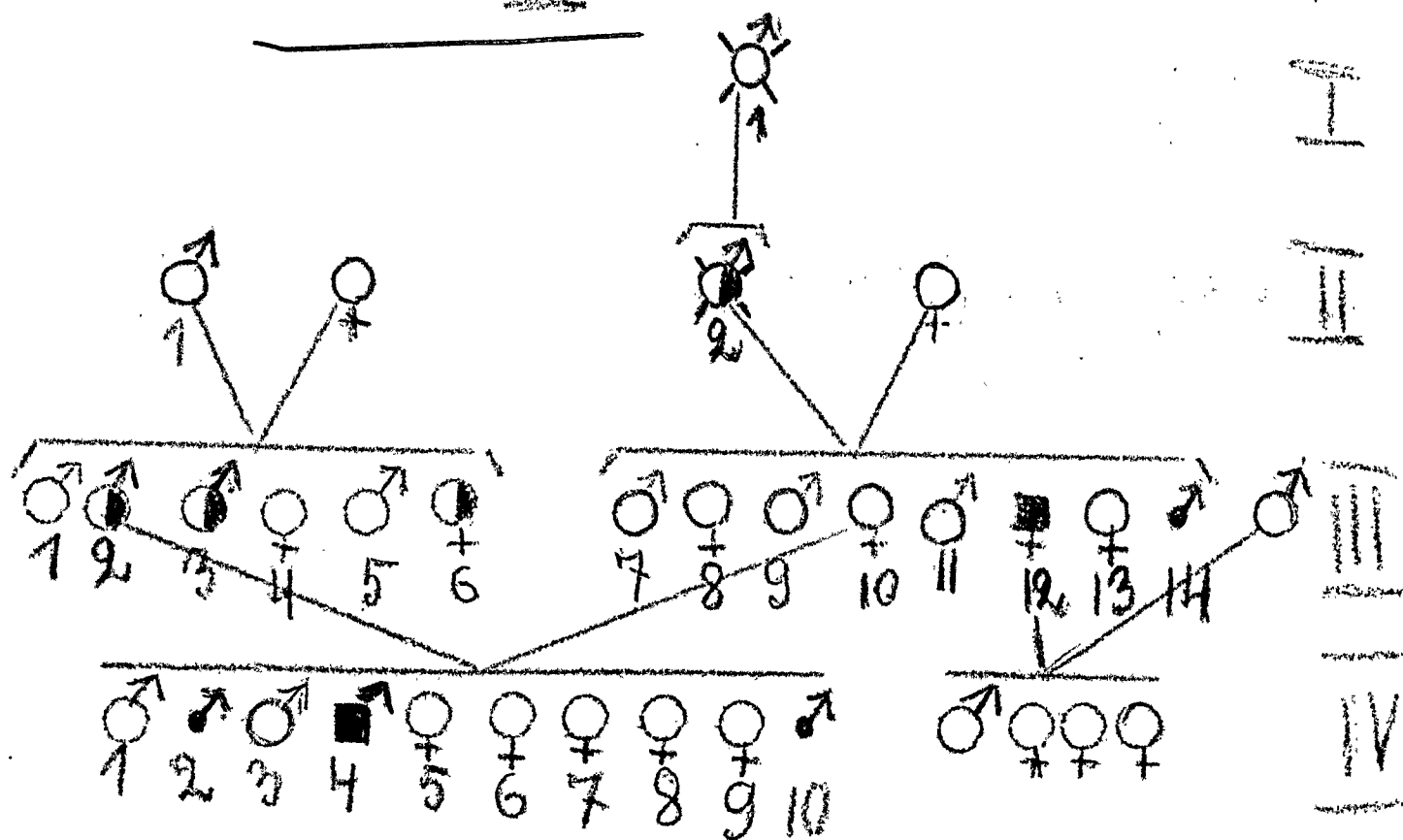
Tabel III b

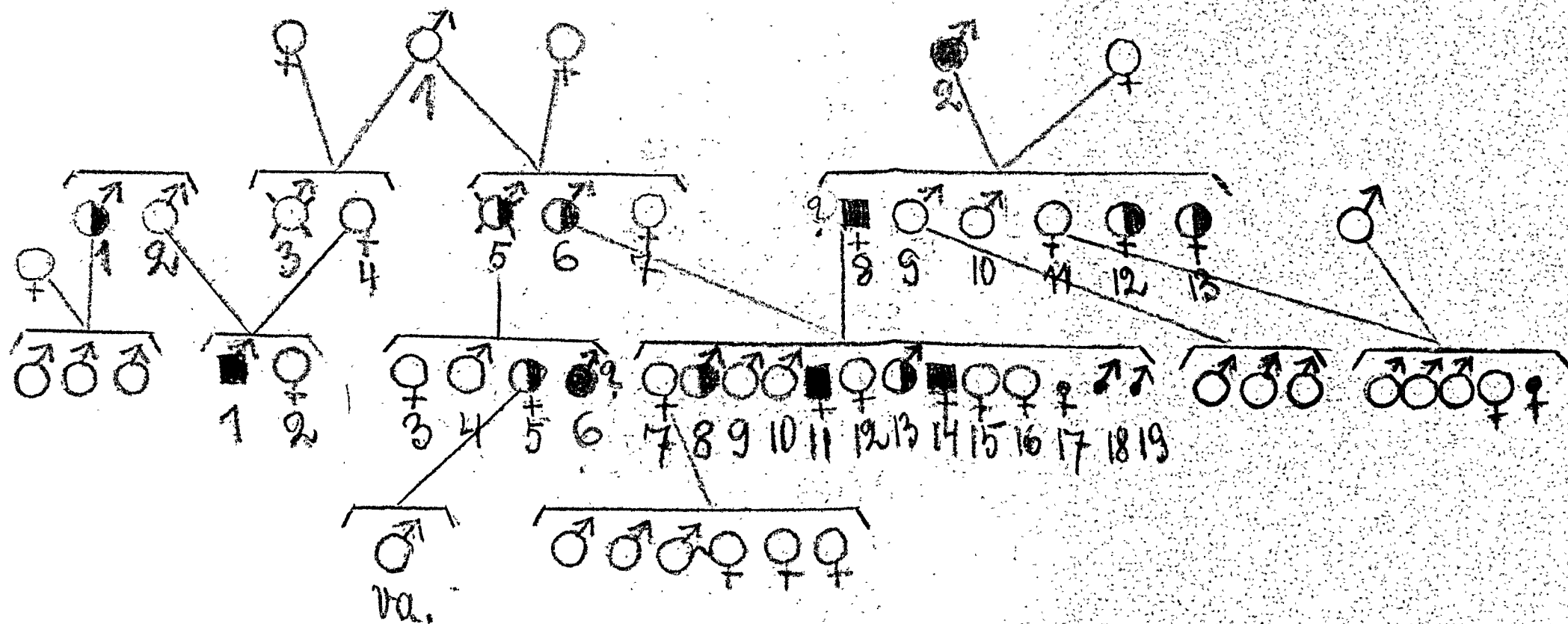
Tabel IV

Tabel V

Tabel VI

I
II
III
IV